

भूमि शब्दकोश

LAND DICTIONARY

प्रकाशक: भूमिसुधार तथा बसोबास व्यवस्थापन शाखा
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय,
सिंहदरबार, काठमाण्डौ, नेपाल ।
फोन नः ४२११८१७
ईमेल: info@molrm.gov.np
वेभ: www.molcpa.gov.np

प्रथम संस्करण : ५०० प्रति, वि.सं. २०७० माघ
संशोधित र परिमार्जित दोस्रो संस्करण : ६०० प्रति, वि.सं. २०७५ आषाढ
संशोधित र परिमार्जित तेस्रो संस्करण : ३५० प्रति, वि.सं. २०७७ जेठ

सम्पादन समूह:

श्री चन्द्रकला पौडेल	- संयोजक
श्री जनकराज जोशी	- सदस्य
श्री गणेशप्रसाद भट्ट	- सदस्य
श्री कृष्णराज खनाल	- सदस्य
श्री जगत देउजा	- सदस्य
श्री गोपाल गिरी	- सदस्य-सचिव

कम्प्युटर ले-आउट तथा कभरपेज डिजाइन:

राजेन्द्र पोखरेल, गुठी संस्थान

सर्वाधिकार - भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाण्डौ ।

जेठ, २०७७

शुभकामना

प्रकाशित भूमि शब्दकोशको तेस्रो संस्करणमा शुभकामना व्यक्त गर्न पाउँदा खुशी लागेको छ। भूमि नेपालीको जीवन निर्वाहको प्रमुख स्रोत भएकोले प्रत्येक घर परिवारसँग यसको सम्बन्ध छ। सहजरूपमा भूमि प्राप्त, उपयोग एवं हस्तान्तरण गर्न भूमि व्यवस्थापन र जग्गा प्रशासनसँग सम्बन्धित शब्दहरूको ज्ञानहुनु आवश्यक छ। भूमि सम्बन्धी शब्दहरू जग्गा प्रशासनलाई अभिव्यक्ति गर्ने माध्यम हुन। जग्गा प्रशासनमा वारम्बार प्रयोग भैरहने शब्दहरू समेटेर तयार गरिएको भूमि शब्दकोशमा हालसालै तर्जुमा गरिएका नीति र ऐनहरूमा प्रयोग भएका नौला र समसामयिक शब्दहरू समेत अद्यावधिक गरी यो तेस्रो संस्करण प्रस्तुत गरिएको छ। परम्परागत जग्गा प्रशासनलाई समयानुकूल परिमार्जन गर्ने क्रममा यस क्षेत्रमा नयाँ नयाँ शब्दहरूको प्रवेश र प्रयोग भएको छ। यस्ता नयाँ शब्दहरूको बुझाइ र प्रयोगमा एकरूपता ल्याउन र तीनको संरक्षण र सम्बर्धनको लागि शब्दकोशमा तिनले स्थान पाउनु अपरिहार्य हुन्छ, जुनकुरा यस संस्करणले सम्बोधन गरेको छ। प्रस्तुत शब्दकोशमा अधिल्लो संस्करणमा भन्दा केही बढी र नयाँ शब्दहरू थप हुन आएको पाएँ जुन नयाँ शब्दहरू अङ्गिकारको परिचायक हो।

जग्गा प्रशासन सबैले जानेको विषय जस्तो लागेता पनि परिआउँदा यसमा अन्यौल देखिन्छ। कुनै शब्दमा अन्यौल हुनासाथ तत्कालै शब्दकोश हेरी सबैको बुझाइमा एकरूपमा कायम गर्न सकिएमा यस्ता अन्यौलताहरू निरूपण हुँदै जाने हुनाले प्रस्तुत शब्दकोशको अहम् भूमिका रहनेमा म विश्वस्त छु। साथै यो शब्दकोश भूमि व्यवस्थापक, जग्गा प्रशासक लगायत भूमि अनुसन्धानकर्ता र जिज्ञासु जोसुकैलाई उपयोगी हुने ठानेको छु।

अन्तमा, यसका प्रयोगकर्ताहरूबाट आउने पृष्ठपोषणहरूले यसका भावी संस्करणहरूलाई अझ परिष्कृत बनाउनेमा म आशावादी छु। साथै, यस शब्दकोशमा आफ्नो ज्ञान, समय र परिश्रम खर्चिनु हुने सबै महानुभावहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु। धन्यवाद!

जेठ, २०७७

(पद्मा कुमारी अर्याल)

मन्त्री

मेरो भनाइ

भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयबाट प्रकाशित भूमि सम्बन्धी शब्दहरू संग्रहित भूमि शब्दकोशको तेस्रो संस्करणमा आफ्ना भनाइहरू राख्न पाउँदा खुशी लागेको छ। नेपालको सन्दर्भमा जग्गा जीवन निर्वाहको प्रमुख आधार मात्र नभै सामाजिक प्रतिष्ठाको विषय पनि हो। प्रत्येक नागरिकसँग प्रत्यक्ष जोडिएको हुनाले जग्गा प्रशासन सर्वसाधारणको चासो र सरोकारको विषय हो। जग्गा प्रशासन आफैमा व्यापक विषय भएकोले यसमा प्रयोग हुने शब्दहरूका सम्बन्धमा सेवाग्राही र सेवा प्रदायक बीच समान बुझाइ हुन नसकेको अवस्थामा कहिलेकाँही अपठ्यारो स्थिति पनि सिर्जना हुन सक्छ। तसर्थ, यसमा प्रयोग हुने शब्द, भाषा र शैलीले प्रदान गर्ने अर्थ सेवाग्राहीको बुझाइ भित्र ल्याउन सकेमा मात्र पनि प्रशासनिक व्यवहार सरल र सहज बन्न पुग्छ। उल्लिखित असहजताहरूको सन्दर्भमा प्रस्तुत शब्दकोशको माध्यमले कुनै अमुक शब्दलाई जुनसुकै व्यक्ति वा सेवाग्राहीले समान रूपमा बुझ्ने वातावरण सिर्जना हुने विश्वास लिएको छु।

प्रविधिको विकाससँगै जुनसुकै क्षेत्रमा नयाँ शब्दहरूको जन्म भैरहन्छ। यस्ता शब्दहरू अङ्गिकार र प्रयोग गरिएन भने ती शब्द र शब्दावली हराएर जान सक्दछन्। यसै सन्दर्भमा, नयाँ प्रविधि, नयाँ कार्यशैली, नयाँ नीति नियम र कानूनहरूको प्रवेशसँगै भूमि व्यवस्थापनमा विकास र जन्म भएका शब्दहरू समेत अद्यावधिक गरी यो तेस्रो संस्करण प्रकाशन गर्न लागिएको हो। अझै कतिपय शब्दहरू यस भित्र नपरेका हुन सक्छन्, यसका प्रयोगकर्ताहरूले ती विषय औँल्याइ दिनु भएमा आगामी दिनमा यसलाई अझ बढी परिमार्जन सहित ल्याउने विश्वास दिलाउन चाहन्छु।

अन्त्यमा, जग्गा प्रशासनमा चाख राख्ने अध्ययनकर्ता, अनुसन्धानकर्ता, विद्यार्थी र सरोकारवाला सबैलाई प्रस्तुत शब्दकोश सहयोगी हुने कुरामा विश्वस्त रही शब्दकोश परिमार्जन जस्तो संवेदनशील कार्यमा संलग्न सम्पादन समूहका सदस्यहरू र प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपमा योगदान पुऱ्याउनु हुने सबैलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु।

२०७७, जेठ

(केदार न्यौपाने)

सचिव

तेस्रो संस्करणमा, सम्पादन समूहको भनाइ

भूमि शब्दकोशको तेस्रो संस्करण यहाँहरूको हातमा पुर्‍याउन पाउँदा हामीलाई खुशी लागेको छ। भूमि शब्दकोश नाम दिइएतापनि यसमा भौगोलिक शब्दलाई भन्दा भूमि व्यवस्थापन र जग्गा प्रशासनका क्रममा प्रयोगमा आउने शब्दहरूलाई प्राथमिकता दिइएको छ। शब्दकोशलाई निरन्तर अद्यावधिक नगरिएमा प्रविधिहरूको जन्म र विकाससँगै प्रचलनमा आउने नयाँ शब्दहरूलाई शब्दकोशले आत्मसात गर्न नसक्ने भएकोले यो संस्करण अद्यावधिक तर्फको अर्को खुडकिलो पनि हो। मन्त्रालयले वि.सं २०७० मा भूमि शब्दकोशको पहिलो प्रकाशन गरेपछि यसको माग बढेर दोस्रो संस्करण निकाल्न चाप समेत पर्‍यो। पहिलो संस्करणमा सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रको सहयोग रहेको थियो। दोस्रो संस्करण निकाल्दा भूमि सेवा केन्द्रको प्राविधिक सहयोग लिइएको थियो। भूमिको क्षेत्रमा कार्यरत ती संस्थाहरूको सहभागिताबाट भूमि अर्थात् जमीनका सन्दर्भमा प्रयुक्त विभिन्न शब्दलाई पहिचान र आत्मसात गरी शब्दकोशलाई धनी बनाउन योगदान पुगेको छ।

शब्दहरूलाई अभिव्यक्तिको माध्यम मानिन्छ। भाषामा आवश्यकता र परिस्थिति अनुसार शब्द प्रयोग गरिन्छन्। भूमि व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने शब्दहरूको यस सँगालोले जग्गा प्रशासनलाई सबैले एकै किसिमले बुझ्न सहयोग पुगोस् भन्ने अभीष्ट सुरुदेखि नै राखिएको छ। तेस्रो संस्करणसम्म आइपुग्दा यसमा शब्दहरूको संख्यामा उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि भएको छ। प्रयोगकर्ताहरूबाट प्राप्त पृष्ठपोषणका आधारमा नयाँ शब्दहरू थप्न र पुराना त्रुटिहरू सच्चाउँनका लागि स्वभाविक रूपमा अर्को संस्करणको आवश्यकता रहन्छ। भूमि शब्दकोशको दोस्रो संस्करण प्रकाशन पश्चात भू-उपयोग ऐन र राष्ट्रिय भूमि नीति जस्ता दूरगामी महत्वका दस्तावेजहरू पारित र लागु गरिए। यिनमा भूमिप्रति नयाँ दृष्टिकोण र अवधारणाहरू सहित नयाँ शब्दहरू प्रयुक्त भएका छन्। भूमि व्यवस्थापनमा अहम् भूमिका रहने यस्ता शब्दहरू भूमि शब्दकोशमा समावेश गर्नको लागि पनि यो संस्करण आवश्यक भएको हो। यसको

प्रयोग बढ्दै जाँदा यसमा रहेका कमी-कमजोरीहरू उजागर भै भविष्यमा थप सुधारको आवश्यकता रहनेछ भन्नेमा हामी विश्वस्त छौं।

तेस्रो संस्करणमा सम्पादन समूहका तर्फबाट लेख्न सुरु गर्दा प्रथम संस्करणदेखि नै असीम उत्साह र अथक परिश्रमका साथ यसलाई यहाँसम्म पुर्‍याउन मिहिनेत गर्नुहुने सबैको संझना आइरहेको छ, यद्यपि सबैको नाम यहाँ दोहोर्‍याउन सान्दर्भिक नहोला। शब्दकोशको कम्प्युटर सेटिङ्ग र डिजाइनको कार्य सुरुदेखि नै श्री राजेन्द्र पोखरेलले गरिआउनु भएको हो भने गुठीसँग सम्बन्धित शब्दहरूको पहिचान र परिभाषित गर्ने कार्य श्री हेमराज सुवेदीले गर्नु भएको हो। प्रस्तुत तेस्रो संस्करणको गुणात्मक वृद्धिका लागि नयाँ शब्दहरूको खोजी गर्नु हुने सर्वश्री अनिल मरासिनी, लिलानाथ दाहाल, टंक दाहाल, दामोदर ढकाल, सुशील डंगोल र काजि बिष्ट, मुद्रण कार्यको व्यवस्था मिलाउनु हुने प्रशासन शाखा प्रमुख श्री टोलराज उपाध्याय र स्रोत व्यवस्थापन गर्नु हुने आर्थिक प्रशासन शाखा प्रमुख श्री दिलकुमार खड्का समेत सबैको योगदानको कदर गर्दै धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छौं।

शब्दकोशको यस तेस्रो संस्करण प्रकाशनको कार्यमा गहिरो अभिरुचि राखी समय-समयमा मार्गदर्शन र प्रोत्साहन गर्नुहुने माननीय मन्त्री श्री पद्मा कुमारी अर्यालज्यू र सचिव श्री केदार न्यौपानेज्यूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं।

२०७७ जेठ

सम्पादन समूह

सम्पादन समूहको भनाइ (दोस्रो संस्करणबाट)

भूमि शब्दकोश छोटो समयमा तयार गरी प्रथम संस्करण प्रकाशनमा ल्याउँदा यसको अत्यन्त प्रशंसा त भयो नै साथै यसलाई अझ अद्यावधिक गरी यथासम्भव छिटो दोस्रो संस्करण ल्याउन गरिएको आग्रहको परिणामस्वरूप प्रस्तुत दोस्रो संस्करण प्रकाशन गर्न ठूलो हौसला प्राप्त भयो ।

यस शब्दकोशको उठान बारेमा प्रथम संस्करणको सम्पादन समूहका तर्फबाट भन्ने पानाले प्रष्ट गरिसकेको छ । प्रविधिको विकास र ज्ञानको विस्तारसँगै जन्मिएका र प्रयोगमा आएका नयाँ शब्दहरूलाई अङ्गिकार गर्न शब्दकोशले अद्यावधिक निरन्तरता चाहन्छ । यो संस्करण पनि यसै निरन्तरताको थप एक पाइला हो ।

पहिलो संस्करणमा दुईहजार चारसय सात शब्द रहेकोमा प्रस्तुत दोस्रो संस्करणमा तीन हजार चार सय बहत्तर शब्दहरू रहेका छन् । जग्गा प्रशासनमा प्रयोग हुने जोडिएका शब्दहरू पनि उपलब्धभएसम्म यसमा समावेश गरिएको छ । साथै, हालै मात्र मन्त्रालयले प्रयोगमा ल्याएको भूमि सम्बन्धी एप्स मार्फत पनि यसशब्दकोशमा पहुँच हुन सक्ने भएकाले आउँदा दिनमा यसबाट लाभान्वित हुने प्रयोगकर्ताको संख्या निश्चितरूपमा बढ्ने देखिन्छ । प्रयोगकर्ताको वृद्धिसँगै यसमा रहेका कमीकमजोरीहरू पनि उजागर भै आगामी दिनमा थप परिमार्जनको अवसर प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएकोछ । सुधारको संभावना जुनसुकै क्षेत्रमा जहिले सुकै रही रहन्छ, यो अपवाद हुन सक्दैन भन्नेमा हामी सचेत छौ ।

प्रस्तुत शब्दकोशको परिमाणात्मक र गुणात्मक वृद्धिका लागि प्रथम चरणमा भूमि सेवा केन्द्रको सहयोग लिइएको थियो । उक्त संस्थामा रही यस कार्यमा सहयोग गर्नुहुने सर्वश्री खड्गबहादुर गुरुङ्ग, रघुनाथ अधिकारी, रुद्रप्रसाद शर्मा, शंकरप्रसाद भट्टवाल र टेकबहादुर शाहलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छौ । यसै गरी यस कोशमा छुट हुन गएका शब्दहरू पहिल्याउने कार्यमा सर्वश्री शंकरबहादुर थापा, जनकराज जोशी, सुशील आचार्य, लीलानाथ दाहाल, दीपक अधिकारी, दीपक खड्का, रामदत्त

भट्ट, अनिल मरासिनी, सञ्जय मानन्धर, दामोदर ढकाल, सुशील डंगोल र शिवप्रसाद लम्सालको योगदान रहेको छ। त्यसैगरी यस शब्दकोशमा थप हुन आएका शब्दहरूको अंग्रेजी रूपान्तरण र साविक अंग्रेजी शब्दहरूको पुनरावलोकन एवम् आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने कार्यमा श्री झमक प्रसाद शर्माको सहयोग प्राप्त भएको छ। पुनर्प्रकाशनको सन्दर्भमा शब्दकोशमा प्रयुक्त शब्दको आद्योपान्त शुद्धाशुद्धि र अद्यावधिक कार्यमा श्री टीकाराम घिमिरे, प्राविधिक शब्दहरूको पुनरावलोकन र परिमार्जन कार्यमा श्री गणेशप्रसाद भट्ट र शब्दकोश निर्माणको क्रममा समग्र स्रोतहरूको समन्वय गर्ने कार्यमा श्री गोपाल गिरीले भूमिका निर्वाह गर्नुभएको छ।

शब्दकोश प्रकाशनको यस कार्यप्रति गहिरो रुची राखी समय समयमा मार्ग दर्शन र प्रोत्साहन गर्नु हुने यस मन्त्रालयका सचिव श्री गोपीनाथ मैनालीज्यूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं।

असार १५, २०७५

सम्पादन समूह

सम्पादन समूहको भनाइ (प्रथम संस्करणबाट)

भाव व्यक्त गर्ने माध्यम हुन् शब्द। सही र उपयुक्त शब्द चयनको अभावमा व्यक्त गर्न खोजिएको विचार जीवन्त र प्रभावकारी हुन सक्दैन। त्यसैगरी विषय प्रसङ्ग अनुसार उचित शब्द प्रयोग गर्न नसकिएमा लेखन सामग्रीले पनि पर्याप्त सौन्दर्य र ओज प्राप्त गर्न सक्दैन। अझ अर्धन्यायिक र न्यायिक निकायमा प्रस्तुत गरिने लिखतमा प्रयोग गरिने प्रत्येक शब्दको अर्थ निश्चित र सीमित भएन भने कतिपय अवस्थामा त्यस्तो शब्द अपाच्य र विवादित पनि हुन सक्छ। जहाँ लेखे पनि शब्दलाई त्यहीरूपमा लेखिनु र त्यसको त्यही अर्थ बुझिनु भाषिक क्षेत्रमा ठूलो उपलब्धि मानिन्छ।

भूमि आम नागरिकको सरोकारको विषय हो तापनि यससँग सम्बन्धित कतिपय शब्दमा सबैको बुझाई एकै किसिमको पाईंदैन। जग्गा प्रशासन जस्तो अर्धन्यायिक कार्यमा प्रयुक्त शब्दहरूमा सबैको समान बुझाइ ल्याउन त्यस्ता शब्दहरूमा एकरूपता र विशिष्टताको खाँचो धेरै अगाडिदेखि महसुस भइरहेको हो तापनि भूमिसम्बन्धी शब्दहरूको अर्थ पहिल्याउने पुस्तक वा शब्दकोश प्रकाशन नभएसम्म यसको अभाव खटिकरहनुको विकल्प थिएन।

यसै क्रममा झिनै भए पनि भूमिसम्बन्धी शब्दकोश निर्माणको साइत त्यसबेला जुर्यो जब सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रको अगुवाईमा पाँच फरक संस्थाको सहयोगमा राष्ट्रिय भूमि नीति तर्जुमाका लागि स्थापित राष्ट्रिय भूमि नीति तर्जुमा आयोजनाको सचिवालयले राष्ट्रिय भूमि नीति तर्जुमा गर्दा भूमि शब्दकोशको आवश्यकता महसुस गर्यो। यस शब्दकोश निर्माणको उद्देश्य भूमिसम्बन्धी शब्दहरू सकभर एकै ठाउँमा उपलब्ध गराउनु र ती शब्दहरूको समान बुझाई र एकरूपता पहिल्याउनु हो। यो शब्दकोश छोटो समयमा तयार गरिएकाले यसमा अझै सुधारका सम्भावनाहरू रहेका छन्। यसका प्रयोगकर्ताबाट प्राप्त हुने सुझावहरूबाट आगामी संस्करण अझ परिष्कृतरूपमा ल्याउन सहयोग पुर्याउने नै अपेक्षा गरेका छौं।

यो शब्दकोश तयार गर्दा मुख्यतः नेपाली बृहत् शब्दकोश, नेपाली शब्दसागर, राजनीतिक शब्दकोश, कानुनी तथा प्रशासकीय शब्दसागर, मुलुकी ऐन, भूमिसम्बन्धी ऐन र नियम लगायतका स्रोत सामग्रीहरूको सहयोग लिइएको छ। त्यसैगरी मालपोत तथा नापी कार्यालयका ऐतिहासिक दस्तावेजबाट पनि शब्द खोजविन गरी समावेश गरिएको छ। त्यसैले यो शब्दकोशमा उल्लिखित शब्दहरू भूमि, किसान, नापनक्सा तथा जग्गा प्रशासनसँग सम्बन्धित व्यक्ति तथा निकायहरूका लागि लाभदायक हुने अपेक्षा गरिएको छ। एउटै शब्दको अर्थ विभिन्न स्रोत सामग्रीमा फरक भेटिएकाले त्यस्ता शब्दहरूको अर्थ निरूपणका लागि प्रज्ञा प्रतिष्ठानद्वारा प्रकाशित नेपाली बृहत् शब्दकोशलाई आधार लिई ती शब्दहरूको अर्थ तयार गरिएको छ।

यो शब्दकोशको पाण्डुलिपि तयार गर्न लगभग छ महिना लागेको छ। यति छोटो समयमा शब्दकोश नै तयार हुनु यसमा संलग्न विभिन्न व्यक्तिको अठोट र लगनशीलताको पुष्टि हो। यो शब्दकोश निर्माण कार्यमा हौसला, सुझाव र शुभकामना दिनुहुने भूमि सुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयका तात्कालिन सचिव ज्ञानदर्शन उदास, निमित्त सचिव कृष्णराज बि.सी. लगायत भूमिसुधार तथा व्यवस्थापन विभाग र नापी विभागका पदाधिकारी अनि सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक जगत बस्नेतप्रति सम्पादन समूह आभार व्यक्त गर्दछ। यो शब्दकोश निर्माण र प्रकाशनका लागि बजेटको व्यवस्था गर्नुका साथै यसलाई चाँडो सम्पन्न गर्न र स्तरीय बनाउन सम्पादन समूहलाई उर्जा प्रेरित गर्नु हुने सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रका कार्यक्रम व्यवस्थापक जगत देउजालाई मुरी मुरी धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं। धन्यवाद।

माघ, २०७०

सम्पादन समूह

वर्णक्रम

अ
आ
इ
उ
ऊ
ए
ऐ
ओ
औ
ऋ
क
ख
ग
घ
च
छ
ज
झ
ट
ठ

ड
त
थ
द
ध
न
प
फ
ब
भ
म
य
र
ल
व
श
स
ह
क्ष
त्र

अ

अकर- tax free, without tax.

सरकारी वा गैरसरकारी कर,
पोत, शुल्क आदि नलाग्ने । कर
मिनाहा भएको ।

अकर्ण/अकर्न- a list of official
records. मुलुकी खाना आदिमा
कुनै नयाँ कुरा निश्चित समयमा
बुझाउँला भनी सर्त सहित
अड्डाले गराएको कबुलियतको
कागत; सरुवा वा नयाँ पद वा
कार्यालयमा गई काम थाल्दा वा
सोही कार्यालयमा जिम्मेवारी
परिवर्तन हुँदा साविकवालाले
हालवालालाई बुझाउने आफ्नो
जिम्माको नगदी, जिन्सी आदिको
विवरण लेखिएको कागज वा
भरपाई ।

अकाद्य- firm, incontestable,
irrefutable, undeniable. दृढ,
काटन वा खण्डन गर्न नसकिने,
मान्ने पर्ने अवस्थाको, असत्य
प्रमाणित गर्न नसकिने वा कानून
वा प्रमाणबाट प्रमाणित ।

अकाद्य प्रमाण- conclusive
proof, irrefutable evidence.
खण्डन गर्न नसकिने प्रमाण ।

अक्कर- a very steep place.

भिरालो, ओरालो, अक्कर ।

अक्करनामा- commitment made
by force. बलजफतीमा
गरिएको कबुल वा लिखत ।

अक्करिलो- difficult. अक्कर परेको,
जान-पुग्न नसकिने, विकट ।

अक्तियार- power, authority,
right. अख्तियार, नियम
कानूनद्वारा दिइएको अधिकार,
हक ।

अक्षम्य- unpardonable,
inexcusable, irremissible,
unforgivable. माफ वा क्षमा
गर्न नसकिने, माफी दिन
नसकिने वा नहुने ।

अक्षयकोष- non-expendable
reserved fund. सावाँ रकम वा
मूलधन खर्च नभई यथावत रही
रहने कोष ।

अक्षांश- latitude. भू-मध्यरेखाबाट
पृथ्वीको केन्द्रसम्म जोड्ने
काल्पनिक रेखाको आधारमा कुनै
स्थानमा नापिएको उत्तर तथा
दक्षिण तर्फको कोणिक दूरी ।
पृथ्वीको अक्ष र भू-मध्यरेखाको
समानान्तरमा कोरिन सक्ने
कल्पित रेखामध्ये कुनै एक भू-
मध्यरेखा र ध्रुवताराको माझको
कोणिक दूरी ।

अखडा

अखडा- arena, post, site, a military barrack. निश्चित स्थल वा भेला हुने ठाउँ । कसरत वा कुस्ती आदि सिक्ने ठाउँ । जोगी, फकिर, गँजडी, जुवाडी, कुनै व्यवसाय वा दलका व्यक्तिहरु थुप्रिने वा थुप्रिएको ठाउँ ।

अखण्ड- whole, united, complete. नटुक्रिएको, खण्डित नभएको, भाग-भाग नछुट्टिएको, अरुबाट बाधा वा काँटछाँट नहुने, कसैको भार वा छाप नपरेको, पराजित नभएको, बीचमा अर्को नभएको, कहिल्यै मुन्तिर नपरेको, धेरै, प्रशस्त ।

अखण्डनीय- absolute, indivisible, inseparable. नटुक्रिने, टुक्र्याउन वा अलग्याउन नसकिने ।

अखण्डित- undivided, intact. खण्डन नभएको, खण्डित नभएको ।

अखाडा- office. हे. अखडा ।

अखात- lake, pond, mass of water. जलाशय, दह, खाडी ।

अखेटो- a step at steep place. रुख वा भिरालो ककारो ठाउँको सिँडी वा खुड्किलो ।

अख्तियार- authority, jurisdiction, power of authority, right, power. अख्तियार प्राप्त गरेको, अख्तियारमा रहेको, अख्तियारभित्रको । नियम-कानूनद्वारा दिइएको अधिकार, हक, अख्तियार । अधिकार क्षेत्र । प्रभुत्व, सामर्थ्य, अख्तियार हुनाको भाव वा अवस्था ।

अख्तियार दुरुपयोग- abuse of authority. अधिकारको गलत प्रयोग, अनुचित कार्य ।

अख्तियारनामा- letter of authority, power of attorney, authorization letter. कसैलाई आफ्नातर्फबाट काम गर्नु भनी लेखिदिएको कागत, अधिकारपत्र, वारिसनामा ।

अख्तियारवाला- a person having authority, rightful, authorized person. अधिकार प्राप्त व्यक्ति । कुनै काम गर्न अधिकार पाएको, नियम/कानून अनुसार लिखितरूपमा अख्तियार पाउने । त्यस्तो अख्तियार पाएको व्यक्ति ।

अख्तियारे- a person who has authority. अख्तियार प्राप्त गरेको व्यक्ति, अख्तियारवाला ।

अगच- problematic spot to go.
जान, हिँड्नु, तर्न अष्टेरो, अकर,
भ्वाट्ट कसैबाट धक्का बाधा
आदि नपर्ने ठाउँ, सुरक्षित स्थान ।

अगम- impassable,
unattainable, inaccessible.
अगम्य, (दुर्गम), कठिन, पार
लगाउन नसकिने, अपार ।

अगेन्द्र- mountain. हिमाल

अग्रजाधिकार- primogeniture. वंश
परम्परामा बाबुको मृत्युपछि
राजगुठी वा सम्पत्ति पाउने जेठा
छोराको अधिकार ।

अग्रभाग- the first part, pointed,
tip. अघिल्लो भाग ।

अग्रभूमि- front land. अघिल्लो
स्थल वा बास, दोस्रो बास,
घरको धुरी, छानो, पोटी, कौसी
आदि ।

अग्रसारण- to present memo or
note. टिप्पणी पेश गर्नु ।

अग्रहार- a kind of granted land,
awarded property. कुनै
व्यक्तिले स्नातक उपाधि पाई
फर्केपछि उसलाई जीविकाका
लागि सरकार, राजा वा
संस्थाद्वारा दिइने जमिन, बित्ता,
पूँजी आदि वस्तु, राजसंस्थाले
ब्राह्मणलाई दानदातव्यका

रूपमा दिएको जमिन,
कुशवर्ता ।

अग्राधिकार- Eminent Domain-
power of the government
to take private property
and convert it into public
use, first priority, right of
priority. पहिलो अधिकार ।

अङ्कीय उचाइ मोडल- digital
elevation model. जमिन
सतहको उचाइका मानहरू मात्र
लिएर तयार गरिएको पृथ्वीको
प्रतिरूप ।

अङ्कीय भूमि मोडल- digital
terrain model. उचाइको
आधारमा तयार गरिएको
पृथ्वीको प्रतिरूप ।

अङ्कीय माननाप- numerical
scale. नक्सामा हुने लम्बाइको
दूरी बराबर जमिनको दूरी
देखाउन अङ्क प्रयोग गरिने
माननाप ।

अङ्कीय सतह मोडल- digital
surface model. जमिन
सतहलगायत् अन्य सतहमा
रहेका वस्तु, जस्तै- घर, रुख
आदिका उचाइका मानहरू
समेत लिएर तयार गरिएको
पृथ्वीको प्रतिरूप ।

अङ्कीयकरण- digitization.
कागतमा रहेका विवरण,

<p>सूचनालाई कम्प्युटरको भाषामा बुझिने गरी अङ्कीय मानमा रूपान्तरण गर्ने प्रक्रिया ।</p> <p>अङ्गीकार- acceptance. स्वीकृति, मञ्जुरी, सहमति, स्वीकार ।</p> <p>अचल- stable, fixed, stationary. नसर्ने, नचल्ने, हिँडडुल नगर्ने, दृढ, स्थिर, घरजग्गा जस्तो अचल सम्पत्ति ।</p> <p>अचल जायजेथा- fixed property, tenement, immovable property, realty, real state. एक ठाउँबाट अर्का ठाउँमा लैजान वा सारनतारन गर्न नसकिने घर, जग्गा आदि जायजेथा ।</p> <p>अचल सम्पत्ति- tenement, realty, immovable property. जग्गा, जमिनमा जडिएका चीजवस्तु (घर, उद्योग, कारखाना आदि) ।</p> <p>अचला- earth, land. भूमि, पृथ्वी, बौद्ध सम्प्रदायअनुसार प्रसिद्ध दश भूमि वा तेह्र भूमिमध्ये आठौं ।</p> <p>अछापे- stampless, without stamp, not stamped, only signed for proof. छाप नभएको, सहीमात्र भएको, छाप नहुँदा अड्डाखाना वा कार्यालयका चिठी पत्रमा अछापे जनाई बाहिर पठाउने ।</p>	<p>अजीमूथ (ध्रुवकोण)- Azimuth दिइएको meridian बाट सभै रेखासम्मको clockwise अथवा anticlockwise angle जुन सानो छ, त्यो रेखालाई Azimuth (ध्रुवकोण) भनिन्छ । Azimuth जहिले पनि Northबाट नापिन्छ ।</p> <p>अञ्चल- zone नेपाललाई प्रशासनिक दृष्टिकोणले चौध अञ्चलमा विभाजन गर्दा सो मध्ये एक खण्ड ।</p> <p>अटोमेटिक लेभल- automatic level. आफसेआफ समतलन गर्ने यन्त्र ।</p> <p>अठसठ्ठा- record of land. बि.सं.१९६८ तिर जिम्दारी, पटवारीको समयमा राखिने गरिएको जग्गाको लगत ।</p> <p>अडबेखडबे- rough, not even. कतै अग्लो र कतै होचो भएको सतह नमिलेको जमिन, खाल्टाखुल्टी परेको जमिन, ठाउँ ।</p> <p>अड्चन- hindrance, obstacle, disturbance, objection. अड्काउ, बखेडा, बाधा, कुनै कामकुरा गर्न वा नगर्न, गराउन वा नगराउन अवरोध पुऱ्याउने अवस्था ।</p> <p>अड्डा- office. कार्यालय, अदालत ।</p>
--	--

अड्डा अदालत- public court, office. न्यायपालिका वा कार्यपालिका कार्यालयहरूको समुदाय, अड्डाखाना, देवानी, फौजदारी वा माल सम्बन्धी कार्यालय र अड्डाहरूको समूह ।

अड्डा खाना- Government offices. अड्डा अदालतहरू, सरकारी कार्यालयहरू ।

अड्डा जाँच- office clerk, supervision. कार्यालयको जाँचपड्ताल वा निरीक्षण ।

अड्डा प्रमुख- head of the office. अड्डाको हाकिम, मुख्य व्यक्ति, अड्डामा काम गर्ने कर्मचारीहरूमा सबैभन्दा माथिल्लो दर्जाको कर्मचारी ।

अड्डासार- consignment from office to office. सरकारवादी अभियुक्त वा दोषीलाई पक्राउ गरी एक अड्डाले अर्को अड्डालाई सुम्पदै तोकिएको ठाउँमा पुर्‍याई बुझाउने काम ।

अति अविकसित क्षेत्र- remote area. बाटोघाटो केही नभएको अत्यन्त कठिन क्षेत्र ।

अतिक्रमण- aggression, encroachment, violation, surpassing, transgression, trespass, intrusion, infiltration. कुनै कुराको

स्वीकृत वा निर्धारित सीमा नाघ्ने काम । तोकिएको अधिकारको परिधिको उल्लङ्घन । कुनै मुलुकको निर्धारित अन्तर्राष्ट्रिय सिमाना पार गर्ने काम, सम्प्रभुता रहेको भूभाग वा जलसीमा र वायुसीमाउपर अन्य मुलुक वा व्यक्तिको अवैध प्रवेश, त्यस किसिमको आक्रमण वा हस्तक्षेप ।

अतिक्रमित- encroached. अतिक्रमण भएको, मिचिएको ।

अदण्ड- get forgiveness. माफी मिल्नु ।

अदण्डनीय- unfit to be punished. दण्ड दिन नमिल्ने, अदण्ड्य ।

अदल- justice, equity, rule of virtuous conduct, social discipline. इन्साफ, सदाचारको नियम; ऐन, कानूनको महल; मुलुकी ऐनको एक महल, सदाचारको नियम ।

अदल बदल- exchange, interchange, transfer, barter. हेरफेर, परिवर्तन, सट्टापट्टा, हेरफर ।

अदा- discharge, payment. आधा भाग वा पाखो, चुक्ता, फछ्यौँट ।

अदालत- court. घर, जग्गा, धनसम्पत्ति, हक, बेहक आदिको

<p>निक्क्यौल गराउन भनी नियम- कानूनअनुसार गठित वा प्रबन्ध भएको, मुद्दा मामिलामा न्याय- इन्साफ गर्न राखिएको अड्डा ।</p> <p>अदालतमा उपस्थित गराउनु- to be produced before the court.</p> <p>अदालतलाई भए सरह अधिकार हुनु- to have authorities similar to a court.</p> <p>अदालती- judicial, legal, pertaining to court, forensic. अदालतसम्बन्धी ।</p> <p>अदालती कारवाही- legal proceedings. अदालतले गर्ने मुद्दाको सुनुवाई ।</p> <p>अदालती जाँच- judicial inquiry. अदालतले मुद्दाका सम्बन्धमा गर्ने जाँचबुझ ।</p> <p>अदालती बन्दोबस्त- rule of management of judicial, quasi Judicial or legal proceeding. न्यायिक एवं अर्धन्यायिक निकायका कर्मचारीहरुको प्रशासन, आचरण र मुद्दा मामिला सम्बन्धी व्यवस्था र प्रक्रियाका लागि मुलुकी ऐनमा व्यवस्था भएको एक महल एवं सो महलले व्यवस्था गरे बमोजिमको कार्यविधि ।</p>	<p>अदालती शुल्क- court fee. मुद्दामामिला गर्दा अदालतमा बुझाउनु पर्ने शुल्क ।</p> <p>अद्यावधि- to the date. अद्यापि, अहिलेसम्म ।</p> <p>अद्यावधिक- up to date, advanced. अहिलेसम्मको ।</p> <p>अद्रि- hill, mountain. पर्वत, पहाड ।</p> <p>अधालो- half portion of a field. खेतीबारीको आधा खण्ड, आधा खेत ।</p> <p>अधिकतम मूल्य- ceiling price. बढीमा यतिसम्ममा खरिद बिक्री गर्न पाइन्छ भनी किटान गरेको दर ।</p> <p>अधिकतम हद- maximum limitation of the land which any person or his family may hold as the capacity of land owner. कुनै व्यक्ति वा निजको परिवारले जग्गावालाको हैसियतले मुलुकभरमा राख्न पाउने जग्गाको अधिकतम सीमा ।</p> <p>अधिकर- surtax, super tax. निर्धारितभन्दा बढी थपिएको शुल्क, बढी तिरो ।</p> <p>अधिकरण- court of tribunal. कानून वा विधिअनुसार कसैको</p>
--	--

<p>सम्पत्ति लिन पाउने राज्यको अधिकार, अधिग्रहण ।</p> <p>अधिकरणिक- magistrate. न्यायको सम्पादक, न्यायाधीश ।</p> <p>अधिकार- right, power, authority, occupancy, title, mastery, claim. कानूनी, परम्परागत वा नैतिकरूपमा प्राप्य न्यायोचित दाबी, स्वत्व, हक, अख्तियार, कब्जा ।</p> <p>अधिकार क्षेत्र- jurisdiction, domain, territory. कुनै सरकारी कर्मचारी वा व्यक्तिले आफ्नो हक वा अख्तियारको प्रयोग गर्ने क्षेत्र । अदालतमा रहने, कानूनीरूपमै प्रयोग गर्न पाउने अधिकारको हद ।</p> <p>अधिकार प्रत्यायोजन- power delegation. माथिल्लो तहका कर्मचारी वा कार्यालय वा अड्डाले आफू मातहतका कर्मचारी वा कार्यालय, अड्डालाई आफूमा रहेको अधिकार सुम्पने काम ।</p> <p>अधिकारनामा- charter, instrument, letter of authority. अधिकारपत्र, हकपत्र, आफूमा भएको अधिकार अर्को व्यक्तिले प्रयोग गर्न पाउने गरी गरिएको लिखत ।</p>	<p>अधिकारपृच्छा- quo warranto. उच्च अदालतले गरेको सोधनी, स्पष्टीकरण; कुनै व्यक्ति वा संस्थासँग कसैको अधिकार, स्वतन्त्रता, पद कुन अधिकार अन्तर्गत खोसिएको वा दाबी गरिएको हो ? भनी सोध्न सर्वोच्च अदालतले दिएको लिखित आदेश ।</p> <p>अधिकारी- officer, official, proprietor. कुनै अड्डा, संस्था वा निकायको अधिकार पाएको व्यक्ति ।</p> <p>अधिकृत- officer, authorized, empowered, occupied. अड्डाखाना वा कार्यालयको जिम्मेवार व्यक्ति, राजपत्रमा नाम उल्लेख हुनेसरहको अधिकारवाला व्यक्ति ।</p> <p>अधिकृत वारेसनामा- authorized agent, power of attorney. वारीस दिन हुने मुद्दामा आफ्ना तर्फबाट कुनै मुद्दा मामिला वा प्रतिवाद । तत् सम्बन्धी अन्य कानूनी कारवाही गर्न सक्ने गरी दिइएको अख्तियारनामा वा राजिनामा लिखत पारित गरिदिन कुनै व्यक्तिलाई दिइने अधिकार पत्र ।</p> <p>अधिग्रहण- acquisition, requisition. कानूनी अधिकारपूर्वक क्षतिपूर्ति दिई</p>
---	---

<p>विशेष प्रयोजनका निम्ति कसैको हकको जिनिस वा सम्पत्ति लिनु; कसैको हकद्वयामा रहेको जग्गा-जमिन, घर सम्पत्ति आदि कानूनी तरीकाले तोकिएको क्षतिपूर्ति दिई सरकारी/सार्वजनिक प्रयोजनको निम्ति सरकारद्वारा कब्जामा लिने काम ।</p> <p>अधित्यका- a plain land in high altitude. पहाडमाथिको सम्म परेको जमिन, लेकको समथर जमिन, लेक ।</p> <p>अधिनिष्कासन- eviction, expulsion, deportation. नियम/कानूनको अधिकारद्वारा घरजग्गाबाट निकालाबास गर्नु, बेदखली गर्नु ।</p> <p>अधिपति- boss, the proprietor of the property, lord. कुनै वस्तु, जमिन, धन आदिको स्वामी वा मालिक ।</p> <p>अधिपत्र- government order, warrant. विशेष काम गर्ने आदेशपत्र, परिपत्र; माथिल्ला तहका कार्यालयद्वारा तल्ला तहका कार्यालयलाई विशेष काम गर्न दिइएको आदेशपत्र, परिपत्र ।</p> <p>अधिवास- migrate. बसाइँ सर्नु ।</p> <p>अधिया/अधियाँ- sharecropping, half portion. जमिनको उब्जनी कम्तीवाला र</p>	<p>जग्गावालाले आधा आधा बाँडलिनै कबोलमा गरिएको खेती, त्यस्तो उब्जनीको आधा भाग, बटैया, बटवारी कम्ती ।</p> <p>अधियाँदार- sharecropper. अधियाँमा जग्गा कमाउने किसान, बटैयादार, बटैदार ।</p> <p>अधियाँदारी- a system of sharecropping, moiety, half portion. अधियाँ गर्ने रीत वा व्यवस्था ।</p> <p>अधिराज्य- kingdom, sovereignty. साम्राज्य, अधिराष्ट्र ।</p> <p>अधिवक्ता- lawyer. वादी-प्रतिवादीको एक पक्षबाट बहस गर्ने अधिकार प्राप्त कानून विशेषज्ञ, अधिकृत तहको कानून विशेषज्ञ ।</p> <p>अधिवासित- migrated, relocated. बसाइँ सरेको ।</p> <p>अधिवासी, निवासी, बासिन्दा- migrated or relocated dweller. कुनै देश वा स्थानको पुख्यौली बासिन्दा, एक देशबाट अर्को देशमा बसाइँ सरेर नागरिक अधिकार लिई बसेको व्यक्ति ।</p>
--	---

अधीनस्थ- subordinate, subordinate. मातहतको, अधीनमा परेको, अन्तर्गतको ।

अधोदिशा- lower place. तलतिरको थलो ।

अधोघ- the lowest part. तलभन्दा तल, एकदम तल ।

अधोभूमि- ground floor. घरको भुइँतला, छिडीभन्दा मुन्तिरको कोठा-चोटा, तल्लो भुइँ, होचो जमिन ।

अनकन्टार/अनकन्तार- lonely place, remote or distant part. जनहीन, निर्जन, एकलासे, एकान्त, आवागमन भइनरहने, बिजन । बाटो वा जङ्गल।

अनधिकृत- unauthorized. अधिकार वा अधिकार क्षेत्र बाहिरको, कानून विपरीत; खास कुराका निम्ति अधिकार नदिइएको वा नपाइएको ।

अनधिकृत प्रवेश- forceful entrance, trespass, wrongful entering. अनुमति प्राप्त नगरी वा जबर्जस्ती गरेको प्रवेश ।

अनन्य आर्थिक मेखला- exclusive economic zone. अनन्य आर्थिक मेखलाको सिमाना प्रदेशीय समुद्रको आधार

रेखादेखि अधिकतम २०० नटिकल माइलसम्मको चौडा भागमा फैलिएको हुन्छ ।

अनलाइन भुक्तानी प्रणाली- online payment system. सेवाशुल्क लगायतका दस्तूर विद्युतीय माध्यमबाट सोभै बुझाउन एवं भुक्तानी गर्न सकिने तरीका ।

अनलाईन सेवा- online service. इन्टरनेट वा इन्ट्रानेट मार्फत प्रदान गरिने जग्गाव्यवस्थापन सम्बन्धी कुनै सूचना वा सेवा ।

अनाथालय- orphanage. अनाथहरूलाई संरक्षण दिइने क्षेत्र; आमा बाबु नभएका वा वेवारिसे बालबालिकालाई राखी पालन-पोषण साथै शिक्षा समेत दिने ठाउँ ।

अनावासीय- having no settlement or house. आवास वा घर नरहेको, सो नरहे पनि कुनै न कुनै प्रकारको सम्बन्ध भएको (अनावासीय दैत्य सम्बन्ध) ।

अनियन्त्रित- rampant, uncontrolled, unobstructed. नियन्त्रणमा नभएको ।

अनियन्त्रित खण्डीकरण- uncontrolled fragmentation. रोकथाम नभएर विभाजित

<p>भएको, जग्गाको टुक्रा टुक्रा भएको जमिनलाई मनपरि, आफूखुसी, जथाभावी टुक्राटुक्रा गरिएको; जथाभावी रूपमा जग्गा टुक्रयाउनु ।</p> <p>अनिवार्य बचत- mandatory saving system. भूमि सुधार कार्यक्रमअन्तर्गत गाउँगाउँमा किसानको आर्थिक उत्पादनबाट नियमानुसार नगदी जिन्सी रकम उठाई त्यसको व्याजसहित फिर्ता गरिने गरी खाता राखी बचत गरिने पद्धति ।</p> <p>अनुभोग- servitude. सन्धिसर्पन ।</p> <p>अनुत्पादक- unproductive. उत्पादन नहुने वा त्यस्तो शक्ति नभएको ।</p> <p>अनुत्पादकता- unproductivity. उत्पादकताको अभाव, उत्पादन नगर्ने गुण, अनुत्पादकत्व ।</p> <p>अनुत्पादन- non production/lack of production. उत्पादन वा उब्जाउको अभाव, अनुत्पादनीय; कुनै जग्गा जमिनमा उब्जा नभएको स्थिति ।</p> <p>अनुत्पादित- unproduced. उब्जा वा पैदा नभएको, नगरिएको ।</p> <p>अनुपस्थित जग्गाधनी- absentee landlord. आफ्नो खेतीपाती भएको तर उक्त जग्गामा आफैं</p>	<p>खेती नगरी अरु कसैलाई कमाउन दिने जग्गाधनी ।</p> <p>अनुबन्ध- compromise, contract, treaty, charter. सम्झौता, सन्धि, सम्झौतापत्र, सन्धिपत्र, सन्धि वा सम्झौताको लेख वा लिखत, करार ।</p> <p>अनुबन्धन- make compromise, contract, treaty, charter. अनुबन्ध गर्नु, अनुबन्ध, करार, सम्झौता ।</p> <p>अनुबन्धनाधिकृत- an official who signs the contract. अनुबन्धनाधिकारी सन्धि वा सम्झौतामा हस्ताक्षर गर्न अधिकार भएको मुख्य व्यक्ति, अनुबन्ध गर्ने अधिकारी ।</p> <p>अनुमतिपत्र- license, permit. अख्तियार प्राप्त अधिकारीबाट केही गर्न वा कतै जान दिइएको अनुमतिको प्रमाणपत्र ।</p> <p>अनुमोदक- supporter, approver. अनुमोदन गर्ने, समर्थन गर्ने, स्वीकृत गर्ने ।</p> <p>अनुमोदनीय- approvable. अनुमोदन गर्न लायक ।</p> <p>अनुमोदित- approved. अनुमोदन गरिएको, समर्थित ।</p>
--	--

अनुर्वर- unfertile, barren. उर्वर वा उब्जाउ नभएको, बाँझो, रूखो ।

अनुलम्ब- offset. विस्तृतिदेखि survey line सम्म नापिएको दूरी, कुनै कामको टुङ्गो नलागेको अवस्था, अनिश्चित समय ।

अनुसूचित- scheduled, unpartitioned. अनुसूचीमा राखिएको वा छुट्टयाइएको ।

अनूप- wetland. जलप्रायः भूमि, धाप, धापिलो ठाउँ ।

अनौ- handle of a plough. जोत्दा चलाइने हलोको मुठ वा हातो, हतासो ।

अनौपचारिक भूसम्बन्ध- informal land tenure. लामो समयदेखि बसोबास गरिरहेका भनिएका तर कुनै प्रमाण नभएका कारण विद्यमान कानूनले सम्बोधन गर्न नसक्ने र अतिक्रमित जग्गासँगको सम्बन्ध ।

अन्तर्प्रदेशिक- inter-regional/ inter-zonal. दुई वा दुईभन्दा बढी प्रदेश वा क्षेत्रसँग सम्बन्धित, दुई वा दुईभन्दा बढी प्रदेशबीचको ।

अन्तर- middle, gap, slit, chasm, opening crack of a thing.

बीच भाग, माझको थलो वा खण्ड ।

अन्तरकुन्तर- nook and corner, here and there. कुनाकाप्ची, छेउछाउ, छेउकुना, अन्तरसन्तर ।

अन्तरछेदन- intersection. यन्त्र स्थापन गरेको बिन्दु वा अरु नियन्त्रण बिन्दुबाट कुनै बिन्दुमा रेखा दिएर वस्तुको स्थान नक्साको स्थिर गर्ने तरीका । कुनै एउटा बिन्दुलाई स्थिर गर्न दुई वा तीन स्थानबाट दिएका रेखाहरूले काटेको बिन्दुलाई मात्र ठीक मानिन्छ । यो तरीका सानो मान नापको नक्साका लागि र दूरी नाप्न नसकिने वा कठिन स्थानका लागि उपयोग हुन्छ ।

अन्तरदिशा- centre of two direction. दुई दिशाको मध्य वा बीच भाग ।

अन्तरबाली- inter cropping. उही जमिनमा एउटै मौसममा एकभन्दा बढी बाली लगाउने कार्य ।

अन्तरसाक्षी- witness to the document. लिखत तयार गरेका बखत सो व्यहोरा ठीक हो भनी दस्तखत गर्ने साक्षी ।

अन्तरहिमाली- surrounded by the mountains, mountains all

around. हिमालै-हिमालबीचको, हिमाली पर्वतमालाका माझमा रहेको, हिमालै-हिमालले घेरिएको ।	स्टाफ राखी पढिएको पछिल्लो दृष्टि।
अन्तरिक्ष खण्ड- space segment. जिपिएस प्रणालीअन्तर्गत अन्तरिक्षमा रहेका भू-उपग्रह सम्बन्धी सूचना तथा जमिनमा मापनका लागि आवश्यक पर्ने संकेत प्रसारण गर्ने जिपिएस प्रणालीको एउटा खण्ड ।	अन्तर्वेद- land located between the two rivers. दुई नदीबीचको भूभाग ।
अन्तर्देशीय- domestic, inland. देशभरको, मुलुकभित्रको मात्र ।	अन्तर्वेदी- a wide and open land between two rivers. दुई नदीबीचको विस्तृत भूभाग, ब्रह्मावर्त, गङ्गा र यमुनाबीचको भूखण्ड ।
अन्तर्निहित- latent, hidden, inherent, invisible, unseen. बाहिरिरूपमा नदेखिए पनि भित्रीरूपमा रहेको । कुनै व्यक्ति वा कुराको भित्री अङ्गका रूपमा रहेको, छिपेर रहेको, छोपिएको । कुनै मूल कुराभित्र अन्तर्भाव भएको ।	अन्तिम फैसला- final or last verdict. विवादमा फेरि सुनुवाई नहुने गरी अन्तिम तहबाट हुने फैसला ।
अन्तर्भौम- the inner part of the earth. जमिनभित्र रहेको, भूगर्भको ।	अन्न- grains. धान, मकै, अनाजका गेडा ।
अन्तर्राष्ट्रिय सीमा- international border. दुई सार्वभौमसत्ता सम्पन्न राष्ट्र छुट्टयाउने गरी खिचिएको सीमा रेखा ।	अन्नजल- food and water. खानेपिउने चीज, दानापानी, अन्नपानी ।
अन्तर्वर्ती दृष्टि- intermediate sight. समतलन गर्दा पछिल्लो वा अघिल्लो दृष्टिबाहेक बीचमा कुनै उचाइ चाहिएको बिन्दुमा	अन्नदाता- farmer, cultivator, supporter, caretaker. खान दिने व्यक्ति, पालन पोषण गर्ने व्यक्ति, मालिक, खानदिने वा पालनपोषण गर्ने व्यक्ति ।
	अन्याय- injustice, illegality, wrong. न्यायोचित नहुने कार्य वा धारणा, बेइन्साफी ।
	अन्यायवाला- accused, a guilty person, tyrannous. अन्यायी,

अन्याय गर्ने, कानून विरोधी, जाली, फटाहा ।	heir. आफैले जन्माएको हकवाला नहुनु ।
अन्यायी- trespasser, unjust, oppressive, unscrupulous, wrongful. अन्याय गर्ने वा गराउने ।	अपुत्र- sonless. छोरो नभएको, पुत्रहीन ।
अपरदिशा- west (direction), towards west. पश्चिम दिशा ।	अपुत्री- daughterless. पुत्र वा सन्तान नभएको, छोराछोरी नभएको, निःसन्तान ।
अपाहिक- inconvenient, unsuitable. पायक नपरेको ।	अपैतृक- not having inheritance right. बाबु/बाजेसित सम्बन्ध नरहेको, बाबु/बाजेबाट प्राप्त नभएको, पुर्खौली हकले नपाएको वा नभ्याएको ।
अपिल- appeal, petition, request. निर्णयमा चित्त नबुझी निर्णयकर्ताविरुद्ध उसभन्दा माथिल्लो तहमा गर्ने प्रार्थनापत्र, पुनर्विचारपत्र ।	अप्रत्यक्ष नापी तरीका- indirect measurement method. कुनै पनि यन्त्र उपकरण प्रयोग नगरी अन्य विवरणमार्फत् हिसाव गरी दूरी, कोण आदि पत्ता लगाउने कार्य ।
अपिलवाला- petitioner. अपिल गर्ने भगडिया ।	अबण्डा- undivided, unpartitioned. अंशबण्डा हुँदाका अवस्थामा भाग नलगाई सगोलमा राखिएको अचल सम्पत्ति ।
अपुताली- heirless property, succession, escheat. छोरा छोरी वा सन्तान नभएका व्यक्तिको जायजेथा सम्पत्तिको उपभोग गर्ने निकटतम उत्तराधिकारी नहुने व्यक्तिको धनमाल, औताली, मृतकको ऋण धन वा सम्पत्ति सम्बन्धी दायित्व र अधिकार कानून वमोजिम हकवालामा सर्ने कार्य ।	अबाटो- difficult path. खराब बाटो, कुबाटो, कुपथ, अपथ, बाटो नपरेको वा नमिलेको ठाउँ, अपाही ठाउँ, पायक नपरेको जग्गा ।
अपुताली पर्नु- to be uprooted, to be sonless, to leave no	अबाद- cultivation, inhabitation. बाँझो जग्गामा खनजोत र

खेतीकिसानी गर्ने तथा नयाँ बस्ती बसाउने काम, बाँझो जग्गा खनजोत, खेती-कर्माई ।	विभाग; मुद्दाका अभिलेखहरु राखिने अदालत ।
अबादी- settlement. बस्ती, बसोबास, जनसङ्ख्या, जनता, खाली वा गाउँ सहरमा भएको बसोबास ।	अभिलेखालय- archives. अभिलेख राखिने घर वा कोठा, मिसिल फाँट ।
अब्बल- first graded. प्रथम दर्जाको, एक नम्बरको (जग्गा आदि) ।	अमानत- direct conduction, direction collection. ठेक्कामा नदिई सरकारबाट सोभै सञ्चालन गर्ने कार्य ।
अब्बल जग्गा- first graded land. असल, उत्तम, श्रेष्ठ, प्रथम दर्जाको, एक नम्बरको जग्गा आदि ।	अमानत गुठी- registered trust. सरकार वा हकदारबाटै चलेको रकमकलम, त्यस्तो रकमकलम चलाउने काम । धरोट वा धितो राख्ने काम, थाती, जिम्मा गुठी ।
अभावग्रस्त क्षेत्र- deficit area. खाद्यान्न आदि आवश्यक वस्तुको अभाव भएको ठाउँ वा क्षेत्र ।	अमानत तहसील- direct collection. जिम्मावाल, मुखिया, तालुकदार आदि खारेज भएका बेलामा अड्डाले नै असुल गर्ने कार्य ।
अभिन्न भाग- integral part. छुट्टयाउन नसकिने वा मूल अङ्गको भागका रूपमा रहेको । यस्ता भाग छट्टिदैनन् । राज्यको सीमाभित्रका भागलाई राज्यका अभिन्न भाग भनिन्छ ।	अमानती- directly conducted or collected. ठेक्कापट्टाबाट नचलाई अड्डाबाटै आफैँ चलाइएको ।
अभिलेख- official records or historical inscriptions. ऐतिहासिक वा कुनै लेख्य सामग्री ।	अमानती जग्गा- directly collected or conducted land. ठेक्कापट्टाबाट सञ्चालन नगरी सरकार आफैँले सञ्चालन गरको जग्गा जमिन ।
अभिलेख अदालत- court of record अदालतमा रहेको अभिलेख	अमानती राजगुठी- directly conducted or collected

state trust. सरकारले आफ्नै तर्फबाट चल अचल सम्पत्ति जम्मा गरी स्थापना एवं व्यवस्थापन र सञ्चालन गरिएको गुठी ।	अमिन- land surveyor. जमिन नापजाँच गर्ने वा सो काममा खटिएको कर्मचारी ।
अमाल- local court or local revenue office. गाउँ-घरको मुद्दा हेर्ने वा सरकारी तिरो उठाउने अधिकार दिएर राखिएको अड्डा, गुठी जग्गाको बाली उठाउने र आफ्ना अधिकारभित्रको जग्गाको मोहीलाई घरबार बसाउन स्वीकृति दिने अड्डा, अमालकोट-कचहरी ।	अमिनी- instant court. अधिको मधेश तराईको तल्लो तहको अदालत ।
अमाल (अम्बल)- administrative area or zone, dominion. अम्बलमा रहने अड्डा ।	अमिनी गोस्वारा- local record office. मोफसलका अमिनी अड्डाहरूका कागतपत्र रहने अड्डा ।
अमालअड्डा- office of local revenue collection. मुद्दा हेर्ने वा सरकारी तिरो उठाउने कार्यालय ।	अरण्य भूमि- wilderness area. वन जंगल क्षेत्र ।
अमालकोट- office of the local revenue collection. पशुपतिनाथका नाउँमा गुठी जमिनको बरबन्दोवस्त गर्ने र तिरोभरो गराउने अमाल कार्यालय, अमालकोट-कचहरी ।	अरिणी- debtless, loanless. ऋणमुक्त, ऋणरहित, ऋणविहीन ।
अमाली- rural judge or rural collector. अमालको हाकिम, द्वारे ।	अर्डर- order. आदेश, आज्ञा, सिलसिला ।
	अर्डर सीट- order sheet. आदेश पत्र, मिसिलमा रहने आदेश लेखिने कागज ।
	अर्थोग्राफिक प्रलम्ब- orthographic projection. यो प्रलम्बमा दृष्टि बिन्दु धेरै दूरीमा हुन्छ र उपगोलसँग स्पर्शी भएर गएको हुन्छ । प्रलम्ब रेखाहरू स्पर्शी समतलसँग समानान्तर र लम्बरूप भएको हुनुपर्छ ।
	अर्थोफोटो- orthophoto. तस्विरका वस्तुहरूको रूप वा आकारमा भएका विगारहरू (distortion) हटाई नक्साको प्रलम्बमा

परिवर्तन (transform) गरिएको हवाई फोटो वा भू-उपग्रह चित्र ।	property registration, deed. तोकिएको म्यादमा पैसा बुझाउन नसके कबुल अनुसार धितो फार्से हुने कागत वा व्यवहार ।
अर्धकट्टी- receipt, halved, stub book. चन्दा, टिकट, रसिद आदिमा लेनदेनको उही बेहोरा दोहोरो लेखी च्यातेर एकातिरको बेहोरा एक पक्षले र अर्कोतिरको बेहोरा अर्को पक्षले लिन मिल्ने गरी व्यवस्था मिलाइएका दुईमध्ये एक खण्ड ।	अवघट्ट- ditch, cave, tunnel. खाडल, ओडार, सुरुङ, गुफा, भूगर्भ ।
अर्धन्यायिक- quasi judicial. प्रशासकीय वा अन्य निकायले केही न्यायिक निर्णय दिने समेतको काम ।	अवतरण पथ- runway. हवाईजहाज उड्नुभन्दा पहिले र जमिनमा उत्रेपछि केही परसम्म दौडने पथ ।
अर्धोपचारिक भूसम्बन्ध- non- formal land tenure. नापी भै फिल्डबुक कायम भएका, भोग लगत र तीरो भै नापी हुन बाँकी रहेका वेनिस्सा र स्ववासी जस्ता विद्यमान कानूनले नै सम्बोधन गर्न सकिने जग्गाहरुसँगको सम्बन्ध ।	अवतरण भूमि- air port, landing- ground, landing place. हवाई मैदान, तल भर्ने, ओर्लने क्रिया, सिँढी, घाट ।
अर्मल- compensation for the damage of crops. बाली नोक्सानी भएकोमा नोक्सान पुन्याउनेबाट लिइने हर्जाना ।	अवनि- earth, land. भूमि, थलो, पृथ्वी ।
अलिखित- unwritten, unrecorded. लेखबद्ध नभएको, नलेखिएको, लिपिबद्ध नभएको ।	अवस्थल- place of ancestor. पितापुर्खादेखि बसोबास गर्दै आएको ठाउँ, थातथलो, पुर्खाको छाला ।
अलिफार्से/अलिफार्स्या- mortgage with conditional sale,	अवस्थित- situated, located. विशेष स्थितिले आएर बसेको, स्थित, उपस्थित रहेको, विद्यमान, अडेको, टिकेको, रहेको, घरजम गरेर वा बसोबास गरेर अड्केको, अवस्थान भएको ।
	अविच्छिन्न भोग- continued occupation. खण्डित नभैकन लगातार भोग गरिरहेको ।

अविभाज्य सम्पत्ति- impartible property. भाग लगाउन नहुने वा अवण्डामा रहने सम्पत्ति ।

अव्यवस्थित बसोबास- unmanaged, ill managed, haphazard settlement. व्यवस्थित हुन नसकेको, अस्तव्यस्त बसाई, योजनाबद्ध रूपमा नबसेको, अन्यत्र जग्गा भएर पनि सरकारी/सार्वजनिक जग्गामा आई बसोबास गरेको ।

अष्टलोह- deed of legacy given after death. वाचुञ्जेल पालन पोषण गर्ने र मरे पछि बाँकी रहेको सबै चलअचल सम्पत्ति खान पाउने गरी दिइएको लिखत ।

असवाव खाना- arsenal. सेनाका हातहतियार राख्ने ठाउँ ।

असामी- debtor, one who borrows loan, client, tenant. ऋणी, कर्जा लिने व्यक्ति ।

असुल उपर- recovery. मोही आदिबाट बालीनाली उठ्तीपुठ्ती गर्ने काम ।

असूल उपर- dues collection, return, recovery, realisation of dues. चुक्ती, दाखिला, उठ्ती पुड्ती, लिनुपर्ने जिन्सी वा नगदी लिने वा उपर गर्ने काम ।

असूल तहसील- collection of realization of dues and penalty. उठ्ती, पुड्ती, लगत कसिए बमोजिमको दण्ड, जरिवाना, बाँकी बक्यौता आदि असूल गर्ने काम ।

अस्थायी दर्ता- temporary registration. जग्गादर्तामा तेरो मेरो परी बलियो प्रमाण हुनेको नाउँमा तत्कालका लागि अस्थायी दर्ता गर्ने निर्णय गरी चित्त नबुझ्ने पक्षलाई पुनरावेदनको म्याद दिइने अवस्था ।

अस्थायी निस्सा- provisional certificate, license, token. स्थाई प्रमाणित नभइञ्जेल काम चलाउन दिइएको प्रमाण, अनुमति एवं दसी ।

अस्वामिक- ownerless, heirless, pilgrimage, river, pasture, etc. मालिक वा हकदार नभएको, बेवारिसी । जङ्गल, पर्वत, पुण्यस्थल, तीर्थ, नदी, गौचरण, मौका मौकामा वा चाडपर्वमा जनताको भेला वा मेला हुने ठाउँ ।

 आ

आँकडा- estimate, data. कुनै खास पक्ष वा स्थितिसूचक अङ्क, तथ्याङ्क, निश्चिताङ्क, सीमित वा स्थिर अङ्क, वन कार्यालयबाट वन, भाडी आदि फडानी गराई निस्सा सहित वसाइएका व्यक्तिहरुको विवरण ।

आँगन- courtyard. घर-ढोकाको सामुन्ने वा दायाँबायाँको थलोमा बसोबासो र चलनचौँजोका निम्ति सीमितरूपले घेरी-सिङ्गारिराखेको थलो, चोक, पटाङ्गिनी, प्राङ्गण, भित्री चोक ।

आँठा सरह- as of the bordering land. साँध-सिमानाका जग्गाअनुसार वा सो जग्गामा चले-भएभैँ (मालपोत, तिरो, उब्जनी इत्यादिमा समान व्यवहार गरिने कार्य) ।

आँठो- border, terrace, ridge. खेतको सानो गरो वा फोगटो छुट्टिने गरी बीचमा लगाइएको आली, सानो फोगटो, कसैका भागको खेतवारीका छेउको आली वा ढिल, जग्गाको साँध-सिमाना ।

आंशिक जिन्सी- partial goods or commodity. केही नगदी बाहेक चल अचल सम्पत्ति र बाँकी नगदीमा बुझाइने (तिरो आदि) दायित्व ।

आंशिक नगदी- partial cash money. केही नगदी र केही जिन्सीमा बुझाइने (तिरो आदि) दायित्व ।

आंशिक मिलापत्र- partial reconciliation, partial compromise, partial mediation. दुई वा दुई भन्दा बढी वादी/प्रतिवादीहरु भएकोमा केहीको हकमा मुद्दा बाँकी राखी अरु केहीसँग मात्र गरिने मिलापत्र ।

आंशिक रोक्का- partial ban, partial restriction. सबै सम्पत्ति/जायजेथा/हक हस्तान्तरण गर्न रोक नलगाई त्यसमध्ये केही भाग मात्र बेचबिखन गर्न रोक्का हुनु ।

आंसुखेत- land without irrigation facility. आकाशे पानीको भरमा खेती गरिने खेत ।

आइन्दा- hereafter, onward, after this, hence forward. अब, उपरान्त, अबदेखि, यसपछि ।

आईसोगोनिक लाइन- isogonic line समान magnetic

declination भएका विन्दुहरु जोडेर बन्ने काल्पनिक रेखा ।	आड- party wall, shelter, base, fort. साभा भित्ता वा पर्खाल (दुवै वा धेरै पक्षको) ।
आईसोबाथ- Isobath. समान समुन्द्री गहिराई भएका विन्दुहरुलाई जोडेर बन्ने काल्पनिक रेखा ।	आदान प्रदान- give and take, receiving and giving. लेनदेन ।
आईसोबार (समचाप)- Isobar. समान वायुमण्डलीय चाप (atmospheric pressure) भएका विन्दुहरु जोडेर बन्ने काल्पनिक रेखा ।	आदिभूमि- motherland, birth place, the prior land of the previous generations. उद्भव भूमि ।
आकाशखेती- farming depending on rain, unreliable yield. आकाशबाट परेको पानी वा वर्षाको भरमा हुने खेती, आकाशवृत्ति, बेकार भई बिग्रेको खेती, वालीनाली व्यर्थ भएको स्थिति ।	आदिवासी- indigenous people, ethnic group, native tribe or tribe member, native people, abo, aborigines. कुनै भूभाग, देश वा स्थानमा पहिलेदेखि नै बसोबास गरिराएको जाति । भूमिपुत्र, सन १९९४ देखि ९ अगस्तलाई अन्तर्राष्ट्रिय आदिवासी दिवसका रूपमा मनाउने चलन छ । अनन्तकालदेखि बसोबास गर्दै आएका रैथाने जाति ।
आकाशे कित्ता- imaginary land or plot. लगतमा कित्ता कायम भएको तर जग्गा नभएको ।	आधा आधा व्यहोर्नु- to be paid one-half each day.
आखिरी तोक- final order, sanction अन्तिम आदेश ।	आधार नक्सा- base map, topographic map. स्थलरूप नक्सा ।
आगे- ahead, further, hereafter, onward. यस अघिको व्यहोरा, लिखित भरपाई आदिमा शुरुमा प्रयोग गरिने शब्द ।	आधार स्थान- base station. खास स्थान, भरपर्दो स्थान ।
आजीवन सम्पदा- life estate. जसलाई दिइएको हो, उसको जीवन अवधिभर मात्र कायम रहने सम्पत्तिमाथिको अधिकार ।	आना- a measurement of land. एक रोपनीको सोह्र भागमध्ये

एक भाग । ३१.७९ वर्ग मिटर क्षेत्रफलको जग्गा ।	आबादी- settlement, cultivated land, arable land. खनजोत गरेको, बसोबास भएको जमिन ।
आनुषंगिक- contextual, connected, of secondary. प्रासंगिक ।	आबाधित- a kind of settlement. पीडित, दुःखी, तीनतिर ढाकेर बसेको गाउँ वा बस्ती, आबादी ।
आनोमाली- anomaly. सैद्धान्तिक भूआकर्षण र अवलोकन भूआकर्षणलाई शुद्ध गरी निकालिएको फरक ।	आयस्ता- income, earning. आमदानी, जग्गा जमिनबाट प्राप्त हुने (उत्पादन पेशाको) आर्जन ।
आन्तरिक सिमाना- internal border. एउटा देशभित्रका विभिन्न सङ्घीय प्रदेश अथवा प्रशासनिक एकाइ छुट्याउने रेखा ।	आयस्थान- income source. आय हुने ठाउँ, आमदानीको केन्द्र, स्वामित्ववापत बुझाउनुपर्ने भाग वा अंश, तिरो, कर, बहाल, भाडा, कूत आदि ।
आप्रवास- immigration, migration. एक देशको मानिस अर्को देशमा गएर बस्ने काम, बसाइँसराइ ।	आयोग- commission. कुनै निश्चित कार्यका निम्ति सरकारबाट गठित संस्था वा निकाय (निर्वाचन-आयोग, लोकसेवा-आयोग इ.) । सरकारी र अर्धसरकारी विशेष कामका लागि स्थायी वा अस्थायीरूपमा खडा गरिएको एक वा अनेक व्यक्तिको समिति (शाही आयोग, सेवा-आयोग इ.) ।
आप्रवासी- immigrants. अर्को देशबाट आएर बसेको व्यक्ति ।	आरक्ष- conservation area. वन्यजन्तुको सुरक्षा र रुख-बिरुवा बचाउका निम्ति चारैतिरबाट जङ्गल घेर्ने काम, आरक्षण ।
आफूखुश गर्न पाउने सम्पत्ति- self willed property. कसैको अनुमति नलिई चलाउन पाउने सम्पत्ति ।	आरक्षक्षेत्र- preservation or reservation or conservation
आबाद- inhabited, cultivated. खनजोत गरेर बालीनाली लगाउन तयार पारिएको, खेती गरिएको ।	

<p>area or land. आरक्षण, वन्यजन्तु एवं प्राकृतिक रुख विरुवा र भूमिको सुरक्षाका लागि तोकिएको जग्गा वा क्षेत्र ।</p> <p>आरक्षण- preservation, reservation, conversation. चारैतिरबाट रक्षा गर्ने वा जोगाउने क्रिया । वन्यजन्तु र बोट-विरुवा बचाउका निम्ति जङ्गल सुरक्षित राख्ने काम, कुनै विशेष जाति, क्षेत्रका मानिसको उत्थानका लागि राज्यले दिएको विशेष सुविधा/सहुलियत ।</p> <p>आरोप पत्र- charge sheet. सरकारी मुद्दामा कसैलाई अभियोग लगाई अदालतमा पेश गरिएको पत्र ।</p> <p>आर्थिक भूमि लगत- fiscal cadastre, economic land list account, roaster. मालपोत उठाउने आधार बनाउन जग्गा नाप नक्सा गरी तयार गरेको श्रेस्ता, मालपोत उठाउने आधार बनाउन जग्गा नापनक्सा गरी वा नगरी तयार गरिएको भूमि लगत । आर्थिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण जमिनहरुको अभिलेखन ।</p> <p>आर्यावर्त- the original land of the Aryans extending from the Himalaya up to the Vindhyan</p>	<p>mountain in Asia. पुण्यभूमि, हिमालय र विन्ध्याचलको बीच पूर्व र पश्चिम सागरको माझको भूखण्ड, भारतवर्ष, आर्यनिवास, आर्यहरूले बसोबास गरेको थलो ।</p> <p>आली-border, ridge. खेतको सिमाना अलग्याउन वा पानी अडिने बनाउन चारैतिर केही उठाइएको माटाको ढिल, खेतको एक फगटोलाई अर्कोसँग छुट्याउने साँध ।</p> <p>आलीकान्ता- boundary turf, the turf boundary or border surrounding a cultivated plot, separating a particular plot from another plot. खेत वा बारीको साँध वा डील ।</p> <p>आलीसाँध- four sides of a land. जग्गाको चार किल्ला जनाउन प्रयोग हुने शब्द ।</p> <p>आवण्टन- allotment. विभाजन वा बाँड्ने काम, हिस्सा, हिस्सा लगाउने ।</p> <p>आवसथ- settlement, dwelling place. घर, गृहस्थी, बसाइँ, वासस्थान, बस्ती, गाउँ, विश्रामस्थल, बिसौनी ।</p> <p>आवाद नभएको जमिन- barren land, virgin land,</p>
--	--

uncultivated land. खेतीपाती नगरिएको बाँझो जमिन ।	आशंका- doubt, suspicion, apprehension. सन्देह, शङ्का, अविश्वास, कल्पित भय ।
आवाद बेलायक- unsuitable for cultivation and settlement, unarable. बालीनाली लगाउन एवं बसोबासका लागि उपयुक्त नभएको जग्गा ।	आशय- meaning, mensrea, purpose, intention. अभिप्राय, तात्पर्य, अर्थ, उद्देश्य, मतलब, मनसाय, इच्छा, नियत ।
आवाद लायक- suitable for cultivation or settlement or arable. बालीनाली लगाउन तथा बसोबासको लागि उपयुक्त जग्गा ।	आशा गुर्जा- royal mass and scepter. देवी देवतामा चढाइने र जात्रामा अधिल्लो पंडुतिमा बोकिने चाँदी आदिका राजदण्ड ।
आवास- domicile, residence, abode, home, housing, accommodation. बस्ने ठाउँ, निवासस्थान ।	आश्रम- shelter, secluded dwelling, hermitage, cave. ऋषिमुनिहरूको निवासस्थान, तपोवन, कुटी, साधुसन्त वा योगी-ज्ञानी बस्ने थलो, कुटी, गुफा, मठ, ब्रह्मचारी-गृहस्थी-वनप्रस्थ र सन्यासी नामका चार वर्णाश्रममा रहने हिन्दु संस्कारका मानिसको एक आश्रय, अन्तिम विसौनी, परमात्मा, मोक्षपद, हिन्दु संस्कारको चार आश्रममध्ये एक जीवनचर्या । श्रमसम्म, श्रमपर्यन्त ।
आवास एकाइ- apartment, flat. संयुक्त आवास भवनमा स्वतन्त्ररूपमा उपभोग गर्न सकिने सामूहिक क्षेत्र तथा सुविधासहित एक वा एकभन्दा बढी कोठा भएको त्यस्तो भवनको कुनै एकाइ ।	आश्रय- reliance, shelter for protection, resort. आधार, अवलम्ब, सामीप्य, निकटता, घर, बास, थात, थलो, सन्धि आदि छ गुण राजामा हुनुपर्छ भन्ने राजनीतिको एक गुण, सहारा, मद्दत, विसौनी,
आवासीय क्षेत्र- residential area or land. सर्वसाधारणको बस्ने ठाउँ, घर, निवासस्थान वा बासस्थानका निर्माणका लागि छुट्याइएको जग्गा ।	
आवेदन- application, petition. निवेदन, अर्जी, दरखास्त, अनुरोध ।	

विश्रामस्थल, घर, भरोसा,
शरणार्थीका निमित्त आवास,
अस्थायी घर ।

आसामी- debtor, borrower.

असामी, ऋणी, कर्जावाल व्यक्ति,
साहू महाजनसँग निश्चित
शर्तमा नगद लिने व्यक्ति ।

इकरारनामा- deed of agreement,
affidavit. कबुलीयत, शर्तनामा,
ठेक्कापत्र, प्रतिज्ञापत्र ।

इकाई- unit. एकाई, कुनै नापजाँच
वा तौलको शुरु अंश ।

इकोटुरिज्म- eco-tourism. वन,
जङ्गल, जीवजन्तुको
बासस्थानमा प्रभाव नपनेगरी
स्थानीय जनताको सहयोगमा
गरिने पर्यावरणीय पर्यटन ।
मेक्सिकोका पर्यटनविद् तथा
वातावरणविद् हेक्टर सेबासोल
लास्कुरेनले सन १९८३ मा यस
अवधारणा अगाडि सारेका थिए ।

इचला- ridges in paddy field.
खेतको चारैतिर पानी अड्याउन
बनाइएको केही अग्लो ढिल,
आली, खेतको आँठो ।

इच्छापत्र- codicil, testament,
will, bequest. राजीखुसीले
आफ्नो अधिकारमा रहेको
चलअचल सम्पत्ति अरू कुनै
पनि व्यक्तिले पाउने गरी
लेखिदिएको कागत (विल,
वसियतनामा) मा थपघट गर्ने

वा खारेज गरेपछि लेखिएको दफा ।	इज्जत- respect, prestige, esteem, dignity. मानसम्मान, हुर्मत, समाजमा रहेको मर्यादा ।
इजलास- bench, court in session, sitting. मुद्दामामिलाको काम गर्ने न्यायिक निकाय, अदालत, न्यायालय, कचहरी । मुद्दा बहस हुँदा न्यायाधीश बस्ने ठाउँ, बेन्च । सभा, बैठक ।	इतलायनामा- subpoena, a short of summons in civil case. देवानी मुद्दामा प्रतिवादीलाई तोकिएको समयभित्र प्रतिउत्तर लिई हाजिर हुन आउनु भनी पठाइने पुर्जी ।
इजहार- law suit, complaint, destimony. फिरादपत्र, उजूरी, नालिस, न्यायिक निकायबाट काम गरेको सट्टामा दिइने ज्याला, सोधिएको पत्रको मौखिक वा लिखित सवाल, बयान वा बकपत्र ।	इद्मित्यम्- ascertained, determined, settled. पक्का ठहराइएको ।
इजाजत- permission, sanction, consent, order, license. अधिकारवालाले दिएको अनुमति, आज्ञा, मन्जुरी, स्वीकृति, प्रमाणपत्र वा प्रमाण ।	इन्कारीपत्र- statement of refusal. आफूलाई लगाइएको अभियोग इन्कार गरेको लिखत ।
इजाजत प्राप्त- licensee, license holding. सम्बन्धित कार्यालयबाट इजाजत पाएको, मन्जुरी प्राप्त ।	इनार- well. जमिनमा गहिरो सोभ्रो मूल भेटुञ्जेल खनी वरिपरि गारो लगाउदै समतलसम्म आएको पानीको खाडल, गहिरो कुवा ।
इजाजतपत्र- license, permission letter. स्वीकृतिको प्रमाण-कागत, अनुमतिपत्र ।	इन्ची- inch. एक फुटको बाह्रौं भाग, इन्च ।
इजारा- lease, contract. ठेक्का ।	इन्जिनियरिङ सर्भेक्षण- engineering survey. कुनै पनि संरचना जस्तै- सडक, विद्युत् उत्पादनका लागि आवश्यक जलाशय, बाँध, विद्युत् गृह आदि निर्माण गर्न आवश्यक नक्सा बनाउन गरिने सर्भेक्षण ।
	इन्भार टेप- invar tape. स्टिल र निकेलको मिश्रणबाट बनाइएको

<p>टेप । यसले सबैभन्दा बढी शुद्धताका साथ नाप लिन सकिन्छ । यो टेप मसिनो तार जस्तै हुन्छ र चक्कामा बेरेर राखेको हुन्छ ।</p> <p>इन्साफ- justice, judgement. न्याय, कुनै विवादास्पद विषयमा दिइएको निर्णय, फैसलाबाट प्राप्त परिणाम ।</p> <p>इमान्दारी- honesty, faithfulness. सच्चाइ, सत्यनिष्ठा, सत्यता ।</p> <p>इमारत- building. ठूलो र पक्की घर, भवन ।</p> <p>इरादा- intention, will, aim, desire. अभिप्राय, उद्देश्य, मनसाय ।</p> <p>इलाका- area, jurisdiction, territory, locality, range, region. कुनै नाउँबाट चिनिएको स्थान वा निश्चित भूखण्ड ।</p> <p>इलाका अदालत- area court. कुनै जिल्ला वा इलाकामा रहेको न्यायालय, सुरु अदालत, जिल्ला अदालत ।</p> <p>इलाका माल- area land revenue office. तोकिएको (निश्चित) क्षेत्रमा अवस्थित मालपोत कार्यालय ।</p> <p>इलावृत्त- a land circle around the Sumeru mountain. सुमेरु</p>	<p>पर्वतलाई घेरेर बसेको भूभागको घेरो, माल्यवान् (पश्चिम) देखि गन्धमादन (पूर्व) पर्वतसम्मको भूखण्ड ।</p> <p>इस्तिफा- resignation. राजिनामा, त्यागपत्र, स्वेच्छाले पद त्याग्ने वा नोकरी छाड्ने काम ।</p> <p>इस्तिहार- ordinance, proclamation, edict, notification, notice. सरकारका तर्फबाट सम्बन्धित समुदायलाई सार्वजनिकरूपमा दिइने सूचना वा विशेष आदेश, विज्ञप्ति, जनाउ, इश्तिहार ।</p> <p style="text-align: center;">★</p>
---	--

ई

ईमान-जमान- uprightness, honesty. व्यवहारमा कबूल गरिएको काम कुराको ठीक ठीक पालना गर्ने वा रहने काम, कर्तव्य निष्ठता ।

★

उ

उकास- a little elevated land.

नदीले छोडेको जग्गा, कुनै ठाउँको उठेको भाग, पुरानो जमिनदारी प्रथाअनुसार दुई नम्बरको सिर जग्गा ।

उकास्-नु- to protect, support, help. भासिएको वा दबिएको कुनै वस्तु माथि उठाउनु, तल रहेको वस्तु मास्तिर पुऱ्याउनु । गहिरो भागमा माटो आदि हाली अग्लो पार्नु, अग्ल्याउनु ।

उखडा- land under the landlord, a kind of land administration system in the past. रैतीका नाउँमा नम्बरी दर्ता नभई जमिनदारले आफ्नो इच्छाअनुसार नगदी वा जिन्सी उठाउन पाउने गरी कमाउन दिने जमिन, रैतीले कमाउने त्यस्तो व्यवस्था भएको जग्गा । (१९८१ सालमा 'क' नं. को फारम खडा गरी जमिनदारले 'उखडा'-का नाउँमा दर्ता गरेको यस्तो जग्गा भूमि सुधार ऐन, २०२० लागु भएपछि केही मुआब्जा दिएर रैतीका नाउँमा दर्ता गरिएको छ र उखडा उन्मूलन भइसकेको छ), रैती

<p>(किसान) का नाउँमा दर्ता नभई जमिनदारले मन लागेको बखत उखाड्न (हक उखेल्ल) पाइने गरी नगदी वा जिन्सी उठाउन सकिने गरेर कमाउने वा आवादी गर्न दिइने जग्गा ।</p>	<p>उचाई विन्दु- bench mark. जग्गा नापीमा प्रयोग हुने विन्दु ।</p> <p>उचित प्रक्रिया- due process. कानूनी रीत अनुसारको कार्यविधि, न्यायिक विधि अवलम्बन गरिने प्रक्रिया ।</p>
<p>उखडा जग्गा- land used by tenant in agreement with land owners. जग्गाधनीसँग भएको बोलकबोल बमोजिम किसानले जग्गाधनीलाई नगदी पोत बुझाउनेगरी कमाइआएको जग्गा ।</p>	<p>उजराती- suspense account, imposed expenditure. कुनै कारणले स्याहामा आम्दानी वा खर्च बाँध्न नमिल्ने भई मौज्जात बाँकी रहेको रकम-कलम, फछ्छिन बाँकी रहेको आम्दानी खर्च, उज्राँती ।</p>
<p>उखडा सम्बन्धी अधिकारी- a government officer deputed to work for the land under the landlord. नेपाल सरकारबाट नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिएको अधिकारी, उखडा जग्गाको समस्या समाधानको सन्दर्भमा कार्य गर्न तोकिएको खास वा विशेष अधिकारी ।</p>	<p>उजराती फछ्छ्यौट- clearance of suspense account. उजराती रकम चुक्ता गर्ने वा अशूल गर्ने काम, थाती राखेको काम वा रकम फछ्छ्यौट गर्ने कार्य ।</p> <p>उजराती श्रेस्ता- suspense accounting ledger. उजराती रकम चढाई राखिने ढड्डा/श्रेस्ता ।</p>
<p>उखण्ड- land owned by the government. रैती (कृषक) का नाउँमा दर्ता नभई सरकारको अधीनमा रहेको जमिन, उकास-खण्ड ।</p>	<p>उजाड- barren, deserted land. बालीनाली केही नलाग्ने जग्गा ।</p>
<p>उचाइ- altitude, elevation, height. कुनै विन्दु वा स्थानको समुद्री सतहभन्दा माथि लम्बरूप दूरी ।</p>	<p>उजुर- petition, application, complaint, police report. आफूमाथि परेको अन्याय वा पीरमर्का खोली सम्बन्धित अधिकारीलाई अवगत गराउने काम, त्यस्तो पीरमर्का परेको कुरा लेखी कानूनी कारबाईका</p>

निम्ति सम्बन्धित व्यक्ति वा कार्यालय आदिमा पेस गर्ने निवेदन, उजुरी ।	बालीनाली वा ऋण आदि असुल गर्नु, बसोबास गरेको ठाउँबाट हटाउनु ।
उजुरबाजुर- complaint, accusation, allegation. नालिस, उजुर आदि ।	उठती पुठती- revenue collection, income, octroi, levy, proceeds. आयस्ता, प्राप्ति, आर्जन, असुल तहसिल, आसामी वा मोहीबाट प्राप्त हुने व्याज वा बाली वा रकम आदि ।
उजुरवाला- complainant, petitioner, applicant. कुनै मुद्दा-मामिला गर्न सकिने कुरामा अड्का अदालतमा गएर उजुर गर्ने वा न्याय माग्ने (व्यक्ति) । उजुर गर्ने, नालिस गर्ने, आपत्ति प्रकट गर्दै न्यायका निम्ति निवेदन दिने (व्यक्ति) ।	उठ्-नु- to leave the settlement, to be recovered. बसेको ठाउँ छाड्नु, बसाइँ सर्नु । आसामी, मोही आदिबाट लिनुपर्ने रुपैयाँ, बाली आदि असुलउपर हुनु । गहिरो भाग पुरिनु, अग्लो हुनु ।
उटक- barren/upper land. पहारिलो जमिन, अग्लो भूमि, थुम्की, टारी जमिन, पानी नलाग्ने जग्गा, पाखो जमिन ।	उतार- copy, photography, duplicate. नक्कल, मूल प्रतिबाट सारिएको प्रतिलिपि ।
उट्टा- eviction, banishment, removal. बसोबास गरेको ठाउँ छोड्ने वा छोडाउने काम, उठीबास । बसेको ठाउँबाट ऋण आदिको निहुँमा साहूले आसामी हटाउने काम, बास आदि उठाउने काम ।	उतार चढाव- fluctuation, rise and fall, ups and downs. बढ्ने र घट्ने काम ।
उट्टीबास- banishment, removal, eviction. बसेको ठाउँ वा घरबाट साहू आदिले जबर्जस्ती हटाउने काम, बेदखल गर्ने काम ।	उत्खनन- excavation, unearthing. जमिनमुनि खनेर पूरातात्विक अवशेष खोज्ने काम, पूरातात्विक जमिन खोतल्ने काम । गड्ढोको धन, माल आदि भित्रका जमिन खन्ने काम ।
उठाउनु- to collect, to begin, to banish, initiate, rake-up.	उत्खनन् क्षेत्र- digging, quarry, excavation area. जमिन मुनि रहेको पूरातात्विक अवशेष एवं

खानीजन्य वस्तुहरु खोज्न खन्न छुट्ट्याइएको जग्गा ।	उत्पादन कर- production tax. उत्पादन गरेबापत सरकारका तर्फबाट लाग्ने शुल्क, उत्पादन शुल्क ।
उत्तर बिन्दु- north point. स्थानीय खगोलीय याम्योत्तर वृत्तको उत्तरी भागद्वारा खगोलीय क्षितिजमा काटिएको बिन्दु ।	उत्पादन कार्य- manufacturing, production. उपभोग्य सामग्री उत्पादन गर्ने काम, आवश्यक वस्तु तयार गर्दै जाने काम, निर्माण वा तयार गर्ने काम ।
उत्तरदायी- responsible, accountable. जिम्मेवार, कुनै काम कुराको जवाफदेही हुने वा लिने ।	उत्पादन क्षेत्र- production zone. उत्पादन हुने क्षेत्र, उब्जनी हुने क्षेत्र ।
उत्तराधिकारी- successor, heir, representative. उत्तराधिकार पाउने, हकवाला/हकदार ।	उत्पादन रेखा- manufacturing line. औद्योगिक संस्था आदिबाट भएका वा हुने कुनै वस्तुका पैदावारीको खास बिन्दु वा सीमाको रेखा ।
उत्तराली- Northern side. उत्तरतर्फको साँध वा किल्ला उल्लेख गर्दा प्रयोग हुने शब्द ।	उत्पादन व्यय- production cost. उत्पादनमा लाग्ने खर्च; उत्पादन गराउनका लागि लाग्ने लगानी ।
उत्पादक- producer, originator, generator. उत्पादन गर्ने, जन्माउने, निर्माता, उत्पन्न गर्ने ।	उत्पादन शक्ति- production force. उत्पादन गर्ने क्षमता; उत्पादकीय सामर्थ्य ।
उत्पादकत्व- productivity. उत्पादन गर्ने अवस्था वा भाव ।	उत्पादन शुल्क- production cost. देशमा उत्पादन भएका वस्तुमा सरकारबाट लिइने वा लगाइने शुल्क, उत्पादन सम्बन्धी कर ।
उत्पादन- production, manufacture, product, output, proceeds, yield. उब्जा, पैदावर, उब्जनी । उत्पन्न गर्ने वा जन्माउने काम । औद्योगिक यन्त्रबाट नयाँ-नयाँ मालसामान तयार गर्ने वा बनाउने काम ।	उत्पादनशील- productive, yielding. उत्पादन गर्न सक्ने ।

उत्पीडितवर्ग- oppressed class or group of people, marginalized group, suppressed. सामाजिक वा धार्मिक मूल्य मान्यताका आधारमा सिर्जना गरिएको विभेद वा शोषणका कारण दुःख दिइएको वा सताइएको वर्ग, जाति वा समुदाय ।

उत्प्रेषण- certiorari. पुनरावलोकन वा अन्वेषणका निम्ति प्रचलित रिट, तल्लो तहको अदालतले गरेको कारबाईको पुनरावलोकन गर्ने समादेश । त्यसअनुसार सर्वोच्च अदालतले उजुरी परेका कुनै मुद्दामामिलासँग सम्बद्ध मिसिल मातहतका अड्डा अदालतबाट विचारार्थ भिकाउने काम ।

उत्प्रेषणलेख- order for certiorari. उत्प्रेषणको आदेश वा समादेश ।

उत्प्रेषणादेश- order for certiorari. उत्प्रेषणको आदेश, उत्प्रेषणलेख ।

उत्सादन- abrogation, abolition, repeal. कुनै कानून वा प्रथालाई खारेज गर्ने काम ।

उदधिमेखला- earth, land. पृथ्वी, भूमि ।

उदरेखन- drawing. नक्सा तयार गर्न आवश्यक आधारभूत

हस्तलिपि तयार गर्ने विधि, जसमा पोजिटिभ प्रतिलिपि बन्छ ।

उद्ग्रहण- the work of recover. ऋण, शुल्क, कर आदि असुलउपर गर्ने काम ।

उद्यान- garden, pasture, playground, public park, arbour. फलफूल बारी, फूलबारी, बगैँचा ।

उनाऊ व्यक्ति- a person of no concern, outsider. सम्बन्ध नरहेको व्यक्ति, बाहिरिया, बेसरोकारवाला ।

उन्नतकोण- altitude. क्षितिजबाट ऊर्ध्वाधर वृत्तको सतहमा आकाशीय पिण्डसम्म 0° देखि 90° सम्म नापिने कोण ।

उन्मुक्त पोताश्रय- free part. व्यापारिक वस्तुमा कुनै कर, भाडा नलाग्ने गरी सबै देशहरूका लागि समानरूपमा खुल्ला गरेका बन्दरगाह ।

उन्मूलन- eradication, end, abolition. अन्त्य, समाप्ति, निर्मूल, नास ।

उन्मोचन- discharge, realization of debt, liberation, setting free. कैदबाट मुक्ति गर्ने काम, अमलेख गर्ने काम, ऋणबाट मुक्त गर्ने काम ।

उपकूल- land nearby the river bank or beach. खोलानाला-नदी-सागर आदिका तट वरिपरिको भूभाग, तटभूमि ।

उपक्षेत्र- sub-region, a small area. मुख्य क्षेत्रभित्र पर्ने सानो क्षेत्र, सानो इलाका ।

उपक्षेत्रीय- sub- regional. सानो इलाकास्तरीय ।

उपगोल- spheroid. दीर्घवृत्तको सानो अक्षमा घुमेर बनेको पृथ्वीको गणितीय सतह ।

उपग्रहको अक्ष- satellite orbit. उपग्रहलाई अन्तरिक्षमा कुनै निश्चित बल, समय, गति र दिशामा प्रक्षेपण गरेपछि उक्त उपग्रहले पृथ्वीको परिक्रमा गर्ने निश्चित बाटो ।

उपज- product, output, yield. खेतबारीबाट प्राप्त हुने बाली, उत्पादन, प्राप्त हुने कुनै वस्तु ।

उपत्यका- valley. पहाडका फेदीको समथर जमिन, बेसी ।

उपनिक्षेप- mortgage, deposit. धरौटी, नासो ।

उपमहाद्वीप- sub-continent. महाद्वीप भित्रको ठूलो भू-भाग ।

उपयोग निस्सा- use right certificate. उपयोगको

अधिकारको शर्त सहित पाएको जग्गाको निस्सा वा प्रमाणपत्र ।

उपयोग पुर्जा- use right certificate. जग्गाको स्वामित्व सरकारमा राखी जुन प्रयोजनका लागि जग्गा दिइएको हो, सोही प्रयोजनमा मात्र उपयोग गर्नु पर्ने, कुनै प्रकारले हकहस्तान्तरण, अंशबण्डा, दृष्टिबन्धक वा धितो राख्न नमिल्ने गरी जारी गरिएको पुर्जा ।

उपयोगको अधिकार- use right. बेचबिखन वा धितो बन्धक गर्न नपाउने तर तोकिएको उद्देश्यमा उपयोगसम्म गर्न पाउने शर्तमा भूमिहीनलाई राज्यले जग्गा उपलब्ध गराउने अवधारणा अनुसारको अधिकार ।

उपवन- small woods, garden. सानो वन, बगैँचा ।

उपसतही सिँचाई- sub-surface irrigation. जमिन मुनि स-साना कुलाहरु बनाई सिँचाई गर्ने प्रणाली ।

उपसीमान्त भूमि- barren land. फाइदा नहुने खेतीपाती भएको जग्गा, अनुर्वरा भूमि ।

उप-स्टेशन- satellite station. राम्रो अवस्थाको त्रिकोण बनाउन कहिलेकाहीँ मन्दिर, खम्बाको टुप्पो आदिलाई ट्राङ्गुलेसन

<p>स्टेसनका रूपमा छानिन्छ र त्यहाँ यन्त्र खडा गर्न कठिन हुन सक्छ । अरु ठाउँबाट त्यो बिन्दुमा पढ्न सकिन्छ तर त्यस ठाउँमा यन्त्र राख्न सकिँदैन । यस्तो अवस्थामा ती बिन्दुको नजिकै यन्त्र राख्न प्रयोग हुने स्टेसनलाई उप-स्टेसन भनिन्छ ।</p> <p>उपस्थिति- presence, attendance. हाजिरी, विद्यमानता, उपस्थित हुने काम वा अवस्था ।</p> <p>उपस्वत्व- wealth received by selling or rights of immovable property. घर, जग्गा, बेखबिता आदि अचल सम्पत्तिबाट प्राप्त हुने धनमाल वा त्यसको हक ।</p> <p>उबडखाबड- unleveled, uneven land. अग्लो र होचो भएको, खाल्डाखुल्डी वा गल्डचाङगुल्डु भएको, समस्थल नभएको बाटो वा ठाउँ ।</p> <p>उब्जनी- production, yield. उब्जा, उपज, उत्पादन, उब्जावाली ।</p> <p>उब्जनी शक्ति- production capacity. उब्जा हुने क्षमता, बालीनाली राम्रोसँग सप्रेने शक्ति ।</p> <p>उब्ज-नु- to grow, to produce. उपज हुनु, उब्जा हुनु, बालीनाली तयार हुनु वा फल्नु ।</p>	<p>उब्जा- production, products, fertile. जमिनबाट हुने अन्नपातको आम्दानी, उब्जनी । उत्पादन ।</p> <p>उब्जाउ- fertile, fecund. उब्जा, उब्जा हुने भाव वा क्रिया वा ढङ्ग । प्रशस्त उत्पादन वा बाली बढाउन सकिने, उत्पादन खुब हुने, ऊर्वर ।</p> <p>ऊर्वर- fertile, productive. धेरै उब्जनी हुने, धेरै कुरा वा वस्तु निस्कन सक्ने, उब्जाउ, ऊर्वर ।</p> <p>ऊर्वरक- fertilizer, compost manure. ऊर्वर गराउने, मलिलो बनाउने । माटोको ऊर्वराशक्ति बढाउनका निम्ति खेतमा प्रयोग गरिने वस्तु, मल ।</p> <p>ऊर्वरता- productivity, fertility. ऊर्वरपना, मलिलोपना, जन्माउन वा उमार्न सक्ने गुण वा क्षमता ।</p> <p>ऊर्वरा- fertile, productive land. धेरै उब्जाउ हुने भूमि, उब्जाउ जग्गा ।</p> <p>ऊर्वी- the land, the earth. पृथ्वी, भूमि, विस्तृत भूभाग, मैदान, समथर भई बेपत्तासँग फैलिएको, ज्यादै लम्बा चौडा, विशाल ।</p> <p>उल्ली- quashed decision. माथिल्लो अदालत वा निकायले मातहतको अड्डा वा</p>
--	--

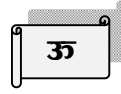
निकायबाट भएको फैसला,
निर्णय बदर हुने गरी गरेको
फैसला वा निर्णय ।

उल्लङ्घन- disloyal, violation,
breach. अतिक्रमण, मर्यादा
नाघ्ने काम कारवाही ।

उष्णकटिबन्ध- tropical region.
भूगोलशास्त्रअनुसार कर्कटरेखा र
मकररेखाबीचको अति गर्मी हुने
भूभाग ।

उष्णप्रदेश- tropical, steamy,
very hot region. गरम मुलुक,
गर्मी हुने भूभाग वा क्षेत्र ।

उसर- salty land, barren land.
नूनिलो माटो भएको जमिन ।
बोटबिरुवा केही नउम्रने जमिन,
बाँझो जग्गा ।

ऊर्ध्व- माथिल्लो, माथिको, उँभो ।

ऋण- loan, debt, obligation.

पछि फिर्ता दिने/लिने सर्तमा अरुसँग लिइएको वा अरुलाई दिइएको धन, कर्जा, सापट ।

ऋणी- debtor. असामी ।

ऋण दाता- creditor, money lender. साहु, ऋण दिने व्यक्ति ।

ऋण पत्र- debenture. ऋण दिनेलाई ऋण लिएको प्रमाण स्वरूप लेखिदिने पत्र, तमसुक ।

ऋण बन्धित मजदूर- indebted (bonded) labourer.
कजैकर्जाले थिचिएको श्रमिक, एउटा कर्जा चुक्ता गर्न अर्को बढी कर्जा लिनपर्ने अवस्था ।

ऋण भार- encumbrance. रिनको बोझ ।

ऋण मुक्ति/मोचन- paying off, settle, clear. ऋणबाट मुक्त हुने काम, ऋण तिरिसकेको अवस्था, ऋणबाट छुटकारा ।

ऋण रकम- loan amount. कुनै व्यक्ति विशेषले कर्जा लिएको रकम, बैंक वा वित्तीय संस्थाले

कर्जा लिएको सुरक्षित तथा असुरक्षित रकम ।

ऋण सीमा- limitation of the debt. ऋण दिँदा लागत र उत्पादनका आधारमा सुहाउँदो गरी तोकिएको ऋणको अवधि, ऋण फर्काउने भाका वा म्याद ।

ऋण सुरक्षण- loan security. व्यक्तिले कर्जा लिए वापत राखिएको धितो (सुन चाँदी, जग्गा जमिन आदि), संस्थाहरुको हकमा विनिमय पत्र, शेयर उपकरणहरु, घरजग्गा जमिन समेतको धितो ।

ऋणकर्ता- debtor, borrower. ऋण काढ्ने वा ऋण लिने । ऋण लिने मान्छे, आसामी ।

ऋणग्राही- debtor, borrower. अर्काबाट ऋण लिने, ऋणमा डुबेको, ऋणी, आसामी ।

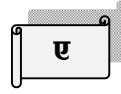
ऋणदाता- moneylender, creditor, banker. कसैलाई ऋण दिने, कर्जा दिने, साहू ।

ऋणपत्र- bond, debenture, security, stock. आसामीले ऋण लिएको प्रमाणस्वरूप साहूलाई लेखिदिने कागत, तमसुक । राष्ट्र बैंकद्वारा निर्धारित समयमा साँवा-ब्याज फर्काउने गरी समय-समयमा

जारी गरिने वा खरिद-बिक्री हुने
विभिन्न रकमको पत्र ।

ऋणमुक्त- debtless, redemption.

लिएको ऋण तिरिसकेको,
ऋणबाट छुटकारा पाएको,
अऋणी ।

एक खेत- measurement of land.

एक सय मुरीको परिमाणको
जग्गा ।

एक तिहाई- one third. कुनै पनि
वस्तुको तीन भाग मध्ये एक
भाग मात्र ।

एक पक्षीय- one sided, partial,
exparte. एउटै पक्ष वा दलसित
मात्र सम्बन्ध राख्ने, एउटै पक्षको ।
एकतर्फबाट मात्र हुने, गरिने वा
एकतर्फलाई मात्र फाइदा हुने,
एकतर्फी ।

एकछापे- single sealed.

मुख्तियारको छाप लागेको
कागज । एउटा मात्र छाप लगाए
पुग्ने ।

एकट्ठा- lump sum, all in one.

एकमुष्ट, पटक पटक नभई एकै
पटक भएको ।

एकड- acre. चार हजार सतचालीस

(४०४७) वर्ग मिटर वा

त्रिचालीस हजार पाँच सय साठी

(४३,५६०) वर्ग फिट भूमिको

नाप ।

एकतर्फी

एकतर्फी- one sided, one-way, unilateral, ex-parte, prejudicial. एउटा पक्षसित मात्र सम्बन्ध भएको, एक पक्षबारे मात्र सोचिएको, एकतर्फीको, एक पक्षको, एकलौटी ।

एकतर्फी फैसला- ex-parte decree. अदालतमा परेको कुनै मुद्दामा एक पक्ष हाजिर नभई भएको फैसला ।

एकपक्षीय -unilateral, one sided, ex-parte. एकै पक्ष वा दल सित सम्बन्ध राख्ने ।

एकमत- unanimity. एउटै विचार, राय मिल्नु ।

एकमुख- unanimous. एउटै राय व्यक्त गर्ने, समान विचार प्रकट गर्ने ।

एकमुरी- a unit of measurement. पुरानो नापचलनको बीस पाथी ।

एकमुष्ट- full instalment, lump sum डकै, एकै पटकमा हिसाब गर्नुपर्ने ।

एकमेलो- a day's work of a person. खनजोत आदि गर्दा एक जनाले दिनभरिमा गरिसक्ने काम, एक जनाको मेलो ।

एकरारनामा- agreement, contract. करारनामा ।

एकल पुरुष- spouseless man, single man. पत्नी नभएको पुरुष ।

एकल महिला- spouseless woman, single woman. पति नभएकी नारी ।

एकलौटी हक- monopoly, exclusive possession, sole authority. अरु कसैको हक लाग्ने नभै सो वस्तु वा सम्पत्ति माथिको आफ्नो वा कसैको पूर्णाधिकार ।

एकवर्षे बाली- annual crop. एक वर्षमा मात्र आफ्नो जीवनचक्र पुरा गर्ने बाली ।

एकाघर- joint family. भिन्न नभएको परिवार, अंशबन्डा भई तेरो-मेरो नभएको परिवार, मानु नछुट्टिएको परिवार, सगोलमा बसेको परिवार, सगोलमा बसेका परिवारको घर, साभा घर ।

एकाघर सँगालको- one, joint, single, unseparated household, belonging to the joint family. एउटै, सगोलमै रहेको, नछुट्टिएको, एउटै घर परिवार भित्रको ।

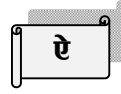
एकाधिकृत- monopolized. कसैका एकलौटी हकमा ल्याइएको वस्तु ।

एकीकृत- amalgamated,
integrated, unified. एउटै
बनाइएको ।

एकीकृत जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा-
integrated land ownership
certificate. एक व्यक्तिको सबै
जिल्लामा रहेको जग्गाको
विवरण एउटै पूर्जामा समावेश
गरिएको जग्गाधनी प्रमाणपुर्जा ।

एकुबार- a difficult place.
खोलानालाको एकापट्टिको
किनार, अप्ठेरो थलो, अकर
परेको ठाउँ ।

एकोहोरो टर्सरी- single tertiary.
समतलन सर्भेक्षण गर्दा एक
पटकमात्र स्टाफ पढिन्छ भने
त्यसलाई एकोहोरो टर्सरी
भनिन्छ । यस विधिमा जम्मा √
२.५ कि.) सेन्टिमिटरसम्मको
गल्ती स्वीकारयोग्य हुन्छ । कि.
को मतलब समतलन सर्भेक्षण
गरेको जम्मा किलोमिटर दूरी हो ।

ऐजन- ditto, same, ibid, do.
माथि लेखिएअनुसार, माथि
लेखिएबमोजिम, उक्त, सो, निज ।

ऐन- law, act, statute. कुनै
विषयलाई व्यवस्थितरूपमा
गर्न/गराउन बनेको सरकारी
नियम, कानून, विधान ।

ऐन कानून- law, jurisprudence.
सरकारका तर्फबाट बनेको
नियम, कानून वा विधिविधान ।

ऐन बर्खिलाप- breach of law,
contrary to law. ऐन/
कानूनविरुद्ध । कानूनका दृष्टिले
आपत्तिजनक ।

ऐन मौकामा- at the right time.
ठीक समय वा अवसरमा,
तत्कालै, तत्क्षण मै ।

ऐन सवाल- law and regulation.
ऐन, कानून र त्यसअन्तर्गत
बनेका नियम, उपनियम आदि ।
अड्डा अदालतलाई जारी
गरिएको सवाल र ऐन ।

ऐनको उल्लेख- note of law. अड्डा
वा अदालतबाट कुनै विषयमा
लेखापढी वा निर्णय गर्दा

प्रमाणका निम्ति दिइने कानूनी महल, दफा, उपदफा आदिको हुलिया । फलाना ऐनको फलानो नम्बर (दफा, उपदफा) ले यस्तो भएको र यस्तो हुनुपर्छ भनी देखाइएको ऐनको नजिर, नजिर उल्लेख ।

ऐनको म्याद- limitation. कुनै विषयमा कानूनी कामकारवाही कहिले सुरु गर्ने वा समाप्त गर्ने भनी ऐनमा तोकिएको समय ।

ऐनखाना- law drafting section. कानून विभाग ।

ऐलान- declared, announced, notified. घोषित, सरकारी स्तरबाटै घोषणा गरिएको ।

ऐलानी- heath, virgin land, uncultivated land, government land. सरकारीरूपमा कसैको नाममा दर्ता नभएको खेतीयोग्य पर्ती जग्गा । आबादी गर्नका निम्ति फुकाइएको पर्ती जग्गा ।

★

ओ

ओइरान- a slopping, uneven or a slant land. सतह सम्म नभई भिरालो परेको पाखो जग्गा, पहिरो । बेलाबेलामा भत्किरहने फस्को पाखो ।

ओडा- ward of the municipality or VDC. गाउँपालिका वा नगरपालिका अन्तर्गतको एक निश्चित इलाका, क्षेत्र ।

ओडार- cave, den. पहाडको पाखा- भित्तामा मानिस वा अन्य जीवजन्तु बस्न हुने किसिमले बनेको खोपा आकारको खाली ठाउँ, गुफा । पहाड-पर्वतमा बनेको ठूलो प्वाल, भ्वाङ, भङ्खारो, कन्दरा ।

ओडोमिटर- odometer. साइकलको जस्तो चक्काहरूले बनेको यन्त्र, जसको घुमाइबाट दूरी निकालिन्छ । नाप लिनुपर्ने स्थानमा चक्का घिसारेर लैजाने र कति पल्ट घुमेको हो, त्यसलाई चक्काको परिधि ले गुणन गरी दूरी निकालिन्छ ।

ओभरल्याप- overlap. कुनै एक क्षेत्रको दुई स्थानबाट लिएको

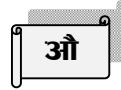
दुईवटा तस्विरमा आएको साभ्ना क्षेत्र । तस्विरको करिव ६० प्रतिशत क्षेत्र दुवै तस्विरमा आएको हुन्छ । यो हवाई सर्भेक्षणका लागि आवश्यक न्यूनतम साभ्ना क्षेत्र हो ।

ओभरल्याप/ओभरले- overlap, overlay. कुनै एउटा नक्सा डाटा माथि अर्को नक्सा डाटा राख्ने विधि ।

ओरालो- a slopping land, a downward land. तलतिर ढाल परेको स्थल, भिरालो ठाउँ, ओरालो । ओर्लनुपर्ने, भिरालो ।

ओलक/ओलख- gift to the landlord, extra rent. मोही, रैतीहरूले तल्लिडलाई दिन ल्याउने कोसेली, वलक । करको एक प्रकार ।

ओहोदावाला- officer, official, dignitary, high up, rank holder. पदवाला वा कुनै सरकारी पद वा दर्जाको बहालवाला पदाधिकारी ।

औठाछाप- fingerprint, thumb-impression. लेखपढ गर्न नजान्नेले कुनै कुरामा सहीछाप गर्नुपर्दा औलाका रेखाहरू देखिनेगरी कागतमा लगाएको ल्याप्चे ।

औठीछाप- ring print. नाम लेखेको औठी वा त्यसमा जडेको नाम छाप, औठीले लाएको छाप ।

औकात- status, capacity, dignity. हैसियत, क्षमता, बुद्धि अनुकूलको स्तर वा व्यवहार, ल्याकत ।

औचित्य- legitimacy, justification, appropriateness, rational. वैधता, उपयुक्तता, उचित हुनाको भाव, औचिति ।

औठा- thumb. अंगुठा, लिखतमा लगाइने दायाँ वा बायाँ हातको बुढी औलाको छाप, ल्याप्चे वा मुलुकी ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसारको कार्य ।

औताली- succession. अपुताली, सन्तान नभएका व्यक्तिको जायजेथा ।

औद्योगिक केन्द्र- industrial clusters, industrial district.
औद्योगिक व्यवसाय गर्न छुट्याइएको क्षेत्र ।

औद्योगिक क्षेत्र- industrial area, estate. उद्योग स्थापना गर्न पूर्वाधार विकास गरी खडा गरिएको उद्योग ग्राम ।

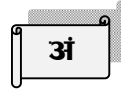
औपचारिक- official, formal.
आधिकारिक, सुहाउँदो, नियमपूर्वक तोकिएको, उपचारार्थ ।

औपचारिक भूसम्बन्ध- formal land tenure. प्राकृत वा कानूनी व्यक्तिको स्वामित्वमा रहेको, नापजाँच भै दर्ता भैसकेको, सेस्ता पूर्जा कायम भएको वा नभएको भएतापनि निश्चित व्यक्ति वा निकायको हो भनी स्वीकार गरिएको जग्गासँगको सम्बन्ध । उदा. रैकर, गुठी, सरकारी, सार्वजनिक ।

औल- leveled land in Terai and or valley. बेंसी परेको वा मधेसको गरम स्थान ।

औसत- average, mean. सरदर, सालाखाला, मोटामोटी ।

औसर- chance, opportunity.
अवसर, मौका, याम ।

अंग पुग्नु- to be the procedure complete. कुनै कुरामा कानूनले यो यो कुरा हुनु पर्छ भनी तोकेकोमा सो पूरा हुनु ।

अंश- share, part, portion. भाग, हिस्सा, दाजुभाइ वा अन्य अंशियारबीच हुने जायजैथाको भागबन्डा, सो भागबन्डा अन्तर्गतको एक खण्ड ।

अंशदपोट- property concealment. अंश ठग्ने नियतले सम्पत्ति लुकाउने काम, अंशियारले दबाए छिपाएको छैन भनी कागज गरेपछि दबाए छिपाएको ठहरिएको र दबाउनेले नपाई बाँकी अंशियारले ऐन बमोजिम अंश गरी खान पाउने स्थितिको सम्पत्ति ।

अंश भरपाई- अंशियारहरुलाई एकैपटक अंशवण्डा नगराई अंशियार मध्येका कुनै एकजनाले अंश बुझलिएको कागज वा लिखत ।

अंश सर्वस्व- aggregate punishment. सरकारले अंश जफत गरेको अवस्था ।

अंश सर्वस्व गर्नु- to confiscate one's aggregate share.

कसैको आफ्नो अंशमा परेजति सम्पत्ति जफत गर्नु ।

अंशक- beneficiary, heir, claimant, coparcener. भाग पाउने खलक, हकवाला, दाजुभाइ, ज्यादै सानो वा थोरै अंश, अंशियार, अंशहर, बन्डा गराउने, विभाजक, टुक्र्याउने, अंशसम्बन्धी, अंश भएको ।

अंशको हक- heirship, right to the parental property. अंश पाउने अधिकार वा उत्तराधिकारी ।

अंशछोडपत्र- written document of one's agreement to abandon the right, share, portion or ownership. आफ्नो अंश, अधिकार, भाग, जायजथा आदि त्यागेको लिखत ।

अंशदाता- share donator. अंश दिने व्यक्ति, भागबन्डा गरेर दिने मानिस, घरमूली, संरक्षक, घरबूढो ।

अंशदान- donation of one's property. सामाजिक, धार्मिक आदि संस्था वा कोषमा आफ्नो अधिकारको अंश अर्पने काम, आफूले पाएको अंशको दान ।

अंशधर- heir, shareholder, partner, coparcener,

beneficiary. अंश लिएर उत्पन्न हुन आएको वा वंशज बन्न आइपुगेको, भाग खाने, हकदार, हिस्सेदार, साभेदार, हिस्सेदार बनेको, हिस्सेदारीको हक भएको व्यक्ति, अंशियार, अंश पाउने व्यक्ति वा अंशियारा ।

अंशपत्र- deed of partition. अंशबन्डाको कागज, बन्डापत्र ।

अंशबखेडा- share altercation, share dispute. अंशको बाँडफाँट वा भागबन्डासम्बन्धी कचिड्गल ।

अंशबन्डा- sharing, separation, partition, sub-division. अंशियारबीच रहेको सगोलको श्रीसम्पत्तिको बाँडफाँट, अंशियारहरुका बीचमा सम्पत्ति भागबण्डा गर्ने काम ।

अंशबुभेको भरपाई- receipt or written document of one's agreement to accept the right, share, portion or ownership. आफूले पाउनुपर्ने अंश भाग आदि पाएँ भनी गरिदिएको वा बुभेको लिखत ।

अंशभाग- share portion. अंशको हक, अंश पाउने जति भाग, आफ्नो भाग ।

अंशभागी- beneficiary, heir, shareholder, coparcener, partner. अंशको हकदार ।

अंशमापन- share measurement. कुनै चीजको अंशको नापजाँच, नापी ।

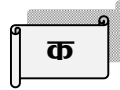
अंशसर्वस्व- aggregate punishment. कोहीकसैको सम्पत्ति सर्वस्व गर्ने गरी भएको दण्ड सजाय वापत कसूरदारको पूरा अंश भागमा सरकारी जफत कायम गर्ने गरी भएको दण्ड ।

अंशहर- beneficiary, shareholder, partner. अंशक, अंशघर, अंशियार ।

अंशियार- beneficiary, shareholder, coparcener, partner. पुर्ख्यौली सम्पत्ति वा सगोलको सम्पत्तिमा अंश पाउने अधिकार भएको व्यक्ति, अंशको हकदार, अंशको अधिकारी, अंशभागी । कानूनीरूपमा अंश पाउने वंशहरूको समूह (जस्तो- अंशियार, वंशियार) ।

अंशियारी- share. अंशियारसम्बन्धी, अंशियारको ।

अंशी- sharer, share holder, coparcener, partner. अंशभागवाला, हकवाला, साभेदार, गुठियार, अंशभागी ।

क श्रेणीको विर्ता जग्गा- ठेकिएको मालपोतसम्म उठाई खान पाउने गरी पाएको वा जसरी लिए पाएको भएपनि ठेकिएको मालपोत वा मालपोतको अङ्ग बमोजिम सम्म उठाई खाने गरी आएको नेपाल सरकारमा केही तिर्नु पर्ने वा नपर्ने विर्ता जग्गा र आवाद नभएको पर्ति जग्गा तथा जङ्गल विर्ता जग्गा ।

ककुद- summit पहाडको टाकुरो, शिखर ।

कङ्गाल- poverty-stricken, poor सम्पत्ति केही नभएको, गरिब, निर्धन ।

कचहरी- court, public office, assize. अड्डा, अदालत, छलफलबाट निष्कर्ष पाउने बसेको सभा वा गोष्ठी सहितको भेला, पहिले गुठी वा जग्गा सम्बन्धी व्यवस्थापनका लागि राजा महाराजाको आदेशबाट खडा भएको अड्डा ।

कच्चावारी- clarification of accounts, details, rough account book, unaudited

account, unverified record. रकमको स्पष्टीकरण वा पुष्ट्याइँ, खेसा बहीखाता, सदर भई नसकेको फाँटवारी ।	deforestation. नदी वाढी, पानीको छाल आदिबाट जमिनको किनारा काट्ने वा धस्काउने काम, जंगल फँडानी ।
कच्ची- raw, mud-mortar. धेरै समयसम्म नटिक्ने ।	कटानी- harvestry, reaping of crops. वाली भित्र्याउने काम, पाकेको वाली काट्ने र थन्क्याउने काम, फसल उठाउने काम ।
कच्ची सडक- ungravelled road, unmetalled road. पिच नगरिएको सडक ।	कटाल- barren land. खोरिया ।
कच्छ- border. सीमा, नदी वा समुन्द्रको छेउ, जलाशय ।	कटुवाल- village messenger, village watchman, village runner, informer, a cast. पहिलेको पहाडी मौजामा सरकारी उर्दी कुर्लेर जनतालाई सुनाउने व्यक्ति, गाउँघरमा उर्दी वा जारी भएको इस्तिहार सुनाई हिड्ने सिपाही सरहको कर्मचारी, गाउँको खबरेदार, नेपालमा पाइने एक जाति, नेपालको खस जातिको एउटा थर ।
कछ्छाड- foothills, alluvial place, undeveloped place. नदी किनारको जमिन, तट, बगर, सहरबाहिर छेउछाउको जमिन, काँठ, वन-पर्वतका हाताको जग्गा, खुँज, खोंच ।	कटोर- stream, small river. खोला ।
कजलिष्ट- list of cases to be heard, case list. पेशीमा जाने मुद्दाको सूची ।	कट्टा- a unit of land measurement with. ३३८.६३ वर्ग मि. बराबरको जमिन ।
कटकिना- sub contract. ठेकेदारले फेरि अरुलाई दिएको ठेक्का ।	कठपत्र- wooden plate for writing. काष्ठपत्र, अभिलेखको एक प्रकार ।
कटकिन्दार- sub contractor. कटकिना लिने व्यक्ति ।	
कटनीमडनी- harvesting and threshing. फसल काट्ने र माड्ने काम ।	
कटान- an act of falling the land as from the border, erosion of river bank,	

कङ्कुलो

कङ्कुलो- place of servitude.दुईतिर घर भई बीचको खाली
भाग ।**कडा पत्थर-** granite. एकदम कडा
प्रकृतिको पत्थर ।**कण्डेलचोक-** an office dealing
with gold, silver and
jewellery. सुन चाँदीको माल
बनाउन दिने र सो बुझी लिने र
आफूलाई भएको सवाल
बमोजिम जर्ति मिन्हा दिने आदि
कार्यका लागि राणाकालमा
स्थापित अड्डा ।**कदम-** step. कुनै साधनको प्रयोग
विनादूरी नाप गर्ने सरल तरीका ।
कदम नाप्ने मान्छेको कदम
पहिले टेपमा नाप्नुपर्छ र पछि
कदमको हिसाबबाट दूरी
निकालिन्छ । साधारणतया २५
कदमको २० मिटर हुन्छ ।**कनुवा-** kanuwa, an unit of land
measurement, one— forth
of dhur. एक धुरको एक
चौथाई भाग जमिनको
परिणामअर्थात् ४.२३ वर्ग मि
क्षेत्रफल ।**कन्दर-** cave, cavern, glen.
ओडार, कन्दरा, साँघुरो खोँच ।**कन्दरा-** natural caves and the
low lands. पहाडी प्रदेशकोसाँघुरो उपत्यका, पहाडी साँघुरो
वैँसी ।**कन्भर्जेन्स-** convergence. पृथ्वीको
true north र grid north
बीचको कोण, true north बाट
grid north कुन दिशामा पर्दछ
भन्ने बारे जानकारी ।**कन्या-** wench, virgo, virgin,
maiden, unmarried girl.
कुमारी केटी, अविवाहित
अवस्थाकी छोरी जाति, ज्योतिष
अनुसार छैठौँ राशी ।**कपटी-** fraudulent, deceptive/
deceiving. जालसाजी, जाली,
कपट भएको, धोकेबाज, छली,
भनेको नमान्ने सुनेको नसुन्ने
गर्ने, बुझ्न पचाउने, अटेर ।**कपडबार-** an area barred with
clothes. बारको रूपमा कपडा
टाड्गिएको क्षेत्र वा थलो, स्यार
टाड्गिएको जग्गा ।**कपाली-** unsecure land,
promissory bond. धितो
नभएको अथवा धितो भए
तापनि कारणवश धितोरहित हुन
पुगेको तमसुकको एक किसिम ।
त्यस किसिमको (तमसुक),
कपालीसँग सम्बन्धित ।**कपाली तमसुक-** bond, unsecure
pledge deed. कुनै चल वा
अचल सम्पत्ति धितो नराखी

<p>असामीको विश्वासमा ब्याज उल्लेख गरी वा नगरी यति अवधिभित्र साँवा वा ब्याज वा साँवा ब्याज बुझाउने सर्त राखी साहूले असामीबाट लेखाइलिएको कागज । यो सामन्ती अर्थ प्रणालीको आर्थिक व्यवहारको महत्त्वपूर्ण आधार थियो । यो शोषण र दासत्वका लागि पनि आधार बनेको पाइन्छ ।</p> <p>कबल- a space between two pillars of a house, column wall. दलान, पसल आदिका लागि बनाइएको दुई पिल्लरको बीचको भाग ।</p> <p>कबुल- consent, approbation, promise. स्वीकृति, कुनै काम कुरो गर्न देखाएको मञ्जूरी, व्यवहारमा गरिने भाका ।</p> <p>कबुलियत- agreement, bond, assurance. आफूले कबुल गरेको कुरा लेखिएको कागत, प्रतिज्ञापत्र, मन्जुरनामा, भाकापत्र ।</p> <p>कबुलियतनामा- bond, letter of agreement, deed of contract. बोलकबोल लेखिएको लिखत ।</p> <p>कब्जा- seize, control, hold, subordination, possession. कुनै व्यक्ति, वस्तु वा ठाउँ उपर जमाइने अधिकार, वश,</p>	<p>नियन्त्रण, आधिपत्य । कब्जा भएको वस्तु, ठाउँ वा व्यक्ति ।</p> <p>कमचाहार- low-grade land. सप्तरी जिल्लामा पहिले व्यवस्था भएको पाँचौं ग्रेडको जग्गा ।</p> <p>कमलरी- Kamalari, a kind of bondage. अर्काको घरमा बालिका तथा किशोरीलाई काम गर्न राख्ने प्रथा । पश्चिम नेपालमा थारु समुदायले अरुका घरमा काम गर्नका लागि पठाएका छोरीलाई कमलरी भनिन्छ । बाबु आमाले लिएको ऋणको ब्याजवापत कमलरी राखेको पाइन्छ । दास प्रथाको एकप्रकार ।</p> <p>कमैया- bonded labor. नेपालको सुदूर पश्चिम तथा मध्यपश्चिम क्षेत्रका दाङ्ग, बाँके, बर्दिया कैलाली र कञ्चनपुर जिल्लामा जमिन्दारकै घर वा घर नजिक बसी जमिन्दारको कृषि कार्य र घरायसी काम काज समेत गर्ने कामदार । नेपाल सरकारबाट २०५७ साल श्रावण २ गते कमैया मुक्तिको घोषणा गरियो । घोषणा हुँदा पाँचै जिल्लामा पुनर्स्थापन गर्नुपर्ने कमैया परिवारको संख्या २७५७० थियो ।</p>
--	---

कमैया ऋण- bonded labor loan.

कमैयालाई मुक्तिपछि व्यवसाय गर्न दिइएको ऋण ।

कमैया श्रमिक- bonded labour, villain. जमिन्दारको घर वा घर नजिक बसी जमिन्दारकै कृषि कार्य र घरायसी कामकाज समेत गर्ने पुरुष कामदार, करिया ।

कमोत- cultivating, cropping, tillage. खेतबारी कमाउने काम ।

कमोत बस्ती- cultivated settlement. कमोत भइरहेको वा हुन सुहाउँदो बस्ती, आबाद बस्ती, उब्जाउखालको बस्ती ।

कमोती- cultivating, cropping, tillage. कमोत, कमोतबाट आएको आयस्ता, आर्जन ।

कमौट कमौटे- a person who works in others' land. कमोत वा कमौट गर्ने व्यक्ति वा जाति (खेताला, हली, सुनार, लोहार आदि) । कमोत वा कमौट गर्ने ।

कमौट- tenancy. जग्गा कमाउने काम, कमौट ।

कमिया- clerk who looks after the farm work. खेतबारीको कमाईका निम्ति जग्गाधनीले

कामतमा राखेको प्रमुख कर्मचारी, कोठारी, हेरालो ।

कम्पाइलेसन- compilation.

विभिन्न किसिमका टुक्रा नक्सा जोडेर एउटा ठूलो नक्सा बनाउने कार्य ।

कम्पाउण्ड- compound. पर्खाल वा कुनै प्रकारको बार आदि भित्र रहको घर, जग्गा, आँगन आदि ।

कम्पास- compass. उत्तर-दक्षिण दिशा तथा देशान्तर देखाउन प्रयोग गरिने यन्त्र ।

कम्पुतिर्जा- land holding record of a soldier. सिपाहीलाई तलब वापत जग्गा दिएकोमा सोको सरकारी पूर्जा ।

कम्प्युट- compute. मान निकाल्ने विधि ।

कम्प्यूटर- computer. तथ्यांक एवं जटिल प्रश्नहरूको उत्तर तथा जटिल समस्याको समाधान आदि निकाल्न सघाउने विद्युतीय यन्त्र, अंकगणित हिसाब गर्ने विद्युतीय यन्त्र, गणकयन्त्र ।

कम्प्यूटर नेटवर्क- computer network. विभिन्न कम्प्यूटरहरूलाई एउटै सञ्जालमा आवद्ध गर्ने संरचना ।

कर- tax, duty, imposition, levy, force. राजस्वमा दाखिल

<p>हुनेगरी नागरिकले सरकारी सरोकारवाला कार्यालयलाई अनिवार्य दातव्यका रूपमा दिनुपर्ने विभिन्न प्रकारको तिरो वा रकम (आयकर, मालपोत, बिक्रीकर, अन्तःशुल्क, आयातकर, निर्यातकर, बाटोकर रोडसेस) । पहिलेपहिले रैतीद्वारा भेटीका रूपमा जिमीदार-तालुकदार आदिलाई दिने गरिएको विभिन्न प्रकारको रकम (ओलक, ठेकी, चारदाम, साउने फागु, कुत, बेड इ.) ।</p> <p>कर अड्डा- revenue office. कर कार्यालय ।</p> <p>कर अदालत- revenue court. करसम्बन्धी हेर्ने अदालत वा अदालती फाँट ।</p> <p>कर अधिकृत- tax or revenue officer. कर कार्यालयको कम्तिमा राजपत्राङ्कित तृतीय श्रेणीको कर्मचारी ।</p> <p>कर निर्धारण- tax assessment, tax fixation. सरोकारवाला कार्यालय वा संस्थाले कर असुलसम्बन्धी नीति एवम् नियमहरू निर्धारण गर्ने वा सोअनुसार लाग्ने कर तोक्ने काम ।</p> <p>कर भुक्तानी- tax payment. कर तिर्ने काम, करको तिरोभरो ।</p>	<p>कर शाखा- tax department. अर्थ-मन्त्रालय मातहतको कर असुलउपर गर्ने मुख्य कार्यालयभन्दा तल्लो तहको शाखा कार्यालय (जिल्लास्तरीय वा अञ्चलस्तरीय) ।</p> <p>करकाप- forceful obligation, compulsion. बलप्रयोग, बलमिचाई, जबर्जस्ती, इच्छा विरुद्ध कसैलाई केही हुन वा गर्न गराउन वा नगर्न वा नगराउन बाध्य तुल्याउने कार्य ।</p> <p>करचरी- tax on pasture land. पहाडी जिल्लामा पहिले पहिले गौचरमा लगाइने कर रकम ।</p> <p>करदाता- tax payer, assessee. कर तिर्ने संस्था वा कर तिर्ने व्यक्ति । कर लगाइएको व्यक्ति ।</p> <p>कराँसो- the house garden. करेँसो ।</p> <p>कराँसोघराँसो- curtilage घर घडेरी ।</p> <p>करार- contract, bond, pledge. कुनै कार्य लिखतरूपमा जिम्मा लिने काम वा त्यसरी जिम्मा लिएको दायित्व । त्यसरी जिम्मा लिन गरिने लिखित कबुल वा प्रतिज्ञा ।</p> <p>करार सेवा- contract service. तलब, कार्यावधि, सेवा/सर्त आदि तोकिएर नियुक्त हुने कर्मचारीको पद वा सेवा ।</p>
--	---

करारनामा- bond, deed of contract, letter of agreement. ऋण लिएको प्रमाणस्वरूप ऋणीले साहूलाई लेखिदिने कागत, असामी र साहूबीचको लेनदेनसम्बन्धी प्रमाणको लिखत । फट्टा-ना. तमसुकमा लेखिएबमोजिमको साँवाब्याज चुक्ता भएपछि असुली जनाई शिर च्यातेर असामीलाई नै फिर्ता दिइने तमसुक ।

करारपत्र- contract document, agreement paper. करारनामा, तोकिएको शर्तहरू पालना गर्ने गरी लेखिएको लेखोट/तमसुक ।

करालो- steep land. भिरालो जमिन, ओरालो । करायें, भीर-भीर पर्ला जस्तो, भिरालो, एकातिर ढल्किएको, भयकारी, भयानक ।

करिया मोचन- abolition of bonded or purchased system, abolition of slavery system, manumit. पहिले पहिले राखिएका घरेलु नोकर, कमारा कमारी, दास वा बधुँवा, श्रम किनिएका नोकरचाकर आदि प्रथाको उन्मूलन गर्ने कार्य, अमलेख गर्नु ।

करेसाबारी- kitchen garden, the house garden. घर र आँगनले

ओगटेर बाँकी रहेको, घरका दायँबायाँ र पछिल्लिरको तरकारी खेती गर्ने बारी, घर वरिपरिको तरकारी खेती गर्ने जग्गा ।

करेसो- kitchen garden, the house garden. घर र आँगनले ओगटेर बाँकी रहेको जग्गा (दायाँ-बायाँका पटाङ्गिनी र पछाडिको बारीसमेत) ।

कर्जा- loan, debt. निश्चित अवधिमा ब्याजसहित वा विनाब्याज फर्काउने गरी अरुबाट लिइएको रकम, ऋण, सापट ।

कर्जा सुरक्षण- credit risk free/credit guarantee. कसैलाई दिइएको ऋण वा सापट नडुबोस् भनी मिलाइने चाँजो, ऋणका रूपमा प्राप्त चल-अचल सम्पत्ति हिनामिना हुन नदिने प्रबन्ध ।

कर्जा सुरक्षण नियम- law of credit guarantee. ऋण वा धितो सुरक्षाका लागि सम्बन्धित वित्तीय निकायबाट तर्जुमा गरिएको नियम ।

कर्मभूमि- place of working. पूराणअनुसार-आर्यावर्त, पुण्यभूमि, पवित्रथलो, पूराण शास्त्रीय परिभाषा-भूमिको दुई

भाग (कर्मभूमि र भोगभूमि) मा एक, खास काम गर्ने थलो, कर्मक्षेत्र, कार्यक्षेत्र, जगत, संसार ।	बेगरको वेवारिस धनमाल, अपुताली धन ।
कन्याँसा- vegetable garden. करैँसो ।	कल्यान- rows, fort at the division of the land. तह-तह परेका खेतका पाटा । खेतमा पानी अड्याउन लगाइएको आली ।
कर्ष- digging or tilling. जोत्ने वा खन्ने काम । भूमि व्यवस्थामा रोपनीको चार खण्डको एक खण्ड ।	कल्यानी- ridge, rowed land. कल्यान परेको, समाहा, आली ।
कर्ष कर्षक- digger or tiller. खनजोत गर्ने व्यक्ति, खेतीवाल, किसान, कृषक ।	कवच- protection, armor. पहिले-पहिले मुलुकीखानामा रकम बुझाएपछि अड्डाबाट दिइने गरेको रसिद, कवच ।
कर्ष कर्षण- cultivation. खनजोत गरी बाली लगाउने काम । ताछ्ने वा खुर्कने काम ।	कष्टस्थान- troublesome place, centre of problems. पीडा पाइने वा हुने ठाउँ, दुःख जन्माउने थलो, दुःखकष्टको केन्द्र ।
कर्षू- livelihood, farming, cultivation. जीविका, खेती, किसानी ।	कसर- remaining portion of rent or tax of the trust land. कुनै मठ मन्दिर वा गुठीको निश्चित काम गरी बाँकी वा बचत रहेको जिन्सी वा नगदी रकम ।
कलौती- a set of the kami's (black-smith) graving figures, letters etc on the stones or the plates. शिलालेख, ताम्रपत्र आदिमा अक्षर कुद्ने एक जाति विशेष ।	कस्यान- bushy land. काँसैकाँस भएको वन वा जग्गा, काँसघारी ।
कल्याण धन- hidden wealth, bona vacantia, hidden treasure, heirless property. जमिनमा दबेको वा गढेको अवस्थामा फेला परेको, हकदार	काँठ- outskirts of town or city, suburb area कछाड, शहर बजारदेखि बाहिरको गाउँ वा बस्ती ।

काँसघारी

काँसघारी- bushy land. काँस-प्रायः जग्गा, काँसैकाँस हुने ठाउँ, काँसको भाड, काँसको घारी ।

कागज जाँच- Inspection of document, document scrutiny. कागजपत्र ठीक छ, छैन भनेर जाँच्ने काम ।

कागजात- document, legal deeds, paper records. कागजपत्र, प्रमाणका कागज, श्रेस्ता, मिसिल अभिलेख ।

काटिएको अवस्थाको प्रलम्बता- secant position projection. प्रलम्ब सतहले प्रसङ्ग सतहलाई काटिने गरी राखिएको अवस्थाको प्रलम्ब ।

कानूनी- legal, lawful, de jure. कानूनसम्बन्धी, कानूनको, कानूनमा बाँधिएको, कानूनभित्रको । ना. कानूनको ज्ञाता, कानून छाँट्ने व्यक्ति, काम गर्नु भनी लेखिदिएको कागत, अधिकारपत्र, वारिसनामा ।

कानूनी अधिकार- legal right, legitimate right. कानूनले दिएको अधिकार ।

कानूनी कारवाही- legal action, legal procedure, legal remedy. कानून बमोजिम गरिने प्रक्रिया वा कार्य ।

कानूनी भूमिलगत- legal cadastre, legal land records. शुद्ध नक्सा तयार गरी प्रत्येक कित्ताको नाप सहित नक्सा बनाई प्रत्येक कित्ता कस्को स्वामित्वमा रहेको छ, हक अधिकार कस्तो छ, साँध सिमानाको अवस्था कस्तो छ, छानवीन गरी तयार गरिएको भूमिको अभिलेख वा लगत ।

कानूनी मान्यता- legal validity, legitimacy. कानूनले ठीक ठहराएको ।

कान्तार- dense forest, desolate, deserted, barren cave, den. वन जङ्गल, दुर्गम वन-पर्वत, घोर जङ्गल, ओडार, गुफा, अनकण्टार ठाउँ, निर्जन स्थल ।

कान्ला- a steep ridge between the terraces of the land. खेत-बारी छेउभित्तोको आड वा भित्तो, जमिनको खण्ड-खण्डको ढिलसमेतको भित्तो, 'कान्लो' को बहुवचनवाची रूप ।

कान्लेबारी- ridge land, rowed land. कान्लैकान्ला भएको बारी, कल्यानी ।

कान्लो- ridge. 'कान्ला' को एकवचनवाची रूप । खेत, बारी आदिको वरिपरिको अग्लो ढिल ।

काप- a narrow place / piece of house, land/ land lying in the two. हाँगा फाट्ने जोर्तीको चोके परेको थलो, कापो, अन्तर, कुनै वस्तु दुई-तीनतिर फाटेर खोच परेको ठाउँ, अक्कर ।

काबु बाहिरको परिस्थिति- situation of out of control, situation beyond the control. आफ्नो वश अथवा हैकम भन्दा बाहिरको अवस्था, समाधान गर्न आफ्नो बलबुताले नभ्याउने अवस्था, मोहीले मोहीयानी जग्गा उपभोग गर्न नसकेको वाह्य परिस्थिति ।

कामचलाउ- care taking, serviceable to some extent. जेनतेन काम दिने ।

कामत- farm house. मूल निवासस्थलदेखि टाढा रहेको खेतीपातीका निम्ति बनाइएको घर, कृषि गृह ।

कायलनामा- deed of confession, statement, act of confession. कायल वा सावित भएर लेखी दिने कागज, यो कुरा म सावित गर्न सक्तिन भनी गरिदिने कागत ।

कारखाना क्षेत्र- industrial area. कारखानाले चर्चेको वा कारखानाका निम्ति छुट्ट्याइएको

घेरा, कारखानाको अधिकारभित्रको थलो वा जग्गा ।

कारणी- instigator, doer. दोषी, घटित काम कुराको कारणले जिम्मेवार, कुनै कामको नेता वा संवाहक, कुनै कागज वा लिखतहरुमा उल्लिखित मुख्य व्यक्ति, लिखतको व्यहोराबाट सहीछाप गर्नु पर्ने जिम्मेवारी भएको व्यक्ति ।

कारवाई- procedure, proceeding, to take in action. कारवाही, कामको क्रम, काम एवं तत्सम्बन्धी प्रक्रिया, अड्डा अदालतमा कार्यसम्पादनको लागि प्रस्तुत हुने विषयको दुंगो लगाइने प्रक्रिया ।

कारवाही- legal action, action. प्रतिकार, अदालती प्रतिकार, न्यायिक प्रक्रिया वा कार्यविधि ।

कारिन्दा- clerk, staff, employee, personnel. निजामती सेवातर्फ लेखनदासको काम गर्ने निम्नस्तरीय कर्मचारी, क्लर्क ।

कारोबार- transaction, business, trade, dealings. व्यवहार, कुनै आर्थिक वा व्यावसायिक काम कारवाही गर्नका लागि गरिने सम्भौता वा कार्य र सम्पत्तिको

खरीद बिक्री वितरण वा लगानी तथा भोगचलन ।	कार्यविभाजन- job description, division of work. कामको बाँडफाँड ।
कार्टोग्राफी- cartography. नक्सा बनाउने विधि । ग्रिक भाषाअनुसार कार्टो भन्नाले लेखनका लागि आवश्यक सादा कागज र ग्राफाइन भन्नाले गणितीय परिशुद्धताका साथ रेखाङ्कन भन्ने बुझिन्छ ।	कार्यदेश- mandate, working order. काम गर्नका निमित्त दिइने निर्देशन ।
कार्यबोभ- work load, pressure. कर्मचारी वा कुनै पनि काम गर्न तोकिएको व्यक्तिले गर्नुपर्ने साधारण काम भन्दा बढी कामको भार ।	कार्यान्वयन- execution, implementation. लिखित वा मौखिकरूपबाट गर्न ठहर भएको काम-कारवाईलाई विधिपूर्वक व्यवहारमा ल्याउने कार्य ।
कार्यभार सुम्पनु- to hand over the charge. हालवालालाई वा तोकिएको पदवालालाई निजले गर्ने काम कर्तव्य र अधिकार सहितको जिम्मेवारी जिम्मा लगाउनु ।	कार्यालय प्रमुख- office head, office incharge. अड्डा प्रमुख, कुनै कार्यालयको प्रमुख भई काम गर्ने पदाधिकारी ।
कार्यवाहक- acting, officiating. कायममूकायम ।	कालाबन्जार- dense forest, virgin forest land. कहिल्यै आबाद नगरिएको वा नफाँडिएको ठूलो घना जङ्गल ।
कार्यविधि- procedure, method, way. प्रक्रिया, काम गर्ने तौर तरीका ।	कित्ता- parcel, plot, unit. चारैतिर साँधले घेरिएको र प्रत्येक स्थानमा हक भोग र किसिममा समानता भएको जमिनको टुक्रा । श्रेणी, तह, कक्षा, दर्जा, ओहदा । टुक्रा, खण्ड । किसिम, जात, वर्ग, जाति ।
कार्यविधि सम्बन्धी ऐन- procedural law. कानूनी कारवाहीको प्रक्रिया निश्चित गर्ने विधि ।	कित्ता एकीकरण- integration or unification of different parcels. छरिएर रहेका विभिन्न कित्ताहरुलाई एउटै नं. दिई एकत्रीकृत गर्ने कार्य ।

किता नक्सा- parcel map.

सम्बन्धित जग्गावाला,
गाउँपालिका वा नगरपालिकाका
प्रतिनिधि, उपस्थित
संधियारहरूको रोहवरमा सिमाना
छुट्याई सोहीअनुसार सीमा
चिह्न खडा गरी तयार गरिने
किताको प्रत्येक मोहडाको
नापसहितको नक्सा ।

किता नम्बर- parcel number.

कितानापी नक्सामा प्रत्येक
कितालाई छुट्टाछुट्टै परिचय हुने
गरी दिइने अङ्क ।

किता नापी प्रणाली- cadastral
system. घरजग्गालाई इकाईको
रूपमा नापजाँच गर्न अवलम्बन
गरिने प्रणालीलाई किता नापी
प्रणाली भनिन्छ । जस्तै:-
परम्परागत प्राविधिक प्रणाली,
न्यूमेरिकल प्रणाली आदि ।

किता बदर- parcel cancellation.

किताकाट गरिसकेपछि गरिने
साविक किता खारेजी ।

किता सेस्ता- plot register.

किताकाट गरिसकेपछि साविक
किता बदर गरी कायम हुन
आएका नयाँ किताहरूको
विवरण अद्यावधिक गरी राख्ने
अभिलेख पुस्तिका ।

किताकाट- division of land,
parcel subdivision. कुनै पनि

कितालाई दुई वा सोभन्दा बढी
भागमा टुक्रा गर्ने कार्य । कुनै
जग्गाधनीले आफूसँग भएको
जग्गाको अंश बेचेमा वा
सम्पत्तिको अंशवन्डा भएमा
किताकाट गरिन्छ ।

कितानापी- cadastral survey.

जग्गाको टुक्रामा रहेको
स्वामित्वलाई इकाई मानी
जमिनको नाप नक्सा गर्ने कार्य ।
यसको मुख्य कार्य जग्गाको
आकार, क्षेत्रफल आउनेगरी
नक्सा तयार गर्नु हो ।
कितानापीबाट बनाएको नक्सामा
हरेक किताको सिमानाको साथै
वडा, गाउँ, सहर, जिल्ला
अञ्चल आदि सबै सिमाना
देखाएको हुन्छ ।

किताफोड- division of parcel.

किता फोर्ने काम, किताकाट ।

कितालोप- missing parcel. किता

नापी नक्सा तयार गर्दा
प्राविधिक त्रुटीका कारण
नक्सामा वास्तविक भन्दा ठूलो
आकारको किता कायम हुन गई
किताकाट हुँदै जाँदा नक्सामा
किता कायम देखिने तर
जमिनमा जग्गा नहुने अवस्था
वा नक्सामा वास्तविक आकारमै
किता कायम भएको तर सडक,
बाटो, कुलो आदि निर्माणका
क्रममा कुनै किता सोमा मिसिई

<p>जमिनमा नरहने अवस्था (लगत कट्टा हुन बाँकी रहेको अवस्था) वा पुनः नापीका क्रममा बलकमा नापनक्सा भई हालसाविक हुने क्रममा नक्सामा बलक स्थानान्तरण हुन गई अर्को कित्ता हराएको अवस्था ।</p> <p>किनार- edge, border, bank, side. अन्तिम हद वा सीमा, खोला-नाला वा तलाउ आदिको कुनै तट वा छेउ, पार्श्व, यताउता, छेउछाउ, तट, तीर ।</p> <p>किनारा लगाउनु- to finalize, to decide, to give decision. फैसला गर्नु, दुस्तेमा पुर्‍याउनु ।</p> <p>किपट- a system of customary ownership among Limbus community, a system of communal land ownership among the Limbus, tax free land, freehold, holding. केही पूर्वका शताब्दीमा धेरै इलाकामा प्रचलित भए पनि भूमि सुधार आरम्भ हुने समयमा भने पूर्वी नेपालका माझ किराँत तथा पल्लो किराँतमा मात्र प्रचलित राई- लिम्बूहरूलाई लालमोहर गरेर दिइएको कहिल्यै राजीनामा हुन नसक्ने अथवा जसका नाममा सो जग्गा लेखिएको छ,</p>	<p>उसैका सन्तान-दरसन्तानले भोगचलन गर्नुपर्ने जग्गा ।</p> <p>किपटिया- freehold, a land owner. किपट जग्गा पाउने व्यक्ति ।</p> <p>किम्मत- price, value. कुनै मालको मूल्य, दाम, मोल ।</p> <p>किम्मती- invaluable. धेरै मोल पर्ने, मूल्यवान, दामी ।</p> <p>किराँती सुब्बा- a person who deals with freehold. लिम्बू किपटियासँग तहसिल गर्ने व्यक्ति ।</p> <p>किराया- rent, fare, hire. भाडा, बहाल, कसैको कुनै वस्तु वा स्थान प्रयोग गरे वापत तिर्नु पर्ने दस्तुर, महसुल, शुल्क ।</p> <p>किर्ते (कीर्ते)- forgery, counterfeit, fake, falsification. कृत्रिम, बनावटी, भुटो, नक्कली, जालसाजी, कीर्ते (कागतपत्र, कामकुरो इ.)।</p> <p>किर्ते कागज- false paper, forge document. नक्कली कागज, भुटो कागज ।</p> <p>किर्ते साक्षी- false witness. भुटो साक्षी, मिथ्या गवाह ।</p> <p>किलास- adjoining wall or place of two houses. दुइटा घर एकै ठाउँमा जोडिएको गारोको साँध, दुई घरको एउटै सन्धिस्थल ।</p>
---	---

किल्ला- fort, border, compound, castle. सामरिक प्रतिरक्षाका निमित्त चारैतिरबाट घेरी सुरक्षित तुल्याइएको ठाउँ वा घर, गढी, गढ, दुर्ग, खावा, कोट, सिमाना, साँध ।

किल्लाबन्दी- battle strategy, fortification. किल्ला बनाउने काम, व्यूह-रचना ।

किष्कुहस्त- a measurement done with the finger in architecture and finger. मुडी हात, दुई बित्ता, दुई बित्ते नापो ।

किसान- farmer, peasant, tenant. खेतीमा लागेको व्यक्ति, शारीरिक श्रमले खेती गर्ने व्यक्ति ।

किसिम- type, kind, variety, class. प्रकार, थरी, वर्ग, गुण, जग्गा नापजाँच गर्दा कुन वर्गको हो जस्तै - अबल, दोयम, सीम, चाहार आदिको वर्गीकरण ।

किस्ता- instalment, part payment. यति-यति समय गुज्रिएपछि यति-यति मात्रा वा अनुपातमा लिने वा दिने भनी पहिले नै निर्धारण गरिएको मात्रा वा अनुपातमध्ये कुनै एक, किस्ता ।

किस्ताबन्दी- pay on instalment, periodic payment. किस्ता

बुझाउने काम वा व्यवस्था, पटक-पटक गरी तोकिएको रकम वा वस्तु बुझाउने काम । किस्ताको निश्चित रकम तथा समय-निर्धारण गर्दाको सीमा ।

कीर्ते- forgery. बनावटी कागजात ।

कीर्ते साक्षी- false witness. भुटो साक्षी ।

कु- earth. विलम पृथ्वी, भूमि ।

कुँडार- a place or pit surrounded by fence or by twigs or branches. चारैतर्फ-बाट घेरबेर पारेर सुरक्षित बनेको ठाउँ ।

कुइनेटो- bend, corner, zig-zag path. कुनो परेको ठाउँ विशेष, डाँडाको फेदीदेखि उचालिँदै डाँडामाथिसम्म पुगेको ठाउँ, डाँडाको एकापट्टिको पाटो नाघी अर्कापट्टिको पाटामा लाग्ने ठाउँ । बगेको पानी पहाडको घुमेको ठाउँमा ठोक्किई नदीले बाटो फेर्ने ठाउँ, केही घुमेको ठाउँ ।

कुकुभ- a narrow space in a hill. पर्वतको खोचिलो भित्र पसेको खण्ड ।

कुट- fort, castle, house, a hill. कोट, गढी, गढ, किल्ला, भुपडी, घर, छाप्रो, पर्वत, पहाड, घट ।

कुटप

कुटप- house garden, kitchen garden. घर-कुटी-भुपडीका वरिपरिको बारी, करेसाबारी, उपवन, घर वरिपरिको बगैँचा ।

कुटे- a slant land, a small spade, measurement of land. देखा महाजाँचमा उल्लेख भएको एक प्रकारको पाखो जग्गा, कोदाले जग्गाको आधा भाग ।

कुडियो- house tax. सिंजाली पालामा कुरियाहरुलाई लाग्ने धुरी कर, धुरी पिच्छे लगाइने एक प्रकारको कर ।

कुण्ड- lake, pond. सानो जलाशय, पोखरी, कुवा, इनार । होम गर्ने वेदी वा खाल्डो । उत्खनन् गर्दा हुन गएको खाडल । बाइसी-चौबीसी काल र त्यसभन्दा पहिलेको समयका बत्तीस करमध्येको एक कर वा छत्तीस रकममध्येको एक रकम ।

कुण्डी- small pond. सानो कुण्ड । टुटी-धाराको पानी राख्ने ढुङ्गे भाँडो ।

कुत- rent, tax, stated sum, a part of production to the land owner. कबुलअनुसार खेत वा बारी कमाउँदा मोहीले जग्गाधनीलाई बुझाउनुपर्ने निश्चित अन्न, वालीको ठेक्का, मोहीबाट तल्लिडले पाउने

अन्नवाली, तिरो ।

कुत इजारा- land tax on lease. कबूलीयत अनुसार लिजमा लगाइएको एक प्रकारको कर ।

कुथेर- a revenue court. भूमिसम्बन्धी एवं राजस्व र सो को असुली गर्ने, लेखनदास समेतको काम गर्ने लिच्छवीकालीन कार्यालय ।

कुनु- corner, side, angle. कुनै दुईतिरका भित्ता जोरिएको वा दुई दिशाबीचको भित्री भाग, कोणो परेको ठाउँ, कुना, कोण ।

कुनेटो- bend, corner, zigzag path. डाँडाका फेदीको खोल्लो वा गहिरो ठाउँदेखि अग्लिँदै डाँडामाथिसम्म पुगेको ठाउँ, डाँडाको एकातिरको पाटो नाघेर अर्कापट्टि लाग्ने ठाउँ, कुहुनेटो । पानी आदि बग्दै जाँदा घुमेको ठाउँमा ठोक्किएर नदीले बाटो फेर्ने ठाउँ ।

कुन्तर- corner, side. कुनो, छेउ, भित्ताको अन्तर ।

कुमारीचोक- audit department. सरकारी हिसाब जाँच्ने पुरानो अड्डा ।

कुमेरु- the south pole, the Antarctic. पृथ्वीको दक्षिणी छेउ । दक्षिणी ध्रुव ।

कुम्कुर- a dedicated farmer. मन दिएर खेतीपातीको काम गर्ने मानिस ।

कुम्ठी- a person who looks after the irrigation in a paddy field. कुलाराको नाइके, कुलो खनाउने मूली, खेतमा पानी पुगे/नपुगेको हेर्ने मानिस ।

क्याम- inopportune, improper time, unfavourable time, off season. उचित समय नभएको, कुनै व्यहोरा ले जग्गा छोडाउन परेमा मधेशको जग्गा फाल्गुन मसान्तदेखि जेठ मसान्तसम्ममा र अन्यत्रको जग्गा भए पौषदेखि चैत्र मसान्तसम्ममा छाड्न छोडाउन हुने बाहेकको समय (मुलुकी ऐन, जग्गा पजनीको ३ नं.), बेमौसमी ।

कुरिया- a farmer or tenant, who becomes the caretaker of other's house. आफ्नो हक नलाग्ने जग्गामा बसेर अरुकै घर वा जग्गा वा मालमत्ता आदिको रखवारी गरी वाली वा ज्याला लिने एक प्रकारका कामदार वा कुरुवा मान्छे, मालिक वा धनीले तोकिएका सीमाभित्र जिम्मावालभै बनी कामकाज वा हेरविचार गर्ने पाले ।

कुरुवा- a means of measuring, care taker, watchman, guard. दुई माना नाप्ने साधन, विरामी वा अरुको हेरचाह गर्ने व्यक्ति, पाले, पहरेदार ।

कुरेत- a kind of measurement length, span. बूढी औलो र चोर औलो तन्काउँदाका नापोभरि को । हातको बूढी औलो र चोर औलो तन्काएर गरिने नापो ।

कुसी विरह- crop-able land. धान लगायत अन्य वाली पनि हुने जग्गा ।

कुलघर- a house of a noble man. पुर्खादेखि बसोबास हुँदै आएको मुख्य घर, जेठोबाठो बसेको घर, कुलको घर, कुलीनको घर, पुर्खौली थलो, बराजुको छाला ।

कुलो- water course, irrigation channel, small canal, conduit. खेतबारीमा पानी लगाउन नदी, तलाउ आदिबाट खनेर ल्याइने पानीको सोतो, त्यसरी ल्याइएको पानी बग्ने गहिरो बाटो ।

कुल्या- canal, small river, drain. कुलो, नहर । नाला, सानो नदी ।

कुवा

कुवा- well. हातले पानी उभाउन सकिने वा भेटिने, मानिसले बनाएको सानो जलाशय ।

कुशविर्ता- granted tax free land
तिल कुश सहित संकल्प गरी सबै रकम माफी गरी ब्राह्मणलाई दिइएको एक प्रकारको विर्ता जग्गा, कुश समाती दान दिइएको पोत तिर्नु नपर्ने जग्गा ।

कुसित- unmanaged settlement.
ज्यादै गन्जागोल ढङ्गले बसोबास भएको गाउँ वा टोल वा सहर, अविकसित गाउँ, असभ्य बस्ती ।

कूट साक्षी- an witness who deceives his own party, hostile witness. जसले साक्षी राखेको छ, उसैको नहुँदो ढङ्गले बकपत्र गर्ने साक्षी, भुटो साक्षी वा गवाह ।

कूप- well, deep pit. कुवा, वापी ।
प्वाल, खाल्टो ।

कृषक- farmer, peasant, cultivator, tiller. किसान, खेतीवाल ।

कृषक अगुवा- agricultural leader who has been given agricultural training. कृषि विभागले कृषिसम्बन्धी तालिम दिएर वैज्ञानिक तथा

उन्नतरूपमा खेती गर्न कुशल बनाइएका किसान वा तिनका नाइके ।

कृषाण- farmer, peasant, tiller, ploughman. कृषक, किसान, खेतीवाल । हलो जोत्ने व्यक्ति, हली ।

कृषि- agriculture, farming, tillage. खनजोत गर्नुपर्ने तथा बालीनाली लगाउनुपर्ने र तत्सम्बन्धी सबै काम, खेती, किसानी ।

कृषि ऐन- agriculture act. कृषि व्यवसायसम्बन्धी कानून, जग्गाधनी, मोही र सरकारका बीच सुसम्बन्ध कायम गर्न तथा कृषि उद्योगको विकास गर्नका निम्ति तर्जुमा गरिएको नीति ।

कृषि चलन जग्गा- agricultural production under the single management including all livestock and poultry farming. कृषिसँग सम्बन्धित व्यक्ति, परिवार वा निकायले रेखदेख एवं व्यवस्थापन गरेको कृषि उत्पादन प्राप्त गर्ने जमिन ।

कृषि योग्य भूमि- land suitable for production purposes. जुनसकै कृषिकार्यका लागि प्रयोगमा ल्याउन सकिने जग्गा ।

कृष्ट- cultivated, arable. खनजोत गरिएको ।

कृष्ट भूमि- cultivated or arable land. खनजोत गरिएको तथा बालीनाली रोपिएको जमिन ।

कृष्टि- work of tilling and digging. खन्ने/जोत्ने काम ।

कृष्य- fertile, cultivable. खेती गर्न योग्य, आबाद गर्न लायक (जमिन) ।

केतन- house. घर/भवन/ठाउँ, स्थान ।

केदार- the furrow in the field. धानखेतको गरो, आली वा बगैँचाको ड्याड, क्यारी ।

केन्द्र चित्र- centre figure. साधारण त्रिकोणहरूको समूह मिलेर बनेको ट्राइङ्गुलेसन चित्र, जुन चित्रमा केन्द्रको बिन्दुबाट चारैतिरका बिन्दु देखिन्छन् ।

केन्द्र मण्डल- the centre of the earth. पृथ्वीभित्रका केन्द्र वरिपरिको खण्ड ।

केन्द्र बिन्दु- the focal point, bull's eye. कुनै घेराको माझमा रहेको स्थिर बिन्दु, मध्यबिन्दु ।

केन्द्रीकरण- centering. थियोडोलाइट, टोटल स्टेशन

आदि जस्ता यन्त्र उपकरण कुनै बिन्दुको ठिक माथि राख्न गरिने कार्य ।

केन्द्रीय- central. प्रधान, मुख्य ।

केन्द्रीय तहसिल कार्यालय- central revenue office. राजस्व-सम्बन्धी पुरानो अड्डा ।

केन्द्रीय प्रलम्ब- central projection. यसमा दृष्टि बिन्दु पृथ्वीको केन्द्रमा हुन्छ । यो प्रलम्बको समतल सतह पनि उपगोलको बिन्दुमा स्पर्शी भएको हुन्छ ।

केरकार- enquiry, cross-question. अभियुक्तलाई सोधपुछ गर्ने काम ।

केरमेट- effacement, scrawl, erasure, obliteration. अंक अक्षर वा चिन्हलाई नबुझिने वा स्पष्ट नहुने ढङ्गबाट फोहर पार्ने काम, केर्ने र मेट्ने काम ।

केस- case, law suit, problem मुद्दा, झगडा, समस्या ।

कैदी- prisoner, captive. कैद वा थुनामा परेको, भ्याल खानियाँ, बन्दी, थुनुवा ।

कैफियत- remarks, particulars. कुनै कारण वा कुरा प्रष्टचाउनका निम्ति

कागतपत्रको आखिरी महलमा लेखिने बेहोरा, विशेष विवरण ।	दुई दिशाबाट आएका सरल रेखा जोडिने ठाउँ वा कुनू ।
कैफियत तलब- call for elucidation, explanation. नबुझिएको र स्पष्ट खुलाई जवाफ दिनुपर्ने कुरा सम्बन्धित अड्डाखाना वा अधिकार प्राप्त तहबाट लेखापढी गरी बुझ्ने र स्पष्टीकरण माग्ने काम ।	कोत- arsenal, arms depot, altar. सरकारी फौजको खरखजाना, हतियार आदि राखिने घर,मौलो पूजा गरिने ठाउँ, कोट ।
कैफियत प्रतिवेदन- explanation for remarks. कुनै निवेदन वा काम कारवाहीको सन्दर्भमा भएको आदेश उपर कुनै अदालतबाट माग भएको व्यहोरा आदिको विवरण खुलाई पठाउने काम ।	कोतवाल- police, the cops, the tax officers, a person who is kept to protect arms depot. कुनै प्रमुख केन्द्र, किल्ला वा सीमामा स्थानीय शान्ति सुरक्षाका लागि राखिएको प्रहरी अधिकृत ।
कैफियत व्यहोरा- मोठ खेस्तामा जनाइने वा जनाइएको कुनै पनि व्यहोरा ।	कोदाले- spade man, slant land a land type, a kind of tax waiving. कोदालो चलाएर जीविका गर्ने वा कोदालाकै भरमा बाँच्ने । ना. एकतन्त्री शासनकालमा लिइने मालपोतका दुई किसिम हले र कोदालेमध्ये एक, गोरू पाल्न नसक्नेलाई लाग्ने सहूलियत दिइएको जग्गाकर ।
कोट- castle, fort, fortress, citadel. प्राचीन कालमा राज्यको सीमा सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने ठाउँ, किल्ला, दुर्ग, गढी । चुली परेको र गढी तुल्याउन योग्य स्थान । मौलो पुज्ने ठाउँ ।	कोदाले पाखा- a slant land. गोरू हलोसमेत नलाग्ने पाखो जग्गा ।
कोटपाल- keeper of a fortress. किल्लाको सुरक्षा गर्ने व्यक्ति, कोटको अधिपति,दुर्गरक्षक ।	कोदालो/कोदाली- spade. छोटो बिँड र चाक्लो पाता भएको दुवै हातले समाई खेतबारी खन्ने फलामे हतियार ।
कोण- corner, angle, point. दुई दिशाबीचको दिशा, उपदिशा ।	

कोप्चाकोप्ची- nook and corner.

कुनाकानी परेको वा छेउछाउको
ठाउँ, कुनाकाप्चा, अन्तरकुन्तर ।

कोप्चि-नु- to get curved, to be
dented. साँघुरो हुँदै जानु
(बाटो, जग्गा, ठाउँ इ.)

कोटेशन- quotation. कुनै पनि
कार्यालयको माग अनुसार
आवश्यक सामान वा खर्चको
दरभाउ खुलाई सम्बन्धित
बिक्रेता वा व्यक्तिले दिने विवरण
पत्र ।

कोर्ट फी- court fee. अदालतले
नालेश, उजूर, पुनरावेदन,
पुनरावलोकन, रिभिजन आदि
गर्दा लगाइएको फी, न्यायिक
शुल्क(कोर्ट फि ऐन, २०१७) ।

कोठारी- watchman. जिमीदारको
जग्गामा कोठारको जिम्मा लिएर
काम गर्ने कर्मचारी, कोठाको
रक्षक वा धरालो ।

कोला- river cut alluvium land.
खोला नजिक रहेको जग्गा
जमिन, बालबुर्ज जमिन ।

कोलोनी- colony. कुनै-कुनै वर्गीय
वा पेसागत व्यक्तिका समुदायले
बसोबास गरेको क्षेत्र । सहरी
क्षेत्रमा व्यवस्थित किसिमले
बनाइएको वा बसाइएको बस्ती ।

कोश- store. अन्नपात वा धनमाल
सुरक्षित राख्ने भण्डार, ढुकुटी,
खजाना, कोष ।

कोस- a measurement of two
miles. जमिनको लम्बाइ नाप्दा
दुई माइल लामो परिमाण, आठ
हजार हात वा चार हजार गज
लम्बाइको नापो, आठ सय धनु
वा पैतीस सय बीस गजको दूरी ।

कोसे ढुङ्गो- milestone. कोस-
कोसका फरकमा राखिने ढुङ्गो ।
सीमा निर्धारण गर्न योग्य घटना,
उल्लेखनीय कुरा ।

कौलो- terrace of land. खेतको
सानो गरो, गोरु नलाग्ने फगटो ।

कौसल- council of the lawyers.
कानूनविद्हरूको सभा, कानून
तथा न्यायसम्बन्धी काम गर्ने
अड्डा ।

कौतुकागार/कोतुकालय- museum,
archives. ऐतिहासिक वा
साँस्कृतिक महत्वका दर्शनीय
वस्तुहरूको सङ्ग्रहालय,
म्युजियम, अजायब घर ।

कौसी- treasury, funds, coffers.
सरकारी आम्दानी-खर्चको
फाँटवारी हिसाबसमेत राख्ने
नेपालको पुरानो सरकारिया
ढुकुटी ।

कौसीतोषा खाना- exchequer,
treasury. निवृत्तिभरण, उपदान

<p>आदिको अभिलेख व्यवस्थापन (आर्थिक कारोवार, लगत आदि सम्पूर्ण विवरण) गर्ने अड्डा, हाल निवृत्तिभरण व्यवस्थापन कार्यालय भनी रुपान्तरण गरिएको, मुलुकी खानाबाट रकम भिकेर खर्चको काम गर्ने पुरानो अड्डा ।</p> <p>क्याबिनेट- cabinet. प्रमुख मन्त्रीहरु बसेर आवश्यक र महत्वपूर्ण विषयमा निर्णय लिने बैठक, मन्त्रीहरुको सभा, मन्त्री मण्डल, मन्त्रिपरिषद् ।</p> <p>क्यामरा स्टेशन- camera station. हावामा अथवा जमिनमा क्यामरा लेन्स खोलेको समयको स्थानमा बनेको बिन्दु ।</p> <p>क्यामेरा- camera. कुनै व्यक्ति, दृश्य वा स्थलको दुरुस्त चित्र आउने गरी फोटो खिच्ने यन्त्र, छायाङ्कन गर्ने वा तस्विर खिच्ने वैज्ञानिक उपकरण ।</p> <p>क्याम्प- camp. कम्पाउन्ड, हाता, गिर्दा, क्याम्पा ।</p> <p>क्याम्पा- camp. चारैतिर पर्खाल वा बारले घेरिएको घरजग्गा वा कार्यालय, गिर्दा, हाता, क्याम्प ।</p> <p>क्यारी- small land bed. स-साना बोटविरुवा लगाउन लाम्चो ड्याड वा खाल्डो पारी बनाइएको खलो । बगैँचाका</p>	<p>बाटोका दुवैतिर फूलको बिरुवा वा घाँरी लगाइएको लाम्चो ठाउँ ।</p> <p>क्यालिब्रेशन- calibration. यन्त्रको स्थितिलाई निश्चित मापदण्डसँग मिलाउन गर्ने विधि ।</p> <p>क्यालेन्डर- calendar. भित्तेपात्रो, वर्षभरिका महिना, गते, बार, छुट्टीका दिन तथा चाडपर्व आदि अङ्कित गरिएको, भित्तामा झुण्ड्याइने छोटकरी पात्रो, भित्तेपात्रो ।</p> <p>क्लाइनोमिटर- clinometer. उचाइ नाप्ने यन्त्र, जसको एक छेउमा हेर्ने प्वाल र अर्को छेउमा उचाइ मापनका लागि अङ्कहरू अङ्कित हुन्छन् । यसले tangent value को आधारमा उचाईको मान निकाल्न मद्दत गर्छ ।</p> <p>क्रयविक्रय- selling and buying, purchasing. खरीद बिक्री ।</p> <p>क्रसकट- crosscut. staff देखि vein सम्म जोड्ने horizontal passage ।</p> <p>क्राउन- a measurement made with the paper. बीस इन्च लामो र पन्ध्र इन्च चौडा भएको कागसको नापो ।</p> <p>क्रान्ति वृत्त- ecliptic. खगोलमा सूर्यको प्रत्यक्ष गति रहने एउटा समतल ।</p>
--	---

क्रान्तिकारी भूमिसुधार-

revolutionary or
progressive land reform.
जीविकाका लागि सामन्त
जमिनदारलाई न्यूनतम सम्पत्ति
वा जमिन छुट्ट्याएर उनीहरूको
सम्पूर्ण सम्पत्ति राष्ट्रियकरण गरी
वास्तविक जोताहा किसान र
भूमिहीन तथा सुकुम्बासीलाई
हस्तान्तरण गर्नु । क्रान्तिकारी
भूमि सुधारले छलाडमा विश्वास
गर्छ, यसको सुधारसँग कुनै
सम्बन्ध हुन्न ।

क्रान्त्यंश- declination. आकाशीय

पिण्डबाट पार हुने ध्रुवप्रोत
वृत्तमा विषुवद वृत्तबाट
आकाशीय पिण्डसम्मको कोण ।
यो उत्तर तथा दक्षिणतर्फ
क्रमशः धनात्मक र ऋणात्मक
०° देखि ९०° सम्म जनाइन्छ ।

किरियाबिदा- funeral leave,

obsequies leave. मृतकको
काज किरिया आफै गर्नुपर्ने
कर्मचारीले सम्बन्धित संस्था वा
कार्यालयबाट पन्ध्र दिनसम्म
पाउने बिदा ।

क्रैता- purchaser. किनमेल गर्ने,

खरिद गर्ने, किन्ने, गाहकी ।

क्रोप- crop. सक्कल इमेजबाट

आवश्यक मात्रामा काटेर सानो
इमेज बनाउने विधि ।

क्रोश- a measurement of two

miles. सय धनु वा पैँतीस सय
बीस गजको दूरी, कोस ।

क्रौञ्च- summit, top of the

mountain. हिमालको टाकुरो ।

क्विन्टल- quintal. सय किलोग्रामको

तौल (पूरानो हिसाब अनुसार दुई
मन साढे सत्ताइस सेर) ।

 ख

खन्यान- pasture land. खर उम्रेको वा खर हुने जग्गा, खरवारी, खरघारी ।

खगर- earth' surface covered with snow almost throughout the year. वर्षभरिमा नौ महिना हिउँले ढाकिई तीन महिनामात्र हिउँ पग्लेर खाली हुने ठाउँ, हिमाल र समतल भूमिमाभएको प्रदेश ।

खगोल- the celestial sphere. आकाश मण्डल, अन्तरिक्ष ।

खगोलीय अक्षांश- astronomical latitude. भूमध्य रेखा र जमिनको कुनै बिन्दुको ठाडो रेखाबीचको कोण ।

खगोलीय देशान्तर- astronomical longitude. पृथ्वी घुम्ने अक्षबाट गएको कुनै दुई सतहबीचको कोण ।

खगोलीय सर्भेक्षण- astronomical survey. आकाशमा रहेका सबै प्रकारका तारा तथा ग्रहको अध्ययन गर्ने तथा ताराको मद्दतले पृथ्वीको सतहको कुनै

बिन्दुको नियामक तथा ध्रुवकोण र समयसम्बन्धी गरिने सर्भेक्षण ।

खटनपटन- arrangement, command, disposition, order. अह्राउपह्राउ वा व्यवस्था ।

खड- steep and slopping mountain. पहरो, ठाडो भीर ।

खडेरी- drought, want of rain. सुख्खापन, अनावृष्टि ।

खड्ग निशाना- prime-ministerial seal with the impress of khadga. प्रजातन्त्र पूर्व खड्गको चिन्ह सहित राणा प्रधानमन्त्रीको छाप र त्यसमा लागेको उनको सही छाप वा हस्ताक्षर तथा त्यस्तो हस्ताक्षर वा छाप लागेको लिखत ।

खड्याडखुडुड- uneven land. खाल्डाखुल्डी परेको, होचो र अग्लो, सम्म नमिलेको ।

खण्ड- sector, portion, fraction, piece, part, division, fragment. कुनै सिङ्गो वस्तुको भाग, टुक्रा, अंश इ. ।

खण्डहर- ruins, debris. लिगी भत्की केही अवशेष मात्र बचेको प्राचीन स्मारकको समूह, भग्नावशिष्ट प्राचीन भवन, भग्नावशेष ।

खण्डीकरण- fragmentation.

मौजुदा जग्गालाई स-साना
कितामा विभाजन गर्ने कार्य ।

खति- loss. धनसम्पत्तिको व्यय, हानि,
नोक्सानी, क्षति । नचाहिँदो
खर्च, बरबादी, अपव्यय ।

खति उपति- income and
expenditure, profit and
loss, loss and gain,
property and debt. नाफा
नोक्सान/ऋण धन ।

खनक- ploughman, geologist,
miner. जमिन खन्ने, खनजोत
गर्ने ।

खनजोत- tillage, work of the
field as ploughing,
digging, sowing and
farming. हलो, कोदालो आदि
साधनले जग्गा आबाद गर्ने
काम, खेतबारी खन्ने/जोत्ने
काम, खनीखोस्री ।

खनाइ- act of digging. खन्ने
क्रिया वा प्रक्रिया ।

खनाउनु- to get somebody dig
the field. खन्न लगाउनु, खन्ने
काम गराउनु ।

खनाति- आफ्नो पाँच पुस्तापछिको
पुरुष सन्तति, पाँच पुस्ताको
नाति, जनातिको छोरो ।

खनिज- minerals. भूगर्भभित्र रहेको,
खानीबाट निस्कने वा निकालिने,
खानीमा पाइने ।

खनिज विज्ञान- geology, study of
mines. भू-गर्भमा रहेको खानी
पत्ता लगाउने र खानीबाट
निस्कने वस्तुको विवेचना गर्ने
विद्या ।

खनी खोस्री- cultivation, land
work as digging, weeding,
scrapping, furrowing, etc.
कुटो, कोदालो आदि साधनले
खेतबारी वा जग्गाको थाउलो
खन्ने, खोस्रने काम, खनखान,
खनजोत ।

खन्डो- part of sth. खेत, बारी
आदिको कुनै भाग ।

खन्नु- to dig. कुटो, कोदालो,
कोदाली आदि विभिन्न आकारका
फलामे हतियारले जमिन खोस्रनु ।
बाली लगाउनुका लागि
खेतबारीको माटो ओल्टाइपल्टाइ
गर्नु वा खुकुलो पार्नु ।

खमध्य- zenith. अवलोकनकर्ता
रहेको ठाउँको ऊर्ध्वाधरलाई
लम्ब्याउँदा सीधा माथि खगोलमा
काट्ने बिन्दु ।

खम्बिर- proved, liable, right,
massive. प्रमाणित, उचित,
ठहरयोग्य, पुष्ट्याई, भरपर्दो,
गम्भीर ।

खर खरौटा- straw land, a slant land. खर पालिएको पाखो जग्गा ।

खरक- pasture. खर्क, गाई वस्तु चराउने जग्गा ।

खरखिचोला- hindrance, encroachment, ill-possession, illegal occupation. विघ्नबाधा, गैरकानूनी अतिक्रमण ।

खरिददार- vendee, purchaser, buyer. मालसामान खरिद गर्ने, किन्ने, ग्राहक, गाहक ।

खरीचट्टान- carbonate rock. क्याल्सियम र म्याग्नेसियम कार्बोनेट भएको चट्टान ।

खरीद बिक्री- buying and selling. किन्ने र बेच्ने काम ।

खरीदी विर्ता- purchased tax free land. विभिन्न किसिमका विर्ताहरु खरीद गरी लालमोहर गरिएको जग्गा ।

खर्क- pasture land. गाईवस्तुको गोठ राख्न र चराउन राखिएको बाँझो रैकर जग्गा ।

खर्क जग्गा- pasture land. अड्डाखानामा दर्ता गराई वा नगराई खर्क, खर्कचोक आदि कुनै नामले पशुचरनलाई मात्र प्रयोग गरिएको जग्गा ।

खर्च- expenses, expenditure. कुनै काम वा वस्तुका निम्ति दिइने वा मासिने पैसा, व्यय ।

खर्चरी- grazing land, pasture. गाई भैंसी, भेडाबाखा आदिको चरनका निमित्त कर तिरी छुट्याएर राखिएको जग्गा, खर्क ।

खर्चरी तिरो- pasture tax. खर्क जग्गामा लाग्ने रकम, वस्तु चराउनेले तिर्ने रकम ।

खलक- clan, family, generation. कूल, परिवार, वंश, कुनै एक वंशमा जन्मिएका शाखा सन्तान ।

खलङ्गा- quarters, head quarters. धेरै मानिस बस्ने डेरा, टहरो, सदरमुकाम ।

खलल- disturbance, interruption. बाधा, विघ्न, अवरोध, खिचोला ।

खलियान- wide and spacious place to collect the harvest before storing into the granary or barn. खलाको समूह । खलो ।

खले गरो- a terrace in the field prepared for harvesting. खेतको धान थुपार्न, चुट्न र दाईं गर्न खुर्की, ताछी खलो बनाइने ठूलो, बाटुलो मुख्य गरो ।

खलेपूजा- worshipping the earth after harvest. खलाको पूजा, भूमेपूजा, भूमिपूजा ।

खलो- barn, a terrace in the field prepared for harvesting. काटेर, टिपेर वा उखेलेर ल्याइएका डाँठसहितका अन्न थुपार्न, माड्न, चुट्न वा दाइँ गर्न खेतबारीको कुनै भागलाई ताछतुछ पारेर, लिपेर सफा बनाइएको ठाउँ ।

खल्द्वान- uneven land. खाल्ताखुल्टी परेको ठाउँ वा जग्गा । रोपिएको वा छरिएको बीउ पर्याप्त नउम्रने उबडखाबड र रुखो जग्गा ।

खश- old name of a country Garhwal in northern India and its inhabitant and the language that they speak, Nepali people whose mother tongue is Nepali. दक्षिण एसिया महाप्रदेश वा प्राचीन भारत वर्षको एक प्रसिद्ध भूभाग, हिमालयको कछाडकछाडको क्षेत्रको प्रसिद्ध एक देश, एक प्राचीन जाति ।

खसान- a territory of the Khas people in the past. प्राचीन पश्चिमी नेपालको खस राज्यको एक प्रमुख भाग, सिन्जा साम्राज्यका दुई प्रमुख प्रान्त

खसान र जडानमध्ये एक, खस प्रदेश ।

खस्ती-पर्ती- cultivated land left barren afterwards. पहिले आबादी भएको तर पछि कुनै कारणले पर्ती रहेको जग्गा ।

खहरे- seasonal stream, torrent, flow of rainy water, that is filled only in the rainy water, deluge. वर्षायाममा मात्र भेल आउने सानोतिनो खोलो, खोल्सो (उदाहरण: उर्लांदो खहरे हेर कत्तिको गड्गडाउँछ-लेखनाथ पौड्याल) ।

खाँज- land that is parted. खाँदिएको चीजको बीचमा खाली वा धाँजा परेको ठाउँ ।

खाँद- corner. अन्तर, कुनो, खाँच, खाडल ।

खाँदबारी- land in the corner, side. खाँद वरिपरिको खेतबारी ।

खाद- fertilizer, manure खेत, बारी आदिलाई मलिलो बनाउने गोबर वा कुहिएको पात पतिङ्गर, मल, रासायनिक मल ।

खाइकर प्रथा- a land tenure system for occupying land under zamindaarship. एक जनाको नाममा मौजाको सम्पूर्ण जग्गा दर्ता भई अरुले पनि

<p>भोगचलन गरेर खान पाउने र दर्तावालमार्फत् जिम्मावाललाई तिरोभरो गर्ने व्यवस्था भएको पुरानो चलन ।</p> <p>खाई- ditch, trench, dug around the fort and castle filling it with flowing water to make it seem to be as natural stream. चारैतिर अग्लो, बीचमा गहिरो भएको जमिन, खाल्डो, खाडल । किल्ला, सहर आदि रक्षाका निमित्त वरिपरि खनेर पानी भरिएको खाडल, खावा, खौलो ।</p> <p>खाका- design, sketch. रेखाहरूबाट निर्मित आकृति वा चिजको प्रारम्भिक रूप, रङ्ग भर्न बाँकी रहेको रेखाचित्र, त्यसै खालको रेखा वा ढाँचा बनाइने कागज, नक्सा, मानचित्र, मसौदा (ड्राफ्ट) ।</p> <p>खाडल- ditch, trench, pit. खनेर वा भलवाढी आदिले जमिनमा परेको गहिरो ठाउँ, अग्लो जमिनका बीचमा परेको खाँद, खाल्टो ।</p> <p>खाडी- pitch, quagmire, swampy ground. दलदले वा आहालजस्तो भएको जमिन वा ठाउँ, धाप । तीनतिर जमिनले घेरिएको समुद्रको सानो भाग, उपसागर ।</p>	<p>खाता- record book. जमिनको नाप, आम्दानी आदिको बेहोरा लेख्ने सरकारी वही ।</p> <p>खाद्य सम्प्रभुता- food sovereignty. आफूले चाहे बमोजिमको खाद्य पदार्थको उपलब्धताको सुनिश्चितता ।</p> <p>खानतलासी- search, enquiry. खोजी वा अनुसन्धान ।</p> <p>खानी- mineral. पृथ्वीभित्र धातु, पत्थर, कोइला, तेल आदि प्राकृतिक सम्पत्ति रहेको ठाउँ, खनिज पदार्थ पाइने भूगर्भ (ढुङ्गाखानी, तामाखानी, कोइलाखानी इ.) धेरै चीजबीज उत्पन्न हुने वा पाइने ठाउँ, खानी ।</p> <p>खानी क्षेत्र- mining area/land. खानी भएको क्षेत्र वा ठाउँ ।</p> <p>खानी सर्भेक्षण- mine survey. खनिज उत्खनन गर्न जमिनमुनिको कार्य गर्नका लागि खानीको सापेक्षिक स्थान, परिमाण तथा उचाइ निर्धारण गर्न गरिने सर्भेक्षण ।</p> <p>खान्की/खानी- salary, wages, pay, emoluments. प्राचीन नेपालमा कुनैकुनै कर्मचारीले तलबवापत खान पाउने जग्गाको उठतीपुठती ।</p>
---	---

खामे- as possible. भ्याएसम्म ।

खायन- food given in credit to the farmer. किसानलाई खानको लागि दिइएको अन्न ।

खायल- land occupied by a house. कुनै एक खण्डमा परेको भाग, खेतीपातीको एक खण्ड, कुनै घर वा व्यक्तिले चर्चेको कित्ता वा खलो वा थलो, किसिम, खाल ।

खारखोलो- a stream that in which there is a mixture of salt. पानीमा खार मिसिएको वा तट भाग वा मूलबाट खारयुक्त बनेर बग्ने खोलो ।

खारि- a measure of land to identify muri. लिच्छवीकालीन राज्य व्यवस्थामा “मुरी” जनाउने शब्द ।

खारिक- a land covered by one khari bijan. एक खारी बीउ लाग्ने जग्गा ।

खारिज- dismissed, cancelled, repeal, invalid, annulled. कुनै स्थान, सीमा, पद आदिबाट निकालिएको, निष्कासित, बहिष्कृत । अस्वीकृत गरिएको (फिराद, दावी आदि) । फेरि क्रियान्वित वा लागु नहुने गरिएको (नियम, कानून इ.)

खारिजी- dismissal. खारिज गर्ने काम, निकाल्ने वा बरखास्त गर्ने काम, निष्कासन, सेवामुक्ति ।

खारिज (खारेज)- rejected, expelled, dismissed, ruled out. रद्द गरिएको, बहिष्कृत, निकालिएको, हटाइएको, बदर गरिएको ।

खार्-नु- to make the land even नमिलेका कान्ताकान्ती वा ढिस्काढिस्की जमिन खनेर, ताछेर सम्याउनु ।

खालिस- virgin land. कुनै व्यक्ति विशेषको नाउँ-हकमा नरहेको जग्गा, सरकारी जमिन ।

खालिसा- the government land. कुनै व्यक्तिको मोहियानी हक र विर्ता नभएको जग्गा, सरकारकै अधिकारमा रहेको जमिन ।

खाली खाल्सा- vacancy. अड्डा-खानामा कर्मचारी अन्त सरी वा मरी वा खोसिई खाली भएको ठाउँ वा दरबन्दी वा स्थान ।

खाल्टाखुल्ली- smaller pits and holes in unleveled ground. सानातिना धेरै खाल्टाको समूह ।

खावा- a ditch dug surround the fort or castle, and filled with water for safety and protection, artificial stream

<p>or pond. शत्रुले हमला गर्न नसक्ने उद्देश्यले गहिरो र नाघ्न नसकिने गरी किल्लामा बनाइएको खाल्टो वा सानो घाटी । किल्ला, सहर आदिको सुरक्षाका निमित्त हाता वरिपरि खनेर बनाइएको जलपूर्ण खाडल, खाई ।</p> <p>खास जोताहा किसान- real tiller or farmer. खुद आफैले जोतपोत गरी खेतबारी कमाउने व्यक्ति ।</p> <p>खिचोला- encroachment, interference, illegal possession. आफ्नो हक नपुग्ने अचल सम्पत्ति मिचेर हडप गरेर आफ्नोमा घुसाउने काम, दपोट गरेर लिने काम ।</p> <p>खिचोलो- illegal possession, encroachment, evil cause, covetousness, interference. भगडा गर्ने निहुँ, कचिङ्गाल मच्चाउने कुरा गडबड, गोलमाल, कचिङ्गाल, भगडा, खिचलो ।</p> <p>खिलाफ- opposite, against. विरुद्ध, विपरीत ।</p> <p>खुकुलो माटो- light soil. खनजोत गर्न सजिलो हुने फुक्को माटो ।</p> <p>खुपा शाक विर्ता- granted land only for khalnal brahman. खनाल ब्राम्हणले आफैले पर्ति</p>	<p>जग्गा आवाद गरेको सो जातिका ब्राम्हणले खाएसम्म तिरो भरो गर्नु नपर्ने, अरुले लिएमा तिरो तिर्नुपर्ने जग्गा ।</p> <p>खुलस्त- open, clear. केही नलुकाईकन व्यक्त गरिएको, स्पष्ट, यथार्थ ।</p> <p>खुला इजलाश- open court. सबैले हेर्न पाइने गरी भएको अदालती कारवाही सहितको इजलाश ।</p> <p>खुला सीमा प्रणाली- open border system. एक देशको व्यक्ति अथवा यात्रु अर्को देशमा बेरोकटोक जान/आउन, घुमफिर गर्न पाउने व्यवस्था ।</p> <p>खुलाउनु- to clear, to release, to mention, to record. उल्लेख गर्नु, स्पष्ट गर्नु, मनासिव माफिकको कुराको कागज गराउनु ।</p> <p>खुलाक्षेत्र- open space, quite area. खाली ठाउँ ।</p> <p>खुलामञ्च- open stadium. सार्वजनिक सभा-समारोह आदिमा जनसाधारणले भेला हुन-हेर्न-सुन्न मिल्ने खुला ठाउँ ।</p> <p>खुल्ला ट्राभर्स- open traverse. एक उच्च दर्जाको नियामक थाहा भएको बिन्दुबाट सुरु गरी कुनै</p>
--	---

एक नयाँ बिन्दुमा अन्त गरी गरिने ट्राभर्स ।	आदि रोप्ने पाखो बारी, खेत र बारी ।
खुवा बिर्ता- a kind of trust land for livelihood, land for support. राणा शासनमा विभिन्न पदका रोलवालाहरूको हातखर्चका लागि उठ्ती पाउनेगरी पदअनुसार ठेकिएको जग्गा, एक किसिमको बिर्ता ।	खेताली- a woman who plants paddy or millet saplings. धान वा कोदो रोप्ने महिला, रोपाहार, रोपार ।
खुवासांक बिर्ता- खनाल ब्राह्मण आफैले पर्ति जग्गा आवाद गरेको सो जातिका बाहूनले खाएसम्म तिरो तिर्नु नपर्ने अरुले लिएमा तिरो तिर्नु पर्ने जग्गा ।	खेतालो- laborer, farm worker. ज्याला लिएर खेत, बारीमा काम गर्ने व्यक्ति, पारिश्रमिक लिएर अर्काको काम सघाउने व्यक्ति, ज्यालादार ।
खूद- net, self, real. वास्तविक, सही, आफै ।	खेती- cultivation, agricultural work, farming, tillage, husbandry. खेतबारीमा अन्न आदि पैदा गर्ने काम, खनजोतदेखि बाली नभित्रचाएसम्म गरिने जमिनको सबै काम, कृषि, किसानी । बाली, उब्जा ।
खेत- paddy/cultivating land. गरागरामा बाँडिएको र आली लगाई, पानी जमाएर धान खेती गरिने जमिन, धान रोप्ने जग्गा । पच्चीस रोपनी बराबरको जग्गा वा त्यस्तो जग्गाको नापो ।	खेती (घुमन्ते खेती)- ambulatory farming, mobile farming. नयाँ-नयाँ ठाउँ फेरेर वा एक बाली पाक्दा/नपाक्दै अर्को बाली लगाउनेगरी गरिने खेती ।
खेत बिराउनु- cultivating the land as from barren land. बाँझो जग्गालाई खनजोत गरी खेती योग्य बनाउनु ।	खेतीकिसानी- peasantry, agricultural profession. खेतीपाती, कृषिसम्बन्धी कार्य, उब्जाउने काम ।
खेतबारी- a kind of land where all types of grains as paddy, maize, millet, wheat can be grown or sown. धान रोप्ने खेत र मकै	खेतीजन्य- agrarian. जमिन वा कृषिसँग सम्बन्धित ।

खेतीपाती

खेतीपाती- farming, cultivation, husbandry. खेतीसम्बन्धी काम, खेतीकिसानी, कृषि, खाद्यान्न उब्जाउने काम ।

खेतीयोग्य जग्गा- arable land, land generally under cultivation. खेती गर्नका लागि उपयुक्त रहेको जग्गा, बालीनाली उब्जन सक्ने जमिन ।

खेतीयोग्य माटो- arable soil. खनजोत गरेर खेती गर्न लायकको माटो ।

खेतीवाल- farmer, peasant. खेतीको पेसा भएको व्यक्ति, कृषक, किसान । कृषिजन्य काम गर्ने मानिस, कृषिकर्मी ।

खेतीहर- farmer, cultivator. खेतीवाल, कृषक, खेतीपातीको पेशा भएको ।

खेवारो- first planting, first ploughing. वर्षको पहिलो खनजोत ।

खेसा- drafting, rough, note. मस्यौदा, खाका, केही कुरा टिपिएको कागज ।

खैरे वनमाटो- brown forest soil. आर्द्र जलवायुको पतझड वनमा खैरे चुनयुक्त पैतृक पदार्थबाट विकसित माटो ।

खैरो माटो- brown soil. जोनल समूहमा पर्ने समशीतोष्णदेखि ठण्डा शुष्क प्रदेशको छोटो घाँस हुने क्षेत्रमा विकसित खैरो रंगको सतह भएको माटो ।

खोच- a narrow space between two hills. दुई पहाडबीचको गहिरो र साँघुरो ठाउँ, खोच्याप्रो ठाउँ, खाँच । पहाडी ढालमा पानी बगेर गहिरिएको जमिन । कुर्यँत्रो ।

खोच्याप्रो- a narrowed place. खोच परेको (ठाउँ), खाँच ।

खोजतलास- investigation, enquiry, searching. कुनै कुराको बढ्ता जानकारी लिन वा कुनै कुरा पत्तो लगाउने, चासो लिएर गरिने खोजी, विशेष कुराको बारेमा गरिने सोधपुछ । खोजखबर ।

खोटाकीना- dam-fence. नदी कटानबाट जग्गा जोगाउन नदी किनारमा बाँस, काठ आदिले बनाएको बार ।

खोप- a narrow field between two hills. दुईतिरका पहाडले खुम्च्याएको साँघुरो स्थल, खाँच, खुम्चा ।

खोरिया- a slope land or a new land for cultivation. बाली लगाउनका लागि रुख, बुटा

<p>आदि काटी, फाँडी प्रायः डढेलोसमेत लगाएर खनेको जमिन, पाखाभित्ताको बाँझो जग्गा, भस्मे, लोहोसे । आली, कान्ला आदि भत्केर बिग्रेको जग्गा ।</p> <p>खोरियानी- the work of cultivating the new land, newly cultivated land. खोरिया फाँड्ने काम । खोरिया फाँडिएको जग्गा वा ठाउँ ।</p> <p>खोला- stream, small river. खोलो, पानी बग्ने ठाउँ ।</p> <p>खोला कट्टी- area of the falling land as from stream or small river. खोलाले कटान गरी कुत तिरो नतिर्ने प्रयोजनको लागि लगत कटाएको जमिन ।</p> <p>खोला पहिरो नदीकाट बालबुर्ज- sandy land left by the flowing river. धेरै वृष्टि भई खोलो बगेको पहाडबाट ढिस्को खसी माटोले पुरेको, नदीले काटेको र बालुवाले पुरेको जग्गा ।</p> <p>खोलाखोली- a group of many small streams. सानाठूला धेरै खोला, सानाठूला खोलाहरूको समूह ।</p> <p>खोलाटोला- a settlement close to the stream. खोलाको छेउछाउमा रहेको सानो गाउँले</p>	<p>बस्ती, पानीघाट र चरन एउटै भएको गाउँठाउँ ।</p> <p>खोलानाला- stream, rivulet, river, springs. नदी र नालाहरूको समूह, साना-ठूला धेरै खोला, नदीनाला, खोलाखोली ।</p> <p>खोलेखेत- a paddy field close to the stream which is irrigated by the water of the same stream. खोलाको छेउछाउमा रहेको वा खोलाको पानी लाग्ने खेत, खोलाले छाडेको जमिन बिराएर बनाइएको खेत ।</p> <p>खोलेगाउँ- a village or settlement near to the stream. खोलाछेउ वा बगर, भित्ता, खोंचमा बसेको बस्ती वा गाउँ ।</p> <p>खोलो/खोला- small stream, a small river. सानोतिनो नदी, झुन्डै नदीजस्तो सानो जलप्रवाह । खोलाको नजिक रहेको सानो बस्ती, नदी नजिकको गाउँघर ।</p> <p>खोलोपहिरो- casualty caused by flood and landslide. वर्षा वा भल-बाढी आदिले गर्दा जमिनलाई नोक्सान पुऱ्याएको किसिमको खोला र पहिरो, बाढी-पहिरो ।</p>
--	--

खोल्याँसो

खोल्याँसो- channel for flowing extra water in paddy field. खेतका गरामा लागेको बेसी पानी निकाल्न गरैपिच्छे, कुनै ठाउँ आलीको डिल काटेर बनाइएको निकास वा त्यस्तो पानी जाने ठाउँ, खोलिएको समाहा ।

खोल्याङ- terraced land.

एउटाभन्दा अर्को स-सानो गरा हुँदै गएको खेत, गरगरा परेको केही भिरालो जमिन ।

खोल्साखोल्सी- streamlets. साना-ठूला धेरै खोल्सा, खोल्साहरूको समूह । खोलो, खाँद ।

खोल्से- a small water flowing passage. जमिन धसिएर बनेको (खोल्से भूक्षय), खोल्साको, खोल्सा सम्बन्धी ।

खोल्सो- streamlet. दुई डाँडा वा अग्ला जमिनबीचको, सानो सोतो बग्ने, साँघुरो र गहिरो ठाउँ, भिरालो धरातलमा पानी बगेर गहिरिएको जमिनको भाग, खोंच, खाई । सानोतिनो खोलो, खहरे । कुलेसो, कुलो ।

खोसाखोस- the action or process of depriving. अर्काको हक भोग वा जोतभोग रहेको जग्गा जमिनबाट गैर कानूनी ढङ्गले भिक्ने वा हटाउने कार्य,

जग्गामा रहेको स्वामित्व वा जोतको कानूनी अधिकारलाई कानून विपरीत पजनी गर्ने कार्य, जथाभावीसँग अर्काको जमिन खोस्ने काम ।

खोस्नु- to dismiss, to snatch away, to remove. अर्काको हकभोग वा तिरो भरोमा रहेको जग्गा जमिन गैरकानूनी ढङ्गबाट लिनु, जमिन जोतभोग गर्न नदिने काम, जागिरबाट बर्खास्त गर्नु ।

खौलो- ditch, hurdle, river that flows with greater speed. खाडल परेको ठाउँ, खाल्टो, भड्खारो । खौलोमा परेपछि डिङ्गो पनि चेल्छ (उखान) ।

★

 ग

गङ्गवे- gangway. खानी भित्रको बाटो, खानीमा जाने मार्ग ।

गच्छे- status, capacity, position. औकात, क्षमता, हैसियत ।

गजशाला- a place where elephants are kept. हात्ती बाँध्ने घर वा ठाउँ, हात्तीसार ।

गजुर- the pointed top of a temple, spire. मन्दिर, पिरामिड, मुकुट आदिको माथि सुलुत्त उठेको भाग, टुप्पो, देवदेवीको मन्दिरमा राखिने शीखर आकारको ठाडो चुच्चे धुरी, कलश ।

गञ्ज/गन्ज- dense settlement. आबाद-बस्ती, नामका अन्त्यमा प्रत्ययका रुपमा लागेर बस्ती वा बजारको वाचक बन्ने शब्द, नगर, बजार ।

गढ्ठाघर- armoury, arsenal. सेनाको हातहतियार राख्ने भण्डार ।

गड- centre, province, place. खाल्टो, खोल्सो, खोलो, नदी, इलाका, हप्ता ।

गडतीर- river bank or edge, sandy land. खोलाको वारि र पारिका किनारको पथरिलो वा ढुङ्ग्यान जमिन, खोलाको प्रायः अक्करिलो तीर । पानी लाग्न सक्ने वा नसक्ने स-सानो बगर । नदी तट, नदी किनारको स्थान ।

गडल- buried down. गहिरोसँग भासिएको, गड्नेखालको ।

गड्ढा- pit, ditch. खनेर वा आफैँ खोलिएर जमिनमा बनेको खाल्डो, खाडल, खाडी ।

गढ- fort, castle, smaller fort. किल्ला, स्थान सुरक्षित गर्न सुरक्षाकर्मी बस्ने स्थान, प्राचीन राज्य व्यवस्थामा सुरक्षा मिलाउने ठाउँ वा गौँडो, सेना वा हातहतियार तैनाथ गरिएको ठाउँ, गढ, किल्ला, दुर्ग ।

गढी- smaller port. सानो गढ (चिसापानी गढी, सिन्धुली गढी, उदयपुर गढी इ.)

गनारी- low land having irrigation facilities. पानी लाग्ने वा पानी पुग्ने गहिरो खेत, डोल खेत ।

गरा सिँचाइ- border strip irrigation. जमिनमा गरा बनाएर एक पछि अर्को गरामा सिँचाइ गर्ने कार्य ।

गरीब-गुरुवा- poor, poverty, have not. कंगाल, निर्धन, केही नभएको, दरिद्र, दुःखी ।

गर्रो- terraced flat field for paddy cropping. पानी जमाउन सकिने आली भएको सम्म परेको खेत, धान उब्जाउने खेत, पानी जमाएर धान रोप्न डिलमा आली लगाई बनाइने खेतको अलग-अलग भाग, फोगटो ।

गर्खा- subdivision of district. थुमा, प्रगन्ना, जिल्ला अन्तर्गतका गाउँ वा मौजाको समूह, गाउँहरूको समष्टिगत इकाई ।

गर्जो- need, necessity. खाँचो, आवश्यकता, अभाव ।

गर्त- low land, pitch, ditch. सतहभन्दा धेरै गहिरो ठाउँ, खाल्टो, खाडल (उदा.- काढी तरक्क पसिना दिनरात डोको, बोके पनि उदर-गर्त रहन्छ भोको-लेखनाथ पौड्याल) ।

गर्भ- land mass below the river, lake pond etc. नदी-सरोवर-ताल आदिको पानीमन्तिरको भूखण्ड, बाढीले बगाएर पुरिएको बालुवा र त्यही थलो ।

गल- fertile land. डोल वा गहिरो परेको र कुलो पानी लाग्ने, अब्बल (खेत) ।

गलकोट- a historical name of a place located in Baglung district. नेपाल राज्यको धौलागिरी अञ्चल अन्तर्गत बागलुङ जिल्लामा पर्ने ऐतिहासिक स्थल (पूरानो राज्य) वा त्यसैको वरिपरिको ठाउँ ।

गलखेत- low field for sowing paddy where water flow is enough. डोलखेत, गल, पानीखेत, बैसीखेत, राम्रो उब्जाउ भूमि ।

गलत फहमी- misunderstanding. भ्रम, गतल ढँगबाट वा गलत रूपमा प्राप्त भएको जानकारी, नभएको वा अपत्यारिलो होहल्ला ।

गल्ली- bypass, narrow lane having twist and turns. एक ठाउँबाट अर्को ठाउँसम्म पुग्न ओर्लने वा उक्लने गौँडो, कतैबाट उम्कने वा कहीं पस्ने गल्लेँडो । दुई पहाडका बीचमा खोंच वा सोतो परेको ठाउँ ।

गल्लेँडो- bypass, narrow lane having twist and turns. साँघुरो गल्ली । खोंच परेको ठाउँ, सानो बाङ्गेटिङ्गे र अप्ठ्यारो बाटो ।

गल्ली- alley, lane, narrow road or street. प्रायः सहरभित्रका घरहरूका पङ्क्तिबीच रहेको

साँघुरो बाटो । सानो र नराम्रो बाटो, गाईवस्तु हिँडाउने बाटो ।	वा पसेको वा गाडिएको, वरिपरि अग्लो भई माभको भाग भसिएको वा गाडिएको ।
गवाह- witness, a kind of evidence. साक्षी, कुनै काम कुरा प्रत्यक्ष देख्ने वा जान्ने व्यक्ति, देखे जानेको घटना बारे दिइने बयान ।	गह्वरी- den, cave. गुफा, कन्दरा, ओडार ।
गवाही सेस्ता- attested true copy of accounts books, duplicate document. नक्कल प्रमाणित गरी माथिल्लो निकायमा पठाइने सेस्ता ।	गौँडा गल्छेंडा- a difficult place to walk. मुस्किलसँग आवत-जावत गर्न सकिने बाटो, गौँडो र गल्छेंडो ।
गहते डाँडो/पाखो- a land where only horse gram are produced. गहतमात्र उब्जने जमिन, रुखो पाखो ।	गाउँ- village. नगरबाहिर रहेको स-सानो बस्ती, प्रायः कृषकहरूको बसोबास भएको थलो, ग्राम ।
गहिराइ- depth. गहिरो हुनाको भाव वा अवस्था, गहिरोपन, गाम्भीर्य । उत्खनन आदि गर्ने क्रममा सङ्केत गरिएको भन्दा तलको ठाउँ ।	गाउँघर- countryside. नगरबाहिरको घर बस्ती भएको ठाउँ ।
गहिराइ सीमा सिद्धान्त- thalweg boundary principle. कुनै नदीको विभिन्न भङ्गालोमध्ये सबभन्दा बेसी तथा गहिरो पानीको भाग भएको भङ्गालो बीच भागलाई अन्तर्राष्ट्रिय सिमाना मान्ने सिद्धान्त ।	गाउँबेसी/गामबेसी- countryside, low area of land surrounding the village. गाउँघर, छरछिमेक, गाउँ र गाउँको बस्तीभन्दा तलतलको वा फेदीतिरको उब्जाउ भू-भाग ।
गहिरो- deep. यताउता अग्लिएर धसिएको, तल्लो सतहको, खाडल परेको, भित्रसम्म गडेको	गाउँले- villagers. गाउँका बासिन्दा, गाउँमा बस्ने, ग्रामीण ।
	गाड- a flow of water. वर्षा हुँदा तुरुन्तै बग्ने भल, भलपहिरो, बाढ, हिउँदमा जङ्घार तर्न सकिने छरितो नदी, खादिएर गएको खोलो, खाँद ।

गामठास- village, surrounding area. गाउँ र त्यसको क्षेत्र, गाउँ र त्यस वरपरको ठाउँ, गाउँठाउँ, ग्रामस्थान ।

गामस्थान- temple of the god of agriculture erected in the midst of the village. प्रायः धिमाल जातिले खेतीका देवदेवीका प्रतिमा बनाएर खेतको माझमा स्थापना गरेको मन्दिर, कृषि देवता स्थापना गरेको ठाउँ ।

गाल- drain. भल सोहोरिएर एकत्रित हुँदै बगेर जाने निकास, नाली, ढल, खोल्सो, फोहोर पानी र कसिङ्गरहरू जम्मा भई सड्ने खाल्टो, खाडल ।

गासबास- livelihood, food and shelter. खानेर बस्ने व्यवस्था, जीविका, आश्रय ।

गिरदा- bar, camp, circle, compound. घेरो, घुमाउरो छेको, परखाल, बार, क्याम्पा ।

गिरह- sixteenth part of a yard or the eight part of the arm's length. सवा दुई इन्च बराबरको नापो, नाप प्रणालीअनुसार गजको सोह्रौँ भाग ।

गिरि- mountain, hill. पृथ्वीको विषम धरातल भएको ठाउँको अग्लो भाग, पहाड, पर्वत ।

गिरिकूट- the peak or the highest top of the mountain. पहाड वा पर्वतको चुली, शिखर, टाकुरी, टाकुरो ।

गिरिदुर्ग- fort, a desolate place where fort or citadel is built. पहाडी किल्ला, गढ, कोट ।

गिरिप्रस्थ- a plain land of the mountain. पहाडका बीचमा रहेको समथर भूमि, अधित्यका ।

गिरिशृङ्गा- peak of a mountain. पहाडको टाकुरो, पर्वतको शिखर ।

गुजारा- livelihood, allowance, subsistence. जीविका निर्वाह, जीवन निर्वाहका लागि दिइएको वृत्ति ।

गुठियार/गुठीयार- trustee, fiduciary. गुठीको, धरौटी राखेको, गुठीको सदस्यका रूपमा रहेको, गुठीसित सम्बन्धित वा गुठीभित्रको व्यक्ति, गुठी सञ्चालन गर्ने अधिकार पाएको व्यक्ति, छुट गुठी वा निजी गुठीका दाता वा दाताका हकवाला गुठी चलाउन वा गुठीको शेष कसर खान पाउने हक भएका व्यक्ति र त्यस्ता

<p>गुठीको सालबसाली दरबन्दीको महन्त वा पुजारी ।</p> <p>गुठी- Trust, an endowment of land or other property. कुनै मठ वा कुनै देवीदेवताको पर्व, पूजा वा जात्रा चलाउन वा कुनै धार्मिक वा परोपकारी कामका लागि कुनै मन्दिर, देवस्थल, धर्मशाला, पाटी, पौवा, ईनार, पोखरी, तलाउ, धारा, पियाउ, बाटो, घाट, पुल, चौतारा, गौचरन, बाग, बगैँचा, जङ्गल, पुस्तकालय, पाठशाला, औषधालय, चिकित्सालय, घर इमारत वा संस्था बनाउने, चलाउन वा त्यसको संरक्षण गर्न कुनै दाताले आफ्नो चल/अचल सम्पत्ति वा आयस्ता आउने अरु कुनै सम्पत्ति वा रकममा आफ्नो हक छाडी दिएको सम्पत्ति ।</p> <p>गुठी अधीनस्थ जग्गा- land under trust. दर्तावाला संस्थानलाई कुत (जिन्सी) बुझाइएको जग्गा ।</p> <p>गुठी कोष- fund of trust, amount deposited in the account of trust. गुठी ऐन वा अन्य प्रचलित कानून बमोजिम गुठीको नाममा जुनसुकै व्यहोरा ले प्राप्त भएको रकम जम्मा हुने खाता ।</p>	<p>गुठी जिन्सी मौज्दात- arrears or cash of trust, money that is owed and should have been paid earlier. गुठीको आयस्ताको मौज्दात, गुठीको जगेडा रहेको नगदी वा जिन्सी माल, खर्च पर्चको निमित्त राखिएको धन, बाँकी बक्यौता ।</p> <p>गुठी जिमीदारी- trusteeship. कुनै जिमीदारी मौजामा गुठीको हक भई जग्गा भोगचलन गर्नेसँग उठाई गुठीमा मालपोत दाखिल गर्ने जिमीदारी ।</p> <p>गुठी तैनाथी जग्गा- trust holding land. कसैको नाममा दर्ता नभएको गुठी संस्थानको सम्पूर्ण अधिकार रहेको जग्गा ।</p> <p>गुठी नम्बरी जग्गा- land under trust as revenue payee. गुठी संस्थानले जग्गावालाको हैसियतले नेपाल सरकारलाई मालपोत बुझाउनुपर्ने जग्गा ।</p> <p>गुठी पञ्जिकाधिकारी- गुठीको दर्ता, सुपरीवेक्षण र खारेजीका लागि कानून बमोजिम व्यवस्था भएको अधिकारी र सो शब्दले त्यसरी व्यवस्था नभएकोमा सम्बन्धित जिल्लाको मालपोत अधिकृतलाई जनाउँछ ।</p> <p>गुठी बित्ता- granted trust land. गुठी खडा गर्न र गुठी सञ्चालन</p>
---	---

<p>गर्न दिइएको विर्ता जग्गा ।</p> <p>गुठी रकम- the property of trust, the custom of trust, amount of trust. गुठीको दरबन्दी, गुठीको धन, गुठीको आयस्ता स्वरूप आएको नगदी, जिन्सी मालसामान, देवी देवताको नाममा भेटीको साथै गहनाको रूपमा चढाएको सम्पत्ति, गुठी जग्गाबाट आउने कुत, मालपोत तथा गुठीलाई प्राप्त अन्य कुनै रकम ।</p> <p>गुठी रैतान नम्बरी जग्गा- land registered to one as a revenue payee. दर्तावालाले गुठी संस्थानलाई मालपोत बुझाउनुपर्ने जग्गा ।</p> <p>गुठी शेर्मा- the payment of rent in cash for the precipitous or hill side land (pakho land). पाखो गुठी जग्गामा लागेको नगदी दस्तुर वा तिरो, घरकर ।</p> <p>गुठी संस्थान- trust corporation. सरकारी गुठीका रूपमा स्थापना भएका र राज्यका विभिन्न स्थानमा रहेका, देवल, पाटीपौवा, पुल, साँघु, जग्गा आदिको हेरचाह र त्यसबाट आएको आम्दानीले तिनै वस्तुको संरक्षण, दैनिक पूजा, सिधा आदि कार्य र अन्य जीर्णोद्धार, निर्माण आदि</p>	<p>कार्य सञ्चालनका निम्ति स्थापित संस्थान ।</p> <p>गुठी संस्थान ऐन २०३३- Trust Corporation Act, 2033. सर्वसाधारण जनताका बीचमा सुसम्बन्ध, सर्वसाधारणको आर्थिक हित र नैतिकता कायम राख्न, विगतमा भएका गुठी सम्बन्धी ऐन नियम भन्दा बढी प्रभावकारीरूपमा व्यवस्था गर्न, गुठीलाई सरकारी कोषबाट अलग राखी राजगुठीको दामकाम सुव्यवस्थित रूपले गर्न स्वशासित संस्थाको जिम्मा रहने गरी सो संस्थालाई अझ बढी समयसापेक्षरूपमा लैजान बनाइएको एउटा कानून ।</p> <p>गुठी सञ्चालक (ट्रष्टी)- गुठी सम्पत्ति सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी पाएको व्यक्ति ।</p> <p>गुठी सालवसाली- annual functions or activities of trust, official record file on the basis of yearly comparative debit and credit of trust, inclusion of official record of trust on the basis of year. सालसालै वा वर्षेनी भै आएको वा गरिदै आएको गुठी सम्बन्धी कार्य वा गुठीको खर्च भैरहने कार्य, प्रतिवर्षका नियमित कार्यहरु ।</p>
--	---

गुठीगाना- collection of the trusts. गुठीहरूको समुदाय, गुठी र गुठीसम्बन्धी अन्य कुरा ।

गुठीधन- property of the trust. गुठीका रूपमा रहेको तथा गुठीबाट गरिने कामका निम्ति खर्च गरिने नगद वा जिन्सी, गुठीअन्तर्गतको घर, जग्गा, पाटीपौवा आदि सम्पत्ति, देवस्व ।

गुठीयार- छुट गुठी वा निजी गुठीका दाता वा दाताका हकवाला गुठी चलाउन वा गुठीको शेष कसर खान पाउने हक भएका व्यक्ति र त्यस्ता गुठीको सालवसाली दरबन्दीको महन्त र पुजारी ।

गुठीयार थकाली- head of the members of trust, head of the board of trustees, chief of the trusts, The eldest member of the trust. गुठीयारहरूमध्ये मुख्य गुठीयार, गुठीको अगुवा, कुनै गुठीको गुठीयारहरूमध्येको जेठो गुठीयार ।

गुन्हुकको मोलमा बेच्नु- to sell off at throwaway prices. साह्रै कम मूल्यमा बेच्नु ।

गुफा- cave, den, tunnel. पहरो, ढुङ्ग्यान आदि जमिनमा बनेको सुरुङ, ओडार ।

गुर्दुम- mound of stone and soil or a rock, steep hill. ढुङ्गा, माटो आदिको ढिस्को, चट्टान ।

गुलफूल- granted land to the temples for gardening. मन्दिर, गुम्बाहरूलाई बगैँचाको लागि रहेको जग्गा ।

गुल्जार- cultivated, grown and flowered. आवाद कमोत गरी हरिलो भरिलो बनाएको अवस्था, खेती गरिएको, हराभरा भएको, आवाद गरिएको ।

गुह- den, natural cave and the low land. गुफा, कन्दरा ।

गुहा- den, natural cave and the low land. गुह, गुफा, कन्दरा, ओडार ।

गूढ- a secret underground tunnel made to scape in danger. किल्ला, दरबार आदिबाट शत्रुले थाहा नपाउने गरी सुदृक्क भाग्नका निम्ति भुईँ भित्रिभित्रै खनेर बनाइएको सुरुङ, भित्री गुप्त बाटो ।

गूढमार्ग- a secret way to reach fort or the castle from another place to outsmart the enemies. शत्रुले पत्तो लगाउन नसक्ने किसिमले बनाइएको किल्ला-दरबार आदिको बाटो ।

गृह

गृह- home, house. आवास, घर, बासस्थान ।

गृहभूमि- house land, accommodation, an area of the house. बासस्थल, बासो, घरको क्षेत्र, घर जग्गा, घडेरी ।

गृहवाटिका- house garden. गृह वरिपरिको बगैँचाबारी, करेसाबारी, घरनरैको फलफूल-बगैँचा ।

गृहित- datum. जमिनको कुनै पनि ठाउँको उचाइ निर्धारण गर्न प्रयोग गरिने आधार सतह ।

गृहित आधार- datum surface. यो एउटा कुनै समतल सतह जसले समुद्रको धरातललाई गृहित आधार (datum surface) मानेको हुन्छ ।

गृहोद्यान- house garden. घरको बगैँचा, गृहवाटिका ।

गेगर- rough small stones or pebbles. ढुङ्गाका सानातिना टुक्रा, मसिना भएर टुक्रिएका ढुङ्गामाटो जति पानीले पखाली सकेपछि बचेका मसिना ढुङ्गा वा खस्रा बालुवाका कण ।

गेगरान- stones scattered here and there. ढुङ्गा वा ईँटाका टुक्रैटुक्रा भएको, ढुङ्ग्यान, ढुङ्गे (बाटो, जमिन) आदि ।

गेग्रिन- place having small stones and sand. गेगर भएको, गेग्र्यान, गेगर ।

गेग्रिन पाखो- a steep/slant land having only small pieces of stones and sand. रुख, बुटा केही नभएको, खरमात्र पलाउने पाखो, गेगरैगेगर भएको, रुख-बिरुवा नहुने सुक्खा जमिन ।

गैर- somebody else, absence, illegal, non, denotes negative. गयल, अनुपस्थिति, पदको अधिल्लिर् जोडिई भिन्न वा बाहेक अर्थ बुझाउने शब्द ।

गैर कानूनी- illegal, illicit. कानून विरुद्ध, अवैध, कानून प्रतिकूल ।

गैर बासिन्दा- non-inhabitant. नेपाल राष्ट्र बाहिर बसोबास गरेको ।

गैर सरकारी- unofficial, non-governmental, private. सरकारी नभएको, सरकारसित सम्बद्ध नरहेको वा अधीनमा नरहेको, निजी स्वामित्वको ।

गैरी- low land in comparison to the other surrounding areas. छेउछाउको जमिनको तुलनामा होचो, भासिएको, गहिरो ।

गैरी खेत- a paddy field in low land. पानी जमिरहने खेत, कुलो लाग्ने असल खेत, गहिरी खेत ।

गैरी/गैही जङ्घार- a wide and open place in a river from where people can cross it. कुनै नदी केही उठेको जमिनमा फैलिई पैदल वारपार गर्न सकिने ठाउँ ।

गैरो/गैहो- lowland. वरिपरि अग्लो भई बीचमा होचो भएको, खाडलजस्तो परेको, गहिरो ।

गोचर- meadow left for the cattle to graze. गाई चर्नका लागि छाडिएको जमिन, गौचर, गौचरन, खेती नगर्ने सार्वजनिक चरिचरन ।

गोचर भूमि- meadow land for grazing. पत्थरका बसाहा वा त्रिशूल स्थापना गरी गाईवस्तु चर्नका लागि छाडिएको जमिन, गौचर, गौचरन ।

गोचर्म- an ancient land measurement system. जमिनको एकथरी प्राचीन नापो ।

गोठ- cow pen, cow shed. चित्रा, भकारी, खर, स्याउला आदिले छाएको गाईवस्तु राख्ने वा बाँध्ने ठाउँ, गौशाला ।

गोडधुवा- a kind of levy on occasion of Royal family marriage. राजपरिवारका चेलीबेटीहरुको विवाहमा उठाइने दस्तूर ।

गोडमेल- after-cultivation. विरुवा उम्रिएपछि गरिने गोडमेल लगायतका सबै कृषि कार्य ।

गोद लिनु- adopt. निसन्तान व्यक्तिले अर्काको बच्चालाई सन्तान बनाउनु, धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री राख्नु ।

गोबरमल- bulky organic manure. परिमाण बढी तर पोषकतत्व कम भएको कम्पोष्ट मल ।

गोरेटो- lane, earthen track, track road, footpath. मानिस वा गाईगोरु आदि पशु आउँदा जाँदा टेकिएर बनेको सानो वा भिनो बाटो, डोरेटो, साधुरो पैदल हिँड्ने बाटो ।

गोलमटोल- confuse, many in one. कुरा प्रष्ट नहुने लेखाइ ।

गोलाकार- of circular shape. गोलो आकारको, बाटुलो ।

गोश्वारा- common, general, office of the district chief as Badahakim. साभा समस्त, सगोल, वडा हाकिमको

<p>व्यवस्था छँदा जिल्लाको प्रशासनिक अड्डा ।</p> <p>गोश्वारा बोली- common statement. सर्जमीन, मुचुल्का आदिमा देहायमा सही गर्दा माथि उल्लेख गरे बमोजिम भनी जनाउने बोली, एउटै भनाइ ।</p> <p>गोश्वारा सम्पत्ति- hotch pot, joint property. अवण्डा सम्पत्ति, अंशियारबीच वण्डा नभएको वा हकदारबीच भाग नछुट्याएको अवस्थाको सम्पत्ति, सगोलको सम्पत्ति, साझा सम्पत्ति ।</p> <p>गौँडा- fort, castle, hill, passage, an administrative district with a military cantonment. अक्कर परेको ठाउँ, असजिलो र अप्ठेरो ठाउँ । गढी बनाएको ठाउँ, पहिले पहिले गोश्वारा सरहको काम गर्ने पहाडी क्षेत्रको अड्डा ।</p> <p>गौँडा गोस्वारा- the then appellate court on administration. वर्तमान प्रशासनिक सुधारभन्दा पहिले पहाड र मधेसमा शान्ति-सुरक्षा आदिको काम गर्ने मुख्य अड्डा, गौँडा र गोस्वारा ।</p> <p>गौँडो- fort, castle, hill, passage, an administrative district with a military cantonment. अन्तबाट जान</p>	<p>नसकी त्यसै ठाउँबाट मात्र आवतजावत गर्नुपर्ने ठाउँ । घरबाट मूलबाटोमा निस्कने सानो गोरेटो ।</p> <p>गौचर- pasture. गौचरण, गाई वस्तु चराउनका लागि छुट्याई राखिएको जग्गा, खेती नगर्ने गरी बभ्र्याई गाई चराउन सार्वजनिक गरी राखेको जमिन ।</p> <p>गौशाला- cowshed, public house to keep the cows. गोशाला, थुप्रै गाई पाल्ने र राख्ने ठाउँ ।</p> <p>ग्याप- gap. प्राविधिक त्रुटीका कारण दुई एकआपसमा जोडिएका कित्ताहरूको बीचमा कायम हुन गएको खाली भाग, सामान्यतया दुई नक्साको मार्जिनमा परेका कित्ताहरूको हकमा यस्तो प्राविधिक त्रुटी हुने गरेको पाइन्छ ।</p> <p>ग्राउण्ड कन्ट्रोल पोईन्ट- ground control point. जमिनमा नियामक थाहा भएको कुनै बिन्दु ।</p> <p>ग्राफिकल नापी- graphical survey. परम्परागत प्रविधि अर्थात कोण र दूरी नाप गरी सोको आधारमा नक्शा तयार गर्ने विधि । कित्तानापीको हकमा प्लेन टेबुल विधि वा चेन सर्भे विधिबाट गरिने नापीलाई ग्राफिकल नापी भनिन्छ ।</p>
---	---

ग्राफिकल माननाप- graphical scale. नक्सामा हुने लम्बाइको दूरी, बराबर जमिनको दूरी देखाउन प्रयोग गरिने रेखात्मक माननाप ।

ग्रामीण- villagers, rural. गाउँले, गाउँमा रहने वा बस्ने व्यक्ति ।

ग्राहक- consumer, buyer, subscriber. उपभोक्ता, किनेर लिने व्यक्ति, क्रेता ।

ग्रिड देशान्तर- grid meridian. एउटा वा भिन्दाभिन्दै भागको केन्द्रीय देशान्तरसँग समानान्तर हुनेगरी लिएको भूगोलीय देशान्तरलाई ग्रिड देशान्तर भनिन्छ ।

ग्रिड वियरिङ- grid bearing. ग्रिड देशान्तरको आधारमा निकालिएको वियरिङ ।

ग्रिनविच याम्योत्तर वृत्त- Greenwich meridian. खगोलीय ध्रुवहरू र वेलायतको ग्रिनविचको मध्य भई पार हुने एउटा बृहद् वृत्त ।

ग्रीड/ट्रिग सिट- grid/trig sheet. राष्ट्रिय नियन्त्रणको सञ्जालसँग आवद्ध गरी कित्ता नापी गर्न तयार गरिएको नक्सा सिट ।

ग्रीड नर्थ- grid north. नक्सामा रहेका horizontal र vertical

grid line हरुमध्ये vertical grid line ले देखाउने दिशा ।

ग्लोबल पोजिसनिङ प्रणाली (जिपिएस)- global positioning system. अन्तरिक्षमा घुमिरहेका भू-उपग्रहबाट पठाएको समय सङ्केतहरूका आधारमा पृथ्वीमा रहेको विन्दुको नियामक निकाल्ने विधि ।

घँसेनी- grassy land. घाँस धेरै भएको ठाउँ, घाँसैघाँस भएको जग्गा ।

घटबढ- fluctuation, variation, rise and fall. स्थिर नरहने, समय अवस्थामा परिवर्तन भैरहने ।

घटीबढी- difference, fluctuation, variation. घट्ने या बढ्ने काम, फरक परेको अवस्था, भिन्नता ।

घट्कर- ferry- toll. घाट प्रयोग गर्दा, नदी पार गर्दा लाग्ने कर ।

घट्टकुटी- boat tax office. घरकर उठाउने चौकी ।

घट्टेकुलो- flowing canal suitable to run the water grinding mill. घट्ट चलाउनका लागि पानी लैजाने कुलो, एउटा घट्ट चलाउनका लागि पानी लैजाने कुलो, एउटा घट्ट चल्न सक्ने जति पानी बग्ने कुलो ।

घडेरी- curtilage, site of a house. घर बनाएको जग्गा, घरले

चर्चेको जमिन । घर बनाउन लिएको जग्गा, घर बनाउने ठाउँ ।

घन मिटर- cubic meter. उचाइ, चौडाइ र गहिराइ वा मोटाइ सबै एक/एक मिटर भएको वस्तुले ओगट्ने बराबरको आयतन वा नापो ।

घन सेन्टिमिटर- cubic centimeter. $9 \times 9 \times 9$ सेन्टिमिटरको वस्तु वा नाप ।

घनफल- volume, cubic contents/results. कुनै पनि वस्तु, ग्याँस वा तरल पदार्थले ओगटेको ठाउँ मापन गर्ने एकाइ ।

घना- thick, dense. बाक्लो, बाक्लो आवाद भएको ।

घनाकार- cubic size. लम्बाइ, चौडाइ तथा मोटाइ (उचाइ वा गहिराइ) बराबर भएको आकृति ।

घनात्मक- something having equality in length, width and thickness, multiplied result of cubic. लम्बाइ, चौडाइ र मोटाइको गुणनबाट निस्किएको फल ।

घनाबस्ती- densed settlement. बाक्लो, आवादी (बसोबास) भएको ठाउँ ।

घन्व्याडमन्व्याड- uneven land. ठीकसँग पैतालाले टेक्न नमिल्ले

<p>अग्लो र होचो परेको जग्गा वा बाटो, नसहजिएको बाटो ।</p> <p>घर- house, home, dwelling, domicile, abode. गारो लगाई छानु हालेर बनाइएको मानिस बस्ने ठाउँ, गृह, आलय, भवन, निकेतन, निवासस्थान, आवास ।</p> <p>घर आँगन- house with a courtyard, house and the courtyard. घर र आँगन, घरको आँगन । धेरै नजिकको ठाउँ, आँखाकै सामुनेको ठाउँ ।</p> <p>घर कटेरो- hut near by the house, annex building. मानिस बस्ने घर र गाईवस्तु बाँध्ने वा सरसमान राख्ने कटेरो ।</p> <p>घर कर- house tax. घर र जग्गामा लाग्ने नियम-कानूनबमोजिम निर्धारित कर ।</p> <p>घर खायल- land suitable and enough to make a house, land with house. घर बनाउने ठाउँ, घर बनाएर बस्न पुग्ने जमिन, घडेरी ।</p> <p>घर जग्गा- real estate, tenement, cartilage, house land. कुनै इमारत वा त्यसको कुनै भाग र (१) त्यस्तो इमारत वा त्यसको कुनै भागका लगापातको कुनै बगैँचा, जमिन र टहरो भए त्यस्ता बगैँचा, जमिन, टहरो(२)</p>	<p>अधिक लाभदायक उपभोगको निमित्त त्यस्तो इमारतसँग वा त्यसको कुनै भागसँग जडान गरी राखिएका वस्तु र (३) इमारतभित्र वा त्यसको कुनै भागभित्रका जुनसुकै सरसमान, मालमत्ता तथा खरखजाना ।</p> <p>घर जग्गाकर- real estate tax. घर जग्गा भएबापत लाग्नुपर्ने नियमित शुल्क, घर जग्गाको कर ।</p> <p>घर जग्गावाला- real estate owner, owner of the house land. घर र जग्गाको स्वामी वा मालिक, घर जग्गाको धनी ।</p> <p>घरखेत- house and land. घर र खेत, घरजग्गा, घरबास, गाँसबास ।</p> <p>घरखेती- farming, peasantry, husbandry. घर र खेती, घरखेत ।</p> <p>घरगुठी- trust land run by single family. पारिवारिक निजी गुठी ।</p> <p>घरघडेरी- house and curtilage. घर र त्यसले चर्चेको जग्गा ।</p> <p>घरचलन- ownership of a house having legal right in it. घर सम्पत्तिको स्वत्वाधिकार, कानूनी पाराले आफ्नो अधिकारमा घर</p>
--	---

सम्पत्ति हुनु वा आफूले चलनचल्ली गर्न पाउनु ।	and road. घर जग्गाको लिखत पारित गर्दा आवश्यक पर्ने (कुन प्रकारको बाटोमा पर्ने जग्गा हो भनी) स्थानीय निकायको पत्र ।
घरजग्गा धनी- house and land owner. घर जग्गा उपर स्वामित्व हुने व्यक्ति ।	घरबारी- house land, curtilage, house and premises. मानिस बसोबास गर्ने घर र सो घरले चर्चेको जग्गा । घर र घरसँग जोडिएको वा फरक रहेको गोठ, भकारी, इनार, पोखरी, ग्यारेज, तवेला, फलफूलको बगैँचा, तरकारी बारी, बाँसघारी, खरबारी, खेलकुद वा मनोरञ्जन गर्ने ठाउँ र सो सरहको अरु कुनै काममा लगाइएको जग्गा ।
घरजग्गा बहाल- house rent. कुनै घर जग्गा बहालमा दिए वापत प्राप्त जुनसुकै नगदी वा जिन्सी आय ।	घरबास- residence. बसोबास प्रयोजनको घर वा घर र सोको वरिपरि जग्गा भएको क्षेत्र
घरदर मोठ- a kind of ledger prepared on uncultivated land including tax, tenant and household no. पाखो तर्फ वि.सं. १९६४ सालसम्म माल जगेडा भएका मौजा जतिको घरदर गरी कायमी मोही लेखी त्यसमा लाग्ने शेर्मा आदि रकम उल्लेख गरी खडा गरिएको मोठ वा लगत ।	घरभाडा- rent. घर बहाल, घरमा बस्न दिए वापत लिइने वा दिइने रकम ।
घरदैलो- homestead. घर घर घुम्ने काम ।	घरवाला- landlord, house owner, occupant. घर र जग्गाको मालिक वा स्वामी, घर र जग्गाको धनी ।
घरद्वार- homestead, home address. घरबार, घरबास ।	घरसारको लिखत- unregistered deeds. घरसारमा तयार भै पारित नभएको लिखत ।
घरधनी- house owner. घरपटी, घरको मालिक ।	घाँच- slope or terrace like place near by the jungle or the place with dense
घरधुरी- household, homestead, housetop. घरद्वार, घरदैलो, घरको छाना, घरगिन्ती ।	
घरबाटो सिफारिस- recommendation of house	

<p>forest. जङ्गल वरिपरिको उबडखाबड परेको जमिन, जङ्गलको छेउछाउ । पहाडको फेदी, दुई डाँडाबीच वा पुछारको सोतो जमिन ।</p> <p>घाँटी- pass, isthmus, narrow mountain passer opening between the two huge ones. दुई पहाडबीचको बाटो वा जमिन, छेडो, घाँटी ।</p> <p>घाँसे मैदान- pasture land, grazing land. घाँस भएको ठाउँ, गाईवस्तु चराउने ठाउँ ।</p> <p>घाट- crossing place, burial or burning place, landing place, bathing place on a river bank. नदी तर्ने ठाउँ, मुर्दा पोल्ने ठाउँ, जहाज वा नौका लाग्ने ठाउँ, खोला किनारमा नुहाउने ठाउँ ।</p> <p>घाटगड्डी- a place where the woods are collected and heaped after collecting from the river. जङ्गलबाट काठ काटेर नदीमा बगाई वा नदीबाट अर्कै ढङ्गले ढुवानी गरी उतारेर जम्मा गर्ने थलो ।</p> <p>घाटी मार्ग- a way between the two huge hills or the mountains. ठूलाठूला पहाडका बीचमा नदीको पानी वा प्रवाहले</p>	<p>काटेका ठाउँमा बनेको साँघुरो बाटो ।</p> <p>घारी- land with a dense thicket. फेदी वा घाँचको जमिन ।</p> <p>घुमाउने चौतारो- a circling resting place at the village. वरिपरि घुमाएर वृत्तकार पारी बनाइएको चौतारो ।</p> <p>घुमाउरो- bending, circling, zigzag, having turning and curving. घुमेको, फेरो परेको, बाङ्गोटिङ्गो, सोभो नभएको (बाटो, खोलो, कुलो इ.) ।</p> <p>घुमाव- turning. समभूमिमा देखिने नदीको मोड, घुम्ती ।</p> <p>घुम्ती- turning, mobile. घुमाउरो परेको बाटो, घुम्नुपर्ने ठाउँ, कुहुनेटो, मोड ।</p> <p>घुम्ती अदालत- circuit court, ambulatory court, mobile court. सरकारबाट जिल्ला-जिल्लामा छिन्न बाँकी रहेका मुद्दामामिला छिनाउन र दुनियाँलाई पीरमर्का परेमा न्याय इत्साफ दिन/दिलाउन दौडाहाका रूपमा खडा गरिएको अदालत ।</p> <p>घुम्तीखेती- a paddy field having different turning points/ corners. नयाँ-नयाँ ठाउँ फेरेर</p>
--	---

वा एक बाली पाक्ता नपाक्तै
अर्को बाली लगाउने गरी गरिने
खेती ।

घुसुवा बाली- catch crop, relay
crop. मुख्यबालीलाई पछ्याउने
बाली जस्तै धान पाक्ने बेलामा
छरिने चना, मुसुरो, खेसरी आदि ।

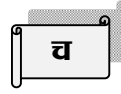
घेरा-circumference, enclosure
fence, surrounding, wall.
पर्खाल ।

घेराबार-fencing, walling. पर्खाल
जस्तो बार ।

घोडेटो- narrow way, a narrow
way just fit to ride the
horse. घोडा चढेर हिँड्न
सकिनेसम्मको बाटो, चौपाया
जनावर आदिमा मालसामान
लदाएर आवतजावत गर्न
हुनेखालको बाटो ।

घ्यू खाने- additional duty or
commission imposed on
according to the
production of agriculture
land. पहाडी जिल्ला र
काठमाडौंमा वि.सं. २००७
सालभन्दा अघि बारी वा खेतको
आयस्ता अनुसार लिइने
अतिरिक्त महशूल ।

★

चउकिल्ला- pole fixed on the
four corners of the
boundary. चार किल्लाको
समूह, जग्गाको चौघेरा वा
चारैतिरको सिमाना वा क्षेत्र,
चौहद्दी ।

चउगिर्द- a wall built around the
compound of a house.
जग्गा वा घरबारीमा पर्खालले
चारैतिर बेरिएको घेरिएको
स्थिति, क्याम्पा ।

चउघर- a group of four houses
built too close to each
other mainly having only
one courtyard. सँगसँगै वा
एकै चोक हुनेगरी बनेको चार
घरको समूह, चौघर ।

चउतारो- an open meeting
space in the village, a
platform of the smaller
size, an open meeting spot
in village. चतुस्तार, चौतारा
।चारैतिरबाट हुड्गा वा ईटले
चिनेर अग्लो पेटी तुल्याई
मानिस बस्न र भारी बिसाउन-
सुस्ताउन मिल्ने भई माझमा

<p>देवदारु वृक्ष रोपिएको बाटुलो वा चारपाटे उच्च ठाउँ, चौतारो ।</p>	<p>भूमिसुधार कार्यक्रमअन्तर्गत रैतीहरूको जग्गाको चकला मिलाउने अभियान, चकलाबन्दी ।</p>
<p>चउपथ- cross road. चौपथ, चौबाटो ।</p>	<p>चकला- plot of land. बीचमा अरुको जग्गा नपरेको सानो वा ठूलो भाग, त्यस्तो भूखण्ड ।</p>
<p>चउमार्ग- cross road. चौबाटो, चौपथ, चउपथ ।</p>	<p>चकलादार- a person who collects the land tax of a big area. कुनै ठूलो इलाकाको सरकारी प्रतिनिधि भई मालपोत उठाउने पदाधिकारी ।</p>
<p>चउर- pasture, meadow, ground. खनजोत नगरी त्यसै रहेको वा छोडिएको दुबो वा स-साना घाँसपात उम्रने, केही रुखबिरुवा वा पोश्ना बीच-बीचमा र किनारमा भए पनि प्रायः खुला रहने, सार्वजनिकरूपमा प्रयोग गरिने समथरिलो फराक जमिन, गौचर, चौर । कसैको भूस्वामित्व भए पनि खनजोत नगरिएको र खेतीपाती नलगाई त्यसै रहेको वा छोडिएको दुबो र स-साना घाँस उम्रने खुला र समथरिलो जमिन ।</p>	<p>चक्रपथ- ring road. चक्रभैं वृत्ताकारको बाटो, नगर क्षेत्रभर फन्को मार्न सकिने डल्लो-घुमाउरो बाटो, नेपाल राजधानी काठमाडौँको नगर क्षेत्रलाई छेउछाउबाट घुम्ने २७.२ कि.मि.लामो मोटर चल्ने बाटो, परिधि ।</p>
<p>चउशाला- a house around the courtyard in the middle. माझमा फराकिलो चोकसमेत चारैतिर भएको घर, चौशाला ।</p>	<p>चक्रप्रान्त- a settlement or the village nearby the ring road. चक्रको घेरा वा छेउछाउ, चक्रपथको छेउछाउको गाउँघर वा थलो ।</p>
<p>चउहद्दी- boundary line of one's land. घर-जग्गाको चारैतर्फको सिमाना वा किल्ला, जग्गाको सेरोफेरो, चौहद्दी, चौहद्दी ।</p>	<p>चक्रवृद्धि ब्याज- compound interest. ब्याजको पनि ब्याज, ब्याजको पनि स्याज जोड्दै जाने सुद प्रणाली ।</p>
<p>चकबन्दी- plotting of the land, consolidation of holding.</p>	<p>चकलाबन्दी- land consolidation, consolidation of holdings/ lands. जग्गाको चकला</p>

मिलाउने काम, कृषियोग्य जग्गामा उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन स-साना कित्तामा छरिएर रहेका जग्गालाई एकीकरण गर्ने प्रक्रिया ।	एकआपसमा काटिएको स्थानमा यन्त्र स्थापना गरिदैन ।
चक्राबन्दी उत्पादन- block production. ठूलो क्षेत्रमा बहुनिकायी उत्पादन कार्य जसमा बाली प्रणालीमा आधारित प्रविधि अपनाइएको हुन्छ ।	चतुष्क- things as hill, utensil, or machine having four sides and four corners, a rounded house having a courtyard in the middle. चार पाखो वा अङ्ग वा शाखा आदि भएको, चारपाटे, चारकुने । बीचमा चोक भएको घर, वरिपरि घुमेको घर
चट्टान- rock, stone, boulder. दुइगै दुइगाको ठूलो ढिस्को वा पहाड, दुइगो डाँडो, दुइगो डाँडाको कुनै सानो फग्लेटो ।	चत्वर- wide courtyard used to spread grains to get the sun's rays, a meeting place. चार कुना परेको चौर वा आँगन ।
चढाउनु- to register, to mention, to post. दर्ता गर्नु, लगत कस्नु ।	चनौटे- a curved shaped and leveled piece of land. चनौटो जस्तै आकार भएको, चनौटो जस्तो । खेतबारीको चनौटे पाटो वा गह्वो ।
चतरा नहर- a canal situated between Saptari and Sunsari. कोसी अञ्चलअन्तर्गत सुनसरी जिल्लामा रहेको नेपाल-भारत सहयोगबाट सप्तकोसीको पानीमा बाँध बाँधी बनाइएको, ५६,५०० हेक्टर जमिनको सिँचाई हुने एक प्रसिद्ध नहर ।	चर- foundation of house. घरको जग ।
चतुर्भुज- quadrilateral. साधारण त्रिकोणहरू मिलेर चतुर्भुज बनेको ट्राइङ्गुलेसन चित्र जुन चतुर्भुजमा विकर्ण प्रयोग गरिएको हुन्छ । दुईवटा विकर्ण	चरण/चरन क्षेत्र- pasture land, grazing land. गाईवस्तु चराउने निश्चित क्षेत्र ।
	चरन- pasture, grazing. गाईवस्तु चर्ने ठाउँ, घाँस भएको ठाउँ, चउर, गोचर, गौचर ।

चरीचराइ- grazing field, pasture field. गाईवस्तु चर्ने/चराउने ठाउँ, चरन ।

चरीचराउ- grazing field, pasture field. चरीचराइ, वस्तुभाउ चराउने काम ।

चरीपूजी- letter of using pasture. चरनको लागि मात्र भोग गर्न दिएको पूजी ।

चरुवा- cow boy, herdsman, shepherd, animal left to forage. गोठालो, चरनकर्मी, पशुचारक, चराएर पालिएको जनावर ।

चर्चनु/चर्चिनु- to get ownership of property with full rights, to try to make others property legally as his own. चलन गर्नु, भोग गर्नु, चर्चने होइनु ।

चलअचल- transferable—nontransferable assets, effects, property. चल्ने र नचल्ने, स्थावर र जङ्गम, धन सम्पत्ति र जग्गा, सर्वस्व, जायजेथा ।

चलनपुजी- order to use some kind of property. चलन गर्न वा भोग गर्न कसैका नाममा लेखिदिइने कागत, आज्ञापत्र, अधिकारपत्र ।

चल सम्पत्ति- chattels, floating capital, movable property. होंडाचिण्डा, जेथा (अचलबाहेक) जायजेथा, घरबारी, खेत, घडेरी आदि बाहेकका अरू सम्पत्ति, सजिलैसित लेनदेन गर्न सकिने सम्पत्ति (रुपैयाँ, सुन, चाँदी इ.)

चलानी (पत्र)- letter of dispatch, record of dispatching. कार्यालयबाट चिट्ठी पूजी प्रेषित गर्ने काम ।

चश्मदिद- eye witness. प्रत्यक्षदर्शी, देखी जान्ने (साक्षी) ।

चहार- the fourth graded land, low graded land. जग्गाका अब्बल, दोयम, सिम र चहार चार श्रेणीमध्ये सबैभन्दा तल्लो तहको जग्गा ।

चाँचर- land left by the river turned uncultivable. नदीनालाले बगर पारेर छाडेको पर्ती जग्गा, खोला फिँजिएर तर्न सकिने बनेको ठाउँ, जङ्घार ।

चाकल- a flat and square — shaped open plot of land with suitable boundary. बाटुलो र फराकिलो ढाँचाको ठाउँ वा पाटो वा जमिन, छाँट मिलेको जग्गा वा चीज, चकला ।

चापट- plain land, broad and wide space. फाँच परेको,

चाप्-नु

विस्तृत, फैलिएको, चाक्लो,
समतल, मैदान परेको ।

चाप्-नु- to hindrance, to
exploit, to occupy
illegally, to encroach, to
intrude. अर्काको जग्गा
आफ्नोमा घुसाउनु, ठाउँ लिनु ।

चार आना- a measurement unit
of land. चार-चार पैसा (एक
आना) को चार गुना भाग,
१२७.१८ वर्ग मि. क्षेत्रफल ।

चार किल्ला- the four boundary
corners of the land. जग्गाको
साँध-सिमाना, चौहद्दी, चौकिल्ला,
चारैपट्टिको जग्गाको परिधि ।

चार दोबाटो- cross road, the
junction, quadrivial. चार
बाटा मिलेको ठाउँ, चौबाटो,
चतुष्पथ, चौमुहानी ।

चार भन्ज्याङ- the four hilly tops
around the Kathmandu
valley as Sanga,
Panchmane, Pati and
Kharibhanjyang. काठमाडौं
उपत्यकाको चारैतर्फ रहेका चार
भन्ज्याङ (साँगा भन्ज्याङ,
पाँचमाने भन्ज्याङ, पाटी
भन्ज्याङ र खरी भन्ज्याङ) ।

चारआँठे- four terraced, ridged.
आँठेआँठा भएको ।

चारकिल्ला- the four boundary
corners of the land. सिमाना
(खेत-बारीको), साँध, सीमा,
परिधि, चौहद्दी ।

चारकुने- square shaped land.
चार कुना परेको, चारपाटे
आकारको, चारखाने ।

चारखाल- land surrounded by
building or walls, houses
all around with a courtyard
in the middle. चारैतिर भवन
भई बीचमा चोक वा चौर
भएको ठाउँ, बीचमा चोक भई
चारैतिर घर भएको ठाउँ,
एकताका भूमिसुधार-मालपोत-
जिल्ला अदालत-खोर आदि
भएको काठमाडौं ढिल्लीबजारको
प्रसिद्ध भवन, जुवा-बाह्रमासे
खेल तयार मानिस वरिपरि
घेरिएर बीचमा खाललाई
छाडिएको ठाउँसमेतको क्षेत्र ।

चारदाम ठेकी- fees to be paid to
the landlord, kickback
amount paid to land lord
by a tenant. पहिलेको
चलनअनुसार नयाँ जग्गा
कमाउँदा वा कमाइरहेकै जग्गा
फेरि कमाउन थमौती गर्नुपर्दा
मोहीले जग्गाधनीलाई बुझाउने
दस्तुर, जग्गा कमाउन दिए
वापत जमिनदारलाई मोहीले
तिर्ने रकम ।

चारदोबाटो- crossroad, the junction. चारैतिर जान मिल्ने बाटाहरूको सङ्गम, चतुष्पथ, चौमुहानी, चौबाटो ।

चारभाट- chief of the kuther. कुथेर (भूमिसम्बन्धी कामकाज गर्ने र राजश्व असुल उपर गर्ने लिच्छवीकालीन अदालत) को हाकिम ।

चाराचरन- pasture, fodder from pasture. गाईवस्तु चराउने चउर वा त्यसमा उम्रने घाँसपात ।

चाल- a side of the field. बारीको पाटो ।

चाहार-हे. चहार ।

चिडियाखाना- zoo, aviary. पशुपन्छी राख्ने स्थान ।

चिता भूमि- land of cremation. मुर्दा जलाउने ठाउँ, चितास्थान, मसानघाट, दाहस्थान ।

चित्र मिलान- figure adjustment. ट्राइङ्गुलेसनमा त्रिकोणको तीनवटै कोण नापिन्छ । कुनै पनि किसिमको त्रिकोणमा पनि तीन कोण मिली २०० गन वा १८०० हुनुपर्छ । क्षेत्रीय अवलोकनमा ती तीन कोण जोडेर हेर्ने र नमिलेको मिलाउने कार्यलाई चित्र मिलान भनिन्छ ।

चिभाण्डेल- commission to see disputes on household affairs. घरसम्बन्धी सम्पूर्ण विवाद टुङ्गो लगाउने (पूरानो) आयोग ।

चिम्ट्याइलो माटो- argillaceous soil, heavy soil. चिम्ट्याइलोपन अधिक भएको माटो ।

चिया बगान- tea -garden, tea estate. व्यापारिक उद्देश्यको चियाखेती भएको स्थान, चियाको बगैँचा ।

चिरकिट्टो- incomplete, half portion of a receipt अधकल्चो, पूरा नभएको (भरपाई वा रसिद) ।

चिरभोगाधिकार- prescription. साठी वर्षसम्मको निर्विवाद कब्जाले भोगको अधिकार प्राप्त हुन्छ, लामो समयको कब्जाले अधिकार सिर्जना गर्छ, जसको भोगाधिकारमा कुनै सम्पत्ति निजको सो सम्पत्तिको कब्जा आफ्नैमा छ भनी प्रमाणित गरिरहनु नपर्ने भन्ने सिद्धान्त ।

चिराफार- partition, fragmentation. अंशवण्डा, खेतबारी बाँडफाँड गरी टुक्रा पार्ने वा छुट्याउने काम ।

चिसान- damp place. प्रायः चिसो जग्गा वा ठाउँ, बढी अडिरहने चिसोपन ।

चिसापानी- an area where water is cold. चिसो पानी हुने वा पाइने ठाउँ

चिहान- cemetery, grave, graveyard. मुर्दा गाड्ने ठाउँ, मरेको मान्छे गाडिएको ठाउँ । मुर्दा पोल्ने वा जलाउने ठाउँ, मसान ।

चुचुरी- lower peak of the mountain. सानो खालको चुचुरो, टाकुरी ।

चुचुरो- peak, summit of the mountain. चुलिएर गएको पहाडको शिखर, टाकुरो ।

चुमावन- a kind of duty or tariff imposed on the occasion of religious function of the royal family. राणाकालीन राज्यव्यवस्था अन्तर्गत महाराजाधिराज वा युवराजको ब्रतबन्धमा उठाइने एक प्रकारको महशूल ।

चुम्बकीय उत्तर- Magnetic North. magnetic needle ले देखाउने उत्तर दक्षिण रेखालाई magnetic meridian भन्दछन् र यही meridian ले देखाउने

उत्तरी ध्रुवलाई Magnetic north भन्दछन् ।

चुम्बकीय डिक्लिनेसन- magnetic declination. ठीक देशान्तर (true meridian) र चुम्बकीय देशान्तर (magnetic meridian) बीचको कोण ।

चुम्बकीय देशान्तर- magnetic meridian. चुम्बकले देखाएको चुम्बकीय उत्तर र दक्षिण ध्रुव जोडेर बनेको काल्पनिक रेखा ।

चुम्बकीय वियरिड- magnetic bearing. चुम्बकीय देशान्तरको आधारमा निकालिएको वियरिड ।

चुम्बकीय सियो- magnetic needle. चुम्बक बनाएको फलामको लाम्चो पाता, जसको भूआकर्षण केन्द्रबिन्दुमा स्वतन्त्रसँग झुण्ड्याइएको हुन्छ ।

चुरे पहाड- group of sandy and snowy mountain of the Mahabharata range. महाभारत पर्वत शृङ्खला र भित्री मधेसभन्दा दक्षिणतिर र तराईको उत्तरतिर फैलिएको बालुवामय माटो सोहोरिडिरहने होचा-होचा पहाडको एक पर्वत शृङ्खला, शिवालिक, चुलाचुली ।

चुलाचुली- various peaks of the mountains or the hills. महाभारत शृङ्खलाका

<p>पहाडहरूदेखि दक्षिणतिर रहेका होचा-होचा पहाड एवम् थुम्काहरूको समूह, चुरे पहाड ।</p> <p>चुली- pointed top, an earthen wood burning stove. पर्वतको चुच्चो परेर अमिलएको शिखर, पहाडको टुप्पो, टाकुरो ।</p> <p>चूनखानी- limestone mine. चूनको ढुङ्गा भिक्ने वा पाइने खास ठाउँ ।</p> <p>चैत्य- a platform erected with a large peepal tree in the middle. चौतारो, पाटी, स्तूप ।</p> <p>चोक- courtyard, enclosure, cross road, centre, platform. चारैतिर घरले घेरिएको र बीचमा पक्का गरी बनाइएको चारकुने जमिन वा आँगन, चोक । बजारको बीचमा रहेको त्यस्तो जमिन, चौबाटोको बजार । लेकमा वा औलमा वर्षा र हिउँदमा लगेर गोठ राख्न तोकिएको ठाउँ । चौमुहानी ।</p> <p>चोक्टा- a small piece of land. खेतबारीको सानो पाटो ।</p> <p>चोरबाटो- secret path, narrow way. छोटो बाटो, चोर गल्ली, खुसुक्क भाग्न वा निस्कन मिल्ने अन्तरकुन्तरबाट जाने बाटो, छड्के बाटो, बेचल्लीको तर छेस्करो बाटो ।</p>	<p>चोरी शिकारी- poaching. अवैध रुपमा वन्यजन्तु मार्ने काम ।</p> <p>चोसाकार- land having the equal corner. चोसो भएको वा परेको, सुर मिलेको, लम्बाइ तथा चौडाइका हरेक कुना चोसादार बनेको ।</p> <p>चौँडिलो- a small mound. चारैतिर होचो भई बीचमा अग्लो भएर फुकेको सानो ठाउँ वा चौर, ढिस्को, थुम्को ।</p> <p>चौकिल्ला- pole fixed on the four corners of the boundary. चार किल्लाको समूह । जग्गाको चारैतिरको सिमाना, साँध सिमाना, चौहद्दी ।</p> <p>चौकुना- four corners. चारैतिर कुना भएको, चारकुने, चतुष्कोण । चार कुनाको समूह, चौकुनु ।</p> <p>चौकुने- four cornered. चौकुना भएको, चारचोसे ।</p> <p>चौगरो- an extensive part of land having boundary all around. चारैतिर घुमेको आली भएको खेतको गरो, खेतको ठूलो गरो ।</p> <p>चौगिर्द- a wall built around the compound of a house. चारैतिर बेरिएको पर्खाल, चारैतिर पर्खालले घेरिएको ठाउँ</p>
---	---

<p>वा क्षेत्र । सबैतिर, चारैतिर, चौतर्फी ।</p> <p>चौघान- a government office kept on a suitable place for all to visit in a district or a zone. चारैतिरबाट घानमा पर्ने (मुख्य पाइक रहेको) क्षेत्रीय थलो, सदरमुकाम ।</p> <p>चौघेरा- a compound surrounded by wall with or without house, an extensive part of land having boundary all around. बीचमा आँगन वा चोक राखी त्यसको चारैतिर बनाइएको घर । चौघडे ।</p> <p>चौतर्फी- all around, on the four sides. चारैतिरका परिधिको, चारैतिरको, चारैपट्टिको ।</p> <p>चौतारो/चौतारी- an open meeting space in the village, a platform of the smaller size, an open meeting spot in village. चारैतिर ढुङ्गा वा ईटले चिनेको, अग्लो पेट्टीमा मानिस बस्ने र सुस्ताउनेसमेत व्यवस्था भएको ठाउँ । बर-पीपल आदिका छहारीमुनि वरिपरि ढुङ्गा वा ईटले चिनेर त्यसमाथि पेट्टी बनाइएको ठाउँ ।</p>	<p>चौधराई- a responsibility or the work given to the Chaudharies, a support given to Chaudharies for making the land cultivable and fertile. नेपाल तराईका जिल्ला, मौजामा आबाद गुल्जार गराउने र सो मौजाको असुल तहसिल गरी सरकारमा बुझाउने चौधरीले गर्नुपर्ने काम-कर्तव्य । सो काम गरेवापत खान पाउने दस्तुर ।</p> <p>चौधरी- a functionary responsible for revenue collection at the praganna level in the terai region before the emergence of the Jimidari system. जिमीदारी प्रथा अगाडि तराईका इलाकामा राजश्व असूल गर्ने व्यक्ति, इलाकाको मुख्य व्यक्तिलाई दिइने पद विशेष ।</p> <p>चौपट- an open land, a square shaped land. चारैतिरबाट खुला वा छर्लङ्ग (जमिन आदि) । चारपाटे ।</p> <p>चौपट्टी- a space having equality in size on four sides, marks of the measurement of land kept on all sides. चारैतर्फ सुर मिलेको जमिन । जग्गाको चौहद्दी ।</p>
--	--

चौपखाल- a wall surrounding the house, land, garden. जग्गा, घर, बगैँचा आदि घेर्न चारैतिरबाट उठाइएको पर्खाल, चारैतिर घेरेर उठाइएको पर्खाल ।

चौबाटो- intersection, cross road, meeting point of the four ways. चारवटा बाटो मिलेको ठाउँ, चारैतिर जाने बाटो भएको खुला ठाउँ ।

चौमुहान- a place or river having four let outs. चार मार्ग वा नदीको सङ्गम (बाटो, गौँडो, नदी, घाट आदि) ।

चौर- meadow, pasture, uncultivated land. दुबो आदि घाँस उम्रिएको खुला मैदान, चउर ।

चौरस्ता- crossroad, meeting road of the four roads. चारैतिर बाटो छुट्ने र मिल्ने ठाउँ, चौबाटो ।

चौशाला- a house surrounded by a wall. बीचमा फराकिलो आँगन राखी त्यस वरिपरि घुमाएर बनाइएको घर ।

चौसर- a space having equality in size on four sides, four corners. चारैतिर सुर मिलेको, चारै कुना बराबर भएको । त्यस्तो वस्तु वा जमिन ।

चौहद्दी/चौहद्दी- all round boundary. जग्गाको चारैतिरको सीमा, जग्गाको चारै किल्ला, निश्चित जमिनको सेरोफेरो ।

चौहत्ता/चौहत्ती- a measurement of four full hands. चार हात लामो, चार हातको नाप भएको, चारहाते ।

चौहद्दी- all round boundary, four sides boundary. चारैतिरको हद्द वा सीमा, चार किल्ला ।

छङ्गाछुर- a very high and terrifying mountain having steep slope or chute. ज्यादै अग्लो र विकटखालको भीर वा पहरो ।

छङ्के- surprise checking.
आकस्मिक निरीक्षण ।

छाडा- free land. कमोत नगरी छाडिएको, छेकथुनविनाको, स्वच्छन्द जग्गा । कमाइ नलगाई गाईवस्तु छाडिने, छेकथुन नभएको ठाउँ वा जग्गा ।

छात्रावास- hostel, boarding house. विद्यार्थीका लागि खाने/वस्ने प्रबन्ध भएको स्थान वा घर ।

छाप- execute impression, stamp, print, effect कुनै काम गरे वापत जुनीभर आयस्ता खान पाउने गरी सरकारबाट दिइएको जमिनको प्रमाणीकरणका लागि हस्ताक्षर, औंठा वा नामाङ्कित मुद्रा आदिले लगाइने छाप (जस्तै: दिवान छाप, भोटे छाप, रामेछाप आदि) ।

छाप बिर्ता- a category of granted land made on a taxable, granted land for life long period. पोत लाग्ने बिर्ता जग्गा, जीवनभरको निमित्त दिइएको बिर्ता जग्गा ।

छाप्रो- cottage, hut. कटेरो, टहरो, खर वा परालले छाएको सानोतिनो घर, बरिपरि सेउलाले वारेर सेउलाले नै छाएको गोठ ।

छायाङ्कन- shading. नक्सामा उज्यालो र अँध्यारोपनको गहनता फरक गरी तीन अंशको प्रभाव पारी तलरूप देखाउने प्रक्रिया जसले जमिनको भिरालोपन देखाउँछ ।

छिउँटी- a land given to use for work. कुनै काम गराएवापत कमाएर खान दिइएको जग्गा, सानो खेत वा बारी, दुःख शान्तिका निमित्त दिइएको जग्गा ।

छिनुवा मिसिल- decided cases, recorded files. किनारा लागि सकेको तामेली फाँटमा रहने अभिलेख फाइल ।

छिमेक- neighbourhood, vicinity. छरछिमेक, नजिकको ठाउँ, बरिपरिको हाता, वल्लोपल्लो घर ।

छुची- a triangular shaped land in between the union of

<p>three rivers called sangam. दुई नदीबीच पर्ने तीनचोसे सोतो जमिन, दोभानका माझमा पर्ने बगरको सोतो ।</p> <p>छुट- waived left. घटी, कमी, माफी छुटेको, भुलेको ।</p> <p>छुट गुठी- Semi-donated trust, rebate trust, discounted trust. आयस्ताबाट गुठीको पूजा, पर्व इत्यादि दानपत्र लिखतबमोजिमको काम चलाई बाँकी रहेको गुठीको शेष कसर वा सलामीसम्म राजगुठीमा बुझाउनेगरी वा गुठी चलाउनेले नै शेष खानेगरी गुठी संस्थान ऐन २०२१ प्रारम्भ हुनुअगावै सरकारी गुठी लगतमा गुठी दर्ता गराई वा दर्ता गराउनुपर्नेगरी त्यस्तो गुठीको जग्गाको नेपाल सरकारमा बुझाउनुपर्ने मालपोत वा तिरो बुझाउनु नपर्ने गराई र गुठीको दर्ता गुठियारले नै गुठी चलाउन पाउनेगरी छुट पाएको गुठी ।</p> <p>छुटपूट- left, remains, arrears, missins. बाँकी, छुट भएको, वक्यौता ।</p> <p>छुट्टि-नु- to be separated, to be parted from. दाजुभाइहरू अंशबन्डा गरी अलगअलग हुनु ।</p>	<p>छैं भडेल- office of the public construction and maintenance, a kind of court. सार्वजनिक निर्माण सम्बन्धी काम गर्ने एवं गुठीका रथ बनाउने र मर्मत आदि गर्ने अड्डा, घर सत्तल आदि सम्बन्धी मुद्दा हेर्ने मल्लकालीन अड्डा ।</p> <p>छेउ- side, end, corner, nearby. भूखण्ड, क्षेत्र, वस्तु आदिको समाप्त हुने भाग (उदाहरण- वारीको डिल) ।</p> <p>छेउछाउ- edge, vicinity. किनारा, अगलबगल, छेउकुना, कुनाकानी ।</p> <p>छेउलो- nearby, in the vicinity or surrounding. छेउमा वा अभेकमा परेको जग्गा, बस्ती वा स्थान, ओल्टेकोल्टे परेको ठाउँ । छेउको, डिल वा कान्ताको ।</p> <p>छेका- bar, fence, boundary. बिर्ता वा मौजा दिँदा तोकिएको चार किल्ला ।</p> <p>छेडो- a narrow sub path. साँघुरो परेको गल्लीजस्तो बाटो, सानो बाटो, गल्लेछेडो, गल्लो ।</p> <p>छेत्र- a place in the temple or shrine from where the food is distributed to the helpless. कुनै तीर्थ वा मठमन्दिरमा अनाथहरूलाई भोजन बाँड्ने ठाउँ ।</p>
--	---

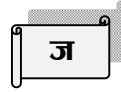
छोटो ओभरल्याप- short overlap.

हवाई सर्भेक्षणका लागि
चाहिनेभन्दा कम ओभरल्याप ।

छोडपत्र- deed of registration,
divorce, discharged letter,
renunciation. कुनै वस्तु,
सम्पत्ति आदिमा भएको आफ्नो
हक दायित्व छाडेको व्यहोरा
लेखी दिने कागज, पारपाचुके,
परित्याग ।

छ्वायबाली- net income to land
owner of the trust, net
income or share of third
person (middle man).
गुठीको जग्गामा लाग्ने तिरो,
कसर, जग्गाधनी र खास जग्गा
कमाउने मोहीका बीचमा रही
अर्को कुनै व्यक्तिले खाने हिस्सा,
आयस्ता ।

छ्वाये खानी- the share of
middle man. जग्गाधनी र
पाखुरे मोही (खास कमाउने
व्यक्ति) का बीचमा रही कुनै
अर्का व्यक्तिले खाने हिस्सा वा
आयस्ता ।

जँघार- crossable place of river,
ford. पैदल नदी तर्ने ठाउँ ।

जग- foundation, base, ground.
घर, पर्खाल आदिको गारो
लगाउने ठाउँ, घडेरीको फेद,
कामको शुभारम्भ ।

जगेडा कोष- reserved or extra
treasury. पछि केही कामको
लागि सोचेर राखिएको ढुकुटी ।

जग्गा- land as a property unit,
land, curtilage, land with
information. नापजाँच
पश्चात आवश्यक विवरण
सहित कित्ता कायम भएको
भूमिको भाग, निश्चित क्षेत्रफल,
कित्ता नं., स्वामित्व र
भूसम्बन्धको अभिलेख भएको
भूमिको एक भाग ।

जग्गा (नाप जाँच) ऐन २०१९-

Land survey act 2019.

नेपालभरका नागरिकहरुका बीच
सुसम्बन्ध र उनीहरुको
सुविधाका लागि जग्गा नाप
जाँच गर्न, जग्गाको किसिम
तोक्न र जग्गालाई
समयसापेक्षरूपमा व्यवस्थित गर्दै

<p>लैजाने उद्देश्यकासाथ ल्याइएको एउटा कानून ।</p> <p>जग्गा (नाप जाँच) नियमावली २०५८ मा मुख्यमुख्य अनुसूचीहरू- main schedules of land survey regulations 2058:-</p> <p>अनुसूची-३ -schedule-3, field book (rule 4.3). क्षेत्रीय किताब (नियम ४ को उपनियम(३) सँग सम्बन्धित) ।</p> <p>अनुसूची-७-schedule-7, description of areas of land which is under survey (rule 9.1). जग्गाको क्षेत्रफल सम्बन्धी विवरण (नियम ९ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित) ।</p> <p>अनुसूची-१३-schedule-13, plot register "sub-division of parcel" (rule 22.3ka). कित्ताकाट गरिएको श्रेस्ता "प्लट रजिष्टर" (नियम २२ को उपनियम (३) को खण्ड क सँग सम्बन्धित) ।</p> <p>जग्गा आबाद गर्नु- to cultivate land. जमिनलाई खेतीयोग्य बनाउनु, खेती गर्नु ।</p> <p>जग्गा कमाउने व्यक्ति- tenant, farmer, tiller. जोताहा निस्सा प्राप्त गरेको वा क्षेत्रीय किताबमा जोताहा लेखिएको व्यक्ति वा त्यस्तो व्यक्तिको मृत्यु</p>	<p>भइसकेको भए प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम निजको नजिकको हकवालाले वा जोताहा निस्सा प्राप्त गर्ने व्यक्तिले जग्गा कमाउन छोडी निजको लिखित मञ्जुरीले हाल जग्गा कमाइआएको व्यक्ति ।</p> <p>जग्गा जमिन-arable land. खेतीपाती गर्न योग्य माटो, खेतबारी, खेतीपाती । जग्गाको समूह ।</p> <p>जग्गा दपोट- hiding the land in measurement/report. हुँदाहुँदैको जग्गा लुकाइछिपाई भोगचलन गरेबापत लाग्ने अभियोग, जग्गा दबाएको मुद्दा ।</p> <p>जग्गा नापजाँच- land survey. नापी गोश्वारा वा नापी कार्यालयले जमिनको नापजाँच गर्ने काम, जग्गा नापी, जग्गावाला र मोहीसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क संकलन गर्ने, जग्गाको नक्सा तयार गर्ने, क्षेत्रफल यकिन गर्ने, किसिम वर्गीकरण गर्ने वा नक्साको आधारमा क्षेत्रीय किताब र जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता तयार गर्न जग्गाको सुरु वा पुनः नापजाँच गर्ने तथा त्यस्तो नापजाँच गर्दा नापीको लागि हवाई सर्भेक्षण, नियन्त्रण विन्दु स्थान खडा गर्ने र विभिन्न मानमा स्थलरूप नापी</p>
---	---

<p>गरी नक्सा प्रकाशन गर्ने गराउने कार्य ।</p> <p>जग्गा पजनी- deprivation of land holding, transfer of land ownership, land administration. जग्गाधनीले आफ्नो जग्गा कमाउने मोही फेर्ने चलन, मोहीको बेदखली ।</p> <p>जग्गा प्रशासन- land administration. जग्गाको स्वामित्व हस्तान्तरण, नियमन र अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने कार्य ।</p> <p>जग्गा प्राप्त गर्नमा प्रतिबन्ध- restriction to acquire land. अंश वा अपुतालीमा परेको बाहेक जग्गावालाको हैसियतले अधिकतम हदभन्दा बढी जग्गा प्राप्त गर्नमा लगाइएको बन्देज (भूस.ऐन २०२१ को दफा १०) ।</p> <p>जग्गा प्राप्ति- land acquisition, receiving or obtaining the land for office or project purposes. कानून अनुसार सरकारी कार्यालय एवं आयोजनाहरूको लागि जमिन उपलब्ध गरिने कार्य ।</p> <p>जग्गा बिराउनु- to make land crop-able, to cultivate waste land. बाँझो, बन्जर जग्गा भीर पाखो खनी खोसी खेतीयोग्य बनाउनु ।</p>	<p>जग्गा मिच्नु- to ill occupy, to embezzle, to possess illegally, to encroach. एकको हकको जग्गा अर्काले कुनै बेहोराले हात पार्नु ।</p> <p>जग्गा मिच्ने- encroachment of land. कसैको हकको जग्गा अर्को कुनै व्यक्तिले अतिक्रमण गर्ने, घुसाउने, हस्तक्षेप गर्ने कार्य ।</p> <p>जग्गा विकास कर-land development tax. कुनै जग्गामा विशेष कार्यक्रमद्वारा त्यही ठाउँलाई लाभ पुऱ्याउने उद्देश्यले लगाइएको मालपोतको केही प्रतिशत थप कर, थप मालपोत ।</p> <p>जग्गाकर- land tax. जग्गा उपभोग गरेबापत जग्गावालाले सरकारलाई तिर्नुपर्ने रकम, नगद वा जिन्सी पोत, जग्गाको दस्तुर, तिरो ।</p> <p>जग्गाको उपभोग- use of land. कुनै व्यक्ति वा निजको परिवारको कुनै व्यहोराले हक रहेको जग्गाको भोगचलन ।</p> <p>जग्गाको स्वामित्व- land tenure/ownership. हक, भोग र तिरोको आधारमा जग्गामाथि कायम हुने अधिकार ।</p>
--	--

जग्गाधनी- landlord, land owner, leaser. जग्गावाला, जमिनको हकदार, जग्गाको मालिक । प्रचलित कानून बमोजिम जग्गामा जग्गावालाको हैसियतले हक हुने व्यक्ति, प्रशस्त जमिन भएको, जमिनदार, आफ्नो नाममा जग्गा दर्ता भएका नाताले वा सो जग्गामा आफ्नो हक पुग्ने नाताले नेपाल सरकारलाई मालपोत बुझाउनुपर्ने व्यक्ति ।

जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा- land ownership certificate, title. लालपूर्जा, आफ्नो जग्गाको स्वामित्वको प्रमाण ।

जग्गाधनी पूर्जा- land owner certificate. लालपूर्जा, धनीपूर्जा ।

जग्गावाला- landlord, occupant. कानूनी प्रमाणले जमिनको अधिकारी हुन पुगेको व्यक्ति, जमिनको मुख्य हकदार, जग्गाधनी । सरकारलाई मालपोत तिर्नुपर्ने गरी आफ्नो नाममा जग्गा दर्ता गरी सो दर्ताको नाताले जग्गामा हक हुने व्यक्ति । सो शब्दले देहायको जग्गाको सम्बन्धमा देहायको व्यक्तिलाई समेत जनाउँछ : १. विर्ता उन्मूलन ऐन, २०१६ बमोजिम उन्मूलन भएको विर्ता जग्गाको सम्बन्धमा

जग्गावालाको हैसियतले दर्ता गरिने व्यक्ति । २. जिमीदार साथको जग्गाको सम्बन्धमा जिमीदार । ३. किपटको हकमा रीतिथिति चलनअनुसार सरकारी तिरो तिरी त्यस्तो जग्गा भोग गर्ने व्यक्ति वा त्यस्तो व्यक्तिलाई तिरो तिरी त्यस्तो जग्गा भोग गर्ने व्यक्ति । ४. त्यस्तो जग्गावालाको हकवाला वा अंशियार भएको नाताले वा त्यस्तो जग्गावालाले कानूनबमोजिम आफ्नो हक छोडिदिएकाले सो जग्गा आफ्नो नाममा दर्ता गराउने हक पुगेको व्यक्ति । ५. त्यस्तो जग्गावालाको हकको जग्गा अरु कसैले भोग वा दृष्टि बन्धकीमा लिई कानूनबमोजिम भोगचलन गरिआएको भए त्यसरी भोगचलन गरुञ्जेल सो व्यक्ति ।

जङ्गल- forest. मान्छेको बस्ती वा आबादी नभएको, रुखबिरुवाको घारी भएको ठाउँ, पाताल, भाडी, अरण्य, वन ।

जङ्घार- crossable place in a river. नदी तर्ने ठाउँ ।

जङ्गी सर्भेक्षण- military survey. प्रतिरक्षा तथा हमलाका लागि महत्त्व राखी गरिने सर्भेक्षण ।

जनपथ- public way. सर्वसाधारण

जनताको बाटो, मूलबाटो,
सार्वजनिक बाटो । राजमार्ग,
मुख्य सडक, राजपथ ।

जन्मथात- birth place. जन्मस्थल,

जनमथात, जन्मेको थलो,
जन्मभूमि ।

जनसम्पर्क- public relation.

सर्वसाधारणसँग गरिने हेलमेल ।

जनसरोकारको मुद्दा- public

interest litigation.
सर्वसाधारण जनताको
सरोकारसँग सम्बन्धित
(सार्वजनिक प्रयोजनको) मुद्दा ।

जनसहभागिता- people's

participation. विकास निर्माण
कार्यमा हुने जनताको संलग्नता ।

जनाउ- notice, notification,
information, mention.

सूचना, जानकारी, विज्ञप्ती,
उल्लेख ।

जनाकीर्ण- crowded, densely

populated, populous. घना
बस्ती भएको ठाउँ ।

जन्जिर- chain. फलाम वा

स्टीलबाट बनेको दूरी नाप्ने
बलियो र सरल साधन । एक
जन्जिरमा १०० वा १५० वटा
लिङ्ग र जोर्नी चक्का हुन्छन् ।
लिङ्ग र चक्का मिलाई तयार

पारेको जन्जिरको दुवै छेउमा

पित्तलको समाउने बिँड हुन्छ ।

एक जन्जिर भन्नाले दुई

समाउने बिँडको बाहिरी

भागसम्मको दूरी र एक लिङ्ग

भन्नाले दुई चक्काको बीच

भागको दूरी भन्ने बुझिन्छ ।

जन्जिर सर्भेक्षण- chain survey.

जन्जिर प्रयोग गरी नक्सा

बनाउन गरिने नाप ।

जन्मभूमि- birth place, mother

land. जन्मेको ठाउँ, जन्मस्थान,

जन्मथलो । जन्मेको देश ।

आफ्ना पुर्खाले बसोबास गरेको

देश ।

जन्मसिद्ध- right from birth,

inherent, by birth. जन्मदैखेरि

मिलेको, जन्मनाले नै प्राप्त

भएको, जन्मबाट नै सिद्ध भएको,

जन्मजात, जन्मतः ।

जन्मगत- by birth, birth brought

जन्मजात, जन्मसम्बन्धी,

जन्मसिद्ध, जन्मदेखिकै ।

जन्मदर्ता प्रमाणपत्र- birth

registration certificate. बाबु

आमाको नाम सहित जन्मेको

मिति र ठाउँ उल्लेख गरी दर्ता

गरी दिइने नम्बर सहितको

प्रमाण ।

जफत- dispossession, seize, confiscation, forfeiture. खोस्नु ।

जफते- confiscator, forfeiturer. जफत गर्नेखालको, जफतीमा सामेल हुने, जफत गर्न सहयोग गर्ने ।

जमानकमान- promise, pledge, vow. कबुल, वचन ।

जमानत- security, bail, contingency. मुद्दामामिलामा मुछिएको व्यक्तिलाई चाहेका बेला उपस्थित गराउने सर्तमा सम्बन्धित अड्डामा धनधरौटी राखी वा व्यक्ति नै जमानी बसी छुटाउने काम, धितो, धरौटी ।

जमानत लिन नहुने मुद्दा- non-bailable case. कानूनले जमानत छाड्न निषेध गरेको मुद्दा ।

जमानतमा छाड्नु- to admit to bail, to release on bail. पक्राउमा परेका व्यक्तिलाई अरुको जिम्मेवारीमा पछि हाजिर हुन आउने गरी छाड्नु ।

जमानती खाता- deposit account. बैंक आदिमा जमानत राखिएको खाता ।

जमानबन्दी- deed of confession, deed of pledge. अपराध

गरेको सावित भई लेखेको कागज, कबुलनामा ।

जमानी- bail, pledge, security. अभियोग लागेको व्यक्तिले दायित्व पूरा नगरे आफू गछु भनी जिम्मा लिने व्यक्ति, जमान वा कबुल गर्ने व्यक्ति । कुनै विषयका लागि आफू जिम्मेवार भएको स्वीकार गर्ने व्यक्ति । त्यसरी जमान गर्ने कार्य वा व्यवस्था ।

जमानीपत्र- deed of bail, security bond. जमानी बस्नेले लेखिदिने कानूनी तवरको कबुलियतनामा, कबोलपत्र ।

जमाबन्दी- register of the land. (नेपाल भरका) जग्गा जमिनहरुको पुरानो लगत ।

जमिन- land, floor, field, ground, place, earth भुईँ, पृथ्वी, जग्गा ।

जमिनदार- landlord, land owner भूमिसुधार पूर्व आफ्ना मातहतका जमिनको मालपोत उठाएर बुझाई मालअड्डा र मोहीबीच मध्यस्थको काम गर्ने व्यक्ति । प्रशस्त जग्गा भएको व्यक्ति, ठूलो भूमिपति ।

जमिनदारी- manor, land lordship, estate. जमिनदारको

पद वा दायित्व । जमिनदारको खुवा वा बितर्ता, जिरायत ।	सुकेर, डडेर वा छरिएर नष्ट भएको अंश, खेरजाने भाग ।
जमिनमाथिको लिज- sky lease. जमिनमाथि वा घरमाथि रहेको ठाउँलाई लिजमा दिइने व्यवस्था । जग्गाको स्वामित्व तल पृथ्वीको केन्द्रभागसम्म र जमिनमाथि आकाशसम्म रहन्छ । त्यसैले जमिनमाथिको खुल्ला भाग पनि लिजमा लगाउन तथा बेच्न सकिन्छ ।	जल पथ- water passage, canal, river, sea and ocean. पानीको निकास, नहर, कुलो, समुद्र, नदी, ताल आदिमा जहाज, डुङ्गा आदि चलाउने निर्धारित मार्ग, जलमार्ग ।
जम्बालिनी- river or stream. खोलानाला, स्रोतस्विनी, नालो ।	जल विभाजक- a high mound of soil or sand that lies in between the two flowing rivers lying as boundary division of two regions or countries. दुईतिरका नदी छुट्ट्याउने बीचको अग्लो भूमि, दुई भङ्गालाबीचको भूभाग ।
जम्माबन्दी अठसठ्ठा मोठ- register of the land. सेस्ता जग्गाको पूरानो लगत ।	जलक्षेत्र- water area or land, area covered with water. पानीको क्षेत्र, पानीले असर पार्ने जति ठाउँको परिधि, जलमण्डल ।
जम्माभारा- bankrupt, misappropriated. ऋण खाएर टाट पल्टेको, अर्काको धन खाएर पचाइदिने व्यक्ति ।	जलखेती- aquaculture. पानीका छेउमा, पानीमाथि वा पानी भित्र वनस्पति वा प्राणीको खेती गर्ने प्रविधि ।
जयस्तम्भ- victory pillar. देशले विजय गरेको प्रतिकको रुपमा स्थापित स्तम्भ ।	जलदुर्ग- fort erected in such a site which is surrounded by rivers, sea or bog or manmade ditch with flowing water. समुद्र, खाडी वा नदीले घेरिएको देशको
जरीवाना- punishment, fine, cash in lieu of penalty. दण्ड स्वरुप तिर्नु पर्ने नगद, अपराधी, कसूरदार वा हार्ने पक्षलाई लाग्ने आर्थिक दण्ड ।	
जर्ति- depreciation, wastage, loss, leakage. अन्नपातहरु	

किल्ला, पानीका सीमाले घेरेको सुरक्षित ठाउँ ।	चार आना, एकमुरी माटो, घरबनाउने जग्गाको नापी अनुसार चौबीस अङ्गुल वा एकहात बराबरको नापो ।
जलफाल- spring, falls. छाँगो, छहरो, भरना ।	जवाफ- response, reply, answer. उत्तर, प्रतिवाद, प्रत्युत्तर, कसैले अह्नाएको टार्न बोलिने कुनै वचन ।
जलबन्ध- the dam for checking the water flow, steps made to go down to the river. पानी रोकने वा छेक्ने बाँध, तटबन्ध ।	जवाफदेही- liability, accountability, responsibility. जिम्मेवारी, उत्तरदायित्व, कुनै काम कुराको सन्दर्भमा लिइने जिम्मा ।
जलमग्न- submerged, inundated having water on all sides from flood. पानीले चुर्लुम्म डुबेको, जलामय भएको, जलाम्मे ।	जहान- family, expression between wife and husband. परिवार, एकाघरका मानिस, लोग्ने वा स्वास्नीबीचको आपसी सम्बोधन ।
जलस्तम्भ- water table. भूमिगत जलको माथिल्लो सतह ।	जाँच रेखा- check line. सर्वे गरेको काम ठीक छ, छैन जाँचनको लागि राखिने रेखा ।
जलाधार- a large mass of water, pond, lake. जलाशय, तलाउ ।	जाकड/जाकडी- pawn, money that has been kept as saving without being spent. सापटी वा ऋण लिँदा लिनेले दिनेकहाँ राखेको धितो, धरौटी । त्यसरी नासो, रोकड वा धितोका रूपमा राखिएको ।
जलाम्बिका- wellcoop. कूप, कुवा ।	जागिर/रकम- granted land for service holders. सरकारी जागिरेलाई तलबको सट्टा दिइने
जलोढ- soil mixed with the flowing fertile water brought by flood. पाँगो मिसिएको, पाँगो मिसिएको पानी ।	
जलोढ पङ्खा- a fan shaped land made by the river on the bottom of the hill. पहाड वा पहराको फेदमा नदीले पाँगो माटो थुपारेर बनाएको पङ्खा आकारको जमिन ।	
जवा- जमीन सम्बन्धी पुरानो नापी अनुसार रोपनीको चौथाइ अंश,	

जग्गा, हुलाक चलाए वापत, कैदी जेलसार गरे वापत प्रदान गरिने जग्गा (जागिरबाट हटेपछि जग्गाबाट पनि हटाइने) ।	जायजन्म- issue, birth, accouchement. छोरा- छोरीको जन्म, नवजातको जन्म, सन्तान पैदा ।
जाडप्रदेश- the Himalayan region where the Tibetans live. जाडहरूको बसोबास भएको भूभाग, जडान, जाडो ठाउँ ।	जायजात- property as a whole, estate. कसैको स्वामित्वमा रहेको चलअचल वस्तु, जेथाजमिन, श्रीसम्पत्ति ।
जात्रा- celebration of festivity after the worship of god and goddess. देवदेवीहरूको पूजा गरेर निश्चित दिनमा मनाईने उत्सव ।	जायजात गर्नु- to confiscate, to forefeet. सरकारले दण्ड स्वरूप कसैको सम्पूर्ण सम्पत्ति जफत गर्नु ।
जानकारी- introduction, information, acquaintance, notice, knowledge, know- how. परिचय, जान्ने वा थाहा पाउने काम, सो प्रति रहेको ज्ञान ।	जायजात हुनु- to be forfeited or seized. सर्वस्व हुनु ।
जानीजानी- intentionally knowingly, purposely. थाहा पाएरै, कुरा बुझेरै, जानाजान ।	जायजेथा- somebody's private property as a whole, entire property. कसैको स्वामित्वमा रहेको चलअचल सम्पत्ति, श्रीसम्पत्ति, घरजग्गा, वस्तुभाउ आदि ।
जाफता- rule, law, regulation, treaty. नियम कानून, व्यवस्था, सन्धी वा सम्झौता ।	जारी- release, promulgated, enacted, continued, issued, practiced. चलेको, चलनचल्तीको, प्रचलित, चालु । लागु गरिएको । प्रकाशमा ल्याइएको (ऐन, संविधान, ताम्रपत्र, शिलापत्र, आदेश इ.), निरन्तर ।
जायज- right, legal, reasonable. न्याय संगत, उचित, मुनासिब, ठीक, औचित्य ।	जालसाजी- forgery, deceiving. लेखिए बाहेक अर्काको हक मेट्ने, नभए नगरेको झुठ कुरा

<p>भएको गरेको हो भनी वनावटी लिखत तयार गर्ने ।</p> <p>जाली- forged, counterfeit, spurious, fabricated, bogus, deceiver. अर्काप्रति भुटो र कपटपूर्ण व्यवहार गर्ने, जालसाज, कपटी । नक्कली (कागतपत्र, नोट, चेक आदि) । इन्द्रजाल, टुना वा जादु गर्ने, इन्द्रजाली, जालन्धरी, औतारी ।</p> <p>जिउँदासम्म- during life time. बाचुन्जेलसम्म ।</p> <p>जिउनी- property for support, annuity, supporting tenant. सन्तानलाई सम्पत्ति अंशबन्डा गर्दा आमाबाबुले आफ्ना लागि छुट्ट्याएको भाग, जीउनी । अंशको सट्टा जीवन निर्वाहका लागि अंशबन्दा केही घटी वा बढी गरी दिइएको सम्पत्ति ।</p> <p>जिउलो- irrigable field, paddy field which is somewhat unproductive and which produces paddy in a very little quantity only. धान खेती हुने ठाउँ, धान खेती हुने फाँट, धानखेत, धनहर जग्गा ।</p> <p>जिकीर- pleading, mention, plea. बहस, चर्चा, आफ्नो माग दावीको पुष्ट्याईको सन्दर्भमा व्यक्त गरिने भनाई ।</p>	<p>जिताउरी- win offer, winner's present, court fee paid by successful litigant. जितेको खुशियालीमा बाँड्ने पैसा, मुद्दा जिते वापत अदालतलाई तिर्ने शुल्क ।</p> <p>जिन्सी- chattel, goods, commodity, things. नगदबाहेकका अरु सरसामान, मालताल, मालसामान, जिनिस । जिनिससँग सम्बन्धित, जिनिसका रूपमा भएको (धनमाल आदि) ।</p> <p>जिन्सी किताब- an account book of keeping the records of things. जिन्सी मालसामानको नाम र आम्दानी खर्च लेखिने खाता वा बही ।</p> <p>जिन्सी तिरो - rent on goods, commodities or kinds. भूमिकरको रुपमा नगद बाहेक अन्य सामानहरु तिर्ने चलन ।</p> <p>जिन्सीखाना- a storehouse where things are kept for the army or public use. नगदबाहेक अरु जिन्सी राख्ने घर, जिन्सी मालसामान राख्ने घर वा गोदाम ।</p> <p>जिन्सीबही- an account book of keeping the records of things. जिन्सी खाता, जिन्सी किताब ।</p>
---	--

जिमाह- self-watering, land being water soaked in, wety land. सिमसार, ओसिलो, सधै चिसो, ओसिलो हुने ठाउँ ।

जिमी- land. जमिन ।

जिमीदार- landlord, land owner, functionary. जमिनदार, भूपति, जिम्दार । भूमि प्रशासन लागु हुनुभन्दा पहिले तराई भेगको भूमि कर उठाउने ठेकेदार, तराईको जिम्मावाल ।

जिमीदारी- tax free land system, state manorial system. जिमीदार, पटवारी, तालुकदार, जिम्मावाल, मुखिया, थरी, द्वारे वा अरु कुनै नामबाट एजेन्ट खडा गरी निजद्वारा कानूनबमोजिम मालपोत असुल तहसिल गरी नेपाल सरकारमा दाखिल गर्ने/गराउने तथा किपट व्यवस्था ।

जिम्दार- functionary, landlord. जिमीदार ।

जिम्दारी- tax free land system, estate, manorial system. जिमीदारी ।

जिम्मर- a muddy field. हिलो भएको थलथले ठाउँ, जिमाहा ठाउँ ।

जिम्मा- guarantee, responsibility, guardianship. विग्रिए/ नासिएमा आफू जवाफदेही बनी लिइएको कुनै अभिभारा, उत्तरदायित्व, अभिभारा, जवाफदेही । जिम्माको अभिभारा वहन गर्नेले बेहोर्नुपर्ने रीतअनुसारको रकम आदि तिरो ।

जिम्मा जमानी- guarantee, responsibility, obligation, trusteeship. कुनै व्यक्ति भागीनासी गएमा त्यसको जवाफदेही आफू हुनेगरी जमानी बस्ने काम, जीउजमानी ।

जिम्मावली वा तालुकदारी- manor, person as a revenue agent, land on payment. मुखेली गरे वापत खान पाउने, खानीको बदला खाई आएको खेत जग्गा समेत ।

जिम्मावाल- landlord, warden, keeper, revenue collector. भूमि प्रशासन लागु हुनुभन्दा पहिले पहाडी भेगका जमिनको मालपोत असुल गरी सरकारमा बुझाउने प्रमुख ठेकेदार, जिम्वाल ।

जिम्मेवार व्यक्ति- responsible person. उत्तरदायित्व वहन गर्ने व्यक्ति ।

जियजियै- per head. प्रत्येक व्यक्ति पिच्छे ।

जियोडेटावेश- Geo-database.
नक्सा वा विभिन्न प्रकारका भौगोलिक सूचना भण्डारण गर्ने एक प्रकारको डाटावेश ।

जिरह सवाल- cross question.
अभियुक्त वा साक्षीसँग पटक पटक गरिने प्रश्न ।

जिरायत- taxable land, attached to a Jimidari holding as part of his endowment.
जिमीदारी प्रथा कायम हुँदा जिमीदारका खान्कीमा ठेकिएको जमिन, सिरजमिन । कृषि, खेती ।

जिलोमिलो- the whole property owned by somebody
श्रीसम्पत्ति, सिरीखुरी, सर्वस्व, जायजेथा ।

जीउलाभर- for life long.
बाँचुञ्जेलसम्म ।

जुम- zoom. वास्तविक आकार भन्दा ठूलो वा सानो दर्शाउने विधि ।

जुरेलीथुम्को- a small hill having steep land on its both sides. दुईतिर भिरालो भई माझमा सलक्क परेको डाँडो वा थुम्को ।

जुर्माना- punishment, fine.
जरिवाना ।

जुवा- the forth part of the land according to the old measuring system.
जमिनसम्बन्धी पुरानो नापीअनुसार रोपनीको चौथाइ अंश, चार आना, एक मुरी माटो । घर बनाउने जग्गाको नापीअनुसार चौबीस अङ्गुल वा एक हात बराबरको नापो । त्यति परिमाणको (खेत, जग्गा) ।

जेठरैती- village head, a revenue agent. गाउँघरमा मुखियासरह मानिएको व्यक्ति, बडघर ।

जेठाबूढा- an advisor. पृथ्वीनारायण शाहको पालामा गाढो साढो पर्दा सल्लाह दिने र सरकारी आज्ञा जिल्ला जिल्लामा पठाउने कर्मचारी ।

जेठोबाठो- an old man, a responsible person in a house. उमेर पुगेको र अनुभवी व्यक्ति, बूढोपाको भै घरको मुख्यको हैसियतले रहेको व्यक्ति ।

जेठ्याक- additional share, premogenitive. अंशवण्डामा छुट्याइने जेठी भाग, जेठो भएको नाताले पाउने अंश भाग, थकाली भाग ।

जेथा

जेथा- real property. जेथा, जमिन, चलअचल सम्पत्ति, चलअचल सबै सम्पत्ति, भएभरको श्रीसम्पत्ति ।

जेथा जमानी- mortgage. कुनै कारोबारसम्बन्धी लिखतमा रकम जिम्मा दिनेले पछि गडबड गरेमा आफ्नो निर्दिष्ट जेथाबाट बेहोरूला भनी सहीछाप गर्ने जमानी । त्यसरी सहीछाप गरिएको लिखत । त्यस्तो लिखत गर्ने प्रणाली ।

जेथा जमिन- land property. जेथा, घर जग्गा, जग्गा, जमिन ।

जेथा जिरायत- as in previous system, the land that the feudal has owned as a reward or grant by the authority. भूमि सुधार ऐन लागु हुनुभन्दा पहिले तराईका जमीन्दारको कब्जामा रहेको मौजाको सिरजग्गा र अरु सम्पत्ति, मौजाको चलअचल सम्पत्ति ।

जेथोमेथो- the whole property owned. भएभरको श्रीसम्पत्ति, सिरीखुरी ।

जेनिथ (शीर्ष विन्दु)- zenith, survey station. बाट पास हुने vertical line (plum line)

लाई बढाउँदै लैजाँदा आकाशमा रहेको कुनै काल्पनिक विन्दु ।

जैविक विविधता- biodiversity. परिस्थितिकीय प्रणाली (इको सिष्टम) को विविधता, प्रजातीय विविधता (स्पेसिज डाइभर्सिटी) र वंशाणु विविधता (जेनेटिक डाइभर्सिटी) ।

जैसीकोठा- an office dealing with foreign affairs to China and Tibet, old ledger keeping office before kumari chok. परराष्ट्र विभाग मातहतको चीन वा तिब्बत सितको कारोबार सम्बन्धमा हेर्ने नेपालको पुरानो अड्डा, कुमारीचोक भन्दा अगाडि जग्गाको पुरानो लगत राख्ने अड्डा ।

जोखा- a word used in purja with government registered paper which certifies it as being clear of from the tenants' rights of ownership. कुनै जग्गामा मोही (जोताहा खाली) लागेको छैन भनी लालपूजा आदिमा अङ्कित हुने शब्द ।

जोडिएको मेखला- contiguous zone. कुनै देशको तटीय क्षेत्रमा कम पानीको चिह्न भएको आधार रेखादेखि सिधा २४

नटिकल माइल चौडासम्मको पानीको भाग ।	देशान्तर र समानान्तरहरू देखिन्छ । पृथ्वीको केन्द्रबिन्दुबाट यो दृष्टिविन्दुसम्मको दूरीले प्रलम्बको गुणलाई नियन्त्रण गर्छ । दृष्टि बिन्दु जोडेको रेखामा प्रलम्बको सतह र पृथ्वीको लम्बरूप हुन्छ । दृष्टि बिन्दुको स्थानअनुसार प्रलम्ब सतह देशान्तर सतहसँग समानान्तर हुने बेलामा देशान्तर ठीक देखिन्छ ।
जोतजिरायत- land cultivated by landlord himself. जिमीदारको खान्कीमा ठेकिएको जमिन, जिमीदारले आफैँ खनजोत गराएको जमिन, जिरायत जग्गा	ज्यालादारी कामदार- daily wages laborer. दैनिक ज्यालादारीमा काम गर्ने कामदार ।
जोतपोत- doing all kinds of tilling work and also paying the revenue of the government. जग्गा जोत्ने वा कमोत गर्ने र त्यसको तिरो पनि तिर्ने काम ।	ज्यूनी- annuity property for support. जिउनी (हे. जिउनी) ।
जोताहा- tiller, farmer. हलो जोत्ने व्यक्ति, हली, खास किसान, मोही । हलो जोत्ने, जोत्ने ।	ज्वालामुखी- volcano. भूगर्भसम्बन्धी प्रक्रियाद्वारा कहिलेकाहीँ भित्रको अग्नि क्रियाशील भई राँकोसहित धुवाँ, तातो खरानी पग्लेका धातु आदि ओकल्ने प्रक्रिया वा त्यस्तो अवस्था ।
जोताहा निस्सा- tilling certificate. कसैको जग्गा जोती कमाइ आएको हो भनी मोहीको नाममा बन्ने प्रमाणपत्र ।	ज्वालामुखी आग्नेय चट्टान- andesite. ज्वालामुखीको लाभावाट बनेको जट्टान जसमा फेल्सपार समूहका खनिज रहेका हुन्छन् ।
जोताहा पुर्जा- tilling/ tenancy certificate. मोही हो भन्ने प्रमाणपत्र, मोहियानी-प्रमाणपत्र, लालपुर्जा ।	ज्वालामुखी पर्वत/पहाड- volcanic mountain or hill. ज्वालामुखीले निर्माण गरेको पहाड, ज्वालामुखी पर्वत ।
जोताहा हक- tenancy right. मोहियानी हक ।	
ज्यामितीय वा नेत्र दृश्य प्रलम्बता- perspective projection. समतल सतहमा गरिने प्रलम्ब । यसमा कुनै एक दृष्टि बिन्दुबाट	

 अ

भगडा गर्नु- to quarrel, to fight, to file a case, to face a lawsuit. बाभ्नु, लडालड गर्नु, मुद्दा हाल्नु, उजुरीको प्रतिकार गर्नु ।

भगडा पर्नु- to become unfriendly, to be litigated, to be under a lawsuit. वैमनस्यता हुनु, मुद्दा पर्नु ।

भगडा मिलाउनु- to settle a dispute, to dispose of a litigation. कचिंगल समाधान गर्नु, मुद्दा सिध्याउनु ।

भगडा मोल्नु- to invite a trouble, to raise a lawsuit. खतरा उठाउनु, मुद्दा चलाउनु ।

भगडातगडा- quarrel, litigation. मुद्दामामिला ।

भगडिया- quarrelsome, litigation, plaintiff, defendant, person having case in the court, client. अड्डा अदालतमा आफ्नो मुद्दा भएको व्यक्ति, वादी प्रतिवादी, कुनै मुद्दाको पक्ष वा विपक्ष ।

भगडिया भिकाउनु- to call a side, to summon a part.

भगडियालाई अदालतबाट केही कुरा बुझ्न बोलाउनु ।

भरना- spring, fountain. पानीको छ्वाँगो, छहरो, कर्करी, भरिनी, अग्लो ठाउँबाट हुत्तिएर भरेको पानीको छ्वाँगो ।

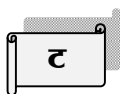
भाडी- bush, covert, thicket. सानाठूला बोटवृक्ष वा रुखलहराले भरिभराउ वन, घना जङ्गल, भोरे ।

भारा- unpaid labor, forced labor, bondage labor, free labor. सरकार, जमिनदार वा बिर्तावालले सरकारी वा सार्वजनिक काममा साधारण जनताबाट लिने पारिश्रमिकविनाको काम वा सहयोग ।

भारा तिर्नु- to work without interest, to work for other under compulsion. मन नलागी नलागी सित्तैमा अर्काको काम गर्नु ।

भाराको खेतालो- forced laborer, perfunctory worker, worker or laborer who has taken up the work only to escape from the blame and punishment, laborers who

work in his master's field without taking wages. कामचलाउका रूपमा मात्र आएको मानिस, गालसम्म टार्ने मान्छे ।	गलत वा मिथ्या विवरण ।
भाराटन्टा- work of per factory worker. भारा खेतालाले गर्ने नाममात्रको काम ।	भुपडी- hut, small house. खर, स्याउला, छ्वाली आदिले छाइएको स-सानो कच्ची घर, सानो भुप्रो, छाप्रो ।
भारातिराई- perfunctoriness. करबलले मन नलागी नलागी गरेको रड्डी काम ।	भोरा- thicket, newly cultivated land. औलिया जङ्गल, भोर, ऊर्वर-अनुर्वर-बैंसी-खोँच र भाडी प्रशस्त भएको जङ्गल ।
भाराली- labourer without wages, perfunctory worker गुहारे खेताला, भाराको काम गर्न आउने व्यक्ति ।	भोरा आयोग- Commission to see the disputes on newly settled or cultivated area. भोरा क्षेत्रको नयाँ बसोबासीहरूको समस्या समाधानका लागि गठन गरिएको आयोग ।
भिटिमिटी- belongings, luggage, property. गृहस्थीको भएजतिको सरसामान, भिटिगुण्टा, श्रीसम्पत्ति ।	भोरा क्षेत्र- thicket, newly cultivated/ zone or area. कानूनीरूपबाट अधिकार पाई जङ्गल फडान गरी बसोबास आवास गरेको क्षेत्र ।
भुग्न प्रमाण- fabricated evidence, false proof. नियम विरुद्धको प्रमाण, किर्ते सबुत, नभएको नगरेको कुराको भएको वा गरेको भनी प्रस्तुत गरिएको प्रमाण, जाली वा नक्कली प्रमाण ।	भोरापाटा- a jungle made suitable for inhabitation by cutting down the trees. सरकारबाट फँडानी गरी बस्ती बसाल्न स्वीकृत जङ्गल ।
भुग्न लिखत तयार गर्ने काम- act of making false document. नभएको, नगरेको काम भएको वा गरेको भनी छली विवरण उल्लेख गरी बनाईएको लिखत ।	भयालढुङ्गो- a place having a stone or rock like window. भयालजस्तो ढुङ्गो भएको ठाउँ वा क्षेत्र ।
भुग्न विवरण- false statement.	★

टक्सार- mint. सिक्का बनाउने ठाउँ ।

टनेल- tunnel. पहाडको भित्रभित्रै बनाइएको बाटो वा कुलो ।
सुरुङ ।

टप्पा- a small part of a high land कुनै जिल्ला वा प्रगन्नाको एक हिस्सा, सानो भूभाग, इलाका, तप्का । अग्लो ढिस्को, डाँडो ।

टप्पु- mound between two rivers, island. दोभानबीचको तीनकुने भूभाग, तलाउ वा मैदानबीचमा उठेको जमिन वा ढिस्को, द्वीप, टाकुरो, मभौ ।

टहरा- shade. साधारणतया अस्थाई रुपमा बसोबास एवं व्यवसाय गर्नका लागि बनाईएको घरकै रुपको संरचना ।

टाँस- pinning up. व्यक्ति विशेष वा सर्वसाधारण जनतालाई कुनै कुरो सूचित गर्न सरकारको तर्फबाट घर, पर्खाल, सत्तल, पाटी आदिमा लेखोट वा सूचना पत्र टाँस्ने काम ।

टाँसपूर्जी- notice, summon, act of posting notice. टाँस गरिने पूर्जी, कसैको नाममा तामेल भएको जनाउ वा पूर्जी, सूचित गर्न टाँसिएको पूर्जी ।

टाकियोमिटर- tachometer. एउटा विशेष किसिमको थियोडोलाइट । जसको दूरीवनमा स्टेडिया जडान गरिएको हुन्छ ।

टाकियोमेट्रिक सर्भेक्षण- tachometric survey. टाकियो मिटर प्रयोग गरी गरिने सर्भेक्षण, यसमा कुनै निश्चित विन्दुदेखि विस्तृतिसम्मको दूरी र उचाइ मापन गरी नक्सा तयार गरिन्छ ।

टाकुरी- a hill of small size, mound. स-सानो टाकुरा, सानो चुली, सानो ढिस्को ।

टाकुरो- top of a hill or of a temple. समतल जमिनभन्दा माथि उठेको भूभाग, पहाडको टुप्पो, चुचुरो, शिखर ।

टापु- island, isle. चारैतिरको सिमाना पानीले घेरिएको भूभाग, द्वीप ।

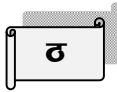
टापूरो- summit, clip. टापु, टप्पु, द्वीप ।

टायल चेक- tyle check. कुनै कित्ताको सक्कल नक्सामा क्षेत्रफल जाँच गर्ने र tyle द्वारा

चेक गर्दा क्षेत्रफल घटी बढी हुन आएमा सोही अनुसार सम्बन्धित अमिन, सर्वेक्षक, नापी अधिकृत वा कार्यालय प्रमुखद्वारा प्रमाणित गराई फिल्डबुक, प्लट रजिष्टरको कैफियत महलमा जनाई मालपोत कार्यालयमा श्रेस्ता मिलान गर्न लेखी पठाउने कार्य ।	लिखतमा टाँसिने राजस्व सम्बन्धी अन्य टिकट र खाम ।
टार- elevated flat land. पहाडको उचाइमा आदमाराको वा गडतरीको आसपासमा रहेको सम्म ठाउँ, बैसीभन्दा केही माथि रहेको सम्म थलो, टाहार (उदा.-रूपाटार, रुम्जाटार, तुम्लिङटार, पालुङटार, इरुङटार इ.) ।	टिप- a kind of tax to be paid for land. पोतामा तिर्नुपर्ने एक किसिमको दस्तुर ।
टारी- a field in high altitude. टारको, टार भएको ठाउँ । अग्लो । सम्म परेको ।	टिपन- memo. सेस्ताको टिपोट ।
टारी खेत- paddy field in the high altitude. आकाशे भरिले मात्र रोपाईं हुन सक्ने उच्चो खेत ।	टिपोट- note, memo. टिप्पणीको रुपमा लेखिएको काम, संक्षेपमा लेख्ने काम ।
टिउरी- peak. पहाडको चुचुरो, शिखर, तिब्री ।	टिप्पणी- note, memo, submission for sanction. सेस्ताको टिपोट, सम्झना दिलाउन लेखिने सानो सानो खेसा, निकाशा वा स्वीकृतिको निमित्त सम्बन्धित व्यहोरा जनाई लेखिने कागज ।
टिउरो- peak. टिउरो भन्दा ठूलो चुचुरो ।	टिप्पा- summit of a mountain, hill. पर्वतको टुप्पो, चुचुरो, शिखर ।
टिकट- ticket, stamp. रकम उल्लेख भएको सरकारी कागजको प्रमाणित टुक्रा वा त्यस्तो छाप, हुलाक टिकट वा	टिल्ट- tilt. तस्विरको समकोण र ठाडो रेखाको बीच भागमा दृष्टिकोण केन्द्रमा बनेको कोण । इमेज ठीक स्थानबाट ढल्किएको अवस्था ।
	टिल्टिङ लेभल- tilting level. नली फोकालाई यन्त्रको टेलिस्कोपसँग मिलाई सिधा हुने गरी उचाई नाप्ने यन्त्र ।
	टिल्लो- a high place with low surroundings, hillock,

<p>mound. निश्चित भएको चौहद्दी वा चौगिर्दा, पहाडको ढिस्को वा थुम्को ।</p> <p>ढुँडिखेल- open public place at the middle of the town, parade ground. बृहत् जनसमुदाय भेला हुनका लागि छुट्याएर छाडेका सार्वजनिक खुला चौर वा मैदान वा स्थल ।</p> <p>टुकावित्ता- land, registered in the name of temple. मन्दिरको नाममा दर्ता गरिएको जग्गा ।</p> <p>टुङ्ग्याउनु- to finish, to decide, to complete. सक्नु, किनारा लगाउनु, निर्णय गर्नु, पूरा गर्नु ।</p> <p>टुणो- sloppy land. खेतबारीको छेउको भिरालो भाग, जग्गाको सानो धुर्को ।</p> <p>टुप्पा- summit or top of the mountain. पहाड/पर्वतको चुली, टाकुरो, टुप्पो ।</p> <p>टुम्को- a small hill. सम्म परेको ठाउँबीच केही चुलिएको भूभाग, सानो पहाड, थुम्को ।</p> <p>टुरमुकाम- venue, touring place. भ्रमण एवं निरीक्षण गर्न जाँदा सरकारी अड्डा रहेको ठाउँ ।</p> <p>टुक्र्याउनु- to fragment. टुक्रा-टुक्रा पार्नु, खण्डित तुल्याउनु ।</p>	<p>टेकन- resting place. बिसौना, बिसौनी, विश्रामस्थल ।</p> <p>टेढो अवस्थाको प्रलम्बता- oblique position projection. प्रलम्ब सतहको अक्षरेखा भूमध्य सतह र उत्तर-दक्षिण रेखाको बीचमा पारेर प्रलम्ब सतहको अवस्था राखी गरिने प्रलम्ब ।</p> <p>टेप- tape. दूरी नाप्न प्रयोग गरिने साधन ।</p> <p>टेर- tare. बाहिरी वातावरण तथा यन्त्रको हलचलले गर्दा रिडिङमा एक्कासि आउने फरक ।</p> <p>टेरेष्ट्रियल फोटोग्रामेट्री- terrestrial photogrammetric. जमिनको अग्लो स्थानबाट लिइएको फोटोग्राफ वा तस्विरको मद्दतले गरिने सर्भेक्षण ।</p> <p>टेलिस्कोपिक अक्ष- telescopic axis. दूरीवनको अगाडिको लेन्सको बीचबाट उपनेत्र लेन्ससम्मको सिधा रेखा ।</p> <p>टेलिस्कोपिक एलिडेड- telescopic alidade. कित्तानापी नक्सा तयार गर्दा यो यन्त्र प्लेन टेबलमाथि राखेर स्टाफको मद्दतले दूरी र उचाइको भिन्नता नाप्ने काममा प्रयोग गरिन्छ ।</p> <p>टोकन- Token. कामको शिलशिलामा सरकारी</p>
---	---

<p>कार्यालयमा जाँदा आफ्नो कामको प्रकृति अनुसार पालोको रुपमा लिइने नम्बर सहितको निस्सा ।</p> <p>टोपोग्राफिक नक्सा- topographical map. प्राकृतिक धरातलको बनावटसहितको बाटो, खोलानाला सबै प्रकारका प्राकृतिक तथा मानव निर्मित विस्तृतिहरू देखाइएको नक्सा ।</p> <p>टोल- locality, area. सहरको कुनै एक भाग वा खण्ड, सहरभित्रैको एक बस्ती वा हाता वा वार्ड ।</p> <p>टोलीप्रमुख- team leader. नाप नक्सा गर्ने टोलीको प्रमुख ।</p> <p>टौवा- a house or a shelter made up off wooden poles and planks, placement. गारो नलगाई थाम र दलिनहरू मात्र हालेर बनाइएको हावादारी घर, अग्लो मचान ।</p> <p>ट्रुनोर्थ- True North. True meridian ले देखाउने north, पृथ्वीको उत्तर दक्षिण ध्रुव जोड्ने काल्पनिक रेखालाई true meridian भन्छन् । यही meridian ले देखाउने उत्तरी ध्रुव ।</p> <p>ट्रष्ट- trust. गुठी, विश्वास । व्यक्ति, समाज वा राज्यले कुनै खास लक्ष्यलाई ध्यानमा राखी सो</p>	<p>लक्ष्य पूर्तिका निमित्त संस्था आदि स्थापना गरी उक्त संस्थाको दैनन्दिनी क्रियाकलापका लागि मूलधन नमासिने गरी अचल खातासमेत खोल्ने व्यवस्था ।</p> <p>उक्त व्यवस्थाका निमित्त खोलिएको अचल खाता, गुठी धन, उक्त व्यवस्था अन्तर्गत खोलिएको संस्था वा कार्यालय ।</p> <p>ट्रष्ट- trust. गुठी, विश्वास ।</p> <p>ट्राइलाटरेशन सर्भेक्षण- trilateration survey. त्रिभूजको तीनवटै भुजाहरूको मापन गरी गरिने सर्भेक्षण ।</p> <p>ट्राभर्स सर्भेक्षण- traverse survey. सीधा रेखाहरू एकपछि अर्को क्रमशः जोडी कोण र दूरी नापी गर्ने सर्भेक्षण । यसमा प्रयोग हुने रेखालाई ट्राभर्सको खुट्टा र दुई रेखा जोड्ने बिन्दुहरूलाई ट्राभर्स स्टेसन भन्छन् ।</p> <p>ट्रायङ्गुलेसन सर्भेक्षण- triangulation survey. त्रिभूजको तीनवटै कोणहरूको मापन गरी गरिने सर्भेक्षण ।</p> <p style="text-align: center;">★</p>
--	---

ठगी- cheating, fraud. धोका पारेर
वा छलछाम गरेर वा भुक्त्याएर
अर्कोको चिज लिने, ठग्ने
धुर्त्याइको काम ।

ठहर- decision, opinion,
finding. निर्णय, फैसला,
निष्कर्ष ।

ठहर्-नु- a place to stay or live.
बस्ने वा अड्ने ठाउँ, स्थान,
थलो ।

ठह्याउनु- to decide, to
recognize, to settle. विचार
गरेर टुंगो लगाउनु ।

ठाँटभैंसली- grazing land for
buffaloes. भैंसीको चरन,
भैंसी चर्ने/चराउने क्षेत्र ।

ठाँटी- a small one storied
house, passer- by's shelter.
बटुवाहरूलाई विश्राम लिन र
आराम गर्नका निम्ति
बाटाघाटामा बनाइएको चिटिक्क
परेको पाटी, पौवा । खेलाछेउको
उर्वर खेत ।

ठाडो कोण- vertical angle.
लम्बरूप सतहमा क्षैतिज
रेखासँग बनाएको कोण ।

ठाडो तस्बिर- vertical
photograph. क्यामराको अक्ष
ठाडो हुने बेलामा लिएको तस्बिर ।

ठाम- place, living place. ठाउँ,
स्थान, थात, थलो ।

ठिगारे- a farm labor or worker.
खेतको आली, कुनु आदि
खन्ने/मिलाउने खेतालो वा
बाउसे, रोपाइँ गर्दाको कोदाले
ज्यामी ।

ठीक- right, correct, true,
accurate. उचित, सत्य,
मनासिव, मिल्दो, उपयुक्त ।

ठीक देशान्तर- true meridian.
पृथ्वीको उत्तरी र दक्षिणी ध्रुव
जोड्ने काल्पनिक रेखा ।

ठीक वियरिड- true bearing. ठीक
देशान्तरको आधारमा
निकालिएको वियरिड ।

ठुटी बारी- uncultivated field
with stumps. ठुटैठुटा भएको
बारी वा खेत ।

ठूलो फर्म- a plain area of 25- 50
bigha land. नेपालको
कानूनअनुसार छब्बीसदेखि
पचास बिघासम्मको समथर
जग्गा ।

ठेक- contract, lease, a rent.

सालिन्दा बुझाउने गरिएको तिरो
वा दस्तुर ।

ठेक स्थितिका जग्गा- unregistered
land on contract. नदीकाट
बालुबुर्ज खोला पहिरो मिन्हा
नलिने र बढेको बढ जाँच
नभएसम्म दर्ता गर्नु नपर्ने जग्गा,
पहिरो ।

ठेकिनु- to be decided, to be
fixed. तोकिनु, काम कर्तव्य
निर्धारण गरिनु ।

ठेकी- perquisite charge, rent
for contract or lease.
ठेकवापतको रकम वा दस्तुर ।

ठेकीभेटी- prerequisite charge.
कुनै ठेक निश्चित गर्दा ठेक
पाउनेले दातालाई दिने दस्तुर ।
पहाडी खण्डमा तालुकदारले
रैतीलाई कुनै जग्गाको बहाली
दिएवापत लिने दस्तुर ।

ठेकुवा- contracted obligation.
यति भनी तोकिएको, ठेकिएको
(कुनै काम, कुरा, दस्तुर इ.) ।
ठेक्ने ।

ठेके- amount to be paid for in
the given time. तोकिएको
समयमा बुझाउनुपर्ने दस्तुर,
सालिन्दा तिनुपर्ने तिरो, नियम,
समय वा अवधिमा काम पूरा
गर्ने बोलकबोल, इजारा, ठेक्का,

ठेक्कामा बुझाउनुपर्ने जिनिस वा
रकम ।

ठेक्का- contract, lease. जग्गा
कमाएवापत बर्सेनि मोहीले
तल्सिडलाई बुझाउनुपर्ने
अन्नवाली वा कुत । कुनै
अड्डाखाना वा संस्थालाई
नियमित समयमा निश्चित
परिमाणमा दिइरहनुपर्ने
कबुलअनुसारको खाद्य वस्तु वा
चीजबीज ।

ठेक्का कबुलियत- contract bond,
lease. ऐन/कानूनबमोजिम
तोकिएको काम तोकिएको
समयमा गरूँला र बुझाउँला
भनी ठेक्का लिनेले सर्तबमोजिम
लेखिदिने कागत ।

ठेक्का कर- contract/tender rent.
ठेक्कापट्टा लिने ठेकेदारले
ठेक्काका आधारमा बुझाउनुपर्ने
कर वा रकम ।

ठेक्का पट्टा- deed of lease. ठेक्का
कबुलियत ।

ठेक्का बन्दोबस्त- lease or
contract agreement. कुनै
खेतीपाती सम्बन्धी काम गर्न,
मालसामान, सेवा उपलब्ध
गराउन दिने लिने पक्षबीच
शर्तहरू राखी गरिएको सम्झौता ।

ठेगाना- address, place,
destination, settlement,

decision. ठेगान, पता, वतन,
थातथलो, बसेको ठाउँ, निर्णय ।

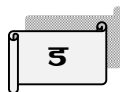
ठेली- a pile of papers, a ledger
of land records. कागज
पत्रहरुको चाड मिलाएर
राखिएको ढड्डा, एकै ठाउँमा
राखिएका पाना वा पत्रहरुको
खात ।

ठोरी- a famous forest area
situated in the southern
part of Chitwan district.
मध्य नेपालको भित्री मदेश
चितवनको दक्षिणी भेगमा पर्ने
पर्सा जिल्लाअन्तर्गतको प्रसिद्ध
जङ्गली क्षेत्र ।

ठोस प्रमाण- sound evidence.
भरपर्दो प्रमाण ।

ठौर- place. ठाउँ, थलो ।

ठौर ठेगान- living address.
रहने/बस्ने थलो, थातथलो ।

डँडाउनु- to impose fine.
जरिवाना तिराउनु ।

डगर- sandy land, narrow path.
बालुवा वा ग्रेग्रान रहेको जमिन,
साँघुरो बाटो, डहर, सोतो,
गोरेटो ।

डङ्गोल- a person deputed for
land surveying in Newar
caste. जग्गा, घर आदि नापी
गर्ने नेवार जातिको एक थर ।

डढेलो- wild fire, fire
conflagration, catching fire
of forest, meadow etc.
जंगलमा लागेको आगो,
आगलागी ।

डन्डुर- a hallow type of land, a
cave with a small mouth
and spacious hallow
inside. भित्रसम्म दर्रा वा
ओडार परेर फैलिदै गएको धोत्रो
जमिन, डौँडारो, बाहिर सानो
मुख वा प्वाल भई भित्र
ट्वाडट्वाड्ती खुल्ला भूमि वा
खण्ड भएको क्षेत्र, महाखोँच ।

डन्डोल- land measuring iron
chain. जग्गा नाप्न

<p>नियमबमोजिम निर्धारण गरी बनाइएको फलामे साइलो, नाप्ने सिक्री ।</p> <p>डप्लर सर्भेक्षण- doppler survey. भूउपग्रहको माध्यमबाट जमिनको नियन्त्रण बिन्दुको नियामक निकाल्ने आधुनिक प्रविधि ।</p> <p>डबली- a raised place surrounded by temples and houses where the drama like show of gods and goddess is performed on certain occasions, open space for short amusing shows or interludes, fair, junction. देवदेवीका प्राचीन नाच नचाउन सहरका विभिन्न स्थानमा जमिनबाट केही उठाई बनाइएको चौतारो जस्तो स्थल । धेरै बाटा जोडिने सहरका बीचको खुला ठाउँ ।</p> <p>डम्पी लेभल- dumpy level. एक प्रकारको लेभलिङ्ग सर्भे गर्ने यन्त्र । यो लेभलमा एउटा टेलिस्कोप समतल नली र समतल गर्नका लागि पेचहरू राखेका हुन्छन् । यो यन्त्रको टेलिस्कोप तल माथि घुमाउन नहुनेगरी बनाएको हुन्छ । यन्त्रको दिशा उल्टो गर्न पेचहरू खोलेर घुमाउन सकिन्छ ।</p>	<p>डहर- a narrow passage, a by-path. साँघुरो बाटो, गोरेटो, गल्छेडो, गल्ली, सोतो, डोरेटो ।</p> <p>डाँडाकाँडा- ridges of mountains. डाँडाहरूको समूह वा शृङ्खला, पहाड/पर्वत ।</p> <p>डाँडो- top of the mountain or the mountain. पहाडको चुलिएको भाग, पहाड/पर्वतको चुचुरो । अग्लो र ठूलो डिल ।</p> <p>डाइमेन्शन- dimension. आयाम (कुनै भुजाको नाप) ।</p> <p>डाटम सतह- datum level. समान उचाइ भएको काल्पनिक सतह । डाटम सतहको उचाईले अन्य विन्दुको उचाई संकेत गर्दछ ।</p> <p>डाटम स्टेसन- datum station. डाटम सतहबाट ठीक उचाई भएको विशेष प्रकारले बलियो स्मारक चिन्ह राखेको विन्दु डाटम स्टेसन अर्थात आधार बेन्च मार्क ।</p> <p>डाटा- data. जग्गाप्रशासनसँग सम्बन्धित नक्सा, फिल्डबुक, प्लट रजिष्टर, मोठ, श्रेस्ता, लिखत, रोक्का-फुकुवा, फाँटबारी, अनुसूची फाराम, मिसिल आदिमा उल्लेख भएका विवरणहरू, प्रणालीमा प्रविष्ट गरिएका विवरण ।</p>
---	--

डाटा डिजिटाइजेशन- data

digitization. जग्गासँग सम्बन्धित सक्कल कागजात (मोठ, नक्सा, फिल्डबुक, प्लट रजिष्टर, श्रेस्ता, रोकका, निर्णय मिसिल, पारित लिखत आदि) मा उल्लेख भएका विवरण (जग्गाधनी, घर जग्गा, मोही, गुठीको प्रकार, ठेगाना, भोगको प्रकार आदि) भूसूचना प्रणालीमा व्यवस्था गरिएको सङ्केत र मोड्युल अनुसार प्रणालीको सम्बन्धित खण्डमा गई ती डाटा प्रविष्टी गर्ने कार्य ।

डाटाबेस ब्याकअप- data base

back-up. नापी कार्यालय र मालपोत कार्यालयमा व्यक्तिको (अमूल्य सम्पत्तिको रुपमा रहेका) घरजग्गा सम्बन्धी प्रमाणहरु, दैनिक कारोबार लगायत महत्वपूर्ण विवरणहरु कम्प्यूटरमा लागेको भाइरस, बाढीपहिरो, चोरी, आगलागी आदि कारणहरुबाट नष्ट हुन सक्ने हुँदा, ती घटनाहरुबाट बच्नका लागि विभिन्न स्टोरेज डिभाइस (कम्प्यूटर हार्ड डिस्क, फ्लाश ड्राइभ, डि.भी.डि., सी.डी.आर., टेप ड्राइभ) आदिमा राखिने अभिलेख वा विवरण, अभिलेख सुरक्षित राख्ने एक प्रकारको माध्यम ।

डाडनी- advance. जग्गाको बाली नकाटिँदैमा उब्जनीको अनुमान गरी कृषकलाई दिइने पेशकी वा अग्रिम मूल्य ।

डायरी- diary. दैनिकी लेखिने कापी, उल्लेखनीय काम कुरा टिपिने पुस्तिका वा कापी, मिसिल ।

डिक - pledge. बन्धकी, धितो ।

डिगर- different land. मौजा बेग्लै जग्गा ।

डिजास्टर रिकभरी साइट- disaster recovery site. नापी तथा मालपोत कार्यालय अन्तर्गत जग्गाप्रशासन सम्बन्धी सेवा सूचना प्रविधिको माध्यमबाट प्रदान गर्न बनाइएको कम्प्यूटर एप्लिकेशन प्रणाली, सुरक्षितरूपमा सञ्चालन तथा स्ट्याण्डबाई ब्याकअप गर्न आवश्यकता अनुसार बनाइएको विशेष किसिमको व्यवस्था ।

डिजिटल डाटा- digital data.

औपचारिक तवरले तयार गरी भूसूचना प्रणालीमा राखिएको जग्गा सम्बन्धी विवरणहरुलाई हेर्न, अध्ययन, अद्यावधिक र प्रिन्ट गर्न सकिने गरी कम्प्यूटरमा प्रविष्ट जम्मा गरिएको डाटा ।

डिजिटाइज- digitise. Hard copy

मा रहेको नक्शा डाटाहरु
कम्प्यूटरमा प्रविष्ट गर्ने कार्य ।

डिपो- depot. विक्री वितरण वा
आपूर्तिका निम्ति कुनै सामान
राखिने केन्द्र, गोदाम, भण्डार ।
सेनामा नयाँ जवानहरु भर्ती गर्ने
र तालिम लिने ठाउँ ।

डिफ्रेन्सियल मोड- differential
mode. अन्तरिक्षमा विभिन्न
कक्षमा घुमिरहेका उपग्रहमध्ये
संसारको कुनै पनि ठाउँमा, कुनै
पनि समयमा कम्तिमा चारवटा
उपग्रह देखिने हुन्छ । यी उपग्रह
देखिने समयमा भिन्नाभिन्नै
दुईवटा रिसभरले दुईवटा
ठाउँबाट रिडिङ गरिनेलाई
डिफ्रेन्सियल मोड भनिन्छ ।

डिभिजन- division. क्षेत्र, फाँट,
विभाग, श्रेणी ।

डिभिजन-बेन्च- division bench.
फुलबेन्च भन्दा तल्लो सिङ्गल
बेन्चले गरेको फैसला उपर
पुनर्विचार गर्ने दुई जना
न्यायाधीश भएको बेन्च वा
सभा, खण्ड न्यायाधीकरण ।

डिल- heightened row of the
land, brim, edge. सुरक्षाका
निम्ति वा साँध सिमाना
अलग्याउन बनाइने जमिनको
ठूलो आली, कान्लो, किनार ।

डिल्कनु- a less heightened line
made in the midst of field
kept for collecting water of
irrigation. सानो डिल ।

डिष्ट्रोशन- distrotion. इमेजको
रूपमा वा आकारमा भएका
संकुचन ।

डिसमिस- dismiss. बर्खास्ती,
निष्क्रिय पार्ने काम, खारेज गर्ने
काम ।

डिही- land property, slant land.
कसैको खान्की, पाखो जग्गा ।

डुबान समस्या- inundation
problem. जग्गा जमिन पानीमा
डुब्ने समस्या ।

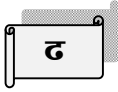
डेउडी- porch, lobby, curve,
bend. ढोका अघिल्लिरको ठाउँ,
खड्गेली, बाटोघाटो मोडिने वा
सडक घुमेको ठाउँ, मोड, घुम्ती ।

डोच्यौँटो- lane, narrow passage.
डोरेटो, गोरेटो ।

डोबिल्को- pitch, ditch. पानीको
सानो पोखरी जस्तो दह वा
कुवा, प्रायः गाईवस्तुलाई पानी
ख्वाउन बनाइने गरिन्छ ।

डोर- deputation, official
visiting team, tour on
work. कुनै काम विशेषका
निमित्त अड्डाबाट खटी जाने

कर्मचारीको दल, दलले गर्ने कार्य ।	आदिमा परेको भ्वाङ, भङ्कारो, डन्डुर ।
डोरपास- registration of deeds on official visit. लिखत पारित गराउनका लागि डोर-मुकामबाट गरिने कार्य ।	ड्याङ- a ridge, furrow. माटोको डील, खेती बनाउनका लागि दुई तिर कुलेसो पारी बीचमा उठाइएको माटोको डील ।
डोरैटो- lane, a narrow passage. एक-दुई जना मात्र हिँड्न हुने सानो बाटो, गोरैटो ।	ड्रिफ्ट- drift. हावाको बल वा असरले अथवा अरु कुनै कारणले हवाईजहाज आफ्नो सीधा बाटो छोड्छ । यसबाट तस्विरमा वस्तुको स्थानमा फरक आउँछ जसलाई ड्रिफ्ट भनिन्छ ।
डोरो- a narrow path. बाटो, गोरैटो ।	★
डोरोबाटो- a straight forward way. लक्ष्यमै पुगिने सोझो बाटो ।	
डोल- low level cultivated land between two hills. दुई पहाडका बीचको खेत, ढोल, पानी खेत ।	
डोलखेत- low paddy land between the two high lands or mountains. दुई डाँडाका बीचमा रहेको खेती गर्न हुने लामो, सोतो जमिन ।	
डोल्सी- ditch, underground moat. दुईतिर किनार उठेको भई माझमा गहिरो परेको खाल्डो ।	
डौँडारो- a pit or hill made in land hill or mountain as a small cave. पर्वत-जमिन-भित्ता	

ढडेन/ढडचान- barren or infertile land. काँस, खर आदि घाँस उम्रेको बाँभो जग्गा । ढड्डी नै ढड्डी भएको जग्गा ।

ढड्डा- register, a ledger. मोठश्रेस्ता, दर्ता किताब, ठूलो वही खाता ।

ढल- gutter, drain. बसेको पानी र फोहोर पानी बग्ने कुलेसोका किसिमले बनाइएको पनालो, नाला, एकथरी खुला कुलो ।

ढलपा- sewerage office. मलकालमा कुलो पानी आदिको रेखदेख गर्ने कर्मचारी र त्यस्तो कर्मचारी रहने अड्डा ।

ढाँड- stony ground, uncultivable land. ढुङ्गा धेरै भएको वा भित्रभित्र पानी छिरी पानी नअड्ने र बालीनाली नहुने जमिन, ढँडचान ।

ढाप- mire, low damp land. पानी नसुक्नेखालको जमिन, थलथले सीम, धाप ।

ढालू- slopping land. पानी बग्ने किसिमको थोरै भिरालो वा

ओरालो, ढलुवा जग्गा, निकास आदि ।

ढिक- heaps of soil, a small mound. ढिस्को, थुम्को, ढिस्कुरो ।

ढिके पर्वत- a hill surrounded by low land. वरिपरि खाल्ताखुल्टी भई ढिकाढिका जस्तो परेको देखिने पहाड ।

ढिस्कनु/ढिस्कनो- heaps of soil, a small mound. सानो ढिस्को ।

ढिस्का/ढिस्की- a collection of small mounds. साना ठूला धेरै ढिस्काको समूह ।

ढिस्करो- mound, hillock. सानो ढिस्को ।

ढुङ्गा- state, border, boundary, boarder sign. सीमा वा सिमानामा गाडिएको चिनो ।

ढुङ्गाको खलल- border of dispute. सिमानामा रहेको लट्ठा वा निर्धारित क्षेत्र, रेखा, चिनो आदि सम्बन्धी गोलमाल, साँधको विवाद वा झगडा ।

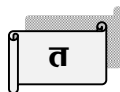
ढुङ्गाको खानी- source of stone, stone quarry. घर, बाटो आदिको निर्माणका निम्ति ढुङ्गाहरु भित्रने खानी ।

ढुङ्गेन- stony land. ढुङ्गा सहितको जग्गा ।

ढेप- a quire of Nepali paper.

दश ताउ नेपाली कागजको
परिमाण ।

ढेप्-नु- to encroach. जग्गाको साँध
सिमाना मिच्नु ।

तक्षकार- surveyor. जयस्थिति
मल्लको राज्यकालमा घरबारी
नाप जाँच गर्न नियुक्त कर्मचारी ।

तजबीजी अधिकार- discretionary
power. स्वविवेकाधिकार, आफ्नो
तजबीज वा स्वविवेकमा प्रयोग
गर्न सकिने अधिकार ।

तट क्षेत्र- coastal region, a land
territory which doesn't
belong to any country, a
territory which doesn't
take any other countries
side but remain neutral
especially in war. कुनै
शक्तिको निष्क्रिय हुने भाग वा
कतैपट्टि पनि संलग्न नभएको
क्षेत्र ।

तटबन्ध- embankment, dam.
सुरक्षा तथा उपयोगिताका निम्ति
नदीको चौडाइ साँघुन्याउन
त्यसको किनारामा उठाइएको
पर्खाल, बाँध ।

तटवर्ती- coastal, land nearby
the sea-coast without
having anybody's
ownership. समुद्री किनारमा

रहेको । कुनै पक्षमा नलागेको वा नभिजेको ।	तपसिल- particulars, followings, details. निम्न-लिखित, फाँटबारी ।
तटस्थ- neutral, indifferent, impartial. निष्पक्ष, कसैको पक्ष नलिने ।	तप्पा- area of unit of a district. मौजा, जिल्ला अन्तर्गतको सानो भू-भाग ।
तटिनी- river or streams नदी, खोलो ।	तबर- way, method. किसिम, उपाय ।
तटी- river bank, coast, brink, shore. नदी वा समुद्रको तट, किनार ।	तमसुक- debenture, bond, promissory bond. ऋणीले साहूलाई आफूले ऋण लिएको प्रमाणस्वरूप लेखिदिने कागज, आसामी र साहूबीचको लेनदेनसम्बन्धी प्रमाणको लिखत ।
तटीय- coastal. तटसम्बन्धी, समुद्री किनारको ।	तमसुक फट्टा- the tearing of the bond paper after the loan has been cleared or paid. तमसुकमा लेखिएबमोजिमको साँवाव्याज चुक्ता भएपछि असुली जनाई शिर च्यातेर आसामीलाई नै फिर्ता दिइने तमसुक ।
तटीय मैदान- coastal ground. समुद्री किनारमा अवस्थित भूभाग ।	तमादी- date-expired deed, out-dated bond. म्याद समाप्त भैसकेको कागज वा तमसुक ।
तडाग- lake, pond. तलाउ, ताल ।	तमाम- whole, completed. सबै, सम्पूर्ण, समाप्त ।
तटिम्बा- investigation made twice, re-enquiry. मुद्दामा कारणीहरूलाई दोहोर्याई तेह्र्याई गराइने बयान ।	तय- select, decision. निश्चय, समाप्त ।
तत्काल- immediately, promptly, instantly. तुरुन्त, उत्तिखेरै, उसैवेला ।	
तथ्य- fact, reality. सत्य, साँचो, वास्तविक ।	
तनखा- pay, salary, allowance. वेतन, तलब ।	

तरकीव- way, method. उपाय,
विधि, तरीका ।

तरल सम्पत्ति- liquid assets. बैंक
वा वित्तीय संस्थाको नगद
मौज्दात, बैंक वा वित्तीय
संस्थाले चल्ली खातामा राखेको
मौज्दात, बैंक वा वित्तीय
संस्थाले राष्ट्र बैंकमा राखेको
मौज्दात र राष्ट्र बैंकले समय
समयमा तरल सम्पत्ति भनी
निर्धारण गरिदिएको बैंक वा
वित्तीय संस्थाको सम्पत्ति ।

तरल सीमा सिद्धान्त- fluid
boundary principle. यो
सिद्धान्तअनुसार कुनै नदीले
विस्तारै तथा क्रमशः अथवा धेरै
वर्ष लगाएर बहावको बाटो
बदलेको छ भने यस्तो
अवस्थामा हालको नदीको मध्य
भागलाई सिमाना मान्ने गरिन्छ ।

तराई- terai, the flat and leveled
land down below the
mountain regions.
पहाडमुनिको फराकिलो समतल
भूभाग, मधेस ।

तरीका- way, method, process,
style, technique. उपाय,
विधि, ढंग ।

तरेली- slopping land. भिरालो
जमिन ।

तर्क- argue, reason, opinion.
दलिल, कारण, विचार, अनुमान ।

तल चिह्न- bench mark. समुद्रको
सतहबाट जमिनमा स्थापना गरी
परिशुद्ध तरीकाले उचाइ मापन
गरिएको कुनै बिन्दु ।

तलब- pay, salary,
remuneration. वेतन,
पारिश्रामिक, तनखाह ।

तलमाथि तरीका- rise and fall
system. यो तरीकामा हरेक
पल्ट स्टाफ रिडिङको
भिन्नताबाट उचाइको भिन्नता
निकालिन्छ । तल चिह्नमा
स्टाफ रिडिङ गरेपछि अगाडिको
स्टाफमा गरिन्छ । तल चिह्नको
स्टाफ रिडिङ बढी र अगाडिको
स्टाफ रिडिङ घटी भएमा तल
चिह्नको स्टाफ रिडिङमा
अगाडिको स्टाफ रिडिङ
घटाउनुपर्छ । यसमा उचाइ
घटेको देखिन्छ । यदि अगाडिको
स्टाफ रिडिङ तल चिह्नको
स्टाफ रिडिङ भन्दा बढी भएमा
उचाइ बढेको देखिन्छ ।

तलरूप- relief. नक्सामा जमिनको
सतहलाई शुद्ध एवम् प्रष्ट
बुझिनेगरी देखाइने सङ्केत ।

तलरूप डिस्प्लेसमेन्ट- relief
displacement. यदि जमिन
समतल नभई अग्लो वा होचो

भयो भने खिचेको तस्विरमा आएका वस्तुहरू ठीक स्थानमा नआई अलि फरक स्थान आएको हुन्छ । जसलाई तलरूप डिस्प्लेसमेन्ट भनिन्छ ।	जग्गा कमाउने मोहीबाट पाउने बाली वा ठेक ।
तलहट्टी- low land. वेंसीको वा तराईको जमिन ।	तस्विर नियन्त्रण बिन्दु- photo control point. फोटोग्रामेट्रिक सर्भेक्षणका लागि तस्विरमा देखाइएका जमिनमा रहेका नियन्त्रण बिन्दु ।
तली-lower part of the land, a word of indication given by the ploughman to the bulls to go to the lower part of the land. तलतिरको ठाउँ वा भाग ।	तहकीकात- investigation, inquiry, evidence collection. जाँच पड्ताल, छानवीन, सबूद प्रमाणहरु बुझ्ने कार्य ।
तलैतला- house having many stories. धेरै तला वा खण्ड । थाकैथाक, तहैतह ।	तहत्तर बहत्तर- dry wood floating on a river. नदीबाट बगेर आएका लकडीहरु ।
तलैया- related to the pond, a small pond. तालसम्बन्धी, तालको, तलाउ ।	तहबितह- uneven land i.e. hilling type of land having high or low surface. अग्लो- होचो जमिन, अड्बेखड्बे ठाउँ ।
तल्ली बैँसी- the last or the ending land of the village तल पर्ने बैँसीको नाउँ, पुछारको बैँसी ।	तहबील- treasury. अड्डा अदालतको जिन्सी नगदी राख्ने ढुकुटी ।
तल्लिड- land owner, land lord. ठेकिएको बाली लिनेगरी मोहीलाई जग्गा कमाउन दिने व्यक्ति, जग्गाधनी ।	तहरीर- assistant, subordinate. हाकिम मुनिको मुख्य कर्मचारी ।
तल्लिड बोटी- landlord's share of the crop, rent. जग्गाधनीले	तहविल मसौट- to embezzle public property (cash and kind). आफ्नो जिम्मा वा जवाफदेहीमा रहेको सरकारी सार्वजनिक राजश्व लगायतको नगद वा जिन्सी मास्ने वा

अनधिकार प्रयोग गर्ने वा दुरुपयोग गर्ने कार्य ।	तामेली- postponement, repealation, disposition. कार्यालयबाट सम्पादन गरिने काममा प्रयोग भएका कागजात, पारित लिखत वा मिसिलहरुलाई सुरक्षित साथ अभिलेखबद्ध गरी राख्ने वा हाललाई कारवाही स्थगित गर्ने कार्य ।
तहसिल-dues revenue collection, realization. उठतीपुठती वा असुलउपर गर्ने काम । त्यस्तो काम गर्ने अड्डा ।	तामेली- फाँट- record keeping section. काम कारवाही समाप्त भएका मिसिल कागजातहरु सुरक्षित तरीकाले राख्ने ठाउँ ।
तहसिलदार- record keeper, executer. सरकारी रकमकलम, मालपोत आदि उठाउने वा असुलउपर गर्ने व्यक्ति, त्यस्तो काम गर्ने कर्मचारीको दर्जा ।	ताम्रपत्र- copper plate in script. कुनै विशेष दान धर्म र ठूलठूला कामकाजको प्रमाण पछिसम्म रहोस् सबैले जानुन् बुझुन् भनी तत्सम्बन्धी विवरणहरु कहिले नास वा नष्ट नहुने भनी खोदाई वा कुदाई राखिएको लेख भएको ताँवाको पातो ।
तहसिलदारी- the post or the work of a collector. तहसिलदारको काम वा दर्जा ।	तायदात- list of property, details of property. सम्पूर्ण जायजेथाको लगत ।
ताइखाना- tunnel. सुरुड ।	तायदाती- description of confiscated property. जायजात सर्वस्व गर्दा संकलित धनमालको विवरण ।
ताकिता- reminder. काम कुरो छिटो गराउनका लागि गरिने हतारो, पुनः पुनः गरिने पत्र व्यवहार ।	तायदाती फाराम- form listed with document of listed property. सम्पूर्ण जायजेथाको लगत उतारिएको फारम ।
तागोतगारो- the boundary made of wall or fence to surround the house or land. घर-जग्गाको साँध-सिमाना, बार, गौँडो ।	
तामेलदार- delivery man, junior civil servant for delivery of notice or summon. म्याद, सूचना, नोटिस् आदि जानकारी गराउने तल्लो तहको कर्मचारी ।	

तारघाट- a particular bank of the river from where crossing of it can be easy. नदी तर्ने खास ठाउँ, जङ्घार, घाट ।

तारीख- due date, a date of presence. निश्चित दिनमा उपस्थित हुनु भनी दिइएको मिति ।

तारीख तोक्नु- to fix the day for presence. मुद्दामा पक्ष-विपक्षलाई अदालतमा हाजिर हुन दिन तोक्नु ।

तारीखपर्चा- order slip of presence निश्चित दिनमा उपस्थित हुनु भनी पक्ष-विपक्षलाई मिति तोकी दिएको कागजको निस्सा ।

तारे भीर- a very steep and high mountain or a hill. साढै अग्लो र कहालीलाग्दो ठाडो पहरे भीर ।

तार्किक निष्कर्ष- logical end. कुनै विषय वा समस्यालाई ठीकसँग निकास दिने कार्य वा प्रयोग ।

ताल-lake, pond. प्राकृतिक ठूलो पोखरी वा कुण्ड, दह, सरोवर ।

तालुक- jurisdiction, authority. कसैको मातहतमा रहेको क्षेत्र वा इलाका, तैनाथ । कुनै जवाफदेही रहेका कुराको वास्ता, सरोकार ।

तालुक अड्डा- authorized office.

तालुक भएको वा तालुक लिन अड्डा, माथिल्लो अधिकार लिएको अड्डा ।

तालुकदार- revenue agent, landlord. रैतीबाट मालपोत असुलउपर गरी मालमा दाखिल गर्ने र तालुकदारी ऐन/सवाल बमोजिम काम गर्ने व्यक्ति, गाउँको मुखिया, जिम्मावाल । तैनाथवाला, तालुकवाला ।

तालुकदारी- act of revenue agent. तालुकदारको काम वा अधिकार, तालुकदारको प्रथा, जिम्मावारी ।

तालुकवाला- authority, power. जिल्ला वा गौँडाभरको मुख्य निकास दिने हाकिम । पहिले जिल्ला वा गौँडाको बडाहाकिम (अचेलको प्रमुख जिल्ला अधिकारी) ।

तिब्री- summit of a mountain. पहाडको चुचुरो, टाकुरो, टिउरी ।

तिरतार- to pay off the loan and make the account clear. सापटी-उधारो आदि र दस्तुर-शुल्क आदि तिर्ने काम, तिरोतारो, तिरोभरो ।

तिरान- payment, repaying, the annual revenue tax. तिरो, तिरोभरो, तिरोतारो, कुत, बाली ।

तिरुवा- one to whom due is to be paid. तिरो तिर्नुपर्ने, तिर्न ठेकिएको, तिरो लागेको, तिर्ने, बुझाउने ।

तिरुवा बिर्ता- granted land with nominal revenue. केही पोता वा मालपोत तिर्नुपर्ने बिर्ता जमिन ।

तिरुवा माफी बिर्ता- granted revenue free land. तिरो तिर्न नपर्ने बिर्ता, पूरा बिर्ता ।

तिरुवा बिर्ता- यति तिरी खानु भनी दिएको जग्गा ।

तिरो- rent, revenue. जग्गाको पोत, कुत वा बाली, मालपोत, भूमि कर ।

तिरो दपोट- concealment of revenue. खोलो पहिरो लागि जग्गा खेती गर्न अयोग्य भनी दर्ता सेस्ताको लगत काटिएकोमा पछि जग्गा खेतीयोग्य भएपछि साविकबमोजिम दर्ता गरी तिरो तिरी खानुपर्नेमा सो नगरी जग्गा भोग गर्ने कार्य ।

तिरोतारो- clearance, repayment. मोहीले तल्लिडलाई बाली तिर्ने काम, तिरोभरो ।

तिर्जा- land holding certificate, register of land, letter of authority to collect rents

on jagir land. पुरानो चलनअनुसार सैनिक अफिसरहरूले जागिरको सट्टा बालीमात्र उठाई खान पाउने रसिद । जग्गाको नम्बरी प्रथा वा त्यस्तो जग्गालाई दिइने निस्सा ।

तिर्जा व्यवस्था- receipt for crops, certificate given to government employee to collect the product of certain land from the tenant, registered land list. Receipt for having land, land holding certificate given to government or authority. पहिले पहिले सरकारी जागिरदारलाई (वि.सं. २००७ साल अघि) तलब दिन नगदको सट्टामा जिन्सी पाउने गरी दिएको जग्गाको प्रमाणको पूर्जा । बाली उठाउनका लागि जागीरदारलाई दिइएको रसीद वा निस्सा व्यवस्था । जग्गाको नम्बरी प्रथा र त्यस्तो नम्बरी जग्गाको प्रमाण सम्बन्धमा दिइने निस्सा, तलब वा पारिश्रमिकको रूपमा मोहीबाट बाली उठाउन दिइने निस्सा । तलबदारले मोहीसँग लिन पाउने बालीको दर तोकिएको निस्सा ।

तीन महल- land register. मोठ जग्गाको लगत ।

तीनमुहानी- a place having a source of three rivers from where the rivers flow in three directions. तीन नदीको मुहान भएको ठाउँ, तीनतिर भङ्गाला फाटेको ठाउँ ।

तीर भूमि- lands lying on the banks of the rivers. नदी वा खोला छेउछाउको जग्गा, नदीको बगर ।

तुलफूल विर्ता- granted land as for management of fruits and flower in the temple. तत्कालीन श्री ५ वा श्री ३ ले नियमित पूजा आजा गर्ने मठ मन्दिरमा चढाउन चाहिने फलफूल व्यवस्था गरी खानु भनी दिएको जग्गा, माया गरी दिएको जग्गा ।

तृणभूमि- low land where grass is much grown. घाँस प्रशस्त हुने जग्गा वा क्षेत्र, भोर, ढड्डी हुने ठाउँ ।

तेरिज- summary, abridgement. मजबुन, सारांश, जम्माजम्मी ।

तेरोमेरो- dispute about possession. स्वामित्व वा अधिकार सम्बन्धी उठेको विवाद ।

तेल क्षेत्र- that area of land where oil mines/ resources are found, place or country

from where works related to oil is managed. पेट्रोल-मटितेल आदि खनिज स्रोत भएको क्षेत्र, खासगरी तेलसम्बन्धी कामकाज मात्र गरिने क्षेत्र वा स्थल ।

तोक- order, directive. निवेदन, दरखास्त आदिमा सम्बन्धित अधिकारीले लेखिदिने आदेश वा निर्देश ।

तोकिएको अधिकारी- prescribed or authorized authority. सरकारले निश्चित काम गर्ने भनी खटाएको पदाधिकारी ।

तोस- a passage made in fields or cultivated land to make the extra water flow. खेतबारीमा जम्मा हुने भल तर्काउन भनी बनाइने छेउछाउको कुलेसो वा खाँद, लेटो, खोल्सो ।

त्यागपत्र- resignation, demission. राजिनामा, छोडपत्र ।

थ

थर- some plots of land being in the ownership of a certain class of men. प्रकार, किसिम । कुनै थरीका मातहतको आबादी (जग्गा आदि) ।

थरी- a kind of land under the little of a cast. कुनै थर जातिको मातहतमा रहेको आबादी जग्गा ।

थर्पु- small hut made in between the walking path of hilly remote and distant regions for the paasegers to take shelter in cold season having small shops of daily necessary articles , a camp with tents of military men. बाटाघाटामा बनाइएको हिउँदै छाप्रो, क्याम्प, क्षेत्र, भेक ।

थली- a leveled field in hill. अग्लो ठाउँको सम्म परेको जमिन, बस्ती बसाल्न योग्य भूखण्ड, टार ।

थलो- place, land ठाउँ, थात, जग्गा ।

थाउलो- a small portion of land which has been left while the other part has been ploughed. सानो ठाउँ, जमिनको सानो टुक्रो । खनजोत गर्दा वा लिपपोत गर्दा खाली रहेको अर्थात् नजोतिएको वा लिपपोत नगरिएको भागको जमिन, राँटो ।

थात- a place of long settlement or residence. बासस्थान, थलो, ठाउँ, बासो, आश्रय ।

थातबास- residence, settlement. थातथलो, बसोबास, बसोबासी थलो ।

थाति/थाती- deposit, security, mortgage. धरौटी, जमानत, नासो ।

थान- count, item, unit. गोटा, इकाई, संख्या ।

थाप्लो- the peak of the mountain. पहाड/पर्वतको माथिल्लो भाग, टुप्पो, चुचुरो ।

थारो- an unproductive or barren land, a temporary hut made in the side or midst of the field to take care of the growing harvest and fruit. केही नउब्जने (जमिन इ.) ।

थालनी- beginning, starting, शुरु, आरम्भ ।

थाला/थावल- a low pit like a furrow dug round the plants for water supply for it. रुखबिरुवाका फेदमा पानी जम्न दिन वरिपरि डिल हाली बनाइएको खाल्डो, थाँवल, आलवाल ।

थालिम/थालिमे- an even or levelled land with smooth surface. सम्म परेको, समथर, टार परेको ।

थिमेटिक नक्सा- thematic map. कुनै विशिष्ट प्रकारको सूचना/विषय सम्प्रेषण गर्ने उद्देश्यका निमित्त तयार पारिने नक्सा (जस्तै- पर्यटन स्थललाई देखाउने नक्सा, भू-उपयोगको अवस्था देखाउने नक्सा) ।

थियोडोलाइट- theodolite. क्षैतिज कोण (horizontal angle) र ठाडो कोण (vertical angle) नाप्ने यन्त्र ।

थुम- small division of land separated in different units for the purpose of collecting revenue, as Teehrathum, Panchthar, hillock or land with mound or knoll surrounded with

low level. पुरानो व्यवस्थामा किराँतखण्डमा तिरोको आधारमा भिन्नभिन्नै एकाइमा तोकिएको स-साना हाता वा इलाका, तेह्रथुम, पाँचथर, आठराई, पर्वतीय शिखर वा थुम्को ।

थुमल- small division of land separated in different units for the purpose of collecting revenue, hillock or land with mound or knoll surrounded with low level. थुम, थुमभित्रको निश्चित इलाका वा क्षेत्र ।

थुमली- mountain-dweller. लेकाली ।

थुम्काथुम्की- big and small hillocks spread in near areas. पहाड आदिमा साना-ठूला, अग्ला-होचा थुम्काहरूको समष्टि ।

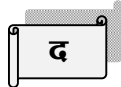
थुम्को- a land having a heightened space as a mound of hillock. सानो बाटुलो डाँडो, पर्वत, शैल, चुली, चुचुरो, सानो थुम ।

थुम्क्याइलो/थुम्क्यैलो- land laid as hillock, mound or knoll situated on a little heightened place. थुम्किलो ।

थेग्ला- an open and extensive place in the middle of a jungle or in snowy regions. हिमाली प्रदेशको जङ्गलबीचको खुला ठाउँ, वन जङ्गलबीचको खुला ठाउँ ।

थैली- price of land fixed while buying and selling. जग्गा किनबेच गर्दा तमसुकमा लेखिएको वा लेखिने मोल ।

थैली भण्ड्याउने- by depositing or referring an amount for pre-emption. आफ्नो सन्धी सर्पन पर्ने हकवालाले बेचेको जग्गा निखन्नका लागि मालपोत कार्यालयमा अग्रमर्मा रुपमा राखिने रुपैयाँ ।

दक्षा- land, earth. भूमि, पृथ्वी ।

दक्षिणापथ- an extensive belt of southern land that spreads from Abhanti and Rikshwan upto Bindhyachal mountain. अवन्ती र ऋक्षवान्देखि वा विन्ध्यपर्वतदेखि दक्षिणको भूभाग ।

दण्ड कुण्ड- fine, punishment. दण्ड सजाय, जरीवाना ।

दन्त- small and big peak of the mountain situated in a row. पहाडको लहर मिलेका सानातिना चुचुराको समूह ।

दन्तक- a pointed stone lying in a hill area. पहरामा चुच्चिदै बाहिर निस्केको ढुङ्गो, चुच्चे पहरु ।

दपोट- using of the government land without paying its tax, to use somebody's property for a certain period and after this try to claim as his own. सरकारी जमिनको कर, पोत, तिरो आदि

<p>नतिरी लुकाई-छिपाई जग्गामात्र भोगचलन गरी खाने काम ।</p> <p>दफा- section, part, item. श्रेस्ताको एक खण्ड विशेष, ऐन वा महलको एक अंश ।</p> <p>दफा लगाउनु- to specify a number of law, to mention a section of law, to convince under a section of law. ऐनको नम्बर वा दफा तोकेर निर्णय वा सजाय गर्नु ।</p> <p>दमार- a malaria spot that lies near the jungle or the flowing water, a place like a hedge or shrub. खोला किनारको वा औलो लाग्ने जङ्गलबीचको खोंच, औलिया ठाउँ । झरैझर भएको भाडी वा ठाउँ ।</p> <p>दर- rate, price, value, worth, ratio. क्रयविक्रय गरिने वस्तुको निश्चित परिमाण वा एकप्रतिको निर्धारित मूल्य, रेट, भाउ । मोल, मूल्य, दाम ।</p> <p>दर सन्तान- serial of coming generation. पछि आउने सन्तानहरुको क्रम ।</p> <p>दरखास्त- application, petition. निवेदनपत्र, आवेदनपत्र ।</p>	<p>दरपीठ- endorsement as of rejection. रीत नपुगेको वा कानूनले दर्ता गर्न नहुने भएमा लिखतको पछाडि सो को कारण उल्लेख गरी सम्बन्धित पदाधिकारीको सही गराई, मिति उल्लेख गरी निवेदकलाई फिर्ता दिने र सो को भरपाई राख्ने कार्य ।</p> <p>दरबन्दी- staff, scale, salary. कर्मचारी, संख्या, ठेकिएको तलब वा खान्नी ।</p> <p>दरान- putting the application on record. लगत किताबमा चढाउने वा दर्ने काम ।</p> <p>दरान तिरान- paying the tax of land and making it to be written in record file. लगत, सेस्ता आदिमा चढाउने र तिरो तिर्ने काम वा व्यवस्था (जग्गाको) ।</p> <p>दरार- a chasm, a crack or split made on land due to dryness of soil from heat or from the tremor of earthquake. भित्तो, जमिन, काठ आदि चर्केको वा चिरिएर प्वाल परेको ठाउँ, धसान, चिरा । धरातल भासिएर बनेको छिद्र ।</p>
--	--

दरिनु

दरिनु- to be registered, to be enlisted. दर्ता गर्नु, नाम पर्नु, दर्जिनु ।

दरी- a hole made on the wall of a mountain, cave, tunnel. पर्वतको भित्तामा हुने ओडार वा भ्वाङ, कन्दरा, गुफा, सुरुङ ।

दर्ता- registration, entry. कुनै जग्गामा स्वामित्व सहित कानूनी मान्यता दिने गरी नापीको फिल्डबुक वा मालपोत कार्यालयको मोठमा अभिलेखीकरण गर्ने कार्य ।

दर्तागुठी- registered trust. व्यक्तिगत रुपमा सञ्चालन गरे पनि सरकारी श्रेस्तामा दर्ज गरिएको गुठी जग्गा ।

दर्ताफारी- deed as a separation of one's portion from another. सगोलको जग्गामा आ-आफ्नो भाग छुट्याउने लिखत, जग्गाधनीहरुको नाममा संयुक्त दर्ता रहेको जग्गा आ-आफ्ना नाममा अलग अलग दर्ता गर्ने कार्य ।

दर्तावाल- the real owner of a land and his name is recorded in the government papers. आफ्नै नाउँमा दर्ता भएको र आफ्नै

स्वामित्व भएको, कानूनी जग्गाधनी ।

दर्तावाला- owner, landlord, holder. प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम नेपाल सरकारमा मालपोत वा खर्चरी रकम तिर्नुपर्ने गरी आफ्नो नाममा वा सामूहिकरूपले जग्गा दर्ता गरी सो दर्ताको नाताले जग्गामा हक हुने व्यक्ति वा व्यक्तिहरू ।

दर्ताश्रेस्ता- ledger of registered land. जग्गा नाप जाँच भई तयार भएको नक्शा र क्षेत्रीय किताबको आधारमा जग्गावाल, मोही, जग्गाको कित्ता, क्षेत्रफल र किसिम समेत स्पष्ट देखिने गरी तयार गरिएको जग्गाधनी दर्ता श्रेस्ता ।

दरा- the cleft between hills that lies as a passage. दुवैतिर अग्ला पहाड भई बीचमा गरो र खोल्सोजस्तो परेको साँघुरो बाटो ।

दलदल- wet or muddy ground, bog, marsh, swamp, quagmire. थलथल गर्ने भास, थलथले ठाउँ, गहिरो हिलो वा खाल । हिलो, पङ्क, गद्दी ।

दलाल- broker. जग्गा किनबेच गराई मध्यस्थको काम गरी नाफा वा कमिशन खाने व्यक्ति ।

दशगजा क्षेत्र- international space of the width about 10 yards on the either side of international border, no-man's land. दुई देशबीचको सीमारेखाबाट दुवैतर्फ १०/१० गज चौडा खाली छाडिएको जमिनको भाग । अन्तर्राष्ट्रिय सीमा सिद्धान्तअनुसार यस्तो दशगजा क्षेत्र कुनै पनि देशको स्वामित्व रहेको मानिंदैन ।

दशन- the peak of a mountain. शिखर, टाकुरो ।

दशौद- ten percent, tenth of hundred. सयकडा दश, सयमा दश ।

दस्तखत- signature, hand writing. हस्ताक्षर, आफ्नै हातले लेखेको सही वा आफ्नो नाम ।

दस्तुर (दस्तूर)- rent, fees, customs and traditions. कर, फिस, दस्तुरी शुल्क ।

दह- pond, pool, lake, ditch. पानी बढी मात्रामा जमेको नदी वा पोखरीको भाग, पानी जमेको खाडी, आहाल, कुण्ड, तलाउ, पोखरी, रह ।

दाइजो बित्ता- endowed land. राजा रजौटाले आफ्ना छोरीबेटीलाई दाइजोका रूपमा

दिएको बित्ता, दाइजोमा दिएको जग्गा ।

दाउनु- yoke a bull or ox, train somebody. गोरु वा पाडालाई जोल्ने तालिम दिनु, कसैलाई कुनै काममा तालिम दिनु, धान, गहुँ आदि अन्न दाई गर्नु ।

दाखिल- entry, present, submit, deposit, accept. बुझाइएको, चुक्ता गरिएको ।

दाखिल खारिज/खारेज- alienation, mutation of name, transfer, discharge. एकाको नाममा दर्ता भईरहेको घरवा जग्गा वा घरजग्गाको जग्गाधनी दर्ता सेस्तालाई खारिज गरी अर्को व्यक्ति र निकाय र संस्थाको नाममा त्यस्तो घरवा जग्गा वा घरजग्गाको जग्गाधनी दर्ता सेस्ता कायम गर्ने कार्य, अड्डाखानामा कसैका नाममा सरकारी सेस्तामा दिएको जग्गा आदिको हक छुटाउन सो नाम काटी हाल पाउनेका नाउँमा दर्ता गर्ने काम, नाउँसारी ।

दाजुभाइ- kin brothers, consanguinitous brothers. पुरुषतर्फको एउटै उदर वा एउटै पुस्ता श्रेणीका व्यक्तिहरु ।

दाजे- commission on the collection of rent. कुत उठाई

<p>दिएवापत प्रति मुरीमा एक पाथी पाइने दस्तूरी, दिने, दिने स्वभावको ।</p> <p>दाता- donor, donator. दान गर्ने व्यक्ति, चल अचल सम्पत्तिको किनवेचको सम्बन्धमा रकम वा कुनै वस्तु लिई वा नलिई दिने वा साट्ने व्यक्ति, दानी, मनकारी, त्यागी, दयालू ।</p> <p>दान- donation. आफ्नो हक र स्वामित्वको सम्पत्ति कुनै व्यक्तिलाई वा धार्मिक, सामाजिक, सार्वजनिक वा सामुदायिक कार्यको लागि निशुल्क रुपमा दिने कार्य ।</p> <p>दानपत्र- conveyance, deed of donation. कसैलाई कुनै चल-अचल सम्पत्ति दान गरी दाताले दिएको प्रमाणस्वरूप लेखेर दिइने कागत, यस्तै बेहोरा लेखिएको शिलापत्र, ताम्रपत्र, कनकपत्र आदि, दानदातव्यको अभिलेख ।</p> <p>दाबी- claim, suit, demand. कुनै वस्तुमा आफ्नो हकको जिकिर गर्ने काम, दावा । विपक्षीबाट भराइपाउने बिगो वा धनमालको खास विवरण ।</p> <p>दाबी छाड्नु - to disclaim, to remise. आफ्नो भाग वा हक छाडी दिनु ।</p>	<p>दाबीपत्र- petition, a letter written for claiming one's property which the other partner/s refuse to give. आफ्नो हकदावी सिद्ध गर्न पेसगरिने सबुद प्रमाणको लिखत, दाबी लेखिएको कागज, आफ्नो हक-दाबी सिद्ध गर्न प्रस्तुत गरिने सबुद-प्रमाण सहितको लिखत, दाबी लेखिएको कागत ।</p> <p>दाबेदार- claimant, plaintiff, a person who claims, claimer. दाबीको आवश्यक प्रमाण पेश गर्ने व्यक्ति दाबीवाला ।</p> <p>दाम- rate, money, rupees, price, value, cost. मूल्य, मोलतोल, एक पैसाको चार भागको एक भाग, १.९८ वर्गमिटर (भूमि आदिमा) ।</p> <p>दामासाही- equal or proportionate division, equal ratio, on pro-rata basis. कुनै सामूहिक रकम त्यसका हकदारहरुले आ-आफ्नो हकका आधारमा बराबर गरी बाँडी लिने वा दिने व्यवस्था, भाग शान्ति ।</p> <p>दामोदर कुण्ड- a famous pond situated in Mustang district of Nepal. नेपाल</p>
--	--

अधिराज्यको मुस्ताङ जिल्लामा रहेको प्रसिद्ध कुण्ड वा तीर्थस्थल वा हिमपोखरी ।	दायाद- the first male inheritor of somebody's property. कुनै व्यक्तिको मृत्युपछि उसका सम्पत्तिको पहिलो हकदार, उत्तराधिकारी ।
दाय- the divided property of ancestors, inheritance divided. अंशियारहरूमा बाँडिने वा भागबन्डा हुने पैतृक सम्पत्ति ।	दायादा- the female inheritor of the same property. मृतकको सम्पत्तिको पहिलो हकदार स्त्री, उत्तराधिकारिणी ।
दायभाग- inheritance share. उत्तराधिकारीहरूमा भागबन्डा लाग्ने सम्पत्तिको अंश ।	दायाधिकारी- the heir and his successor. उत्तराधिकारी, दायाद ।
दायरीकिताब- register book. दर्ता किताब, पर्न आएका मुद्दाको विवरण सहित उल्लेख गरी दर्ता गरिने किताब ।	दासता/त्व- slavery. दास हुनाको भाव वा अवस्था, दासत्व, गुलामी, कमारोपन ।
दायरीमिसिल- case file to be decided. निर्णय बोल्न वा फैसला गर्न बाँकी रहेका चालु अवस्थाका फाइल ।	दि कुसिङ्गस लेभल- the cushion's level. एक प्रकारको level यन्त्र । यसमा टेलिस्कोपको अब्जेक्टभ र उपनेत्र लेन्स दुवै आपसमा बदल्न सकिन्छ जसले गर्दा टेलिस्कोप घुमाउन पर्दैन र नलीको फोकलाई विचलित गर्नुपर्दैन ।
दायरीलगत- case list. छिन्न बाँकी रहेका चालु अवस्थाका मिसिलहरूको फेहरिस्त ।	दिकस्थिति- bearing. survey line को एक छेउमा हुने reference meridian बाट सो रेखामा नापिएको angle लाई उक्त रेखाको दिकस्थिति भन्दछन् ।
दायाँबायाँ- right and left in term of thumb impression. लिखत वा अन्य कागजपत्रहरूमा दुवै हात वा दाहिने हातको बूढी औलाको ल्याप्चे सहीछाप वा निसाना, लिखत वा कागजातहरूमा लगाईने रेखात्मक चिन्हको दाहिने वा देब्रे बुझाउने शब्द ।	दिगंश- azimuth. स्थानीय खगोलीय याम्योत्तर वृत्त र आकाशीय पिण्डबाट पार हुने ऊर्ध्वाधर वृत्तका सतहबीचको कोण । यो

<p>उत्तर विन्दुबाट ०° देखि ३६०° सम्म क्षितिजको सबै दिशामा जनाइन्छ ।</p> <p>दिगंश प्रलम्बता- azimuthal projection. प्रलम्ब सतहको अवस्था उत्तरी वा दक्षिणी ध्रुवमा स्पर्श रेखा हुनेगरी राखेर गरिने प्रलम्ब ।</p> <p>दित्सा- desire of offering donation to sb. दान गर्ने वा दिने इच्छा ।</p> <p>दित्सापत्र- the will i.e. making documents of giving one's property to another. आफू मरेपछि आफ्नो सम्पत्ति यस-यसलाई दिनु वा यस-यसले खानू भनेर लेखिदिने कागज, इच्छापत्र, शेषपछिको वकसपत्र ।</p> <p>दिवाला- bankrupt, misappropriated. टाट पल्टेको ।</p> <p>दिशा- direction. दूरीको (distance) जानकारी विना कुनै विन्दुको स्थिति कता पर्दछ भनी जानकारी दिने । जस्तै कुनै विन्दु कता पर्दछ उत्तर, दक्षिण, पूर्व, पश्चिम आदि ।</p> <p>दीर्घिका- a pond made near by the temple. नगर वा मन्दिरको यताउता बनाइएको सानो सुन्दर</p>	<p>पोखरी वा तलाउ, पनेरो, जलाशय, धारा, कुवा ।</p> <p>दुई छापे- joint impression. राणा शासन व्यवस्थामा श्री ३ र कमाण्डर-इन-चीफको छाप लागेको कागज ।</p> <p>दुकाविर्ता- land registered in the name of temple. मन्दिरको नाममा दर्ता गरिएको जग्गा ।</p> <p>दुनियाँ गुठी- people's trust, individual endowment. सर्वसाधारण व्यक्तिले धार्मिक कार्य वा समाजसेवाका निम्ति आफ्नो हक छाडी राखिदिएको चलअचल सम्पत्ति (जग्गा, घर, सुन चाँदी इ.) ।</p> <p>दुमट- sandy land or soil. बलौटे जमिन, दोमट ।</p> <p>दुमस्यैलो- slant or slopping land. अलिअलि भिरालो वा थोरथोरै ओरालो परेको (ठाउँ, पाखो आदि), दम्स्याइलो, करालो वा भिरालो परेको ।</p> <p>दुर्ग- fort, citadel i.e. a place of hidden settlement, used in previous days made in far off land for the protection of kings and emperors and which is difficult of access for the enemy. पर्वत-नदी आदिले छेकिएर वा घेरिएर</p>
---	---

दुर्गमरूपमा रहेको, कोट, गढ, गढी, राजभवन, किल्ला, वनदुर्ग, जलदुर्ग, गिरिदुर्ग, नदीदुर्ग, भूदुर्ग आदि, शत्रुले लरतरो ढङ्गले हमला गर्न नसक्ने बनावटी थल, खास स्थलको सुरक्षा हेतु बनाइएको किल्ला ।

दुलो- a hole or tunnel in a hill on mountains. पहाड वा कुनै भागमा परेको मानिस पस्न सक्ने प्वाल, सुरुङ्ग, गुफा, ओडार ।

दुष्कृति- tortuous. कसैले आफ्नो वा आफैले दायित्व वहन गर्नुपर्ने अरु कसैको त्रुटि, हेल चर्क्याई वा लापरवाही जे सुकैबाट भएतापनि गरेको कुनै काम वा अकर्मण्यताबाट कसैको जीउ, ज्यान वा सम्पत्ति वा कानून बमोजिम संरक्षित हक वा हितमा कुनै किसिमले हानी नोक्सानी पुऱ्याउने कार्य ।

दूतावास- embassy. एक देशमा प्रतिनिधित्व गर्ने अर्को देशको राजदूत, वाणिज्यदूत जस्ता उच्च प्रतिनिधि बस्ने ठाउँ वा आवास ।

दुन- dune. चारैतिर पहाडले घेरिएको वा दुई पर्वतमाभएको समतल बेंसी, उपत्यका ।

दूरसंवेदन- remote sensing. नक्सा वा भौगोलिक सूचना तयार गर्ने

प्रयोजनको लागि मानव निर्मित भू-उपग्रहबाट जमिनको तस्वीर लिने प्रविधि । यसले तस्वीर लिने कार्य, डाटा प्रशोधन तथा नक्सा वा भौगोलिक सूचना तयारी गर्नेसम्मको काम समेतलाई जनाउँछ ।

दूर्गम क्षेत्र- remote area, distant area. जान वा पुग्न बडो मुस्किल पर्ने क्षेत्र, विकट, कठिन स्थितिको ठाउँ ।

दूराशय- malafide, ill-intention, evil-intention. बदनीयत, खराब नियत, राम्रो उद्देश्य नराखिएको व्यवहार, नीच वा फोहरी इरादा ।

दूरी- distance. एक वस्तु (स्थान) र अर्को वस्तु (स्थान) बीचको अन्तर ।

दृष्टान्त- instance, example. एउटा विषय वा वस्तु वा घटनाको प्रसङ्ग छर्लङ्ग्याउने त्यस्तै जानिसकेको विषय वा वाक्य प्रस्तुत गरिने उदाहरण, उपमा ।

दृष्टि रेखा- line of collimation. दूरविनको अगाडिको लेन्सको केन्द्रबाट क्रस वायरसम्मको सीधा रेखा ।

दृष्टि रेखा तरीका- collimation system. उचाइ निकाल्ने तरीका

जसमा दृष्टि रेखा अथवा यन्त्रको उचाइ निकालेर समतलन गरिन्छ । तल चिह्नको उचाइमा पछिल्लो स्टाफ रिडिङसँग जोडेर पछिल्लो दृष्टि रेखाको उचाइ निकालिने विधि । (अन्तर्वर्ती दृष्टि र अधिल्लो स्टाफ बिन्दुको उचाइ निकाल्न यी बिन्दुहरूको स्टाफ रिडिङहरू दृष्टि रेखाको उचाइमा घटाउनुपर्छ) ।

दृष्टिकोण- purview, aspect, view point. विचार गर्ने तरीका, राय पेश गर्ने ढंग, कुनै विषयवस्तुका बारेमा विशेष रूपले हेर्ने वा सोच्ने परिपाटी, विचार वा विवेचना गर्ने ढङ्ग ।

दृष्टिकोण केन्द्र- perspective centre. क्यामेरा लेन्सको एउटा बिन्दु जहाँबाट प्रकाशका किरणहरू निस्कन्छन् ।

दृष्टिबन्धक- sight mortgage. अचल सम्पत्ति धितो वा जिम्मामा राखेर ऋण लिई पछि तिर्न नसकेमा सोही सम्पत्ति हकभोग गर्न पाउनेगरी लेखिएको कागत वा त्यस्तो लिखतको प्रक्रिया, दृष्टिबन्धकी, दृष्टि-तमसुक ।

दृष्टिबन्धकी- sight mortgage. दिएको थैली तोकिएको भाखामा नबुझाए असामीले आफ्नो

सम्पत्ति साहूले भोग गर्न दिने गरी लेखिदिएको । दृष्टिबन्धक राखिएकोमा भाखा नपुगी दृष्टिबन्धक दिएको असामीको धितो घर जग्गा साहूले चलन गर्न पाउँदैन ।

देउराली- the top height of the mountainous passage of a place, a passage where passers - by have to cross. पहाडको उकालो सिद्धिने ठाउँ, भन्ज्याङ परेका ठाउँ वा डाँडो, चौराली, भन्ज्याङ टुङ्गिएको ठाउँमा बटुवाले देवदेवीलाई सम्भन एक एक गरी चढाउँदा देवल भैं बनेको ढुङ्गाको थुप्रो ।

देखा महाजाँच- a type land survey. तालुकदारले देखाएबमोजिम नापिएको जग्गा ।

देखीजान्ने- eye-knower, eye-witness. कुनै घटना वा तथ्य प्रत्यक्ष देखेर जान्ने साक्षी ।

देवधाम- a place of pilgrimage देवस्थान, देवालय भएको ठाउँ ।

देवमातृक- a land which easily grows its yield only by the summer rain. खेतीपाती र उब्जनीका निम्ति वर्षाको पानीपुगे रसिलो जमिन ।

देवस्थल- a place of pilgrimage. देवता भएको वा रहने ठाउँ,

<p>पुण्यस्थान, धर्मस्थल, मन्दिर, देवालय, देउथल ।</p> <p>देवानी- the civil court where cases of property is judged and decided. लेनदेन, अंशबन्डा, धनमालसम्बन्धी मुद्दामामिलाको निर्णय गर्ने वा फौजदारी मुद्दाबाहेक अरु मुद्दा हेर्ने वा सुल्झाउने (अदालत) । फौजदारीबाहेक अन्य, धनमालसम्बन्धी (मुद्दामामिला) ।</p> <p>देवानी कारबाई- the civil proceedings in the court. लेनदेन, अंशबन्डा, धनमाल आदि सम्बन्धमा परेका मुद्दा केलाउने र निर्णय गर्ने सम्बन्धको कारबाई ।</p> <p>देवानी मुद्दा- civil case. लेनदेन, अंशबन्डा धनमाल आदिका विषयमा परेको मुद्दा ।</p> <p>देशान्तर- meridian. पृथ्वीको मानचित्रमा उत्तरी ध्रुवदेखि दक्षिणी ध्रुवसम्म खिचिएको सर्वमान्य रेखादेखि पूर्व वा पश्चिमको दूरी वा अन्तर, आफ्नो देश बाहेकका अरु देश ।</p> <p>देहात- mofussil, suburb, rural area. गाउँ, काँठ ।</p> <p>दैदस्तुर- fees, duty, dues. पहिलेदेखि चलिआएको रीतिरिवाज वा लिनेदिने</p>	<p>कामकुरा । त्यसअनुसार लिनेदिने गरिएको दस्तुर (नगद वा जिन्सी वस्तु) ।</p> <p>दैनिक टिपोट किताब- record book of daily activities. मोठ फाँटमा दिन भरीमा गरिएको कामको छोटो विवरण उल्लेख भएको पुस्तिका ।</p> <p>दैया- right, lawful. पैतृक सम्पत्ति आदिका निमित्त सम्बन्धित व्यक्तिमा रहेको हक वा अधिकारदाबी ।</p> <p>दैयादार- heir, beneficiary, coparcener. पैतृक सम्पत्तिको हकदार, अंशियार, हक, भोग आदिको दाबी गर्ने ।</p> <p>दैवीप्रकोप- calamity, mishap, disaster, bolt from the blue. दैवी वा प्राकृतिक शक्ति विद्यमान रहेको, मानवीय नियन्त्रण भन्दा बाहिरको र पूर्वानुमान गर्न नसकिने कुनै घटना ।</p> <p>दोबाटो दोबाटो- a place like a terminal or junction connected with lanes and by- pass streets. सानाठूला दोबाटोको समूह ।</p> <p>दोबाटो- a place like a terminal or junction connected with lanes and by- pass streets.</p>
--	--

<p>दुइटा बाटा जोडिएको ठाउँ, दुई वा दुईभन्दा बढी बाटाको सङ्गम भएको ठाउँ ।</p> <p>दोभान- confluence, the union place of two rivers. दुई नदी मिसिएको ठाउँ, दुईतिरको नदी मिल्ने ठाउँ, नदी-सङ्गम, दोमुहानी ।</p> <p>दोमट- land which has its soil mixed with sand. अलिअलि बालुवा मिसिएको वा कम बालुवा मिसिएको माटो, बलौटे जमिन ।</p> <p>दोयम- land of second grade, among the four quality of land the second one in its grade of fertile quality. दोस्रो कोटीको, मझौलाखालको, अब्बलभन्दा मुनिको र सीमभन्दा माथिको (जग्गा) ।</p> <p>दोसाँध- border or frontier line between two countries by both countries with agreement, hill river, tree that lies between the two pieces of land as mark of border separation to each other. दुईथरी जग्गा जोडिने निश्चित ठाउँ, साँध, दुई राज्यको भू-भाग छुट्याउन प्रमाणित गरिएको रेखा ।</p>	<p>दोसाँधे- that which exists in between the two different sorts of condition and space. दुईथरी जग्गाबीच रहेको, दोसाँधमा पर्ने । दोसाँधसम्बन्धी, दोसाँधको ।</p> <p>दोस्रामाल- the second revenue collecting office of birtas owned by the feudal previously started by the Ranas having full right for its making revenue collection. राणाशासनका बेला धेरै जग्गा हुने राणाले आफ्ना बिर्ताको आय जम्मा गर्न खडा गरेको माल-अड्डा, बिर्तामाल ।</p> <p>दोस्रो बाली- after crop. एक वर्षमा उही जमिनबाट लिइएको अर्को बाली ।</p> <p>दोहोरो टर्सरी- double tertiary. समतलन सर्भेक्षण गर्दा दुई पटक स्टाफ पढिन्छ भने त्यसलाई दोहोरो टर्सरी भनिन्छ । यस विधिमा जम्मा $\sqrt{9.25}$ कि.) सेन्टिमिटरसम्मको गल्ती स्वीकारयोग्य हुन्छ । कि. को मतलब समतलन सर्भेक्षण गरेको जम्मा किलोमिटर दूरी हो ।</p> <p>दौलत- wealth, money, property, precious, rare and valuable things. धन</p>
--	--

सम्पत्ति, ऐश्वर्य, अमूल्य वा
महत्त्वपूर्ण वस्तु ।

दौलतवान्- a millionaire and
wealthy person, rich, well-
to-do. सम्पत्तिवान्,
ऐश्वर्यशाली, धनाढ्य ।

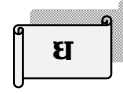
चौभूमि- heaven, a place of
pilgrimage. देवस्थल, देवलोक,
पृथ्वीभन्दा माथिको लोक,
देवीदेवताका नाममा भएको
जग्गा, देवगुठी ।

द्रोणी- the low land between the
two hills. दुई पहाडबीचको
साँघुरो जग्गा, घाँटी, पानी
सोहोरिएर बग्ने ढुँड ।

द्वारे- village head. गाउँको मुखिया
सरह मान्यता प्राप्त व्यक्ति, थरी ।

द्वैध स्वामित्व- dual ownership.
दोहोरो हक, मोही लागेको जग्गा ।

द्वैमातृक- land or field nourished
by canal or stream or rain
water. कुलो पनि लाग्ने र
वर्षाबाट पनि सिँचिने धानको
दुई बाली लाग्ने खेत ।

धन- wealth, property, money,
riches as gold and silver.
जीवन निर्वाहमा सहायता
पुर्‍याउने र कमाउन वा प्राप्त
गर्न परिश्रम, पुँजी, समय
लगाउनुपर्ने मूल्यवान् पदार्थ,
सम्पत्ति (खेत, जमिन, घर, रुपैयाँ
पैसा इ.)

धन जमानी- bond, bail, money
security, security. आसामीले
बुझाउनुपर्ने रकम वा पूरा
गर्नुपर्ने कामकुरा नगरेमा आफूले
सो रकम बुझाउँला भनी गर्ने
कबुल, भाकाभिन्न कुनै रकम
बुझाउन नसकेमा म बुझाउँला
भनी भरपर्दो व्यक्तिले गरिदिने
कागज ।

धन जमानी पत्र - bond of money
security. धन जमानी बसेर
लेखिदिने कागज ।

धन दौलत- wealth and property.
धन सम्पत्ति, श्रीसम्पत्ति ।

धन सम्पत्ति- wealth and
property. धेरै मूल्य पर्ने र
क्रयविक्रय गर्न सकिने सबै
किसिमका वस्तु, रुपैयाँ पैसा,

जमिन, जायजेथा आदि मूल्यवान् वस्तु । कुनै व्यक्ति, समाज वा राष्ट्र आदिको अधिकारमा रहने उक्त वस्तु ।

धनधान्य- wealth and various types of property. धन, धान आदि विविध किसिमको सम्पत्ति, श्रीसम्पत्ति, ऐश्वर्य, धन पनि धान पनि, धनदौलत ।

धनमाल- estate, belongings, property. अदल, बेख, जग्गा, सम्पत्ति, जायजात, जेथा, श्री-सम्पत्ति, तालुकदारी, जिमीदारी, चलअचल सम्पत्ति, जायजेथा, धनसम्पत्ति ।

धनसार- granary, store house, ration godown, an office for revenue collection. रसद गोदाम, अनाज राख्ने ढुकुटी, राजस्व संकलन गर्ने नेपालको पुरानो अड्डा ।

धनहर- irrigated paddy field. धान फल्ने खेत, धानखेत ।

धनार- the first graded paddy field. राम्रो र भरभराउँदो धान उब्जने ठाउँ, अब्बल दर्जाको खेत, धनहर ।

धनी- rich, owner, creditor, master. आफ्नै वा अरु कुनै व्यक्तिको निमित्त वा निजको फाइदाको निमित्त वा कुनै अर्कै

व्यक्तिको गुठियार वा संरक्षक भई कुनै घर जग्गाको बहाल तत्काल पाइरहेको वा पाउने अधिकार भएको वा त्यस्ता घर जग्गा बहालमा दिएमा सो बहाल पाउने वा लिन अधिकार भएको व्यक्ति, धन सम्पत्ति प्रशस्त हुने, अर्कालाई रिन दिन सक्ने ।

धनीपुर्जा- land certificate, a government certificate issued as the proof of one's ownership over a piece of land, commonly termed as lalpurja. नापी गोश्वारा कार्यालय वा मालपोत कार्यालयबाट कुनै कित्ता जग्गामा जग्गाधनीको स्वामित्व रहेको प्रमाणस्वरूप दिइने जग्गाधनी- दर्ता प्रमाणपुर्जा (लालपुर्जा) ।

धनीबोटी- land owner's portion, rent. मोहीले जग्गाधनीलाई बुझाउनुपर्ने उब्जनीको निश्चित भाग, अधियाँ वा ठेक्का, तलसिङले पाउने जग्गाको निश्चित आमदानी, जग्गाधनीले पाउने बाली ।

धनेलो- best quality land for cultivation. प्रशस्त धान फल्ने ठाउँ, अब्बल दर्जाको बारी वा खेत ।

धरणि- the earth, ground, soil.
भुई, भूमि, पृथ्वी ।

धरती- the earth, ground, soil
पृथ्वी, जमिन ।

धरतीपुत्र- the workers in the
field, the farmers. धरतीको
छोरो, मानिस ।

धरमभकारी- the storage of
grains and money
collected from the public
to be used in case of
famine or other natural
emergency. सामाजिक
कल्याणका लागि स्थानीय
जनताबाट सङ्कलन गरी जम्मा
गरिएको अन्नपातको ढुकुटी,
धर्मकोष, धर्मभकारी ।

धरातल- surface, the earth, land.
सतह, पृथ्वी, धरती, क्षेत्रफल ।

धराधर- hill, mountain पर्वत,
पहाड, पृथ्वीलाई अड्याई राख्ने
देवता, प्राणी वा वस्तु ।

धरित्री- the earth, land धरती, पृथ्वी ।

धरौटी तारिख- deposit for
present. मिसिल कागजात आई
नपुगदै पक्ष विपक्ष आई तारेख
लिने गरेको अवस्था, हदम्यादको
यकीन नभएसम्मको लागि
तारेखमा रहेको अवस्था ।

धरौटी रकम- deposit amount,
earnest money. कुनै काम
टुंगो नलागेसम्म सुरक्षण वापत
राखिएको जमानत रकम,
जमानतमा राखिएको धन ।

धर्ती- the earth, ground, soil.
धरती, पृथ्वी ।

धर्म भकारी- storage for famine.
गाउँघरमा कसैलाई आपतविपद्
पर्दा खर्च गर्ने गरी जम्मा गरेर
राखेको अन्न ।

धर्मपुत्र- adopted son. आफ्नो छोरा
नहुनेले कानूनले निर्धारण गरेको
विधि अनुसार छोराको रूपमा
स्वीकार गरिएको अरुको छोरा
वा पुरुष ।

धर्मपुत्री- adopted daughter. आफ्नै
छोरी नहुनेले कानूनले निर्धारण
गरेको विधि अनुसार छोरीको
रूपमा स्वीकार गरिएकी अरुको
छोरी वा स्त्री जाति ।

धर्ममेघा- according to the
Buddhist religion of
Mahayana sect, prudence
or wisdom that one attains
in knowing the essence of
life being one gets tenth or
thirteenth position or
number. बौद्ध धर्मअनुसार
दशभूमि र त्रयोदश भूमिको दशौँ

भूमि, महायान सम्प्रदायको अन्तिम भूमि ।	धाने- related to paddy. धानसम्बन्धी, धानको ।
धर्मशाला- public house made for religious purposes. यात्रुहरूलाई निःशुल्क रात वा बास बस्नलाई तीर्थस्थल वा बाटाघाटामा बनाइएको घर, पौवा, पाटी ।	धानेब्याज- interest or loan paid in paddy. ऋण दिए/लिएका रुपैयाँको ब्याजस्वरूप लिइने धान, जिन्सी ब्याज ।
धसरा- a place of sandy soil that causes land slides. भिरालो जमिन घस्किएको ठाउँ, पहिरो गएको ठाउँ ।	धाप- a marshy ground. पानी लगातार जमिरहँदा माटाको निकै तल्लो तहसम्म गली हिलो भएर गाडिने-भासिने ठाउँ, दलदल, भास ।
धसान- sinking of the land surface due to rainfall or by its forceful flow of the upper surface layer of soil, the marshy ground, the bog, quagmire. भासिनेखालको जमिन, गिलो, फुर्को वा थलथले माटो, जमिन सोहोरिएर तलतिर झर्ने काम वा ढङ्ग ।	धाम- a shelter, house. बस्ने, ओतिने र अडिने ठाउँ, गृह, घर । बसोबासका निम्ति सुरक्षित स्थान, बासस्थान, देउताहरु रहेको प्रसिद्ध स्थान, पुण्यस्थान ।
धातु टेप- steel tape. स्टील, टिन, फलाम आदि धातुको समिश्रणबाट वा विभिन्न जातका स्टीलले बनेको टेप ।	धारणा- opinion, idea, thought. विचार, निश्चित- मत, चिन्तन ।
धानीखेत- low lands between two high lands or mountains. धान बढी हुने खेत, डोलखेत ।	धार्मिक क्षेत्र- religious area. धार्मिक वा तीर्थस्थलले ओगटेको जग्गा, देउदेउताको मन्दिर ।
	धार्मिक गुठी- religious trust. सामूहिक धार्मिक क्रियाकलापका लागि आयस्था आउने गरी दाताले आफ्नो हक छाडी राखिदिएको जग्गा, सो प्रयोजनको लागि स्थापना गरिएको गुठी ।
	धार्मिक वन- religious forest. वनको विकास, संरक्षण र

<p>उपयोग गर्न कुनै धार्मिक निकाय वा समुदाय वा समूहलाई सुम्पिएको राष्ट्रिय वन, देवी देवताको कामको लागि रहेको वन ।</p> <p>धार्मिक स्थल- religious place or spot. धर्मस्थल, पुण्यस्थल, तीर्थस्थल ।</p> <p>धितो- deposit, mortgage, security, collateral. धरोट, असामीले लिएको धन वापत साहूलाई तमसुकमा लेखिदिएको घरजग्गा आदि ।</p> <p>धितो धरौटसम्बन्धी करार- contract for mortgage. ऋणवापत धितो धरौट राख्ने गरी भएको करार ।</p> <p>धितो पच गर्न मुद्दा हाल्नु- to file a court case demanding a freeze on the transaction of mortgaged property. धितो राखेको वस्तु तोकिएको समयमा फिर्ता नलगेको कारण फिर्ता नदिन गरिएको कानूनी उपचार ।</p> <p>धितोपत्र- security, stock. सेयर, स्टक, नगद, डिबेन्चर, डिबेन्चर स्टक ।</p> <p>धितोबन्धक- security mortgage. सापटीका रूपमा रुपैयाँ पैसा लिएवापत समयमा बुझाउन नसके साहू स्वयम्ले भोगचलन</p>	<p>गर्ने र समयमा बुझाउन सके ऋणीले फिर्ता पाउने कबुल गरी राखिएको घरजग्गा, गरगहना आदि । - विना- धितो नराखिएको, धितोविनाको, कपाली ।</p> <p>धुर- a measurement of land, a row of heightened land made by the side of the furrow in a field to collect water for cultivation, a measurement of land. एक कट्ठाको बीसौँ भाग जमिनको परिमाण १६.९३ वर्ग मि क्षेत्रफल (प्रायः मधेसमा प्रचलित), अरलो ठाउँ, टाकुरो । कुनै पनि ठाउँको सबैभन्दा माथिल्लो स्थान वा भाग, धुरी, टुप्पो, आली ।</p> <p>धुल्याउनु- to waste, to destroy, to cause to rot. धुलो पार्नु, सरकारी कागजात कुनै उपयोग गर्न नसकिने गरी आगोमा डडाउने वा रद्द गर्ने कार्य, कुनै मिसिल वा फायलको पञ्जिकामा उल्लेख गरे बमोजिम अवधि नाघेपछिका कागजातहरु सडाउने वा धुलाउने कार्य ।</p> <p>धूरी- ridge of roof top, a house, homestead. घरको माथिल्लो भाग छाना, प्रत्येक घर गन्तीको गोटा, छानाको सर्वोच्च ढाँड, घर छानाको दुई कराला पाखा</p>
---	---

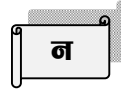
वा पाटो जोडिई धारिम परेको
माथिल्लो भाग ।

धूलमैदान- an open space with
dust and soil, dusty
playground. बतासले उडाएर
थुपारेको बालुवा वा पाँगो वा
मसिनो माटो भरिएको ठाउँ ।

धूलेब्याड- a dusty seedling bed.
धुल्याइएको बुरबुरे माटामा वीउ
राखेको वा छरेको जमिन वा
खेतको पाटो ।

धोबीचौर- a place of washer men
in Kathmandu.
काष्ठमण्डपबाट उत्तर-पश्चिममा
अवस्थित धोबीहरूको घना
बस्ती भएको स्थानविशेष,
परापूर्वकालदेखि धोबीहरूले
धोइपखाली गरेका लुगा-कपडा
सुकाउने गरेका खुला ठाउँ वा
चउरविशेष ।

ध्रुवप्रोत वृत्त- hour circle. खगोलीय
ध्रुवहरूबाट पार हुने र विषुवत
वृत्तमा लम्ब हुने बृहत् वृत्त ।

नकलची- the calligrapher.

सक्कलबमोजिम नक्कल गर्ने
व्यक्ति, लिपिक, प्रतिलिपिकार,
लेखनदास ।

नक्कल- duplicate copy. प्रतिलिपि,
सक्कलको उतार, देखासिकी,
अनुकरण ।

नक्कली- artificial, forgery,
imitation, false, fake.
वनावटी, कृत्रिम, भूटो ।

नक्सा- map, sketch, chart,
design, drawing. रेखाद्वारा
तयार गरिएको कुनै चित्र,
रेखाचित्र । देश, सहर, नदी,
पहाड, समुद्र आदिको
सङ्केतसहित लेखिएको पृथ्वी वा
खगोलको चित्र, मानचित्र,
भूचित्र । घर, मन्दिर, पुल आदि
बनाउन तयार पारिने, नाप-
नमुनासहितको चित्र ।

नक्सा अध्ययन- map reading.

नक्सामा देखाइएको जमिनमा
भएका सम्पूर्ण विवरण अध्ययन
गर्ने कार्य । जमिनमा रहेका
प्रकृतिक वस्तु जस्तै- पहाड,
नदी, बाटो, घर, जङ्गल, पोखरी

आदि सङ्केतका रूपमा नक्सामा देखाइएका हुन्छन् । नक्सा अध्ययनको लागि यी सबै सङ्केतबारे जानकारी भएको हुनुपर्छ ।	नगदेबाली- cash crop. नगदी धन, आम्दानी गर्ने उद्देश्यले गरिने खेती, नगदसरहको बाली, तुरुन्तै खरिद बिक्री गरेर लेनदेन हुन सक्ने बाली ।
नक्सा ट्रेस- trace map. सक्कल नक्सालाई पारदर्शी कागजमा उतार ट्रेस गरी तयार गरिएको दोस्रो प्रति ।	नगर- town, metropolis, city. सडक, बजारसहित धेरै मान्छेको बस्ती भएको र गाउँभन्दा बढी भौतिक साधन र सुविधा भएको विकसित ठाउँ, सहर, पुर (टाउन) । त्यस्तै ठूलो रूपमा रहेको कुनै एक बस्ती (विराटनगर, आदर्शनगर, महेन्द्रनगर इ.) ।
नक्सा पास- design permit. नियमानुसार नक्सा पास गर्ने काम, घर बनाउन नगर/गाउँपालिकाबाट स्वीकृति लिने काम ।	नगर योजना- town planning. कुनै वा सबै उद्देश्य पूरा गर्न नेपाल सरकारबाट स्वीकृत शहरको योजना ।
नक्सा फाँट- design unit. घर, पर्खाल आदिको नक्सा दर्ता गर्ने वा नक्सापास काम गर्ने शाखा ।	नगर सर्भेक्षण- city survey. कुनै नगर सीमाभित्र सडक, नहर, खानेपानी, भवन आदिको अवस्थिति जान्न यथार्थ विवरण लिने वा उतार्ने काम ।
नक्साको शरीर- map body. नक्साको वास्तविक क्षेत्र जसमा प्राकृतिक तथा मानव निर्मित विषयहरू सङ्केतमा दिइएको हुन्छ ।	नगरक्षेत्र- town/city area, urban area. नगरले चर्चेको वा नगरको चालढाल रीतिस्थितिले पूरापूररूपमा विकसित भइसकेको क्षेत्र, शहरी क्षेत्र ।
नक्साको सीमा क्षेत्र- border area of map. सफा रेखा र फ्रेम रेखाबीचको भाग ।	नगरमार्ग- the highway of the town or city. नगरको मुख्य
नगद- cash, hard cash. रुपैया, पैसा, सिक्का वा नोटको रूप ।	
नगदी- changeable in cash. नगदमा परिणत हुने ।	

<p>मार्ग, नगर पस्ने मूलबाटो, राजपथ, राजमार्ग ।</p> <p>नजिकका नातेदार- close relatives. व्यक्तिको बाबु पक्ष र आमा पक्षका चार पुस्ता भित्रको नातेदार र तेह्र दिनसम्म जुठो बार्नु पर्ने, दाजुभाइको परिवार, हकवाला, हकदार ।</p> <p>नजिकको अंशियार- immediate heir. हकवालाहरुमध्ये सबभन्दा नजिकको हकवाला ।</p> <p>नजीर- judicial precedent, example. मुद्दामामिलाको रोहमा सर्वोच्च अदालतले गरेको संविधान र कानूनको व्याख्या वा प्रतिपादन गरेको कानूनी सिद्धान्त ।</p> <p>नतकोण- zenith distance. खमध्यबाट आकाशीय पिण्डसम्म खगोलको एउटा बृहत् वृत्तमा नापिएको कोण ।</p> <p>नतांश समानान्तर वृत्त- almucantar/the latitudinal and longitudinal parallel lines of the earth. क्षितिजसँग समानान्तर भएको एउटा लघु वृत्त ।</p> <p>नत्थी- append, filing, enclosure, tacking, attachment, annexure. संलग्न, साथै रहेको ।</p>	<p>नत्थी गर्नु- to attach, to file. सँगै राख्नु, संलग्न गर्नु, गाँस्नु, गाँसिनु कागतपत्रलाई डोरी, धागो, पिन आदिले बाँध्नु वा जेल्नु ।</p> <p>नदिका- small rivers or streams. सानो खोलो, खहरे, सानो नदी ।</p> <p>नदी- river, stream. पर्वत, रह दह आदिबाट निस्केर बग्दै अरु नदीनालासँग मिसिएर वा एकै महानदी वा समुद्रमा मिसिने जलप्रवाह, ठूलो खोला ।</p> <p>नदी मातृक- a field which can be irrigated by the water of the river. आकाशबाट बर्सेको पानीको मात्र भर पर्नु नपर्ने र नदीको पानीले सिँचाइ हुने (जमिन) ।</p> <p>नदी वा खोलातटको अधिकार- riparian right. नदीनाला वा ताल तलैयासँग आफ्नो जग्गाको सिमाना जोडिएको व्यक्तिको अधिकार ।</p> <p>नदी वा खोलातटको मालिक- riparian owner. नदीनाला वा ताल तलैयासँग आफ्नो जग्गाको सिमाना जोडिएको व्यक्ति ।</p> <p>नदीउकास- an open space left by the river. नदीले छाडेको जग्गा ।</p>
--	--

नदीकाट- river cut land. नदीले काटेको वा पुरेको जमिन, नदीले छोडेको ठाउँ, बगर ।

नदीकूल- edge of the river, bank, river belt. नदीको तट वा किनार ।

नदीपक- a marshy ground. नदीको किनाराका छेउछाउमा हुने बदलो चिप्लो हिलो, धाप ।

नद्युत्सृष्ट- cultivable land left by the flowing river. नदीले छाडेर वा गहिरिएर छाडिंदै मैदान बन्न पुगेको खेतीयोग्य (जमिन वा भूभाग) ।

नपाइ- the way of measuring. नाप्ने क्रिया वा प्रक्रिया, नाप्ने काम ।

नपाउनु- to measure. घर जग्गा आदि नाप्न लाउनु, नापी गराउनु ।

नपुग- inadequate, insufficient, missing. कमी, घटी, कम ।

नबिराई- without mistake. त्रुटी नगरी, नियमपूर्वक ।

नम्बर- number, item, order. क्रम, रोल, संख्या ।

नम्बरी- registered land. दर्ता भैसकेको खेतबारी ।

नम्बरीवाला- registered land owner. नम्बरी जग्गा दर्ता भएको व्यक्ति ।

नयाँ माटो- virgin soil. खनजोत नगरिएको आफ्नो प्राकृतिक स्वरूपमै रहेको माटो ।

नरघटी- lessened land. नापी गर्दा कम देखिन आएको जग्गाको क्षेत्रफल, श्रेस्तामा उल्लेख भएको जग्गाको क्षेत्रफल नक्सा र जमिनमा कम भएको अवस्था ।

नरबेसी- excess land, land more than its original measure. बढ जग्गा ।

नरमकरम (नरमगरम)- in proportion, equal or equitable division. अंशवण्डा गर्दा घटीबढी अष्टेरो- सष्टेरो सकभर मिलाउने काम, मोही र जग्गाधनीबीच जग्गा बाँडफाँड गर्दा जग्गाको वनौट, प्रकृति र मूल्यको आधारमा समानता कायम गर्ने वा मिलाउने कार्य, कुनै कुराको भागवण्डाको क्रममा न्यायिक दृष्टिकोण राखी गरिने कार्य ।

नर्सरी- flower garden, flower bed. बोटबिरुवा हुर्काउने ठाउँ वा बगैँचा ।

नहर- canal, aqueduct conduit. सिँचाइ, जलपथ वा दुवै कामका

<p>निम्ति बनाइएको, नदीजस्तो पानीको स्रोत, ठूलो कुलो ।</p> <p>नाउँ नामेसी- description with name and address, name list. कुनै व्यक्तिको नाम, थर, वतन समेत ।</p> <p>नाउँसारी- ownership transfer. कुनै एक वा एकथरी व्यक्तिका नाममा भएको कागतपत्र अर्को वा अर्काथरी व्यक्तिका नाममा सार्ने वा लेख्ने काम, नामसारी ।</p> <p>नाका- pass, entrance, outpost. एउटै बाटो दुइटा बाटामा बाँडिने ठाउँ, दुई बाटा फाट्ने ठाउँ, दोबाटो, मुहान । गौँडा, दोमुहानी, चौमुहानी ।</p> <p>नाकाबन्दी- blocked, siege. आवतजावतमा मनसायपूर्वक गरिएको अवरोध ।</p> <p>नागदह- Nagdaha. नेपाल अधिराज्यको वर्तमान राजधानी काठमाडौँ उपत्यका वा चार भन्ज्याङ्गभित्रको भूभाग विशाल दहको रूपमा हुँदाको समय ।</p> <p>नागरिक बडापत्र- citizen charter, civic charter. नागरिकलाई जानकारी गराउन तयार गरी सार्वजनिक गरिएको सरकारको कार्यप्रणालीको एक रूप ।</p>	<p>नागी- a meadow in a hilly area without having any trees, a meadow where different kinds of grass like buki is grown. बुकीभार हुने लेकाली डाँडा वा चउर । पहाडको ठूलो र फराकिलो खुइले चउर ।</p> <p>नागीयुँ- a pasture land of the snowy regions. चौँरी गाई चर्ने ठाउँ, हिमाली पाटन । नागी चौर ।</p> <p>नाडीर / नादिर (अधोविन्दु)- nadir, zenith line लाई तलपट्टी बढाउँदै लैजाने हो भने आकाशको अर्को पट्टीको कुनै काल्पनिक बिन्दुमा हुन पुग्छ, त्यस बिन्दुलाई nadir भनिन्छ ।</p> <p>नाता- kinship, propinquity, relation. एउटै कुलमा जन्मनाले वा विवाह आदिले गर्दा जोडिएको पारस्परिक सम्बन्ध, जन्म वा विवाह आदिबाट भएको सम्बन्ध, गोत्र वा कुटुम्बको सम्बन्ध, साइनु ।</p> <p>नानकर विर्ता- tax free granted land for certain task. यो यो काम गरी खानु भनी दिएको विर्ता जग्गा ।</p> <p>नाप- measurement, survey, gauge, size. कुनै वस्तुको लम्बाइ, चौडाइ, उचाइ आदिको</p>
--	--

<p>परिमाण,नापो,माप । नाप्ने काम, नपाइ । नाप्ने साधन (गज, फुट, टाँगो आदि) ।</p>	<p>नापी अधिकृत- survey officer. नापी कार्यालयको रा.प.तृतीय श्रेणीको कर्मचारी ।</p>
<p>नाप जाँच- survey and measurement. जग्गाको नाप जाँच वा पुनः नाप जाँच गरी जग्गावाला र मोहीसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने, जग्गाको नक्सा तयार गर्ने, क्षेत्रफल यकिन गर्ने, किसिम वर्गीकरण गर्ने वा नक्सा वा सेस्ताको आधारमा क्षेत्रीय किताबमा जग्गा दर्ता गर्ने कार्य । नापीका लागि हवाई सर्वेक्षण, नियन्त्रण बिन्दु स्थान खडा गर्ने तथा विभिन्न मानमा स्थलरूप नापी गरी नक्सा प्रकाशन गर्ने/गराउने कार्यसमेत ।</p>	<p>नापी खेसा- a field map prepared in the course of survey नापीको समयमा स्थलगत रूपमा तयार गरिने नक्सा ।</p> <p>नापी गोस्वारा- survey office. जग्गाको लगत खडा गर्ने र सोहीबमोजिम सेस्ता राख्ने अड्डा ।</p> <p>नापी टोली- survey team. नापीको गोश्वारा वा नापी कार्यालय अन्तर्गत रही जग्गा नाप जाँच गर्ने नापी टोली ।</p> <p>नापी निरीक्षक- survey inspector. नापी टोलीका अमिनहरूको काम जाँच्ने व्यक्ति ।</p>
<p>नापनक्सा- surveying and mapping, mapping of land. जग्गाको लम्बाइ, चौडाइको परिमाण र त्यसको रेखाचित्र । जग्गा नाप्ने र त्यसको नक्सा खिच्ने काम ।</p>	<p>नापी मुचुल्का- public arowal of survey. सँधियारहरू राखी नापीको व्यहोरा जनाइ खडा गरिने लिखत ।</p> <p>नापी लगत-field- book. नापीको विवरण उल्लेख भएको लगत ।</p>
<p>नापी- survey, land measurement. सर्वेक्षण, क्षेत्रमापन, भूमापन । जमिन आदिको लम्बाइ-चौडाइको परिमाण लिने काम । जमिन आदि नाप्ने काम । जमिन नाप्ने व्यक्तिहरूको डफ्फा वा दल ।</p>	<p>नापी शाखा/नापी कार्यालय- survey office. कित्तानापी नक्सा र सोसंग सम्बन्धित प्लट रजिष्टर अद्यावधिक गर्ने कार्यालयलाई नापी कार्यालय भनिन्छ । यस बाहेक कित्ता नापी गरी भूमि लगत तयार गर्ने</p>

कार्यालयहरू समेतलाई नापी कार्यालय भनिन्छ ।	बकसपत्र, राजीनामा आदिको आधारमा गरिने कार्य ।
नाबालक- under age. सोह्र वर्ष उमेर नपुगेको व्यक्ति (नाबालकले गरेको लेनदेन व्यवहार सदर ठहर्दैन) ।	नाम्जो- barren land. बाँझो जग्गा ।
नाबालिग- minor, underage. बालिग हुने अवस्था नभएको । नाबालक अवस्थाको ।	नाला- canal, passage, waterway. जग्गामा पानी लगाउन बनाइएको खोलो प्रकारको कुलो, नहर ।
नामञ्जुरी- rejection, denial, disagreement. अस्वीकृति, इन्कारी, मञ्जूर नगर्ने कार्य ।	नालिस- suit, complaint, law suit, petition. कुनै व्यक्ति वा संस्थाद्वारा आफूमाथि अन्याय भएको लागेमा उचित दण्ड-सजाय वा क्षतिपूर्तिका निम्ति अदालत वा सम्बन्धित अधिकारीसमक्ष गर्ने रीतपूर्वकको उजुरी, फिराद, इजहार, नालेस
नामसारी- ownership transfer. कसैका नाममा रहेको चलअचल सम्पत्ति उसका नामबाट अरु कसैका नाममा सार्ने वा दर्ता गराउने काम, साबिक नामनामासी खारेज गरी हालको नामनामासी अङ्कित गर्ने कार्य, दाखिल खारिज ।	निकास- drain, outlet, sewage, exit, exhaust, ingress, vent. भित्र पस्ने वा बाहिर निस्कने ठाउँ वा बाटो, ढल ।
नामसारी लिखत- assignment, ownership transfer record. कसैका नाममा रहेको चलअचल सम्पत्ति उसका नामबाट हकवालाका नाममा सार्ने वा दर्ता गराउने, साबिक नामनामेसी खारेज गरी हालको नामनामेसी अङ्कित गर्ने, दाखिलखारिज जस्ता कामकारवाई गर्दा लेखिएको रीतपूर्वकका कागत (तमसुक,	निकासा- decision, sanction. सरकारद्वारा कसैलाई कुनै कुरा दिने स्वीकृति ।
	निकासा पुकासा- sanctioning, action or business or task or duty or work of acceptance given by the concerning head office or upper authority. सरकारी कामको सम्बन्धमा माथिल्लो तहको अड्डा वा कार्यालय वा अधिकारीले मातहतको अड्डा

वा कार्यालय वा अधिकारी वा कर्मचारीलाई दिने निर्देशन वा निकासा वा तोक मञ्जुरीको आदेश, निकासा र सोको स्वीकृति गर्ने सम्पूर्ण कार्य ।	सम्बन्धित, व्यक्तिगत । आफ्नो मात्र हकको वा हक भोगको ।
निकुञ्ज- park or conservation area. लहरा र बाक्ला रुख भएको ठाउँ । वन्य सम्पदाको सुरक्षाका उद्देश्यले निर्माण गरिएको स्थल, आरक्षण ।	निजी उद्योग- private company. व्यक्तिविशेषको अधीनमा रही सञ्चालन गरिने उद्योग ।
निकुञ्जिका- a small park. सानो निकुञ्ज ।	निजी क्षेत्र- private sector. सरकारी नियन्त्रणमा नरहेको स्वतन्त्र अर्थतन्त्र ।
निकेत/निकेतन- house, accommodation. घर, बासस्थान, निवास ।	निजी गुठी- private trust. राजगुठी र छूट गुठीबाहेकको दुनियाँको निजी गुठी ।
निक्सारी अड्डा- a high court of appeal court. वि.सं. १९१० को मुलुकी ऐनमा व्यवस्था गरिएको माथिल्लो तहको अदालत, पुनरावेदन तहको अदालत ।	निजी बसोबासको घर जग्गा- land of private residence. पैतृक एवम् निजी आर्जनको घरजग्गा ।
निखन्-नु- to redeem. बन्धकी, धरौटी वा धितो राखिएको कुनै वस्तु, घरजग्गा आदि रुपैयाँ तिरेर फिर्ता लिनु ।	निजी वन- personal forest. प्रचलित कानून बमोजिम कुनै व्यक्तिको हक पुग्ने निजी जग्गामा लगाई हुर्काएको वा संरक्षण गरिएको वन ।
निज- self, one. आफू, सो ।	नित्य पूजा- regular religious worship, daily ceremonial worship. दिनहुँ हुने वा गरिने पूजापाठ, दिनहुँ गरिने वा गर्नुपर्ने नियमित प्रकृतिको धार्मिक कार्य ।
निजी- private. अरू कसैसँग सम्बन्ध नभई आफूसँग मात्र सम्बन्ध भएको, आफ्नो । कुनै एक वर्ग वा व्यक्तिसित मात्र	निपाने- dry land without having any source of water. पानी नभएको, सुक्खा (जमिन आदि) ।
	निर्ब्याजी- without interest. व्याज वा सूद नलाग्ने ।

निम्न- down, following. तल्लो, तपसिल बमोजिम ।

निम्न लिखित- following. तल्लो, तपसिल, निम्नाङ्कित, तल लेखिएको वा उल्लेख गरिएको ।

नियन्त्रण खण्ड- control segment. जीपीएस प्रणालीको मुख्य तीनवटा खण्डहरू मध्येको एउटा खण्ड । आगामी केही अवधिका लागि उपग्रहहरूको स्थिति पूर्वानुमान गर्नु, सोहीअनुसार उपग्रहहरूमा सङ्केत प्रसारणको तयारी गर्न, उपग्रहको घडीहरू मिलान गर्न जस्ता कार्यमा उचित संयोजन गर्ने व्यवस्था मिलाउने खण्ड ।

नियन्त्रण बिन्दु स्थान- location of a control point. नियन्त्रण बिन्दुको लागि स्थापना गरिएको भूचिह्न (ल्यान्डमार्क) देखि चारैतिर १.५५ मिटरसम्मको जमिन ।

नियन्त्रण बिन्दू- control point. कुनै किसिमको सर्भेक्षण गर्न प्रयोग गरिने पृथ्वीको सतहमा रहेको नियामक निकालिएको बिन्दू ।

नियन्त्रण सर्भेक्षण- control survey. विभिन्न नाप नक्साका लागि आवश्यक पर्ने नियन्त्रण बिन्दुहरू स्थापन गर्न गरिने सर्भेक्षण ।

नियम- rule, regulation. संचालन विधि, प्रक्रियागत प्रबन्ध, कुनै ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी बनाएको मार्ग दर्शन, नियम सरह बनाइएको विनियम समेत ।

नियमन- control, regularization. नियमबद्ध वा नियन्त्रणमा राख्ने काम ।

नियमन सीमा प्रणाली- regulated border system. एक देशको यात्रु सीमा पार गरी अर्को देशमा प्रवेश गर्नुअघि उसले भ्रमण कागजात अध्यागमन अधिकारीसमक्ष प्रस्तुत गर्नुपर्ने व्यवस्था । अन्तराष्ट्रिय सीमा क्षेत्रमा हुने गतिविधिको नियमन गर्ने प्रणाली ।

नियामक प्रणाली- coordinate system. अंक वा अंकहरूको समूह प्रयोग गरी कुनै पनि सतह (एक आयामिक द्विआयामिक वा बहुआयामिक) मा कुनै बिन्दुको सापेक्षिक अवस्थान निश्चित गर्ने प्रणाली/पद्धति ।

नियामक, निर्देशांक- coordinate. निर्देशांक, कुनै पनि सतह (एक आयामिक, द्विआयामिक वा बहु आयामिक) मा कुनै बिन्दुको सापेक्षिक अवस्थान निश्चित गर्ने अंक वा अंकहरूको समूह ।

निरंश- deprived of share, non-heirship. अंशबाट ठगिएको, अंश वा भाग नपाएको, अंशवण्डा भईसकेपछि जन्मिई अंश नपाउने भएको ।

निरूपमा- according to the Buddhist religion, among thirteen rules of doing penance, the twelfth one. बौद्ध धर्मका अनुसार त्रयोदश भूमिमा बाह्रौं भूमि, बज्रयानको बाह्रौं भूमि ।

निरोधन शिविर- concentration camp. विरोधी वा शंकास्पद मानिएका ठूलो संख्याका मानिसहरु एकैठाउँमा नजरबन्द राख्ने शिविर ।

निर्जन- desert, deserted or desolate place. मरुभूमि, विकट प्रदेश ।

निर्भर- fountain, spring, waterfall. पहाड-पर्वत वा उच्च स्थलबाट भरेको पानीको धारा, भर्ना, छाँगो, छहरो ।

निर्भरी- hill, mountain. पर्वत, पहाड ।

निर्णय- judgment. निश्चित विषयमा यो यस्तो कारण प्रमाणबाट यस्तो ठहर्छ भनी निश्चयमा पुगेको अवस्था (ने.

का. प. ०५०, नि. नं. ४७१४ पृ. १६१) ।

निर्देशन- direction. आदेश, आज्ञा, सुझाव ।

निर्देशिका- guidelines. नीति नियम आदिको पालना सम्बन्धमा दिइएको निर्देशन ।

निर्देशित जग्गा विकास कार्यक्रम- guided land development programme (GLDP). सरकारले अव्यवस्थित वसोवासका समस्याहरुलाई निराकरण गर्न, छरिएर रहेको जग्गालाई एकत्रित गरी त्यहाँ पूर्वाधारका तमाम सुविधाहरु: जस्तै- सुविधायुक्त बाटो, टेलिफोन, ढल, बिजुली, खानेपानी, सरसफाई, खेलकूद मैदान, पाठशाला, व्यायामशाला, अस्पताल, मनोरञ्जनस्थल, बजार, खुलाक्षेत्र आदिको सुविधा हने किसिमबाट जग्गाको पूर्णव्यवस्थापन गरी त्यहीँ वसोवास गरेका वासिन्दाहरुलाई उनीहरुको जग्गाको अनुपातमा केही जग्गा कटाई बाँकी जग्गा फिर्ता दिने विकासमूखी काम ।

निर्धारित कर- fixed or prescribed tax. कुनै परिस्थिति वा वस्तुविशेषका आधारमा सम्बन्धित तहको मातहतबाट किटान गरिएको शुल्क वा कर ।

निर्धारित सीमा- prescribed boundaries. तोकिएको हदबन्दी ।

निर्माण सर्भेक्षण- construction survey. विभिन्न सर्भेक्षणबाट तयार गरिएका नक्साहरूको विवरणलाई जमिनमा स्थापन गर्न गरिने सर्भेक्षण ।

निर्वाह खर्च- alimony, livelihood. माना चामल भर्ने कार्य, पालन पोषणको लागि चाहिने खर्च ।

निलय- house, home, shelter. घर, बासस्थान, टाउको लुकाउने ठाउँ, अस्थायी बास, ओडार, गुफा ।

निवर्तमान- immediate past, erstwhile, outing.

निवास- domicile, dwelling, habitat, residence, habitation. घर, गृह, घरबास भएको क्षेत्र वा ठाउँ, गाउँ वा टोल ।

निवासस्थान- domicile, dwelling, habitat, inhabitation, residence. घरबार, घरबास, घरगाउँ, घरटोल ।

निवेदनपत्र- application, petition, request, submission. काम-कुरो-निर्णय-सहयोग आदि पाउँ

भनी गरिने अनुरोधको लिखत, विन्तिपत्र, दरखास्त, अनुरोधपत्र, प्रार्थनापत्र ।

निष्कर- land called birta in the past in which no tax was imposed. कर तिर्न नपर्ने, शुल्क नलाग्ने ।

निष्पक्ष- impartial, unprejudiced. तटस्थ, पक्षपातहीन, कुनै पनि पक्षमा नलागेको ।

निसान चिह्न राख्ने- signal erection. ट्राइङ्गुलेसन वा ट्राइलेट्रेसन सर्भेक्षण गर्दा स्थापना गरिएका स्थायी चिह्नको बिन्दु जमिनको सतहमा हुने बेलामा टाढाको अर्को स्टेसनबाट देखिँदैन । यसका लागि स्टेसन बिन्दुमाथि टाढाको बिन्दुबाट देखिनेगरी निसान चिह्न राखिन्छ ।

निसाफ- justice, judgement. इन्साफ, न्याय, निर्णय फैसला ।

निस्सा- evidence, receipt. प्रमाण, लिखत, रसिद वा भरपाई ।

नीति- policy, principle, rule, conduct. आचार, नियम, व्यवस्था, कार्यपद्धति ।

नेकीबदी- integrity. सदाचार ।

नेगेटिभ कित्तानापी व्यवस्था-

negative cadastral survey system. यो व्यवस्थामा प्राथमिक प्रमाण नै जग्गा भोग गरी काम गरी खानेको हुन्छ । यो व्यवस्थामा प्रमाणले खास जग्गाधनी देखाउन मद्दत गर्दैन । जग्गामा मुद्दा पर्दा यसले खालि साक्षीको काम गर्छ । सरकारले दर्ता गरी जग्गा पास गर्दा नक्कल मात्र राख्छ । प्रत्येक जग्गावाला आफ्नो निजी कागजपत्र, लेखा आदि सबै आफ्नो वकिल वा कुनै प्राइभेट कम्पनीलाई दिई काम चलाउँछ ।

नेटो- range, pass. भन्ज्याङ, घरगौँडो ।

नोटिस- notice. सूचना, विज्ञप्ती, जानकारी ।

नोड- node. रेखाको दुई अन्तिम बिन्दु ।

नौबिसे- a field where one hundred and eight muri of grain can be sown, a famous place in Prithvi Highway. नौबीस मुरी माटो (१८० संख्या) भएको (आवादी जग्गा) ।

न्याय- justice, judgement. इन्साफ, विवादास्पद विषयमा

भएको निर्णयबाट निस्कने परिणाम ।

न्यायिक हिरासत- judicial custody, judicial remand. अदालतको आदेश बमोजिम मुद्दा फैसला हुनुभन्दा पहिलेको थुना ।

न्यायिक, न्यायोचित- judicial, legal. अदालती, फैसलासम्बन्धी, न्यायिक, पक्षपातरहित न्याय सुहाउँदो, न्यायबमोजिम ठीक भएको ।

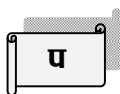
न्यायोचित वितरण- proper distribution. कुनै वस्तु वा सेवा सबैले समानरूपमा न्यायोचित ढंगले पाउनु भनी वितरण गर्ने काम ।

न्यासधारी- a person who keeps the security bond. धरौटी राख्ने, नासो जिम्मा दिन ।

न्यूनतम मूल्याङ्कन- minimum valuation of the land. जग्गाको रजिष्ट्रेशन पारितका लागि तोकिएको न्यूनतम मूल्य ।

न्वालो- a well built with a roof and water drawing facility with wind-lass. छाना वा छत भएको पक्का कुवा वा पनेरो, पानी-पँधेरो, सानो कुवा वा इनार ।

पंडा- path, way. पथ, बाटो, मार्ग ।

पक्की- registered document, brick or stone built house, cemented house. पारित भएको लिखत, ईटा, दुङ्गा, सिमेण्ट आदि लगाई बनाएको मजबुत घर/बाटो ।

पखेरो- slope/slant land, unirrigated land, hill land. भिरालो परेको पहाडी जमिन, पाखो/साना साना गह्वा भएको र अग्लो कान्ला भएको जग्गा ।

पडित- alignment. सडक, नहर, कुलो, विद्युत प्रसारण लाइन जस्ता लामो दूरीसम्म निर्माण हुने भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरूको लम्बाई तर्फको फैलावट । समतलन समेमा समतलन गर्दै जानेगरी तोकिएको रेखा वा पंक्ति ।

पछिल्लो दृष्टि- back sight reading. समतलन (levelling) गर्दा स्टाफलाई उचाई थाह भएको बिन्दुमा राखी पढेकोलाई पछिल्लो दृष्टि (back sight reading) भन्दछन् ।

पजनी- land arrangement, changes. जग्गाको आवाद कमोद आदिमा गरिने परिवर्तन वा उचित व्यवस्था ।

पजलो- even or leveled land. समतल भूमि, समथर जग्गा ।

पञ्चकचहरी- collective decision of the five. पञ्चभलाद्मी बसेर गरिएको छलफल, सामूहिक निर्णय ।

पञ्जाछाप- five fingers' impression on legal document. पाँचै औलाको छाप ।

पञ्जापत्र- charter, order of authority. श्री ५ महाराजाधिराजबाट बाहुली-हस्तखत भएको सिन्दुरे छापको पत्र, ऐन, सनद, सवाल ।

पञ्जिका- list, register. वही, दर्ता कपी, रेकर्ड ।

पटबाँझो- barren land, uncultivated land. कहिल्यै खनजोत नगरिएको साह्रो जमिन, एकदम बाँझो, पटबन्ध्य, खोरिया ।

पटमैदान- wide plain, barren field. फराकिलो मैदान, बाँझो मैदान ।

पटवारी- revenue agent, an official. तराईको मौजाको जमिन र त्यसका उठ्तीको

<p>हिसाब राख्ने जिम्दारभन्दा तलको एक पदाधिकारी, जिम्दारको सहायक, पटुवारी ।</p> <p>पटाङ्गिनी- houseyard, courtyard, verandah. घरको दायाँ-बायाँ बनाइएको खुला मैदान, सम्म र फराकिलो आँगन ।</p> <p>पट्टा- agreement, rental, lease. सरकारले ठेकेदारलाई ठेक्कापट्टाबमोजिम काम गर्न दिने अधिकारपत्र, ठेक्काको बहाली पुर्जी । साहू- महाजनको एक प्रकारको व्यापार ।</p> <p>पतझड उष्णकटिबन्धीय वन- deciduous tropical forest. वर्षमा एकपटक पात झर्ने खालको रुख भएको गर्मी हुने स्थानको वन ।</p> <p>पत्यारवाल- reliable, faithful, trusty. माथवर, विश्वासिलो, पत्यारिलो ।</p> <p>पथ- path, way. बाटो, मार्ग ।</p> <p>पथकर- road tax. बाटोघाटोबाट मालसामान यताउता गरेवापत लाग्ने कर/शुल्क/दस्तुर ।</p> <p>पदयात्रा क्षेत्र- trekking area/zone. पदयात्रा गर्न अनुमति लिनुपर्ने भनी सरकारले तोकेको क्षेत्र ।</p>	<p>पदाधिकारी- official, office bearer. कुनै पदमा रहेर वा नियुक्त भएर अधिकारपूर्वक काम गर्ने अधिकारी, ओहदादार</p> <p>पनौतो- easily irrigated place. सधैं पानी लाग्ने, पुग्दो पानी हुने (जमिन) ।</p> <p>पन्थ- हे. पथ ।</p> <p>पन्थी- pedestrian, passer by. बटुवा ।</p> <p>परदेश- distant place, abroad, foreign country. दूरस्थान, विदेश ।</p> <p>परमाज्ञा- permission given by the authority of the kingdom which cannot be changed at any cost. हुकुम प्रमाद्वी, परमादेश ।</p> <p>परमादेश- mandamus, permission given by the authority of the kingdom which cannot be changed at any cost. राजकीय आज्ञा, हुकुम प्रमाद्वी, तल्लो अदालत, संस्था अधिकारीलाई सर्वोच्च अदालतले विशिष्ट कार्य गर्न वा नगर्नका निमित्त जारी गर्ने खास आदेश ।</p> <p>परमाधिकार- supreme use of power. राष्ट्रको सर्वोच्च</p>
--	---

<p>शासकले मात्र प्रयोग गर्न पाउने विशेष अधिकार, राजा वा राष्ट्रपतिको अधिकार ।</p> <p>परमाधिकारी- one who holds supreme right or power. परमाधिकार प्राप्त अधिकारी ।</p> <p>परमाधिपति-supreme commander. राष्ट्रको सर्वोच्च अधिपति, राजा, राष्ट्रपति, अध्यक्षमण्डलको प्रमुख ।</p> <p>परमाधिपत्य- the right that the people of supreme power hold. परमाधिपतिको पद वा अधिकार वा जिम्मेवारी ।</p> <p>परम्परा- lineage, tradition, custom. सनातनदेखि चली आएको, प्रचलन, व्यवहार, संस्कार ।</p> <p>परल- prime cost, invested. साउँ, पर्ता लागेको वा परेको मोल ।</p> <p>परिधि- perimeter, periphery. परिमिति, चारैतिर बारिएको बार, चौतर्फको घेरा, चौघेरो । वृत्तको सबभन्दा बाहिरपट्टिको पूर्ण रेखा, वृत्त बनाउने वक्ररेखा । विस्तार, व्याप्ति । परिक्रमा गर्ने मार्ग वा बाटो । कुनै वस्तु वा विषयको निश्चित सीमा वा हद ।</p>	<p>परिपत्र- circular, flyer, pamphlet. सूचना वा जानकारी वा विचारका निमित्त एकैपल्ट व्यक्ति-संस्था-विभाग आदिलाई पठाइने विशेषखालको पत्र ।</p> <p>परिवर्तन बिन्दु- change point. जहाँबाट समतलन यन्त्र राखेर अघिल्लो र पछिल्लो दृष्टि पढिन्छ, त्यो बिन्दुलाई परिवर्तन बिन्दु भनिन्छ ।</p> <p>परिवार- family, kinsfolk, relatives, lineage. व्यक्ति र निजको अंश छुट्टिएको वा नछुट्टिएको जे भए तापनि पति वा पत्नी र बाबु वा आमा जीवित छउन्जेल अंश छुट्टिएको वा नछुट्टिएको जे भए तापनि १६ वर्ष उमेर नपुगेका छोरा, छोरी ।</p> <p>पर्खाल- wall. दुई किताबीचको सिमानामा लगाईएको माटो, ढुंगा वा ईटाको स्वरूप र बन्देज ।</p> <p>पर्चा- order slip, leaflet, memo, chit, memory note, poster, brochure. विशेष अवस्थामा लेखिने मुद्दा मामिलाको टिप्पणी ।</p> <p>पर्ता- fallow, invested amount. पर्ति, बाँझो ।</p> <p>पर्ती- barren, uncultivated land. बाँझो, खेतीपातीमा चल्ती नभएको ।</p>
---	--

<p>पर्ती आबादी- newly cultivated land. हाल-आबादी, खनजोत नभएको वा नगरिएको जमिनमा भखरै खेती गरिन थालेको ठाउँ ।</p>	<p>व्यवस्था र स्वीकृति दिने, कुत उठाउने कार्यालय, अमालकोट, अमाल ।</p>
<p>पर्ती जग्गा- fallow land, barren land. बाँझो जग्गाबालीनाली नलगाइएको, खनजोत नभएको जग्गा ।</p>	<p>पश्चिमाली- western border. पश्चिमतर्फको सिमाना ।</p>
<p>पर्ती दर्ता- registration of uncultivated land to cultivate it. पर्तीमा पडिरहेको ठाउँलाई व्यक्तिको नाउँमा आबादी वा कमोत भनी गराइने दर्ता, आबादीमा परिणत गर्ने काम ।</p>	<p>पहाड- hill, mountain. पर्वत, डाँडो ।</p> <p>पहाडिया- men living in mountain places. पहाडी, पहाडमा बस्ने, पहाडे ।</p> <p>पहिरो- landslide. भूस्खलन, पहिरो, पहाड भत्केको भीर ।</p>
<p>पर्म- labour exchanged, work done in cooperation. एकअर्काकहाँ आलो पालो गरी काम गर्ने प्रथा ।</p>	<p>पाँगो जमिन- a field or land, filled with muddy water. नदीले थुपारेको पाँगो माटाले बनेको जमिन ।</p>
<p>पर्वत- hill, mountain. भुईँको समथर भागबाट अग्लिएको दुङ्गा-माटो-हिउँ आदिको शिखर, डाँडो, पहाड, शैल ।</p>	<p>पाँचौ तहको पाखो- fifth graded slant land, land above 8000 feet. आठ हजार फिटभन्दा माथिको जग्गा, अबल, दोयम, सीम, चाहार पछिको प्रकृतिको जमिन ।</p>
<p>पर्वतमाला- the chain of mountain. पर्वतको लहर, पर्वतश्रेणी ।</p>	<p>पाखा- terrace, hillside, slant/slope land, un irrigated land. पर्वत, पाखो ।</p>
<p>पशुपति अमालकोट-कचहरी- office of the local revenue collection. पशुपति गुठीका जमिन, तिरोभरो, व्यवस्था, दर्ता, नामसारी आदि गर्न/गराउन</p>	<p>पाखापर्वत- slant land, hill area. डाँडाकाँडा, पाखाभित्ता, पर्वतखण्ड ।</p> <p>पाखाबारी- a slopping field where maize and soyabean grow without needing</p>

much water. भिरालो परेको र धान नफल्ने जग्गा, पाखो जग्गा, पाखो बारी, पानी नलाग्ने भिरालो परेको बारी, भित्ते जग्गा ।

पाखाबाली- yield or harvest that grows on sloppy land.

पाखामा फल्ने बाली, मकै-कोदो आदि अन्न, नगदेबाली ।

पाखाबिर्ता- lands left without ownership after the nationalization of land was done in 1862 B.S. वि.सं. १८६२ मा बासगृहीहरणपछि बाँकी रहेको बिर्ता, वि.सं. १९६२ मा सरकारले राष्ट्रियकरण गर्दा छाडिएको जमिन ।

पाखाभित्ता- the lower part of a hill which cannot even be ploughed. डाँडाको छेउछाउ वा छेउभित्ता, गोरु जोत्नसमेत नहुनेखालको भिरालो जग्गा, कुटो/कोदालोबाट मात्र खेती हुने जमिन, पाखापखेरो ।

पाखुरे मोही- second tenant. मोहीबाट अधियाँमा जग्गा कमाउने व्यक्ति, मोहीले पनि खेती गर्न दिएको अर्को मोही ।

पाखो- slant, slope land, hill side. पाखो । ~बारी- मकै, भटमास आदि हुने पाखो जग्गा ।

पानी नलाग्ने भिरालो परको बारी, भित्ते जग्गा ।

पाखो बिर्ता-हे. पाखाबिर्ता ।

पाटन- a piece of extensive and wide land. अग्ला पहाडका उचाइको समतल वा भिरालो समथर परेको जग्गा ।

पाटी बिर्ता- a piece of land given by a rich and unselfish person for the expenses to be done by its income for repairing and taking care of the Pati and thus to give shelters to the tired travellers. पाटीपौवाको संरक्षण र व्यवस्था मिलाउने व्यक्तिले निर्वाहका निम्ति पाएको बिर्ता, पौवालीको बिर्ता ।

पाटे- a type of slant land, a type of land unit. पाटैपाटा परेको, पाटा भएको, पाटावाल । अत्यधिक, ज्यादा, घेर, पट्ट । बारीको पाटामा पाइने, पाटामा हुने । हले जग्गाको आधा भाग ।

पाटो- a flat uncultivated land, side. बारीको ठूलो चक्ला, पाटा, गरो, दुई कुनाका बीचको भूमि ।

पाण्डूलिपि- drafting, manuscript, master copy, olograph.

खेसा, मस्यौदा, हस्तलिखित अवस्थाको लेख ।	सबैभन्दा अग्लो भू-भागबाट वर्षामा परेको पानी बाँडिएर दुईतिर लाग्छ र यस्तो जल विभाजकलाई सिमाना मान्ने व्यवस्था ।
पाताल- ruin, demolition. घर भत्की वेकार भएको अवस्था, घरको अवशेष मात्र बाँकी रहेको अवस्था, सधैं हराभरा रहने लेकको सेपिलो एवं घना जङ्गल ।	पान्थशाला- public house built for religious purposes. बटुवाघर, धर्मशाला, पाटीपौवा ।
पाताली- geological. भूगर्भको/पातालको ।	पारपत्र- deed of divorce, passport. लोग्ने र स्वास्नीको सम्बन्ध विच्छेद हुँदा परस्परमा लेखिदिने कागज, पारपाचुके कागज, त्यागपत्र, राहदानी, पासपोर्ट ।
पाथी- measurement of 8 manas. नापतौलको भराइका पद्धतिमा आठ माना अन्न आदिको परिमाण । अन्न सापटी लिँदा एक मुरी अनाजको पाथीका दरले लाग्ने व्याज ।	पारपाचुके- divorce. पतिपत्नीका बीचमा गरिने सम्बन्ध विच्छेद, पाचुके, स्वेच्छाले गरिने वैवाहिक सम्बन्धको अन्त ।
पाथेभाइ- copartner. एउटै खलाको मोही ।	पारबाहन राज्य- state of transit. निकासीकर्ता वा पैठारीकर्ता राज्यबाहेकका राज्य ।
पान- PAN (permanent account number). प्रत्येक करदातालाई गरेको प्रयोजनको लागि दिइने एक भिन्न पहिचान नौ अंकको स्थायी संकेत अंक ।	पार्क- park. उपवन, बगैँचा ।
पानीघाट- a place where water is found either from water falls or river and from pond or well. पानीधारा आदि पाइक भएको ठाउँ वा गौँडो, जलाशय, पनेरो ।	पारित- passed, registered, accepted. नियमानुसार काम भै सकेको, दर्ता एवं स्वीकृत भैसकेको ।
पानीढलो सिद्धान्त- watershed principle. दुई देशबीचको	पार्किङ स्थल- parking area. सवारीसाधन बिसौनी ।
	पार्सल प्लान- parcel plan. कुनै कित्ताको प्रत्येक मोहडाको दूरी

समेत अंकित गरी तयार गरिएको नक्सा ।	पुख्यौली- ancestral, parental, familial, hereditary. पुस्तौनी, पुर्खाको पालादेखि, वंशानुगत रूपमा आएको ।
पालन पोषण- care taking, looking after, nursing. खान लाउन दिएर राख्ने काम, जीवन निर्वाहको व्यवस्था, स्याहार सुसार ।	पुछार- lower part. तल्लो भाग, आखिरी ठाउँ ।
पाषाण- stone, rock. पत्थर, शिला, चट्टान, ढुङ्गा ।	पुछरे छाप- counter signature, initial as signature or impression at the bottom of a paper. कागजको तल्लो भागमा लाग्ने सही, दस्तखत, ल्याप्चे, अड्डाको छाप आदि ।
पाषाणखण्ड- pieces of stone or rock. ढुङ्गाको टुक्रो, ढुङ्गाको तह ।	पुत्र- son. छोरा, धर्मपुत्र समेत ।
पासोमिटर- passometer. घडीको आकार भएको यो यन्त्र खुट्टामा वा शरीरमा राखेर हिँडेको खण्डमा घडीको जस्तो सुईले चालेका कदमहरूको सङ्ख्या दिन्छ । एक कदमको नापअनुसार सबै कदमको सङ्ख्या र नाप गणना गरी दूरी निकालिन्छ ।	पुत्री- daughter. छोरी, धर्मपुत्री समेत ।
पिच- black-topped. कालोपत्रे ।	पुनः नापजाँच- एकपटक नापजाँच भइसकेको क्षेत्रमा पुनः गरिने नापजाँच गर्ने कार्य ।
पिण्डक- rent in the lichchhbi regime. लिच्छवीकालीन कृत ।	पुनरावेदक- appellant, petitioner. पुनरावेदन दिने व्यक्ति ।
पिण्डकर- प्राचीन कालमा ग्रामवासीहरूमाथि लगाइएको एक प्रकारको भूमिकर ।	पुनरावेदन- appeal, petition. कुनै न्यायपीठबाट गरिएको फैसलामा सन्तोष नलागेपछि त्यसभन्दा उपल्लो न्यायपीठमा न्यायार्थ दिइने आवेदन वा अपिल ।
पीठ- centre, school, temple, shrine. केन्द्र वा शिक्षालय, मन्दिर, तीर्थस्थल ।	पुनरावेदन-न्यायालय- appellate court. पुनरावेदन दिने अदालत, अपिल, अड्डा ।

पुनरोपण- re-plantation. एकपल्ट रोपिएको ठाउँको बोटबिरुवा उखेली फेरि अर्को रोप्ने काम ।

पुनर्वास- rehabilitation, resettlement. एक ठाउँको घरबास खत्तम भएपछि अर्को ठाउँमा नयाँ गरिने बसोबास, बसाइँ, विस्थापित अवस्थाका परिवारलाई कहीं स्थापित तुल्याउने काम ।

पुनर्विचारअदालत - appellate court, reconsideration court. खास किसिमको मुद्दामामिलामा फेरि विचार विमर्श गर्न खडा भएको विशेष अदालत, पुनरावेदन सुन्ने अदालत, अपिल अड्डा ।

पुनर्विवाह- remarriage, second marriage. अर्को पटक गरिने विवाह ।

पुनर्स्थापना- rehabilitation. कुनै कारणबाट सोही स्थानमा वा अन्यत्र घरबारविहीन भएकोलाई बसोबासको व्यवस्था गर्ने काम ।

पूरातत्व- archaeology. प्राचीन कला, संस्कृति सम्बन्धी ज्ञान ।

पूरातात्विक नापी- archaeological survey. ऐतिहासिक, पुराना महत्वपूर्ण ठाउँ र चिजहरूको पत्ता लगाउने कार्य, पूरातात्विक क्षेत्रको नापी गर्ने कार्य ।

पुरुखा- ancestor. पुर्खा, पूर्वज ।

पुर्जा- memo, receipt, note. सानातिना कुराको टिपोट भएको कागत, सानातिना कुरा छोटकरीमा टिपिएको कागत । सानोतिनो चिठी वा पत्र । पुर्जी >**पुर्जी-** एक अड्डाले अर्को अड्डालाई वा व्यक्तिलाई नियमानुसार लेखेको पत्र, अड्डाबाट लेखिएको सानो पत्र, लेखौट ।

पुर्पक्ष- pleading, judicial, inquiry, trial, hearing. बहस, छलफल ।

पुलो- a tax in a bundle of grass. घाँस, पराल आदिको मूठाको रुपमा लाग्ने पुरानो दस्तूर ।

पुस्ता- generation, ancestry. वंश परम्पराको श्रेणी वा क्रम ।

पूँजीगत लाभ- capital gain. कुनै पनि पूँजीगत सम्पत्ति वा पूँजीगत दायित्वको निसर्ग गर्दा प्राप्त हुने लाभ (वा नोक्सानी भए त्यस्तो नोक्सानी समायोजन गरी रहेको लाभ वा थप नोक्सानी समेत) ।

पूँजीगत लाभकर- capital gain tax. गैर व्यवसायी सम्पत्तिको निसर्ग भएको जग्गा तथा घरजग्गाको स्वामित्व

<p>परिवर्तनको पूँजीगत लाभमा लाग्ने नियमानुसारको कर ।</p> <p>पूरक सन्धि- supplementary treaty. नेपालले राष्ठीदेखि कोशीसम्मको पूर्वी तराईको भू-खण्ड फिर्ता प्राप्त गरेको सन् १८१६ डिसेम्बर ११ को नेपाल-भारतबीचको सन्धि ।</p> <p>पूर्णन्यायाधिवेशन- conference of all the judges of supreme court. सर्वोच्च अदालतका भएभरका न्यायाधीशको बैठक, सभा ।</p> <p>पूर्णन्यायाधीकरण- tribunal court of law, board, full bench प्रधान न्यायाधीश रहेको तीन जनाभन्दा बढीको इजलास, फुलबेन्च ।</p> <p>पूर्व-एक नम्बर- an old and united name of the places like Banepa, Dhulikhel, Sindhupalchowk, etc lay in the eastern part of Bhaktapur district. काठमाडौँ उपत्यकाको भक्तपुरभन्दा पूर्वका बनेपा-धुलिखेल-सिन्धुपाल्चोक आदि इलाकाको संयुक्त नाम वा एकाइ ।</p> <p>पूर्व-चार नम्बर- an old and united name of Bhojpur, Khotang, Dingla, etc in the</p>	<p>eastern part of Kathmandu valley. राजधानी काठमाडौँबाट पूर्वतर्फ तीन नम्बर इलाकाभन्दा पूर्वका भोजपुर-खोटाङ-दिङ्ला आदि जिल्लाको पुरानो संयुक्त नाम वा प्रशासनिक एकाइ ।</p> <p>पूर्व-तीन नम्बर- an old and united name of the regions within Okhaldhunga located in the eastern part of the Kathmandu valley. राजधानी काठमाडौँबाट दुई नम्बर इलाकाभन्दा पूर्वका ओखलढुङ्गाअन्तर्गत पर्ने बस्तीहरू भएको एक इलाका ।</p> <p>पूर्व-दुई नम्बर- an old and collective name of Ramechhap, Charikot, Dolakha, Melung, etc in the eastern part of Kathmandu. राजधानी काठमाडौँबाट पूर्वको एक नम्बर इलाकाभन्दा पूर्वमा रहेका रामेछाप-चरिकोट-दोलखा-मेलुङ आदि बस्तीसमेतको पहाडी जिल्लाको प्रशासनिक एकाइ ।</p> <p>पूर्वस्वीकृति- pre-approval. पहिले नै दिइएको स्वीकृति, पूर्वानुमति ।</p> <p>पूर्वक्षेप- reconnaissance. कुनै पनि सर्भेक्षण गर्नुभन्दा पहिले सर्भेक्षण गर्नुपर्ने क्षेत्रको निरीक्षण गरी योजना तयार पार्ने काम ।</p>
--	---

<p>पेटबोली- context, main body, essential details explanation and main statement mentioned in a document. लिखतहरुको बीचमा उल्लेख गरिने विस्तृत तथा मुख्य व्यहोरा ।</p> <p>पेटी क्यास- petty cash. दैनिक खर्च गर्न खडा गरिएको सानो नगदी कोष ।</p> <p>पेङ्कर- difficult way. खेती कमाई गर्न र जान-आउन साढै मुश्किल पर्ने भिरबाटो ।</p> <p>पेन्टाग्राफ- pentagraph. मूल नक्सा वा चित्र आदिका आधारमा ठूलो वा सानो आकारको प्रतिलिपि उतार्ने साधन ।</p> <p>पेडोमिटर- pedometer. एक किसिमको दूरी नाप्ने यन्त्र । पासोमिटर जस्तै काम गर्ने यस यन्त्रमा एक कदमको नाप मिलाइ राखिन्छ, र एकै पल्ट दूरीको नाप दिन्छ ।</p> <p>पेवा- self earning property of woman, private property of women. स्वास्नी मान्छेले आफैले काम गरी कमाएको र त्यसले बढे बढाएको सम्पत्ति ।</p> <p>पेवा विर्ता- पेवा दिएको जग्गा ।</p>	<p>पेश- present, submit. उपस्थित गराउनु, जाहेर गर्नु ।</p> <p>पेशी- presentation, hearing, submission, presentation for hearing. न्यायालय या अदालतमा छलफल र निष्कर्षका लागि सुन्नु/सुनाउन प्रस्तुत गरिनु, कुनै उच्चाधिकारीका समक्ष समस्या वा प्रस्ताव लिखितरूपमा प्रस्तुत गर्ने काम, प्रस्तुतीकरण, पेसी ।</p> <p>पेशी तारेख- date given for hearing. सुनुवाइका दिनका लागि दिइने उपस्थितिको जनाउ र तारेख ।</p> <p>पेशकी- advance, earnest money. बैना, अग्रिम भुक्तान, महिना भुक्तान नहुँदै लिएको पारिश्रमिक ।</p> <p>पैखी- pleading, advocacy, legal practice, trial. मुद्दा मामिलामा कुनै पक्षको सफाइका निम्ति बोल्ने-छलफल गर्ने काम, वकालत ।</p> <p>पैरवी- pleading. मुद्दा मामिला आदिमा कुनै एकपक्षको समर्थन गरेर बोल्ने काम, पक्षपोषणी, वकालत ।</p> <p>पैतृकभूमि- ancestral land, inherent land. पुर्खौली थलो, बाबुबाजेका पालादेखिको थलो, कुलको ठाउँ ।</p>
--	---

पैत्रक सम्पत्ति- patrimony, parental estate, ancestral property. बाबु बाजेले कमाएर राखेको सम्पत्ति ।

पैनी- canal. खोला एवं नहरबाट जाने सानो कुलो ।

पैरो- land slide. पहाड भत्केर जाने अवस्था, भूक्षय ।

पैसा- paisa, a unit of land measurement. ७.९५ वर्ग मिटर जग्गा ।

पोइल- elpoing, choosing a husband without the consent of her previous husband. अविवाहित वा विवाहिता नारीले स्वेच्छाले अर्को वर खोजी पत्नी बन्न जाने काम ।

पोखरी- pond. तलाउ, जलाशय ।

पोजिटिभ कित्तानापी व्यवस्था- positive cadastral survey system. यो व्यवस्थामा हकदारको नाउँको प्रमाणपत्र नै मुख्य प्राथमिक प्रमाण हुन्छ । यस प्रकारको पुर्जामा जग्गाधनी, मोही, जग्गाको किसिम, जग्गाको चार किल्ला, जग्गाको क्षेत्रफल आदि सबै कुरा खोलेको हुन्छ । नापी भएर कसैको उजुर नपरेमा जग्गा दर्ता गरिसकेपछि जग्गाधनीलाई दिइन्छ ।

पोत- rent, revenue, tax.

जग्गाधनीले सरकारलाई तिर्नुपर्ने कर, जग्गाको कर, तिरो, कुत ।

पोत बित्ता- land with nominal rent. बित्ता उन्मूलन ऐन लागु हुनुभन्दा पहिले विभिन्न प्रकारका बित्तामध्ये केही पोत रकम सरकारलाई बुझाई खान पाउनेगरी दिइएको एक प्रकारको बित्ता, आंशिक पोत तिर्नुपर्ने बित्ता जग्गा, पोता बित्ता ।

पोतअड्डा- revenue office.

हालको मालपोत अड्डा, मालपोत कार्यालय, बित्ता खारेजी नहोउन्जेलको सरकारी पोत लिने अड्डा ।

पोता- revenue, nominal rent, land tax. पहाडी जिल्ला र काठमाडौँका केही बित्ता जग्गाहरुमा लागेको कर विशेष ।

पोता रजिष्ट्रेशन अड्डा- बित्ता र परम्परादेखि कमाइ आएको जग्गाको अभिलेख राख्ने र पोत उठाउने अड्डा । यसको स्थापना वि. सं. १९७८ मा भएको थियो ।

पोता सुना बित्ता- केही रुपैयाँ लिई बित्ताको रुपमा दिइएको वेचबिखन गर्न सकिने पोत तिर्नु पर्ने बित्ता जग्गा ।

पोताजग्गा- land with nominal rent. बित्ता जग्गा ।

पोतेला- sub field. ठूलो गरामा
डिल भत्केपछि डिल मुनिको
भागमा बनाइएको सानो गरा ।

पोष्टअफिस- post office. हुलाक,
हुलाकघर, डाकघर, डाकखाना ।

पोष्यपुत्र- adopted son. धर्मपुत्र ।

पोस्ट प्वाइन्टिङ- post pointing.
फोटोग्राफ खिचिसकेपछि
जमिनमा रहेका नियन्त्रण
बिन्दुहरू तस्विरमा चिनी लगाई
तस्विर नियन्त्रण स्थापना गर्ने
विधि ।

पौवा- inn. पिउने पानी समेतको
व्यवस्था गरी बनाइएको पाटी,
धर्मशाला ।

पौवाली- inn-keeper. पाटी, पौवा,
धर्मशालाको जिम्मा लिई रेखदेख
गर्ने व्यक्ति ।

प्रक्रिया- process, procedure.
कार्यविधि, सिस्टमेटिक तरीकाले
गर्ने काम कारवाही ।

प्रक्षेपण प्रणाली- projection
system. जग्गा नापीमा प्रयोग
हुने प्रणाली ।

प्रगन्ना- a unit of a district in the
Terai, a revenue
subdivision comprising
number of villages.
जिल्लाअन्तर्गत धेरै मौजा मिलाई
बनाइएको एउटा भूभाग, धेरै

गाउँ भएको भूभाग । नयाँ भूमि
व्यवस्था लागु हुनुभन्दा पूर्व
तराईमा जिल्लाभन्दा सानो र
मौजाभन्दा ठूलो प्रशासनिक
भूखण्ड, पहाडका थुम, गखा
आदिसँग अतुलनीय तराइली
भूखण्ड ।

प्रचलित नेपाल कानून- prevailing
law of Nepal. नेपालमा कुनै
काम हुँदाका बखत
चलनचल्तीमा रहेको कानून ।

प्रणाली- system. कार्यालयको जग्गा
प्रशासन सम्बन्धी सेवा सूचना
प्रविधिको माध्यमबाट प्रदान गर्न
विकास गरिएको भू-अभिलेख
सूचना व्यवस्थापन प्रणाली
(ल्याण्ड रेकर्ड्स इन्फर्मेसन
म्यानेजमेन्ट सिस्टम) ।

प्रणाली व्यवस्थापक- authorised
person for system
management. जग्गा प्रशासन
सम्बन्धी प्रणाली व्यवस्थापन गर्ने
अधिकार प्राप्त भूसूचना
प्रणालीमा पहुँच भएका विभाग
वा कार्यालयका कर्मचारी ।

प्रणाली सञ्चालनकर्ता- system
operator. जग्गा प्रशासनको
सेवा प्रदान गर्नका लागि
शाखा/फाँटमा कार्यरत रहेका
भूसूचना प्रणालीमा पहुँच भएको
विभाग वा कार्यालयको कर्मचारी

एवं कार्यालयमा सेवा लिन
आउने सेवाग्राहीले तिर्नुपर्ने
राजस्व रकम आदि बुझ्न
अधिकार पाएको बैंकको
कर्मचारी समेत ।

प्रतिउत्तर- response, reply,
rejoinder. वादीको उजुरको
उत्तररूपको लिखत, प्रतिवादीपत्र ।

प्रतिकूल भोग- adverse
possession. जग्गाको स्वामित्व
एकाको नाममा रहेको तर जानी
वा नजानी भोगचलन अर्कैले
गरिरहेको रहेको अवस्था ।
आफ्नो स्वामित्व वा अधिकार
नभएको स्थानमा लामो
समयदेखि गरिआएको भोग ।

प्रतिकूल भोगाधिकार- adverse
possession right. कुनै
व्यक्तिले अर्को व्यक्तिको चल वा
अचल सम्पत्ति निश्चित
समयभन्दा बढी आफ्नै सम्पत्ति
सरह भोग गरेमा त्यस्ता सम्पत्ति
वा जमीनमा प्राप्त हुने अधिकार
(मुलुकी देवानी संहिता २०७४,
दफा २७३) ।

प्रतिच्छेदन- resection. अन्य नियन्त्रण
बिन्दुहरूका आधारमा यन्त्र
स्थापना गरेको स्थान निकाल्ने
वा स्थिर गरिने प्रक्रिया ।

प्रतिज्ञापत्र, ऋणपत्र- promissory
note. असामीले ऋण लिएको

प्रमाणस्वरूप साहूलाई लेखिदिने
कागत, तमसुक । राष्ट्र
व्याङ्कद्वारा निर्धारित समयमा
साँवा-ब्याज फर्काउनेगरी समय-
समयमा जारी गरिने वा खरिद-
बिक्री हुने विभिन्न रकमको पत्र ।

प्रतिनिधि- representative,
deputy, agent,
plenipotentiary, attorney,
proxy. कुनै व्यक्तिले गर्नुपर्ने
काम गर्न सो कामसँग
सम्बन्धित व्यक्तिका तर्फबाट
नियुक्त अर्को आधिकारिक व्यक्ति,
अर्काले गर्नुपर्ने कामको
आधिकारिक अभिभारा लिने
व्यक्ति, वारिस, वारेस, गुमस्ता ।

प्रतिपक्ष- adversary, opponent.
प्रतिवादी, विपक्ष, प्रत्यर्थी ।

प्रतिबन्ध- ban, restriction, stop,
prohibition. रोकावट, बन्देज,
मनाही ।

प्रतिलिपि- duplicate, copy. नक्कल
उतार ।

प्रतिवाद- remonstrate, plea,
protest, contest. उत्तर, जवाफ ।

प्रतिवादी- defendant,
respondent, opponent,
retort. वादीले आरोप लगाएका
कुराको विरोधमा लेखिएको
उत्तरपत्र, वादीको विरोधमा मुद्दा
लड्ने व्यक्ति ।

प्रतिसंहरण- revocation,

supersede. कुनै कानून वा
प्रथालाई रद्द गर्ने काम ।

प्रत्यक्ष नापी तरीका- direct survey
method. कुनै यन्त्र उपकरण
प्रयोग गरेर दूरी, कोण आदि
नापी गर्ने कार्य ।

प्रत्यारोप- counter charge. कुनै
आरोपका जवाफमा लगाइएको
आरोप ।

प्रत्यावेदन- counter statement.
कुनै कथन वा वक्तव्यको जवाफ
वा विरोधमा भनिएको कुरा ।

प्रत्युत्तर- reply, response वादीका
कुराको जवाफ, खण्डनयुक्त
जवाफ ।

प्रथम दृष्टिमै- prima-facie. पहिलो
हेराइमा नै ।

प्रथा- tradition, custom.
सनातनदेखि चली आएको रीति
थिति, परम्परा, सँस्कृति चलन ।

प्रथाजनित भूमि अधिकार-
customary land right.
परम्परादेखि विशेष समुदायको
मान्यता प्राप्त सामुदायिक
अधिकार । यस्तो प्रथाजनित
भूव्यवस्थामा प्रथाजनित
सामाजिक संस्थाले भूउपयोग
अभ्यासहरू नियमन र

व्यवस्थापन गर्छ । जस्तै: भस्मे
(खोरिया खेती)

प्रथाजनित भूसम्बन्ध- customary
land tenure. समाज वा
राज्यद्वारा अनुमोदित समुदाय
विशेषको जग्गासँगको सम्बन्ध,
समुदाय विशेषद्वारा नै व्यवस्थित
वा प्रशासित हुने गरेको,
साविकको किपट प्रथा, उपल्लो
मुस्ताङ्मा समेत प्रचलित, हाल
नेपालमा अस्तित्वमा नरहेको ।

प्रदेश- province, region. भाषा-
भूगोल-स्थिति-हावापानी-प्रशासन
आदिका कारणले छुट्टयाइएको
देशीय वा राष्ट्रिय एक ठूलो
भाग, कुनै एक भूभाग, प्रान्त ।

प्रदेशीय समुद्र- territorial sea. कुनै
एक राष्ट्रको प्रदेशीय सामुद्रिक
सिमाना, कम पानीको चिह्न
भएको आधारभूत रेखावाट सिधा
१२ नटिकल माइलसम्म
फैलिएको हुन्छ र त्यसपछि त्यस
देशको सीमा अन्त्य हुन्छ ।

प्रधान- principal, chief,
dominant, predominant,
headman of few castes.
आफ्ना समूहमध्ये सबैभन्दा ठूलो,
सर्वश्रेष्ठ, प्रमुख, मुख्य । गाउँ-
घरको प्रमुख, प्रतिष्ठित (व्यक्ति),
ठालु । गाउँघरको प्रमुख,
प्रतिष्ठित व्यक्ति, मुखिया ।

प्रधान कार्यालय- head office.

सरकारी र गैरसरकारी
संस्थाहरूका शाखा प्रशाखाको
सञ्चालन गर्ने मुख्य कार्यालय,
केन्द्रीय कार्यालय ।

प्रमाज्ञी- order, command, edict,
pass, decree. परमाज्ञी, परमाज्ञा ।

प्रमाण- proof, evidence,
testimony, credence,
probate. सबुत, निस्सा ।

प्रमाण जाँच- adjudication.
फिल्डमै बसी जग्गाको
स्वामित्वको प्रमाण बुझी
सरजमिन गर्ने कार्य ।

प्रमाणपूर्जा- जग्गाधनीको साथमा
रहने जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपूर्जा ।

प्रमुख- chief, head, principal.
मुख्य, प्रधान, विशिष्ट ।

प्रभव- source, quarry. धातु आदि
निकालिने ठाउँ, खानी । पानी
निस्कने वा उम्रने ठाउँ, मूल
श्रोत, उद्गम स्थल ।

प्रयोगकर्ता- user. साधारणतया
जग्गाप्रशासन अन्तर्गतको
भूसूचना प्रणालीमा लग-इन गरी
प्रणाली चलाउने व्यक्ति वा
निकाय ।

प्रयोगकर्ता खण्ड- user segment.
जीपीएस प्रणालीको तीनवटा
मुख्य खण्डमध्येको एउटा खण्ड,

यस खण्डमा उपग्रहबाट प्रसारित
सङ्केतहरू जिपिएस यन्त्रबाट
रिसिभरमा राख्ने, ती सङ्केतका
आधारमा विभिन्न सफ्टवेयरको
सहयोगमा विश्लेषण गरी स्थिति
निर्धारण गर्ने कार्य यस खण्डमा
पर्छ ।

प्रलम्बता- projection. पृथ्वीको
सतहमा रहेका बिन्दुहरूको
स्थिति र ती बिन्दुको नक्सामा
हुने स्थितिको सम्बन्ध देखाउने
प्रणाली। पृथ्वीको वक्र सतहलाई
एउटा समतल सतहमा उतार्ने
गणितीय प्रविधि । पृथ्वी एउटा
अनियमित वक्र सतहको पिण्ड
भएको हुनाले समतल सतहमा
उतार्दा केही न केही विकृति
उत्पन्न हुन्छन् र नक्सामा
प्रलम्बता गर्दा सकभर ती
विकृति कम गर्ने प्रयास गरिन्छ ।

प्रवास- migration, immigration.
आफ्नो घर क्षेत्रबाट पर अर्कै देश
वा क्षेत्रमा बस्न जाने काम ।

प्रवासी- emigrant. विदेशवासी,
परदेशवासी ।

प्रश्न- question, enquiry, query
सवाल, जिज्ञाशा, सोडाइ ।

प्राकृतिक न्याय- natural justice.
विना कुनै भेदभाव पक्ष-
विपक्षलाई आफ्नो भनाइ राख्न

<p>दिएर अन्तर्मनले विचार गरी दिइने निर्णय ।</p> <p>प्राकृतिक सिमाना- natural border/boundary. पहाडको शृङ्खला, चुचुरो, भन्ज्याङ, नदी, ताल र समुद्रका किनारा जस्ता प्रकृतिले नै अङ्कन गरेको रेखा ।</p> <p>प्राङ्गण- courtyard, open space. आँगन, चोक, प्राङ्गण ।</p> <p>प्राङ्गारिक खेती- organic farming. रासायनिक मल र कीटनासक औषधि प्रयोग नगरिकन प्राङ्गारिक पदार्थ मात्र प्रयोग गरेर गरिने खेती ।</p> <p>प्राङ्ग्याय- Res Judicata. कुनै व्यक्तिको विरुद्धमा कुनै कुरामा अदालतले एकपटक निर्णय दिइसकेको स्थितिमा सोही कुरामा सोही व्यक्ति उपर अदालतमा पुन अर्को उजुरी दायर गरी न्यायिक जाँचबुझ गर्न निषेध गर्नु ।</p> <p>प्राचीन स्मारक- ancient monument. इतिहास कला विज्ञान वास्तुकला स्थापत्य कला आदिका दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण मानिएका मठ, देवालय, गुम्बा, विहार, स्तुपा आदि स्मारकहरू रहेको ठाउँ ।</p>	<p>प्रायद्वीप- peninsula. अधिकांश भाग जलपरिवेष्टित भएको जमिन ।</p> <p>प्रारूप- draft. खेसा, मस्यौदा, प्रारम्भिक रूपरेखा ।</p> <p>प्रिन्सिपल दूरी- principal distance. नेगेटिभ तस्विरको सतहसँग भित्री दृष्टिकोण केन्द्रबाट समकोण परी गएको दूरी ।</p> <p>प्रिन्सिपल बिन्दु- principal point. तस्विरको बीच भागमा दृष्टिकोण केन्द्रबाट समकोण भई बनेको तल्लो बिन्दु ।</p> <p>प्रि-प्वाइन्डिङ- pre-pointing. हवाईफोटो खिच्नुभन्दा अगाडि फोटामा आउनेगरी जमिनमा रहेका नियन्त्रण बिन्दुमा ठूलो निसान राखी फोटो नियन्त्रण बिन्दु स्थापना गर्ने विधि ।</p> <p>प्रेतभूमि- the cremation ground. मसान, प्रेतगृह, घाट ।</p> <p>प्लट रजिष्टर- plot register. नापनक्सा गरिएको गा.वि.स. / न.पा. हरूको प्रत्येक वार्डको बेग्लाबेग्लै प्लटरजिष्टर लेखी (कित्ताकाट भएको रेकर्ड) रुजु गरी प्रमाणित गरी राख्ने रजिष्टर ।</p> <p>प्लम्बव- plumbob. observation गर्नु भन्दा पहिले यन्त्रलाई</p>
--	---

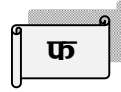
centering गर्न प्रयोग गरिने
धागोमा भुण्ड्याइएको तल तिर
तिखो बनाएको फलामको
(धातुको) गोलो डल्लो ।

प्लानिमेट्रिक नक्सा- planimetric
map. कुनै ठाउँ वा बिन्दुबीचको
लम्बाइ र चौडाइसम्बन्धी मात्र
विवरण दिने नक्सा ।

प्लेन टेबल- plane table. फिल्डमा
सर्वेक्षण गर्ने क्रममा नक्सा
तयार गर्ने प्रयोजनका लागि
प्रयोग गरिने टेबल । यो
मुख्यतया कित्तानापी नक्सा
तयार गर्न प्रयोग गरिन्छ ।

प्लेन टेबल सर्भेक्षण- plane table
survey. प्लेन टेबल प्रयोग गरी
गरिने सर्भेक्षण । पृथ्वीको कुनै
पनि भागलाई सिधै कागजमा
नक्सा खिच्ने तरीका । सर्वप्रथम
इस्वी सं. १७९९ मा भारतको
मैसुर राज्यमा प्रयोग गरिएको
थियो ।

प्लोटर/प्रिन्टर- plotter/printer.
नक्सा छाप्ने यन्त्र (उपकरण) ।

फछ्यौट (फस्यौट)- clearance,
completion, full-payment.
छिनोफानो, किनारा भैसकेको,
पूरा भुक्तानी भएको ।

फटके किनारा- edge, margin,
folds, left side in a paper
for witness to sign over.
किनारा, छेउ, साक्षी र लेखकले
सही गर्नुपर्ने तमसुक आदिको
बायाँ पट्टिको भाग ।

फट्टा- cancelled. प्रमाणित हुने
लिखतलाई प्रभावहीन तुल्याउन
च्यातेर वा टाउकोमा लेखिदिएर
छाडिएको वा रद्दी तुल्याइएको
अवस्था, कागजात फटाइएको
स्थिति, लिनु फिर्ता लिइसकेको
वा दिनु चुक्ता भइसकेको
अवस्था, त्यस्तो लिखत वा
तमसुक ।

फट्टाइ- tearing the written
agreement or bond of debt.
फट्टाउने वा फट्टा तुल्याउने काम
वा ढङ्ग वा विधि ।

फट्टाउनु- tearing. छुट्टाउनु, च्यात्नु

फट्टिनु- split or crevice caused by earthquake. जमिन धाँजा भएर फाट्नु, चिरिनु, फारिनु ।

फडके- houseless, slump land. घरधुरी नभएको पाखो जग्गा ।

फड्के- margin space, the corner of the legal papers where the witness sign, the cultivation done far from the living home. फट्के, साक्षीहरूको सही भएको तमसुकको किनारा, बसोबासभन्दा टाढाको जमिनमा खेती गर्ने काम ।

फड्के सेर्मा- tax for tilling slant land. घरबारीबाहेक अन्य छुट्टै पाखो जग्गामा लाग्ने तिरो ।

फरफारख- clearance, settlement. लेनदेनको काम शेष नरहने गरी चुक्तानी गर्ने काम, फर्स्योट, फरफारख ।

फरवार्ड साइट- forward sight. समतलन गर्दा स्टाफलाई उचाइ चाहिएको बिन्दुमा राखी पढिने दृष्टि ।

फराक- expansion, span. चौडा, फराकिलो ।

फरार- escaped, fugitive, absconding. पक्राउ वा कारबाहीबाट बच्न गुप्त-

तरीकाले भागेको, भूमिगत भएको, जेल-नेलको घेराबाट फुत्केर बेपत्ता भएको, अपराध गरेर बेपत्ता भएको ।

फरुवा- mattock. ठूलो पाता-लम्बा बिँड हुने खासखालको कोदालो ।

फर्छिनु- clearance. लेनदेन- खरिदबिक्री आदिको हिसाब चुक्ता हुनु, फर्सिनु ।

फर्जी- fake, forge. नक्कली ।

फर्माइसी विर्ता- tax free land as command of royal family. राजपरिवारका सदस्यहरूले आफ्नो चाहना अनुसार माग पूरा गर्न कमाउन दिइएको जग्गा, मोहीले राजदरवारमा नगद वा जिन्सी तिरो कूत बुझाउनु पर्ने जग्गा ।

फलाना- so and so, such and such. अमूक व्यक्ति वा वस्तु ।

फलोपभोग- usufruct. कसैले आफ्नो हक र स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति, त्यसबाट प्राप्त हुने प्रतिफल, लाभ, आम्दानी वा सुविधा अर्को व्यक्तिले प्रयोग गर्न सक्ने गरी करार गरेर निःशुल्क रुपमा दिएकोमा सो पाउने व्यक्तिले उपभोग गर्न पाउने अधिकार ।

फलोपभोगी- usufructuary.

फलोपभोग प्राप्त गर्ने व्यक्ति ।

फसल- crops. खेतबारीमा हुने
उब्जनी, बालीनाली ।

फाँट- cultivated land, section,
branch. खेतीलायक मैदान,
फैलावट भएको जमिन,
कार्यालयको एक खण्ड वा
विभाग ।

फाँटवारी- details, breakdown,
account, particulars,
manifest, file, statement,
list. विवरण, फाइल
कागजातहरु, मौज्जात, सूची
फेहरिस्त ।

फाँटवाला- section clerk.
प्रशासनिक कुनै एकाइको पूर्ण
जिम्मा भएको, त्यस्तो फाँटको
विभागीय कर्मचारी, तोकिएको
कार्य गर्नका लागि जिम्मेवारी
पाएको कार्यालयको कुनै शाखा
वा फाँटको कर्मचारी ।

फाँटिलो- an extensive, broad,
wide and spacious land.
फाँटभैँ सवैतिर खुल्ला भएको,
फराकिलो, फाँदिलो ।

फाइल- document, file.
कार्यालयमा कागतपत्र
सुरक्षितरूपले राख्ने बाक्लो
कागज आदिको जिल्द, गाँदा,
मिसिल, कम्प्युटरमा काम गर्दा

आफ्नो काम सुरक्षित राख्न
प्रयोगकर्ताले दिने छुट्टाछुट्टै नाम ।

फाइल निर्देशिका- file index. कुन
कस्तो फाइल कहाँ र कुन
नम्बरमा छ भनी पत्तो पाइने
अनुक्रमणिक, सूचीपत्र ।

फाकट- an extended open land
nearby the jungle which is
not cultivable. ठूलो पर्ती
जमिन ।

फाजिल- additional, surplus,
excess, extra. अतिरिक्त,
बेकम्मा ।

फायल नक्सा- file map. कित्ताकाट
गरी नयाँ कायम हुने कित्ताहरू
स्पष्ट देखाउन नसकिने
अवस्थामा ठूलो माननापमा
तयार गरिने कित्ता नक्सा ।

फाछेपत्र- the total renunciation
done from the claim of the
right of property, the bill
of paying dues. फार्सेपत्र,
राजीनामा ।

फार्सेपत्र- deed of selling land.
जग्गा जमिन सम्बन्धी राजीनामा ।

फाली- colter, vomer, blade of
plough, a pointed nail kept
at the top of the plough.
हलाको टुप्पामा ठोकिएको फलामे
तिखो पुर्जा वा साधन ।

फासलाको नाप- measurement of distance. सीधा रेखाबाट लिइने नाप ।

फिक बिर्ता- granted tax free land to the servant. राजाका फिकदार नोकरचाकरलाई बक्स भएको बिर्ता जग्गा ।

फिकदार बिर्ता- थुकेर दिएको जग्गा ।

फिडुसियल चिह्न- fiducial marks. हवाई सर्भेक्षण गर्दा प्रयोग हुने क्यामराको फिल्मको फ्रेममा रहने चार अथवा आठ वटा आधार चिह्न (reference mark) जुन हवाई फोटोमा समेत देखिन्छ ।

फिराद- law suit, complaint, petition. न्याय पाउन गरिने प्रार्थना वा पुकारा, नालिस ।

फिरादपत्र- law suit, complaint. वादीपत्र, नालिस ।

फिरादी- plaintiff, complainant, suitor. वादी, नालिसवाला ।

फिर्ती रसिद- the acknowledge-ment receipt that comes back to the sender after the sent goods are delivered, return receipt. रजिष्टरी आदि पठाइएको चीज सम्बन्धित ठाउँले बुझेको प्रमाणस्वरूप फर्केर आएको रसिद ।

फिल्ड भेरीफिकेशन- field verification. कुनै कित्ताको नक्सा र फिल्डको स्थिति फिल्डमा नै गई यकिन गर्ने कार्य । कुनै नक्सामा देखाइएका विस्तृतिहरू जमिनमा छन्, छैनन् वा फरक परे नपरेको जमिनमा नै गई यकिन गर्ने कार्य ।

फिल्ड रेखाङ्कन- field measurement, field survey. नक्शामा भएको (मान नाप अनुसार) दूरी एवं स्थानलाई जमिनमा पत्ता लगाई चिन्ह लगाई दिने काम ।

फिल्डबुक- field book. जग्गा नापजाँचका क्रममा नापी गरी स्वामित्व र किसिमका आधारमा कायम गरिएका प्रत्येक कित्तासँग सम्बन्धित जग्गाधनी र मोहीको तीनपुस्ते सहितको विवरण तथा कित्ताको विरह, किसिम, क्षेत्रफल, चौहद्दी लगायतका विवरणहरू उल्लेख गरी तयार गरिएको पुस्तिका/किताब/क्षेत्रीय पुस्तिका ।

फीचर क्लास- feature class. भूसूचना प्रणालीमा कार्य गर्दा समान प्रकृतिका भौगोलिक सूचनालाई एउटा वर्गमा राख्ने गरी वर्गीकरण गरिएको कुनै एउटा वर्ग ।

फुकुवा- released, free, boundless. बन्धनमुक्त, नियन्त्रणमुक्त ।

फुकुवापुर्जी- letter for setting free, release letter. आवतजावत-लेनदेन आदि विषयका काम वा कुरा रोकिएकोमा त्यस्तो बन्देज फुकेको जनाउ दिने लिखत वा पुर्जी ।

फुटपाथ- footpath. ठूला सडकका दायँबायाँमा केवल मान्छेमात्र हिँड्ने गोरेटो, गल्ली ।

फुलबेन्च- full bench, full court. प्रधान न्यायाधीशलगायत तीन वा बढी न्यायाधीशको बेन्च वा सभा, विशेष अवस्थामा प्रधान न्यायाधीशबाट मनोनित तीन वा बढी न्यायाधीशसमेत भएको सभा वा बेन्च, विभिन्न बेन्चमा राय बाभेका मुद्दा ।

फेद- bottom, foot, the low land lying beside a mountain. पहाडपर्वतको पुछार वा फेदीबाट उकालो लाग्ने थलो ।

फेदी- bottom, foot, the low land lying beside a mountain. पहाडको तल्लो भाग वा पुछार ।

फेलजमानी- self bailing. कबुलवालाले थालेको काम पूरा नभएसम्म दिइने म्यादी जमानी

वा अस्थायी जमानी, दिनहुँको तारिखमा हाजिर हुन लेखिएको कागत वा लिखत, पर्चा-लिखत ।

फेहरिस्त- list, detail. फिरिस्त, विस्तृतरूपको सूची ।

फैसला- decision. पक्ष विपक्षले दिएको सबुद प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी न्यायिक मन लगाई विवादको टुङ्गो लाग्ने किसिमले पक्ष विपक्षको हार जित हुने गरी निर्णय भएको अवस्था । मुद्दा परे ठहरे वमोजिम हुने भन्ने लेखिएको “खारेजी” फैसला होइन (ने. का. प. ०२८, नि. नं.६१९ पृ.२३६) ।

फैसला सुनाउनु- to deliver a decision. फैसला भएपछि भ्रगडियालाई मौखिकरूपमा त्यसको जानकारी गराउनु ।

फोकल लेन्थ- focal length. कुनै एउटा टेलिस्कोपको प्रकाश केन्द्रदेखि प्रिन्सिपल फोकससम्मको दूरी ।

फोकसिङ- focussing. स्टाफ (staff) को इमेज (image) लाई स्पष्ट देख्नको निम्ति eye piece र objective lense को बीचको दूरीको proper setting गर्ने कार्य, यो कार्य focussing screw को मद्दतबाट गरिन्छ ।

फोगटो (फगटो)- small plot of land. सानो गह्वा ।

फोटो- photograph. क्यामेराले
खिचेको तस्विर, छायाचित्र ।

फोटोकपी- photocopy. सक्कलको
दुरुस्तै नक्कल ।

फोटोकपीयर- photocopier.
सक्कलबमोजिम नक्कल चाहिए
जति थोरै समयमा निकाल्न
सकिने यन्त्र ।

फोटोग्रामेट्रिक सर्वेक्षण-
photogrammetric survey.
नक्सा तयार गर्नको लागि
आकाशबाट वा जमिनबाट
फोटोग्राफहरु लिई गरिने सर्वेक्षणको
मद्दतले वैज्ञानिक र कलात्मक
ढङ्गले नक्सा निकालिन्छ ।

फोहरा सिँचाई- sprinkler
irrigation. चाप प्रणालीको
मद्दतबाट घुम्ने नजलहरुले
जमिन माथिबाट पानी छर्ने
सिँचाईको तरीका ।

फौजदार- the then judge, before
some decades, an
appointed post among
feudal which was related
to the police force and
who used to collect the
revenue of that place and
deposit it in their treasury
and a little of it only was
used to be paid to the
government. पुरानो व्यवस्थामा
फौजदारी मुद्दा हेर्ने र

मालपोतसमेत उठाउने जिल्ला-
स्तरीय एक प्रहरी अधिकारी ।

फौजदारी- criminal, law
breaker. मारपीट-चोरी-
डकैती-ठगी-रहजानी र
करनीखालका मुद्दा वा त्यस्तो
मुद्दा मामिला हेर्ने अदालत,
मारपीट-चोरी आदि सरकारवादी
अपराधसम्बन्धी, फौदारी ।

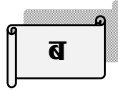
फौजदारी-अदालत- criminal
court. फौजदारी मुद्दाहरुको
पुर्पक्ष र ठहर गर्ने ठाउँ, फौदारी
अड्डा ।

फौजदारी-कानून- criminal law.
चोरी-डकैती आदि सरकारवादी
ठहरिने मुद्दामा प्रयोग गरिने र
सजाय व्यवस्था भएको कानून,
फौदारी कानून ।

फ्री सिट- free sheet. राष्ट्रिय
नियन्त्रण विन्दुमा आवद्ध नगरी
स्थानीय नियन्त्रण विन्दूको
आधारमा कित्तानापी गर्न तयार
गरिएको नक्सा सिट ।

फ्रेम रेखा- frame line. सफा
रेखाभन्दा बाहिर केही ठाउँ छोडी
वेरिएको रेखा ।

बौंभिन- to be barren. बाँभो हुनु,
बाँभिन, खेतीपाती गरिएको
जग्गा पर्ती पर्नु ।

बाँभ्याइनु- to leave or make
barren. बाँभो पार्नु ।

बाँधुवा- bonded labor, bondage,
stall-fed animal. बन्धनमा
परेको वा राखिएको,
वार्षिकरूपले एकपल्ट मात्र कुत
वा तिरो लिने स्थिति बाँधिएको
जग्गा-खान्ती आदि,
नियमितरूपले रकम वा चीज
लिने-दिने व्यवस्था, चर्न नदिई
घरैमा बाँधेर पालिएको जनावर ।

बइन- statement, description,
response. बयान, बखान ।

बकपत्र- statement of witness,
testimony. मुद्दामा वादी वा
प्रतिवादीका साक्षी बस्ने व्यक्तिले
बकेका कुरा लेखिएको कागत्,
साक्षीको बयान भएको कागत् ।

बकवाद- calumny, tattle. अर्काको
बदनाम गर्ने नचाहिँदो कुरो ।

बकवादी- jabberer, paver,
prattler. बकवार गर्ने व्यक्ति ।

बकस- reward. कुनै व्यक्तिले
आफूलाई पालनपोषण गरी वा
अन्य तवरले रिक्ताएवापत वा
पारिवारिक स्नेह वा अनुरागको
कारण आफ्नो हक र स्वामित्व
पुग्ने सम्पत्ति इनाम पुरस्कार वा
बक्सको रुपमा त्यस्तो
व्यक्तिलाई निशुल्क रुपमा दिने
कार्य ।

बकसपत्र- deed of legacy/gift.
आफ्नो सम्पत्ति बकस दिँदा हक
छाडी दिने लिखत, हकवाला
अर्थात् नातेदारलाई दान भनी
लिखत लेख्नुहुँदैन ।

बकाइ- giving statement. बक्ने
ढङ्गा, क्रिया वा प्रक्रिया, बयान
गराइ ।

बकितम्- a report told by
witness or proof giver.
बके-बोलेको कुरो, दिइएको
बयान ।

बकौता- arrears, remnant.
बुझाउन वा असूल गर्न बाँकी
रहेको हिसाब वा रकम ।

बक्स कम्पास- box compass.
एउटा चुम्बकको सियोलाई
काठको बाकसभित्र भुण्ड्याएको
हुन्छ जुन साधारणरूपमा दिशा
पत्ता लगाउन मात्र प्रयोग
गरिन्छ । तर स्थानीय आकर्षण
जस्तै- फलाम, बिजुलीको तार

आदि भएको ठाउँमा यसको प्रयोग गर्दा फरक दिशा देखाउन सक्छ ।	बराबर पारी बाँड्नु गर्ने काम, अधियाँ ।
बक्सानी- payment for compromise, administrative and judicial fees, gift, tax. दुई भगडियाले मिलापत्र गरेवापत लाग्ने सरकारी दस्तुर, बक्स पाएवापत लाग्ने दस्तुर, बक्सौनी, बक्स्यौनी ।	बट्टा- divide, partition. भाग वण्डा, मोही र तल्लिडबीच हुने बाँडफाँड ।
बगर- sandy land. खोलाले छाडेको बलौटे जमिन, नदीनालाका किनारको जग्गा ।	बढ- increased. बढेको, थपिएको ।
बगैँचा- garden. फलफूलका बोट बिरुवाहरु लगाइएको जग्गा जमिन ।	बढकरार- high value contract. काम पूरापूर गर्नका निमित्त लिइने ठेक्का-पट्टा-तिरो आदिमा साविकभन्दा बढी तिर्ने प्रतिज्ञा वा कबोल ।
बचत- savings. जम्मा गर्ने काम वा जम्मा गरिएको धन ।	बढबन्धकी- additional bond/mortgage. बन्धकी जग्गा लिएवापत बीचबीचमा थमौती गरिएको ऋण ।
बजार- bazaar, market, fair. खरीद बिक्री गर्ने वा हुने व्यापारिक ठाउँ, मेला, जमघट ।	बढाबढ- competition in bidding. जसले बढी मोल दिन्छ त्यही कायम गर्ने प्रक्रिया ।
बजारिया- available in market, common, marketable, ordinary, saleable. बजारमा पाइने, साधारण, बेच्न लायकको ।	बढेको (बढ)- the extended piece of land than the occupying land by any reason. ठेक स्थितिका जग्गा चौहद्दीभित्रका हाल आवाद गरेको जग्गामा बढे/बढाएको जग्गा ।
बटैया- sharecropping/ division of share. कमीत गर्ने र जग्गाधनीबीच जग्गाको उब्जनी	वण्डा उठाउनु- to distribute share, to share, to write a share bond. परिवारमा अंश बाँडफाँड गर्नु, वण्डापत्रको कागज लेख्नु ।

बण्डाचुण्डा- partition. अंश बाड्ने काम ।

बण्डालाल- coparcener, allottee, sharer, shareholder. अंश पाउने व्यक्ति, हिस्सेदार ।

बदनीयत- malafides, dishonest. नियत खराब भएको, दुराशययुक्त, कपटी ।

बदर- refused, rejected उल्टिएको, स्वीकार नगरिएको ।

बन्जर- barren land, waste land, unproductive land नुनको भाग बढ्ता भएको माटो, उब्जनी नहुने जमिन, बन्जार ।

बन्जर - virgin land. आवादी नभएको बाँझो जमिन ।

बन्डापत्र- deed of separation, deed of partition. अंशबन्डाको लिखत ।

बन्द ट्राभर्स- close traverse. एक उच्च दर्जाको नियामक थाहा भएको बिन्दुबाट सुरु गरी फेरि उही बिन्दु वा अर्कै एक उच्च दर्जाको नियामक थाहा भएको बिन्दुमा अन्त गरी गरिने ट्राभर्स ।

बन्द सीमा प्रणाली- closed border system. एक देशबाट अर्को छिमेकी देशमा जान/आउन अनुमति नदिइने अथवा बन्देज लगाइएको व्यवस्था ।

बन्दइजलास- camera court, closed bench.

न्यायाधीशहरूमात्र बसी चलाइएको इजलास ।

बन्दसवाल- enveloped statement, statement taken by a court in the request of the other, letter rogatory. वादी वा प्रतिवादीका साक्षीहरू मुद्दा दायर भएका अड्डाबाट अन्य जिल्लामा भई उपस्थित हुन नसक्ने कानूनी प्रावधान भएमा निजहरूले देखे/जाने थाहा पाएका कुराको भएभरका सवाल गरी उतारी साक्षी रहेका जिल्ला अदालतलाई बकपत्र गराइ पठाइदिनु भनी लेखिएको कागत, त्यसरी गरिएको साक्षीको बकपत्रको कागजात ।

बन्दीप्रत्यक्षीकरण- habeas corpus. थुना परेको व्यक्तिलाई अदालत वा न्यायाधीशसमक्ष उपस्थित गराउन दिइने आदेश ।

बन्धक- pledge, mortgage, security, hostage, pawn. ऋणीले सापटी लिएर नतिरुन्जेललाई साहूकहाँ राखिएको धितो वा धरोट ।

बन्धक ग्रहिता- mortgagee. जसकोमा बन्धक राखिन्छ, साहु ।

बन्धक माल- bonded goods.

बन्धकमा परेको मालसामान ।

बन्धक मोचन अधिकार- equity of redemption. बन्धकलाई मुक्त गर्न सक्ने हैसियत, त्यस्तो अनुमति ।

बन्धककर्ता- debtor, mortgagor, pledger. आफ्नो अचल सम्पत्ति बन्धकीका रूपमा अन्यत्र राख्ने व्यक्ति, ऋणी, आसामी, धितोवाल ।

बन्धकी- mortgage, bond, pledge. बन्धक वा धितोमा परेको, ऋणको सट्टामा जिम्मा लागेको ।

बन्धकी तमसुक- mortgage deed. बन्धक राखिएको लिखत ।

बपौती- heritage, patrimony, inheritance. पैतृक सम्पत्ति, बाबु बाजेले छोडेर गएको सम्पत्ति, अपुताली, विरासत ।

बयान- description, statement. मुद्दामा साक्षीले वा मुद्दाको पक्षले अदालतमा दिएको वक्तव्य ।

बयान गराउनु- to make one describe something, to take a statement. अभियुक्तलाई प्रश्न सोधी तथ्य व्यक्त गर्न लगाउनु ।

बयान गर्नु- to describe, to explain, to give statement. अदालत वा अन्य कुनै निकायबाट सोधेको कुराको जवाफ दिनु ।

बरबुभारथ- clearance, acceptance of charge. जिम्मा जमानीमा रहने वा रहेका चीजवीज बुझ्ने/बुझाउने कामकाज ।

बर्खिलाप- in opposition to, against. कुनै पनि काम कुराको विरुद्धमा, कुनै प्रतिकूल हुने कार्य, निर्धारित विधिको विपरीत गरिने कार्य ।

बलैसी- eaves. बलेनो खस्ने ठाउँ, बलेनी तप्किने थलो, बलेसो ।

बलेनी- eaves, water that drops from the eaves. छाना-धुरीको किनाराबाट झरेको पानी, त्यसरी झरेको पानी खस्ने ठाउँ, बलेसी ।

बलौटे- sandy. बालुवा बढी भएको, बलौटे ।

बलौटेनी- sandy place. बलौटो ठाउँ, बालुवै बालुवा भएको जमिन ।

बस बिसौनी- bus station, stationary. यात्रु ओराल्न र

चढाउन बस रोक्ने निश्चित स्थान ।	बनाई भोगचलन गरिआएको जग्गा ।
बसोबास- habitation, dwelling. निवासस्थान, रहने बस्ने ठाउँ वा घर, रासोबासो, बसोबासो ।	बही- ledger. सरकारी निकायको आयव्यय लेखिने किताब, महाजनी हिसाबको ढड्डा ।
बसोबास अधिकृत- settlement officer. पुनर्वास विभाग अन्तर्गतको बसोबास कार्यालय प्रमुख ।	बही बुझाउनु- to account for. सरकारी कर्मचारीले कार्यालयबाट अलग हुँदा आफ्नो जिम्माको हिसाब किताब बुझाउनु ।
बस्ती- settlement, village and city. मानिसको घरबार भएको क्षेत्र वा थलो ।	बही बुझाउने- accountable. जिम्मेवारी सम्हाल्ने दायित्व ।
बहस- discussion, argument, debate, trial, pleading. तर्क वितर्क, पैरवी ।	बहीखाता- account book, account ledger. आम्दानी खर्च हिसाब लेखेको खाता ।
बहसटिपोट- argument/ pleading document. मुद्दा मामिलामा वकिलले आफ्नो पक्षको पुष्टिका निमित्त लेखिएको लिखत कागत ।	बहीपत्र- ledger, record. वहीसम्बन्धी कागजपत्र वा स्याहा ।
बहाल बिटौरी जग्गा- rented land. बहाल बिटौरी जग्गा (बजार बन्दोबस्त गर्ने प्रयोजनार्थ तत्कालीन भन्सार अड्डाले चार किल्ला तोकी बहाल असुल गरी व्यक्तिलाई घरबास बनाउन जग्गा दिएकोमा पछि त्यस्ता जग्गा सम्बन्धित नगरपालिका वा गाउँपालिकालाई हस्तान्तरण भए पश्चात सम्बन्धित नगरपालिका वा गाउँपालिकालाई बहालबिटौरी बुझाई घरबास	बहुउद्देश्यीय भूमिलगत- multipurpose cadastre. शुद्ध कित्तानापीको विधि अपनाई स्वामित्वको लगत लगायत विकास निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने विवरणहरु समेतलाई समावेशगरी तयार गरिएका लगत; जस्तै: बिजुली, खानेपानी, ढल, टेलिफोन, स्कूल, अस्पताल, दमकल आदि योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक विवरणहरु समावेश गरिएको वही ।

बहुवर्षे बाली- perennial crop.

आफ्नो जीवनचक्र पुरा गर्न धेरै वर्ष लाग्ने बाली ।

बाँकी पेशकी- outstanding,

arrears, due advance. हिसाब नबुझाएको वा फछ्यौट नगरेको पेशकी ।

बाँकी बक्यौता- arrears, remains,

unpaid, not don. उठाउनु वा असुल गर्न बाँकी रकम, छुटपुट अवशेष, काम सम्पन्न हुन नसकेको ।

बाँकीवाला- defaulter. हिसाब चुक्ता

नगर्ने व्यक्ति ।

बाँझो- barren, sterile. आवाद एवं

खनजोत नभएको, सन्तान जन्माउन नसक्ने ।

बाँडफाँट- distribution,

allotment, allocation, division. बाँडचुँड, फाँटवारीसाथ भिन्नैभिन्नै भाग लिने वा बाँड्ने काम ।

बाँध- barrage, dam, dike, weir.

नदीनाला थुन्न र त्यसबाट कुलोमा पानी ल्याउन बनाइएको छेकबार ।

बाँधा मजदूर- bonded labour.

बाँधुवा, ऋण लिए वापत बन्धक बसेको कमारो ।

बाउसे- leveling of the muddy

field for making it ready to show paddy or the person who does this work.

रोपाईमा खेतको हिलो सम्प्याउने काम, लाठे ।

बाउसो- the tool for digging

field, spades for different size and shapes. कोदालो, कोदाली ।

बाकुपौ- the duplicate of a legal

paper to be renewed after its due date. काठमाडौं

उपत्यकाभित्र प्राचीन कालदेखि लामो समयको अन्तरालमा कीर्ते हुने स्थिति नपरोस् भनी

चलिआएको एउटै सग्लो

कागजपत्र जसमा एउटै व्यहोरा

लेखिएको हुन्छ, बीचमा च्याती

सम्बन्धित व्यक्तिले बाँडी लिएको

नेपाली कागजको टुक्रा वा

अधकट्टी । बाकुपौको शिरमा

“श्री वत्स” लेखेको छाप लागेको

हुन्थ्यो ।

बाजाफता नक्कल- true copy.

सक्कल बमोजिमको नक्कल प्रति ।

बाभ्रिनु- to keep different

opinion or idea. विचार, राय

नमिल्नु, मतभेद हुनु ।

बाटाको म्याद

बाटाको म्याद- time for journey.

प्रचलित नियम अनुसार
वास्तविक पहुँचमा लाग्ने दिन ।

बाटोको हक- right of way, usu.
based upon an easement.

अरुको जग्गाबाट आफ्नो
जग्गासम्म जानका लागि हुने
बाटोको अधिकार ।

बाटोम्याद- time for journey.

कामकाजका निम्ति एक ठाउँ वा
जिल्ला वा अन्य ठाउँ वा
जिल्लामा जानु-आउनुपर्दा लाग्ने
बाटाको अवधि ।

बादी- the plaintiff of a case in
the court. नालिस गर्ने,
फिरादवाला, वादी ।

बाबु- father. पिता, धर्मपुत्र तथा
धर्मपुत्री राखेकोमा सो राख्ने
बाबु समेत ।

बार- fence. दुई किताबीच तार,
जाली, काठ आदिले छुट्ट्याइएको
भौतिक स्वरूप, बन्देज ।

बारी- vegetable garden, sloping
field. पाखाबाली मात्र लाग्ने
आबादी जग्गा, पाखो जग्गा ।

बालबुर्ज- sandy land, alluvium.
खोलाले छोड्दै गरेको बगर वा
जमिन, खोलाको भेल वा भलले
ल्याएर छाडेको पाँगो-लेदो
थुप्रिएको जग्गा ।

बालिस्टर- the senior lawyer.

माथिल्लो तहको वकिल,
अधिवक्ता ।

बाली- harvest, crop, rent. विर्ता
जग्गा कमाउनेले विर्ताबाललाई
बुझाउनुपर्ने जग्गैलाई लागेको
कूत तिरो वा विर्ताबाल आफैँले
कमाएको भए सो जग्गामा
उब्जेको बाली ।

बालीघरे प्रथा- paid on harvest
system. वर्षभरी काम गराए
वापत जोल्ने, औजार बनाउने
मर्मत गर्ने, कपडा सिलाउने
आदि काम गर्नेहरूलाई
मुख्यबाली भित्र्याउने समयमा
दिइने अन्न ।

बालीनाली- harvest, crop.
खेतबारीमा लगाइएको वा
लगाइने बाली, खेतीपाती,
बालीबिरुवा ।

बालुबुर्ज- alluvium, sandy land.
खोलाले छाडेको बगर, खोलाले
बगाएर ल्याएको बालुवा थुप्रिएर
बनेको जमिन ।

बास- residence. बस्ने स्थान वा
घर, निवास, थातथलो,
बासस्थान ।

बास विर्ता- granted land for
habitation. घरबास
नभएकोलाई बसोबास गर्नु भनी
दिइएको विर्ता ।

बासष्टीहरण- an incident in the year 1862 B.S. when the confiscation of birtas were confiscated by king Rana Bahadur Shah. वि.सं. १८६२ मा हरण भएको बिर्ता ।

बासिन्दा- inhabitant, resident, native. कुनै ठाउँको निवासी, वासी, रैथाने ।

बाहुलीनिसान- the signet and the signature. बाहुलीको छाप, हस्ताक्षर ।

बाह्रठकुराई- a collective form of the twelve landlordism. बाह्रथरी जिमीदारी वा मुखियापनको समुदाय वा जिम्मेवारी ।

बिगाहा/बिघा- measure of 1.6 acre land, land area of 6772.63 square meter or 72,900 sq.ft. जमिनको बीस कट्टाको नाप, तेह्र रोपनी पाँच आना वा ७२,९०० वर्गफिट वा ६७७२.६३ वर्ग मिटर वा जग्गाको परिमाण । विगाहा । बीस कट्टा ।

बिजन- land tax on unirrigated land, seed. पाखो जग्गाको नापो लिने आँकडा वा अँकाइ ।

बितलब बिर्ता- granted land for subsistence, land given for

pay. विशेष काम वा सेवा आदि गर्दा तलब बाहेक पाइने बिर्ता, सरकारी तिरोभरोसमेत मिनाहा भएको जग्गा, तलबको सट्टामा पाएको बिर्ता ।

बिनामी- anonymous, unknown letter/ document. बेनामी, प्रेषकको नाउँ नलेखिएको चिठी वा लिखत ।

बिन्तीपत्र- application, petition. राजा वा मान्यजनलाई लिखित चढाइने निवेदन, बिन्तीपत्र, आवेदन ।

बिन्दु उचाइ- spot height. नक्सामा तलरूप प्रदर्शनका लागि विभिन्न ठाउँ, जस्तै- पहाडको चुचुरो, भन्ज्याङ, नदीको दोभान, चौबाटो समोच्च रेखा नआउने समथर भू-भाग आदिको उचाइ देखाउन प्रयोग गरिने बिन्दु ।

बिन्दुपत्र- a transparent substance used while measuring the area of land through maps. नक्साबाट जग्गाको क्षेत्रफल आदि निकाल्न प्रयोग गरिने पारदर्शक पदार्थ ।

बिराउनु- to cultivate the barren or waste land. फाँडफुँड-काटछाँट र खनजोत गरी पर्ती वा खोरिया जमिन खेतीयोग्य बनाउनु, आबाद गर्नु ।

बिरौटो

बिरौटो- freshly tilled land, a new land which has been cultivated recently.
बिराइएको जग्गा, नयाँ आबादी जमिन ।

बिर्ता- revenue free land, granted land, manor.
बहादूरी देखाएबापत वा वृत्तिका निम्ति मिलेको, सरकारलाई तिरोभोर गर्नु नपर्ने जग्गा, सबै वा केही मालपोत खान पाउनेगरी सबैखालको माफी पाएको जग्गा (हाल विर्ता उन्मूलन ऐन अनुसार खारिज भएका कुशबिर्ता, सुनाबिर्ता, सेवाबिर्ता आदि) ।

बिर्ता जग्गा- granted land, manor. सरकारी मालपोत जम्मै माफी गरी वा त्यस ठाउँको त्यस्तै किसिमका रैकर जग्गामा लागेको मालपोत भन्दा कम तिर्ने गरी पाएको वा हक भैरहेको सबै किसिमको जग्गा सम्भन्नु पर्छ । यस शब्दले “क श्रेणी” र “ख श्रेणी”का विर्ता जग्गालाई समेत जनाउँछ । “क” श्रेणी को विर्ता जग्गा भन्नाले ठेकिएको मालपोतसम्म उठाई खान पाउने गरी पाएको वा जसरी लिए पाएको भएपनि ठेकिएको मालपोत वा मालपोतको अङ्क बमोजिमसम्म

उठाई खाने गरी आएको नेपाल सरकारमा केही तिर्नु पर्ने वा नपर्ने विर्ता जग्गा र आवाद नभएको पर्ती जग्गा तथा जङ्गल विर्ता जग्गा समेत सम्भन्नु पर्छ छ । “ख श्रेणी” को विर्ता जग्गा भन्नाले “क श्रेणी” को विर्ता जग्गा बाहेकको अरु सबै जग्गा सम्भन्नु पर्छ ।

बिर्ताधनी- owner of granted land. विर्तावाल ।

बिर्तामाल- the secondary type of property. दोस्रा माल ।

बिर्तावाल- owner of granted land. जसका नाममा विर्ता जग्गा दर्ता छ, वा जसका नाममा विर्ता जग्गा प्रदान गरेको लिखत छ, वा जसले विर्ता जग्गा भनी भोग गरेको छ, त्यस्ता व्यक्ति वा त्यस्ता व्यक्तिका विर्ता जग्गा भोग गर्ने हकदारलाई र भोग वा दृष्टि बन्धकी लिई वा अरु कुनै व्यहोरा ले लिई भोग गरेमा त्यस प्रकार भोग गरुञ्जेल निज वा त्यस्तो जग्गा भोग गर्ने निजको हकवाला ।

बिलेबन्दी श्रेस्ता- land record keeping system of zamindar before survey. नापी हुनुभन्दा अघि तालुकदारहरुले राख्ने जग्गा जमिनको अभिलेख

बीचनदी सिद्धान्त- mid-stream principle. दुई देशबीच कुनै नदीलाई सिमाना तोकिन्छ । सामान्यतया त्यस्ता नदीको बीच भागलाई सिमाना मान्ने प्रचलन ।

बुझबुझारथ- handing over and taking over. साविकवालाले हालवालालाई आफ्नो जिम्माको नगदी जिन्सी कागजात बुझाउने र बुझिलिने काम ।

बूँदा- chapter, points, gist. प्रकरण, कुनै लिखतमा लेखिएको मुख्य कुरो, भाग ।

बूट्यान- shrub, bush. साना साना पोथ्रा वा साना-साना रुखहरु भएको जग्गा ।

बृहत माननाप- large scale. जमिनको सानो क्षेत्रको विस्तृत रुपमा जानकारी दिने नक्सालाई ठूला (बृहत) माननापको नक्सा (large scale map) भन्दछन् । जस्तै कित्ता नापी नक्सा, इञ्जिनियरिङ्ग नक्सा आदि ।

बैंसीखेत- a field where there is no scarcity of water for irrigation. पानी लाग्ने खोलाछेउको जग्गा, डोलखेत, गलखेत, बैंसीखेत ।

बैंसीबाली- the yield, harvest, or production that grows in

wetted land. बैंसीमा हुने अनाज वा बालीनाली ।

बेइन्साफ- injustice, unjust. अन्याय, इन्साफ नहुने स्थिति ।

बेइन्साफी- unjustified. अन्यायी, इन्साफ नगर्ने ।

बेइलाका- out of territory or boundary. इलाका बाहिरको, अर्को इलाकाको, तोकिएको इलाकाको अधिकार क्षेत्र भन्दा बाहिरको ।

बेखबिर्ता- free hold land, granted land for life long period. केही पूर्वका शताब्दीहरूमा धेरै इलाकामा प्रचलित भए पनि भूमिसुधार आरम्भ हुने समयमा भने पूर्वी नेपालका माझ किराँत तथा पल्लो किराँतमा मात्र प्रचलित राई- लिम्बूहरूलाई लालमोहर गरेर दिइएको कहिल्यै राजीनामा हुन नसक्ने अथवा जसका नाममा सो जग्गा लेखिएको छ उसैका सन्तान-दरसन्तानले भोगचलन गर्नुपर्ने जग्गा/मालपोत तिर्न नपर्ने बिर्ता, बेख र बिर्ताको समूह । जीवनभरको निमित्त दिइएको एक किसिमको बिर्ता ।

बेखमरौट- granted land for dead warriors' family. सरकारी काम वा लडाईँको समयमा

मर्नेका सन्तानहरुलाई दिइने माफी जग्गा ।	कुराको दखल, अधिकार आदिबाट वञ्चित हुने वा गराइने काम ।
वेगवर्धित भूक्षय- accelerated erosion. मानिस वा जीवजन्तुको कारणले तीव्ररूपमा हुने भूक्षय ।	बेन्च- bench. न्यायाधीशहरुको सभा वा आसन ।
बेगार- forced work, labor, free services. ज्याला नदिई वा खाजामात्र दिएर लगाइने काम, सित्तैमा गर्नुपर्ने शारीरिक परिश्रम ।	बेपत्ता- disappeared, missing, lost. ठेगान नभएको, हराएको, अथाह ।
बेठ- free services. विशेषतः कृषि सम्बन्धी कार्यहरुमा सित्तै गर्नुपर्ने शारीरिक परिश्रम ।	बेरीत- unlawful, out of law or procedure. ऐन कानून सम्मत नभएको, रीत नमिलेको ।
बेठबेगार- free labours. गाउँका मुखिया विर्तावालाले उनीहरुले बोलाएका समयमा विना ज्याला काम गरिदिने खेताला ।	बेरुजु- irregular amount, unlawful, absent. अनियमित खर्च गरेको रकम, गयल ।
बेठी- labor done without wages during replanting paddy saplings. रैतानका बासिन्दाले सरकारी दस्तुरबाहेक थरी-मुखिया आदिलाई बुझाउने रकम, खेतालापात, बेगारी, विनाज्यालाको खेतालापात वा खाजामात्र दिए हुने खेतालापात ।	बेवारिस- without claimant, heirless. हकदार नभएको, संरक्षक नभएको ।
बेतालुक- out of authority, unconcerned. अख्तियार नभएको, सरोकार नभएको ।	बेस प्वाइन्ट- base point. स्मारक र उचाई उच्चस्तर एवं विशुद्ध तरीकाबाट कायम गरिएको बेञ्चमार्क (bench mark) ।
बेदखली- eviction, dispossession. गलहत्ती, कुनै	बेसाहा- purchased grain. आफ्नो उब्जनीबाट खान नपुगेर खरीद गरिएको अन्न ।
	बेसी- excess land, plain land. नापी गर्दा बढी देखिन आएको जग्गा, समथल जग्गा ।
	बेहक- out of right. अधिकारै नभएको, हक नपुग्ने ।

बेहोरा- particulars, statement, explanation. विवरण, कुनै विषयको एक एक कुरा, कुनै घटनाका प्रामाणिक कुरा

बैसी- low land which is wet and fertile for cultivation. पाखापर्वतको फेदी क्षेत्रको रसिलो/मलिलो भूखण्ड, बिसी ।

बैनाबट्टा- advanced payment. कामकुरो पक्का गर्नका लागि किन्ने पक्षले बिक्री गर्ने पक्षलाई दिइने अग्रिम रकम, पेशकी रकम ।

बोटी- earnest money, part, share. खेतीमा हुने वा भएको उब्जनीबाट मोही र तल्सिङले पाउने भाग । मोही र तल्सीङबीच बाँडफाँड हुने उब्जनी अन्नको भाग, (मोही बोटी वा तल्सीङ बोटी) ।

ब्याक ड्रप- back drop. कम्प्युटर प्रणालीमा कार्य गर्दा कुनै एक नक्साको पछाडि अर्को नक्सा राख्ने विधि ।

ब्याज- interest. सूद, नगदी वा जिन्सी लिएर वापत कबुल अनुसार प्रतिशतका हिसाबले समय समयमा बुझाउनु पर्ने थप नगदी ।

ब्याथिमेट्रिक सर्भेक्षण- bathymetric survey. पोखरी, ताल, समुन्द्र

आदि क्षेत्रमा पानीको सतहमुनि रहेको जमिनको सर्भेक्षण ।

ब्यारोमेट्रिक समतलन- barometric leveling. पृथ्वीको सतहमा वायुमण्डलको चाप हुन्छ । यो चाप सबै स्थानमा एउटै नभइकन स्थानको उचाइअनुसार फरक फरक हुन्छ । समुद्रको धरातलबाट कुनै स्थानको उचाइ र वायुमण्डलको चापको सम्बन्ध भएको हुँदा यही सिद्धान्त लगाई कुनै स्थानको उचाइ निकाल्ने तरीका ।

ब्रम्ह निसाफ- justice by conscience. शुद्ध अन्तःकरण (अन्तस्करण) को आधारमा गरिने निर्णय वा इन्साफ, प्राकृतिक न्यायको आधारमा गरिने इन्साफ वा निर्णय ।

ब्रेस चिन्ह- (S) bress mark. कित्ता नापीका नक्साहरूमा कुनै कित्ताको सिमाना (पर्खाल आदि) र कतै- कतै ज्यादै सानो कित्ता भई नक्सा नम्बर, कित्ता नम्बर समेत लेख्न नहुने भएमा ब्रेस (S) चिन्ह प्रयोग गरी यसको टुप्पोले पर्खाल आदिमा छुने र त्यसको बाँकी भाग जुन कित्ता नम्बरको सीमा तर्फ पर्छ त्यसैको हो भनी गरिने संकेत ।

ब्रान्टन कम्पास- bronton

compass. सानोखालको
चुम्बकीय कम्पास जुन चुम्बकीय
दिशा तथा देशान्तर छुट्याउन
प्रयोग गरिन्छ । यस कम्पासमा
कोणकारक वृत्त हुन्छ जसमा ०°
देखि ३६०° वा ० देखि ४००
गनसम्म विभाजित गरी अङ्कहरू
अङ्कित हुन्छन् ।

ब्लकमा राखिएको जग्गा- साविक

नापी बमोजिम दुई वा दुई भन्दा
बढी कित्ता कायम भै एक भन्दा
बढी व्यक्तिका नाममा जग्गाधनी
दर्ता सेस्ता कायम भएका जग्गा
पुनः नापजाँचको समयमा विविध
कारणले सिमाना यकिन गर्न
नसकी एउटै कित्ता कायम भै
नक्सा तयार भएका जग्गा ।

भंगालो - jerk of a river, sub
stream. मूल नदीबाट
छुट्टिएको अर्को शाखा ।

भई- land, earth. भूमि, पृथ्वी, भई,
भै, भुईँ, भू ।

भकारी- store, granary. वरिपरि
घेरेर बनाइएको अन्न राख्ने ठाउँ ।

भक्कल खेत- trusted land.
देवीदेवताको भाकल पुरा गर्न
गुठी राखेको खेत ।

भट्ट- a class of Brahmin in
south India who are
appointed as a chief Priest
of Pashupatinath temple.
पशुपतिनाथ मन्दिरका मूल
पूजारी, ब्राह्मणको एक थर ।

भत्तापेतिया- granted land for life
maintenance. आजीवन
भत्ताको रुपमा दिइने जग्गा वा
वित्ता ।

भन्ज्याङ- pass. डाँडापारि तर्ने ठाउँ,
नेटो ।

भरण पोषण- sustenance,
feeding, rearing and
caring. खानपीन लगायत

जीविकाका लागि आवश्यक वस्तु उपलब्ध गराउने काम ।	भाखापत्र- agreement, bond.
भराइ- act of giving the amount in return. विगो बमोजिम रकम आदि दिलाई दिने काम ।	भाकापत्र, सीमित अवधिभरमा कुनै कामलाई लिइएको रुपैयाँ तिर्छु भनी लेखिएको कबूलपत्र, वा कबुलियतनामा, कबुलनामा ।
भर्पाई- receipt, acknowledgement. कसैले अरूबाट कुनै वस्तु बुझेर लिएको प्रमाणको कागत, प्राप्ति-स्वीकारपत्र ।	भाग- कर, मालपोत ।
भर्पाई पुस्तिका- receipt book. भर्पाई गराइने सानो किताब ।	भागबन्डा- partition, fragment, separation. एकै अंशियारका बीचमा बराबरी पर्नेगरी गरिएको सम्पत्तिको बाँडफाँट, अंशबन्डा, भागबाँडो ।
भवन- building, home. निवास, घर ।	भागशान्ति- proportionately. दामासाहीले पाएमुताबिक, भागमा परेअनुसार ।
भाउ- rate, value, price. दर, मूल्य ।	भाडा- hire, rent, fare. बहाल, किराया, महसूल ।
भाउचर- voucher. कार्यालयमा नगद जम्मा गरिएको रसिद, भुक्तानी र हिसाब ठीक छ भनी प्रमाणित गर्ने रसिद ।	भाबर- hot region. गर्मी हुने ठाउँ, पहाडको फेदी, औल ।
भाखा- time frame, limitation, duration, period. कबोलको म्याद, कुनै काम गर्न वा नगर्न तोकिएको समयसीमा ।	भारग्रस्त सम्पत्ति- encumbered estate. ऋणको भार परेको सम्पत्ति वा जायजेथा ।
भाखा नाघ्नु- to lapse the time. म्याद बित्नु, गुज्रनु ।	भारोपर्म- the mutual or reciprocal help in farming or other work. खेती किसानीमा आपसमा गरिने कामदारको आलोपालो वा ऎँचोपैँचो ।
भाखाखावा- period of the appointed time. कुनै व्यवहार गर्ने म्याद, भाका, अवधि ।	भिटौरी- tax imposed on houses and gardens in the city

area. सहर-बजारका घर-घडेरीमा लाग्ने धुरीकर ।	बहाबलाई सामान्य स्थितिमा राख्ने कार्य ।
भित्ता- slant land. घाँच, पहाडको फेदी । डाँडाको छेउछाउ । भिरालो परेको गोरु नलागेर मुस्किलले अडिएर कुटो-कोदालाले खन्नुपर्ने जमिन ।	भू-अभिलेख- land record. भूमिको नाप-लेख-विवरण आदिको पूरापुर लिखत र आधार दर्ता भएको कागत वा मिसिल ।
भित्रिनी- kept wife. रखौटी, गोप्य रूपले राखिएकी पत्नी ।	भूआकर्षण सर्भेक्षण- gravity survey. पृथ्वीको गुरुत्वाकर्षणको अवस्था मापन गर्न गरिने सर्भेक्षण ।
भित्रि मधेस- the inner terai. चुरे र महाभारत पहाडी शृङ्खला बीचमा पर्ने समतल जमिनको भू-भाग ।	भू-आकृति- land structure. धरातलीय स्वरूप, भू-बनोट, भूस्वरूप ।
भिरालो- steep or slopping land. ओरालो, भीर परेको ठाउँ, करालो, भीर ।	भूउपयोग- land use. भूमिलाई आवश्यकता अनुसारका विभिन्न क्षेत्रमा वर्गीकरण गरी उपयोग वा प्रयोगमा ल्याउने प्रक्रिया ।
भीट- slant land in the terai. तराई तर्फको कमसल चाहार जग्गा ।	भूउपयोग नीति- Land Use Policy. भूमिको समुचित उपयोगको लागि मार्गदर्शन गर्न राज्यले अवलम्बन गरेको दूर दृष्टि, परिदृश्य, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति सहितको आधारभूत सिद्धान्त ।
भुइँचालो- earthquake. भैँचालो, भूकम्प, भूचाल, भूप्रकम्प, भूमिकम्प ।	भूकर- land tax. तिरो, भूमिकर, कुत ।
भू-चित्रावली- atlas. विभिन्न किसिम तथा स्थानहरूको नक्शा तथा चार्टहरू संकलन गरिएको पुस्तक ।	भूक्षय- soil erosion, landslide, corrosion. बाढी, पहिरो आदिबाट जमिन भास्सिने र बग्ने काम, त्यसरी जमिन खिँदै
भू तथा जलाधार संरक्षण- land and water shed conservation. बाढी पहिरो, भूक्षय जस्ता प्राकृतिक प्रकोपले पार्ने हानिबाट रोक्ने कार्य, पानीको आयतन र	

जाने प्रक्रिया । उर्वराशक्तिको ह्रास, भूक्षरण । हावापानी तथा कृत्रिम तत्वहरुको कारणले हुने भूस्खलन तथा एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा माटो स्थानान्तरित भई जमिन ह्रास हुने क्रिया ।	भूपरिधि- landscape. भट्ट हेर्दा देखिने एउटा निश्चित क्षेत्रका विशेषताहरु ।
भूक्षयिता- condition of having erosion. जमिन नाश हुँदै जाने काम, भूक्षय हुनाको भाव वा स्थिति ।	भूपरिमाप- land survey. जग्गा नापजाँच वा मेठनापी ।
भूक्षरण- erosion caused by deforestation and over flood decreasing the fertility of land less and less. अव्यवस्थित हिसाबले गरिने वनजङ्गलको फँडानी, अतिवृष्टि आदिका कारणले जमिनको सतहको माटो खस्कँदै जाने प्रक्रिया । २. जमिनको उर्वरा शक्तिको ह्रास ।	भूपरिवेष्टित- landlocked. चारैतिरको साँध अन्य देशको भूखण्डसित मिलेको जलमार्ग वा समुद्रीमार्ग नभएको ।
भूक्षितिज- horizon. पृथ्वी र अन्तरिक्ष जोडिए जस्तो देखिने ठाउँ, क्षितिज ।	भूबहाल- rent on trust land and houses. गुठी जग्गामा बनेको घर वा गुठी जग्गामा लाग्ने भाडा ।
भूक्षेत्र- land, land area, piece of land. भूभाग, भूखण्ड, भूमिखण्ड ।	भूभौतिक- geophysical. पृथ्वीको बाह्य भौगोलिक वस्तु (पानी, नदी, हावा आदि) को अध्ययन गर्ने, विज्ञानसम्बन्धी ।
भूगर्भ- the inner part of the earth, crater. पृथ्वीको भित्री तह ।	भूमण्डल- earth. पृथ्वीको सतह, भूतल, पृथ्वी, धर्ती ।
भूचित्र- map. नक्सा वा मानचित्र ।	भूमध्य उपगोल सतह- equatorial plane of spheroid. उपगोलको सानो अक्षमा समकोण भएको र उपगोलको केन्द्रबिन्दुबाट गएको सतह ।
	भूमध्य सतह- equatorial plane. पृथ्वी घुम्ने अक्षसँग समकोण र पृथ्वीको केन्द्रबिन्दुबाट जाने सतह ।
	भूमध्य सागर- Mediterranean sea. पूर्वमा टर्कीनेर एसिया र

युरोपलाई र पश्चिममा स्पेननेर
युरोप र अफ्रिकालाई छुट्ट्याउने
एक सागर ।

भूमध्यरेखा- equator. अक्षांश
रेखाको समानान्तरमा पृथ्वीको
बीचमा पटुकाभै बेरिएर पूर्वबाट
पश्चिमसम्म पुगेको काल्पनिक
रेखा ।

भूमापन- land survey. सिमाना
यकिन गर्नका लागि जमिनको
टुक्राको नापी, जमिनको
नापनक्सा गर्ने काम, सर्भेक्षण ।

भू-मापन अक्षांश- geodetic
latitude. विषुवद वृत्त र
अवस्थानबाट पार हुने
अभिलम्बबीचको कोण । यो
विषुवद वृत्तबाट उत्तर र
दक्षिणतर्फ क्रमशः धनात्मक र
ऋणात्मक 0° देखि 90° सम्म
जनाइन्छ ।

भू-मापन देशान्तर- geodetic
longitude. ग्रिनविच याम्योत्तर
वृत्त र दिइएको अवस्थानका
लागि स्थानीय याम्योत्तर वृत्त
समतलहरूबीचको कोण । यो
ग्रिनविच याम्योत्तर वृत्तबाट पूर्व
या पश्चिम 0° देखि 90°
सम्म जनाइन्छ ।

भू-मापन सर्भेक्षण- geodetic
survey. पृथ्वी गोलाकार भएको
हुँदा यसको सतहमाथि कुनै दुई

टाढाका बिन्दुहरूलाई जोड्ने
रेखा पनि वक्र हुन्छ, जसकारण
पृथ्वीको सतहमा तीन बिन्दु
जोडी बनाएको चित्र गोलाकार
त्रिकोण हुन जान्छ । यस प्रकार
पृथ्वीको वक्रतासँग सम्बन्धित
सर्भेक्षणलाई भू-मापन सर्भेक्षण
भनिन्छ ।

भूमि- land, field. पृथिवीको सतह
एवं सतहमा अवस्थित वस्तु र
सतह भन्दा तल पृथिवीको
केन्द्रसम्म तथा सतह भन्दा
माथि पृथिवीको गुरुत्वाकर्षण
रहने क्षेत्रसम्मको भाग ।

भूमि एकीकरण- land
consolidation,
consolidation of holding.
चक्लाबन्दी, कुनै जग्गाधनीको
स-साना टुक्रामा विभिन्न
स्थानमा साँधका जग्गाधनीसँग
साँधफेर वा अन्य व्यवहार
मिलाई एउटै कित्ता बनाउने
काम ।

भूमि देवता- god of land. (भूमे),
जमिनका अधिष्ठाता वा संरक्षक
देवता ।

भूमि नीति- Land Policy. भूमि र
भूमिस्रोतको समुचित उपयोग र
व्यवस्थापन गर्न राज्यले
अवलम्बन गरेको दूर दृष्टि,
लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति
सहितको आधारभूत सिद्धान्त ।

भूमि प्राप्ति- land acquisition.

विकास निर्माण वा अन्य
प्रयोजनको लागि जमिन प्राप्ति
गर्ने काम ।

भूमि प्राप्ति अधिनियम- land

acquisition act. कुनै कामको
आवश्यकता पूर्तिका निम्ति
जमिन किन्ने वा ग्रहण गर्ने
नियम/कानून, भूमि प्राप्त गर्ने
अधिकारसम्बन्धी कानून ।

भूमि बन्धक- land mortgage.

ब्याङ्क आदि संस्थाबाट जमिन
धितो राखेर ऋण लिने काम ।

भूमि विखण्डन- plotting, land
fragmentation, subdivision
of land. स्वामित्व

हस्तान्तरणको सन्दर्भमा
जमिनलाई स-साना खण्डमा
छुट्टयाउने वा टुक्रयाउने काम,
किताकाट ।

भूमि विज्ञान- geology

भूभौतिकसम्बन्धी विज्ञान ।

**भूमि सम्बन्धी नियमहरू २०२१ का
मुख्यमुख्य अनुसूचीहरू - main
schedules of lands
regulations:-**

**अनुसूची-१ - schedule-1, records
of cultivators (owner
himself) and tenants (rule
3) आफ्नो जग्गा आफैँ कमाउने
जग्गावाला र अरुको जग्गा**

कमाउने मोहीको लगत विवरण
(नियम ३ सँग सम्बन्धित) ।

**अनुसूची-१(क)- schedule-1ka),
records of citizenship of
tenants (rule3.3) मोहीको
नागरिकता सम्बन्धी विवरण
(नियम ३ को उपनियम (३) सँग
सम्बन्धित ।**

**अनुसूची-३ - schedule - 3,
certificate of tenancy right
(rule 9.1) मोहीयानीहकको
प्रमाणपत्र सम्बन्धी विवरण
(नियम ९ को उपनियम (१) सँग
सम्बन्धित) ।**

**अनुसूची-४ - schedule - 4,
provisional certificate of
cultivators (rule 9.2)
मोहीयानीहकको प्रमाणपत्र
वितरण गर्नु भन्दा पहिले दिइने
जोताहाको अस्थायी निस्साको
ढाँचा (नियम ९को उपनियम
(२) सँग सम्बन्धित) ।**

**अनुसूची-५- schedule - 5,
certificate of land sold
from land reform office
(rule 16.6) मोहीयानी हक
वापतको जग्गा बिक्री वितरणमा
पाउने व्यक्तिलाई दिइने
प्रमाणपत्रको ढाँचा (नियम १६
को उपनियम (६) सँग
सम्बन्धित) ।**

<p>अनुसूची-७- detailed of land submitted by land owners and tenants through out the country (rule 18.2). जग्गावाला वा मोहीले वा निजको तर्फबाट कसैले दाखिला गर्नु पर्ने जग्गाको फाँटवारीको ढाँचा (नियम १ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित) ।</p> <p>अनुसूची-८- schedule-8, the list of land holders those who have excess land than the prescribed ceiling (rule 20.1). बढी जग्गा हुने प्रत्येक जग्गावालाको जग्गाको सम्बन्धमा फाँटवारी तयार गरी प्रकाशित गर्नु पर्ने ढाँचा (नियम २० को उपनियम(१) सँग सम्बन्धित) ।</p> <p>अनुसूची-९- schedule-9, certificate of land ownership through the sale and distribution (rule 23.2) विक्री-वितरणमा जग्गा पाउने व्यक्तिको सम्बन्धमा जग्गावालाको हैसियतले दर्ता भैसके पछि जिल्ला भूमिसुधार अधिकारीले निजलाई दिने प्रमाणपत्रको ढाँचा (नियम २३ को उपनियम (२) सँग सम्बन्धित) ।</p>	<p>भूमिकम्प- earthquake. भूकम्प, भैंचालो ।</p> <p>भूमिकर- land tax. तोकिएमुताबिक सरकारलाई तिर्नुपर्ने जग्गाको कर, जग्गाकर, तिरो, पोत ।</p> <p>भूमिगत भवन- earth house. भूगृह, तहखाना, जमिनमुनि बनेको घर वा कोठा ।</p> <p>भूमिच्छिद्र- freehold land given to Brahmin for teaching. प्राचीनकालमा ब्राह्मणलाई अध्ययन/अध्यापन गरेबापत सरकारी करबाट मुक्त गरी दिइने जग्गा जमिन ।</p> <p>भूमिति- science of land measurement. भूमि वा क्षेत्रको धरातलमा नाप गर्ने र नक्सा आदि तयार गर्ने विज्ञान, भूमापन गर्ने विद्या ।</p> <p>भूमिदार- land-holder, land-owner, tenant. जग्गावाला, मोही ।</p> <p>भूमिदारी- भूमि सम्बन्धी ।</p> <p>भूमिबन्धक- land mortgage, keeping land as mortgage. बैंक आदि संस्थामा जमिन बन्धक वा धितो राखी ऋण लिने काम ।</p> <p>भूमिलगत- land records. जग्गाको अभिलेख ।</p>
--	---

भूमिसम्बन्धी ऐन- land act.

भूमिसम्बन्धी सेवाको सञ्चालन तथा नियमन गर्न बनाइएको ऐन, मुलुकको आर्थिक विकासमा द्रुततर गति ल्याउन, भूमिबाट निष्क्रिय पूजा र जनसंख्याको भार भिकी अर्थव्यवस्थाको अन्य क्षेत्रमा लगाउन, कृषियोग्य जमिनको न्यायोचित वितरण एवं कृषि सम्बन्धी आवश्यक ज्ञान र साधन सर्वसुलभ गराई भूमिमा आश्रित वास्तविक किसानहरुको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन र कृषि उत्पादनमा अधिकतम वृद्धि गर्न प्रोत्साहन प्रदान गरी सर्वसाधारण जनताको सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्ने उद्देश्यका साथ ल्याइएको कानून ।

भूमिसुधार- land reform. जमीनको न्यायपूर्ण वितरण व्यवस्था र संरक्षण आदि सम्बन्धी सुधार कार्य ।

भूमिसुधार अधिकारी- land reform officer. भूमिसुधार कार्यालयको प्रमुख वा निजको अधिकार प्रयोग गर्न पाउनेगरी तोकिएको अन्य कुनै अधिकृत वा भूमिसुधार कार्यालय नभएको जिल्लामा मालपोत अधिकृत ।

भूमिसुधार कार्यालय- Land Reform Office जिल्लास्थित भूमि सुधार अधिकारीको

कार्यालय, भूमिसुधार कार्यालय नभएको जिल्लामा सम्बन्धित मालपोत कार्यालय ।

भूमिसुधार टोली- land reform team. कुनै कामका निम्ति भूमि सुधार अधिकारीद्वारा खटाइएको सरकारी कर्मचारी तथा गैरसरकारी व्यक्तिहरुको टोली ।

भूमिसुधार व्यवस्था- land reform management. जमिनको उपभोगमा उचित हद तोकी सुधार ल्याउने हिसाबले तयार गरिने तथा जग्गाधनी र मोहीका बीचमा रहेका असमानता हटाउन प्रयत्न गरिने भूमिसम्बन्धी सरकारी व्यवस्था ।

भूमिहीन- landless. आफ्नो नाउँमा मुलुकभर जमिन नभएको, सुकुम्बासी, सर्वहारा ।

भूमे- god of land. दाईं गरेपछि पूजा गरिने किसान-देवता, भूमिदेवता ।

भूमे खाजा- vow, offering to god during worshipping the god of land. भूमेपूजामा खाजा खाँदा भूमेका निम्ति छुट्ट्याएर राखिने खाजा ।

भूमे पाठी र पाठो- goat to be offered in worshipping the god of land. भूमेपूजा गर्दा काटिने पाठी वा पाठो ।

भूमेपाथी- paddy's share of the sister/s of the family after harvesting it from threshing floor in the field. धान भारिसकेपछि खलोबाटै चेलीबेटीलाई भनी छुट्ट्याइने पाथीभाग ।

भूमेपूजा- worshipping the god of land दाईँ सकिएपछि गरिने किसान-देवता वा भूमिदेवताको पूजा ।

भूमेभाग- share offered to god of land. अन्न भित्र्याउनुभन्दा पहिले भूमि-देवतालाई अर्पण गरिने अन्नभाग ।

भूराजस्व- land revenue. जमिनबाट मालपोतको रूपमा असुल भएको सरकारी रकम ।

भू-रूप- geoid. पृथ्वीमा रहेको विभिन्न स्थानको आपसको सम्बन्ध सरल र शुद्धतासँग बनाउनका लागि परिभाषित गरिएको गणितीय प्रसङ्ग सतह । यो सतह पृथ्वीको आकर्षण र पृथ्वी घुमाइको बराबर बलको सतह हो, जुन समुद्री सतहसँग मिल्दोजुल्दो हुन्छ ।

भूर्लोक- the world where everything is mortal, the world. भूर्लोक, संसार, मर्त्यलोक ।

भूल त्रुटि- blunder error.

अवलोकनकर्ताको भूलले गर्दा वा उसको काम होसियार नहुँदा हुने गल्ती ।

भूसंरक्षण- soil conservation. बाढी वा भूक्षयबाट जग्गा जमिन बचाउने काम ।

भूसम्पत्ति- property of land. माटो रूपको सम्पत्ति, जमिन रूपको धन ।

भू-सूचना प्रणाली- land information system. जग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण/तथ्याङ्कलाई कम्प्युटरमा प्रविष्ट गरी संकलन गरी वा संकलन भैसकेको विवरणलाई प्रशोधन गर्ने र सोको आधारमा सेवा सूचना प्रवाह गर्न विकास गरिएको सूचना प्रणाली ।

भूसूचना प्रविधि- land information technology, technology related to land information system. भू-सूचना प्रणाली विकास गर्न प्रयोग हुने प्रविधि । डिजिटल डाटा तयार भई भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था भए पश्चात कार्यालयको जग्गा प्रशासन सम्बन्धी सेवा सूचना प्रविधि एवं प्रणालीमा रहेको मोड्यूलको माध्यमबाट प्रदान गर्न बनाइएको कम्प्युटर एप्लिकेशन

<p>प्रयोग गर्ने, समस्या आए समाधान समेत गर्न सक्ने तौरतरीका ।</p> <p>भूसूचना सञ्चालन निर्देशिका- land information system directory. भू-सूचना प्रणाली मार्फत सेवा प्रवाह गर्न जारी गरिएको निर्देशिका ।</p> <p>जग्गाप्रशासन सम्बन्धी सेवा सूचना प्रविधिको माध्यमबाट समेत प्रदान गरी सेवा प्रवाहलाई सहज, सरल, छिटो, छरितो र विश्वसनीय बनाउने सम्बन्धमा नेपाल सरकारले जारी गरेको दिग्दर्शन वा कार्यविधि ।</p> <p>भू-सेवा केन्द्र- land based service center. भूसूचना प्रणालीको माध्यमबाट सेवा प्रदान (प्रवाह) गर्न मालपोत कार्यालयबाट अनुमति प्राप्त गरी खडा गरिएको सेवा केन्द्र, प्रणालीको माध्यमद्वारा सेवा प्रदान गर्न कार्यालयबाट खडा गरिएको वा मालपोत नियमावली, २०३६ को नियम २३क. बमोजिम कार्यालयबाट अनुमतिपत्र प्राप्त सेवाकेन्द्र ।</p> <p>भूस्खलन- landslide. पहिरो वा बाढी आदिले जमिन खिड्ने, भूक्षरण ।</p>	<p>भूस्वरूप- land structure. भू-आकृति, धरातलको बनावट ।</p> <p>भूस्वामित्व- land ownership, landlordism. भूमिको स्वामी हुने अधिकार ।</p> <p>भूस्वामी- landlord, land owner. जमिनको स्वामित्व भएको मानिस ।</p> <p>भेक- the locality or vicinity of a place. क्षेत्र, इलाका, भेग ।</p> <p>भेक्टर- vector. भौगोलिक सूचना प्रणालीमा नक्सा सम्बन्धी डाटा राख्ने ढाँचा / format (data form) । यसमा नक्सा सम्बन्धी डाटालाई विन्दु रेखा र बहुभुजको माध्यमबाट देखाइन्छ ।</p> <p>भेटी- gift, present, offering. कोशेली, उपहार, सौगात ।</p> <p>भोग- enjoyment, tenure, occupancy, possession. चलन, उपलब्धि, प्राप्ति ।</p> <p>भोग बन्धकी लिखत- deed of mortgage. भोगबन्धकमा परेको ऋण चुक्ता नहुन्जेल ब्याजबापत बन्धकी भोग गर्न दिइएको । सोअनुसार भोगबन्धक भएको तमसुक ।</p> <p>भोगकर- government tax imposed on farming or</p>
--	--

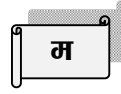
animal husbandry. खेती वा पशुपालनको सरकारी कर ।	easement. कुनै घर जग्गा आदिमा भोग गर्ने हक ।
भोगचलन- possession, use, enjoyment, tenure. अचल सम्पत्तिमाथिको कब्जा वा हक ।	भोजपत्र- a kind of tree from which bark comes out pieces of papers one after another. कागज जस्तो पातलो पत्रपत्र निस्कने बोक्रो हुने एक जातको रुख तथा त्यस्तो रुखको कागज जस्तो निस्कने बोक्रा, चर्मद्रुम ।
भोगचलनको सिद्धान्त- actual habitation principle. दुई देशका बीच सीमाङ्कन गर्दा कुनै जमिनको भाग कुनै देशका नागरिकले भोगचलन गर्दै आएको छ र त्यसमा कुनै बाधा-विरोध परेको छैन भने निश्चित प्रतिपादित सिद्धान्तभित्र नपरे तापनि त्यसै देशको सीमारेखाभित्र पार्ने परिपाटी ।	भौगर्भिक नापी- geological survey. पृथ्वीको भित्री बनोट चित्रित गर्न वा नक्सामा देखाउन गरिने नापी/सर्भेक्षण । खासगरी खनीज पदार्थको अवस्थिति देखाउन यस प्रकारको सर्भेक्षण गरिन्छ ।
भोगबन्धक- mortgage. व्याजवापत कुनै सम्पत्ति भोग गर्नेगरी लिने दिने काम ।	भौगोलिक सङ्केतीकरण- geographical indication. भौगोलिक अवस्थाअनुरूप जनाउनु ।
भोगबन्धकी- pertaining to the usufruct mortgaged, property and goods as house, ornaments and pots that is kept on pawn. बन्धकमा परेको चीज सापटी चुक्ता नहुन्जेल व्याजवापत बन्धकी भोग गर्न पाइने हक भएको, सोअनुसार भोगबन्धक भएको तमसुक ।	भौमिक- related to land. भूमि वा जमिनसम्बन्धी ।
भोगाधिकार- usufruct, right of possession, tenure,	भ्रष्टाचरण- corrupted mind. कानून-समाज आदिले निषेध गरेको कामकाज वा व्यवहार, दुराचरण ।
	भ्रष्टाचार- corruption, bribery. खराब आचरण, दुराचरण, नैतिक पतन हुने-घुस खाने-पक्षपात

गर्ने-पाएभन्दा बढेर अधिकार
चलाउने आदि खराब काम ।

भ्रष्टाचार निवारण- elimination of
corruption. भौतिक र नैतिक
भ्रष्टाचार रोक्ने काम ।

भ्रष्टाचारी- corrupted. भ्रष्टाचार
गर्ने, नैतिक र भौतिकरूपले
आचरण बिग्रेको, दुराचारी ।

★

मगनी- deed of tenancy, gratis.

मोहीसित मागेर अस्थायीरूपले
खेतबारीमा कमाइ गर्ने काम ।

मगनी किसान- second tenant.

पाखुरे मोही, मोहीबाट खेत
मागी जोती बाली लगाउने
किसान ।

मभ्रगाउँ- village in the middle.

माभ्रको गाउँ ।

मभ्रेरी/मभ्रेरो- an open parlor
like space on the ground

floor of a house. छिँडीमा
चुलो-अँगोनो-ओछ्यान-गग्रेटो
आदिले नओगटेर खाली
छाडिएको ठाउँ ।

मठ- abbey, convent,

monastery. जोगी सन्यासी
आदि रहने आश्रम, पीठ, गुम्बा
तुलसी रोप्ने ठाउँ ।

मठाधीश- abbot. महन्त, मठको

अधिकारी ।

मतियार- accomplice, abettor.

कसुरदारलाई कसुर गर्न सघाउने
व्यक्ति ।

मध्यम बाटो- medium route.

प्रस्थान गर्ने स्थानबाट १००
देखि २५० किलोमिटरभित्रको
दूरी ।

मध्यवर्ती क्षेत्र- buffer zone. राष्ट्रिय
निकुञ्ज वा आरक्ष वारिपारिको
क्षेत्र ।

मध्यस्थ- arbitration,
intervention, mediation.
बीचमा रहेको, माझको । कसैको
पक्षमा नलाग्ने, तटस्थ, उदासीन ।

मध्यस्थ निर्णय- arbitration
award. पक्ष-विपक्ष बनेर उठेको
वादविवाद वा मुद्दा मामिलामा
दुवै पक्षलाई मर्का नपर्ने ढङ्गले
गरिएको निर्णय वा फैसला ।

मध्यस्थ सीमास्तम्भ- intermediary
pillar. दुई मुख्य स्तम्भको बीच
भागमा केही बाङ्गो-टिङ्गो
सीमारेखामा स्थापना गरिने
सीमा स्तम्भ वा चिन्ह ।

मध्यस्थकर्ता- mediator arbitrator,
intervener. दुई पक्षका बीचमा
रही कुनै विवादको निर्णय गर्ने
वा झगडा आदि मिलाउने
व्यक्ति । खेल, वादविवाद, मुद्दा
मामिला आदिमा दुई थरीका
बीचमा रही हारजितको निर्णय
गर्ने वा मिलाउने काम,
मध्यस्थको काम । मध्यस्थ
हुनाको भाव वा अवस्था ।

मध्यान्न रेखा- meridian. पृथ्वीको
उत्तर दक्षिण जोड्ने काल्पनिक
रेखा हो । यसलाई देशान्तर
(longitude) पनि भनिन्छ ।

मध्ये- amid, amidst, among.
अनेकका बीच (सबै होइन) ।

मनखब (मनखप)- land hiring.
खेती कमाई गर्न पाएको कुनै
जग्गामा उत्पादन भएको
बालीबाट यो यति उत्पादनपिच्छे
यति यति मात्राका दरमा
(अनुपातमा) तल्लिसङ्को भाग
बुझाउँला भनी जग्गा कमाउन
लिने व्यवस्था ।

मनसाय- mensrea, sense. उद्देश्य,
अभिप्राय ।

मनासिब/मनासिव- proper, just,
reasonable, right,
justifiable, plausible.
मुनासिब, उचित, ठीक, योग्य,
यथोचित ।

मनासीव माफिक- as needed,
reasonable. ठीक काइदा
अनुसारको, भने बमोजिमको ।

मनोमान- freewill and consent,
willingness, without
compulsion. भित्र मनैदेखिको
मन्जुरी ।

मन्जुरनामा- deed of
authorization, letter of

<p>acceptance. अख्तियारनामा, मन्जुरीनामा, स्वीकृतिपत्र, अनुमोदनपत्र, इच्छापत्र ।</p> <p>मन्जुरवाला- the rightful person who has given his authority of acting right to be used by somebody. मन्जुरी दिने खास सरोकारवाला व्यक्ति ।</p> <p>मन्जुरी- approbation, approval, acceptance. स्वीकृति, सहमति, अनुमोदन, ।</p> <p>मन्जुरीनामा- letter of acceptance, deed of authorization. स्वीकृतिपत्र, मन्जुरनामा, इच्छापत्र, अनुमतिको लेख, अनुमतिपत्र ।</p> <p>मयायु- allowance or land given with pity. प्राचीनकालमा राम्रो काम गरे वापत राजाले माया गरेर दिएको जग्गा वा वृत्ति ।</p> <p>मरण- death. मृत्यु, अवसान ।</p> <p>मरुभूमि- the desert. बालुवै बालुवा भएको ठाउँ, सुक्खा असर जमिन, पानी नभई सर्वत्र बालुवै बालुवा भएको, मरुस्थल ।</p> <p>मरुभूमीकरणविरुद्धको सङ्घर्ष- combating desertification. शुष्क, अर्धशुष्क तथा सुक्खा, निम्न आर्द्रता क्षेत्रमा भूमिको</p>	<p>एकीकृत विकासका लागि भएको काम ।</p> <p>मरौट विर्ता- granted free land to warriors' family. राष्ट्रको भलाईका लागि वीरतापूर्वक लडेर सहीद भएका परिवारलाई दिइने सम्पूर्ण रकम कलम माफ भएको विर्ता जग्गा ।</p> <p>मरौटछाप- granted free land to warrior's family. देशको भलाईको निम्ति ज्यानको माया मार्ने वा प्राणोत्सर्ग गर्ने मानिसको सन्तानलाई जीविकाका निम्ति दिइने विर्ता, मरौटविर्ता ।</p> <p>मरौटविर्ता- लडाईमा मर्नेको सन्तान, दर सन्तानलाई खान दिएको जग्गा ।</p> <p>मर्केटर प्रलम्बता- Mercator projection. भूमध्य रेखा र देशान्तर रेखाहरू ठीकसँग प्रलम्ब गरिएको हुन्छ । यो प्रलम्बले भूमध्य रेखाभन्दा टाढा बढी क्षेत्रफल दिने तर दिशा ठीकसँग दिने हुन्छ ।</p> <p>मर्तापर्ता- barren land after owner's death. रैती मर्नाले बाँझो रहेको जग्गा ।</p> <p>मर्तापर्ती- land barren after owner's death. जग्गाधनीको मृत्यु पश्चात कमाउने व्यक्ति नभई बाँझो रहेको जग्गा ।</p>
---	--

मलखाल्डो- a ditch dug to collect the thrown off refuse and garbage to recycle it into manure. गोठ-कटेरोसँगै रहेको गोबर, भकारो आदि जम्मा गर्ने ठाउँ, मल बनाउनका लागि घाँस-सोत्तर आदि कुहाउने खाल्डो ।

मलिलो माटो- muck soil. कुहेको प्राङ्गारिक पदार्थ भएको माटो ।

मसोट- defalcation, embezzlement, peculation, misapplication. मसौट, हिनामिना, सरकारी धनमाल, तहविला आदि मास्ने काम ।

मसौदा- draft, rough, sketch. खेस्रा, प्रालेख ।

मसौदाकार- the drafter, the lawyer who drafts the cases. मसौदा तयार पार्ने वा खेस्रा गर्ने व्यक्ति ।

महन्त- abbot, monk, the head of the Hindu monastery. योगी सन्यासीका आश्रमको सर्वोच्च अधिपति, साधुसमाज वा मठको प्रमुख व्यक्ति, मठाधीश ।

महल- title, heading, chapter, section. सिलसिला, क्रम, अनुच्छेद, प्रसङ्ग-खण्ड ।

महल्ला- tole, ward. टोल, बस्ती ।

महसुल- fee, duty, tax, tariff, charge, impost, surcharge, toll. सरकार वा संस्थाले कुनै कामको निमित्त उठाइने दस्तुर वा रकम, भन्सार, कर, भाडा, शुल्क, जगात ।

महसुले- a hilly or mountainous land being made cultivable with the permission of paying tax. पाखोलाई खेत बनाएर तिरो तिरी खाएको वा कमाएको जग्गा ।

महाजाँच- extensive survey. प्राचीन कालमा एक जिल्लामा भएका सबै जग्गा घरधुरी नापजाँच घर दर गरी जग्गाको सङ्ख्या, घरको सङ्ख्या भिकी त्यसलाई समसह (किसिम बमोजिम एकै मिलान) तिरो लगाई मोठ खडा गर्ने कार्य, महाजाँचमा कम्पास प्रयोग गरिएको भए सभै महाजाँच, जन्जिरबाट नापी भएकोमा सर्पट महाजाँच, तालुकदार, मोहीले भनेअनुसार लेखिएकोलाई देखामहाजाँच भनिन्थ्यो, जग्गा जमिनको विस्तृत जाँच वा सर्वेक्षण ।

महाद्वीपीय वेदी- continental shelf. समुद्रको कम पानीको चिह्न भएको आधारभूत

<p>रेखावाट अधिकतम ३५० नटिकल माइल हुन्छ ।</p> <p>महाधिवक्ता- attorney general. महान्यायाधिवक्ता, फौदारी ठूलो सरकारवादी मुद्दा र सरकारतर्फबाट लडिनुपर्ने र त्यस्तै राजकीय ठूला-ठूला मुद्दामा अधिवक्ताको काम-कर्तव्य पूरा गर्नुपर्ने अधिकार भएका उच्च दर्जाका सरकारी वकिल, राज्य वा सरकार वा राष्ट्रको प्रमुख कानून अधिकृत ।</p> <p>महाने- the revenue office, headman of a locality, helping hand for collection of rent from trust land. माल, अमाल, वन जाँच आदि अड्डाको दै दस्तूर उठ्ती पुड्ती गर्ने र जग्गा वन आदिको सुरक्षा गर्ने तल्लो दर्ताको कर्मचारी, गुठी जग्गाको कृत उठाउन सहयोग गर्ने व्यक्ति ।</p> <p>महालदार- non official revenue agent. जमिंदारी प्रथा शुरु हुनुपूर्व मालपोत असुल गर्ने गैर सरकारी कर्मचारी ।</p> <p>महासर्वदण्डनायक- the head of judiciary during the Lichhabi reign. लिच्छवीकालमा न्याय प्रशासनको मुख्य कार्यभार सम्हाल्ने प्रमुख पदाधिकारी ।</p>	<p>महास्नानगुठी- a trust which arranges the different ingredients for the bathing of Shree Pashupatinath on each full moon days from many years. श्री पशुपतिनाथको महास्नान चलाउनका लागि परम्परादेखि सुरक्षित र व्यवस्थित गरिँदै आएको प्रसिद्ध कोषको व्यवस्था गर्ने सरकारी संरक्षणमा रहेको एक कार्यालय ।</p> <p>मही- the earth, oil, ground, mountain, land. भूमि, पृथ्वी, मही, भई, जग्गा ।</p> <p>महीतल- earth. पृथ्वीलोक, धरती, पृथ्वीतल ।</p> <p>माच- the way, a temporary sheltering place made by the road. घाँस, पराल आदि सुरक्षित राख्न बनाइने अग्लो टार, टौवा, मचान ।</p> <p>माझाली- of the middle. माझमा रहने वा बस्ने, माझखण्ड ।</p> <p>माडी- plain land. ठूलो फराकिलो समथर फाँट वा खेत ।</p> <p>माटोमुरी- जमीनको नापोमा रोपनीको चौथाई, जवा ।</p> <p>मातहत- subordinate. अरूको आश्रय, अधीन, खटन वा</p>
---	---

नियन्त्रणमा रहेको, अधीनस्थ । हाता वा इलाका, अम्बल ।	मृत्युपछि रैकरमा परिणत हुनसक्ने ।
मातहती- subordinated situation. मातहत हुनाको भाव वा अवस्था, अधीनता, अख्तियारी ।	मानिका- more quantity, measure of one muri in the Lichhivi period. लिच्छवी-कालीन प्रचलनमा लगभग एक मुरीको नापो ।
मातृभूमि- the birth place, motherland. जन्मथात, जन्मदेश ।	मानिका-कर- the sixth portion land tax of production. उब्जनीको छैटौं भागको भूमिकर ।
मानचित्र- map. पृथ्वीको सतहमा, माथि वा तल भएका विवरणहरूलाई समतल सतहमा सानो माननापमा प्रलम्ब गरी बनाइएको नक्शा/चित्र ।	मानुचामल छुट्टिनु- to be separated, to be apart, brothers within their family to have a separate settlement. भिन्न भएर अंशबन्डा गरिनु, भान्सा छुट्ट्याउनु, भिन्ने पकाएर खानु ।
माननाप- scale. नक्सामा हुने लम्बाइको दूरी बराबर जमिनको दूरी देखाउन प्रयोग गरिने सङ्केत ।	माप- measurement, scale, size. नाप्ने काम, नापो ।
माना- a measurement of eight fistful amount of grain. दश मुठी बराबरको अनाज भर्ने भाँडो, मानु । दश मुठीको परिमाण भएको ।	मापक- measuring instrument. नाप्ने उपकरण ।
माना चामल विर्ता- एक जनालाई खान पुग्ने गरी दिएको जग्गा ।	माफी छाप विर्ता- केही तिर्नु नपर्ने गरी छाप गरी दिएको जग्गा ।
मानाचामल- alimony, allowance. कारणवश: कसैलाई निर्वाहका लागि दिइने, वृत्ति, सिधा, पुरानो चलनको खुवा-विर्ता, विर्तावालको	माफी विर्ता- granted land without revenue. तिरो तिर्न नपर्ने विर्ता जग्गा, आंशिक वा सम्पूर्ण रकम छुट भएको एक प्रकारको विर्ता जग्गाको किसिम । (अचेल यस्ता जग्गा खारिज गरी रैकरमा परिणत भएका छन् ।)

माफीछाप/माफीबिर्ता- the freehold land without taxation. तिरो माफ गरी दिइएको बिर्ता ।

मार्जिन- margin. फ्रेम रेखाभन्दा बाहिर कागजको किनारासम्मको भाग ।

माल अड्डा- land revenue office. जग्गाको पोत असूल गर्ने, जग्गाको अभिलेख राख्ने, जग्गाको नामसारी, दाखिला-खारेजी गर्ने, जग्गा दर्ता गर्ने आदि कामका लागि स्थापना गरिएको सरकारी कार्यालय ।

माल अड्डाको हाकिम- chief of the land revenue office. मालपोत कार्यालयको प्रमुख भै कामकाज गर्ने अधिकारी ।

मालपोत- revenue, land tax. जग्गावालाले प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम नेपाल सरकारलाई तिर्नुपर्ने मालपोत र सोसरहको अरु कुनै तिरो र ऐनबमोजिमको म्यादभित्र मालपोत नतिरे लाग्ने शुल्कसमेत ।

मालपोत अधिकृत- land revenue officer. नेपाल सरकारले नियुक्त गरेको प्रमुख मालपोत अधिकृत, मालपोत अधिकृत वा मालपोत अधिकृतको अधिकार

प्रयोग गर्न पाउनेगरी नेपाल सरकारले नियुक्त गरेको अन्य कुनै अधिकृत वा मालपोत कार्यालयका प्रमुख ।

मालपोत ऐन २०३४- land revenue act 2034. भूमि प्रशासन ऐन, मालपोत (विशेष व्यवस्था) ऐन, मालपोत मिन्हा ऐन, मधेश मालको सवाल र पहाड माल सवाल अनुसार भैरहेका जग्गा प्रशासन, मालपोत असुली, जग्गा आवाद आदि विषयहरूलाई अझ व्यवस्थित गरी कार्यसञ्चालन गर्न ती ऐन कानूनहरूको सट्टामा ल्याइएको कानून ।

मालपोत नियमावली २०३४ का मुख्यमुख्य अनुसूचीहरू- main schedules of land revenue regulation:-

अनुसूची-२क, records of government's land (rule 22ka1), सरकारी जग्गाको दर्ता अभिलेख (नियम २२कको उपनियम (१) सँग सम्बन्धित) ।

अनुसूची-२ख, schedule-2kha, records of public land (rule 22ka 1), सार्वजनिक जग्गाको दर्ता अभिलेख (नियम २२कको उपनियम (१)सँग सम्बन्धित) ।

अनुसूची-४, schedule-4, request
letter for on- line service
center to run the activities
of land revenue offices
(rule 23ka 3and 4), भू सेवा
केन्द्र सञ्चालन गर्ने अनुमति
पाउने वारेको निवेदनको ढाँचा
(नियम २३क को उपनियम(३) र
(४) सँग सम्बन्धित) ।

अनुसूची-५, schedule-5,
recommendation letter for
on-line service centre to
run the activities of land
revenue offices (rule
23ka5) भू-सेवा केन्द्र सञ्चालन
गर्ने अनुमतिपत्रको ढाँचा (नियम
२३क को उपनियम (५) सँग
सम्बन्धित) ।

अनुसूची-६, schedule-6, land
ownership registered book
(rule 23chha), जग्गाधनी दर्ता
स्रेस्ताको व्यक्तिगत विवरण
(नियम २३छ सँग सम्बन्धित) ।

अनुसूची-७, schedule-7, land
ownership certificate (rule
23chha), जग्गाधनी दर्ता
प्रमाणपूजाको व्यक्तिगत विवरण
(नियम २३छ) सँग सम्बन्धित) ।

मालपोत-मिनाहा- exemption of
land revenue, remission,
cancelling or freeing of tax
payment. मालपोत छुट,

सरकारमा बुझाइने जग्गा
जमिनको तिरो, भूमिकर आदि
बुझाउन नपर्ने गरी दिइएको
छुट ।

मालभूमि- stretch of land under
the mountain. पहाडपर्वतका
फेदीको जमिन, बैसी, सम्म
परेको जग्गा ।

मिचाहा- intruder, encroacher,
occupying, forceful, high-
handed. थिचोमिचो गर्ने वा
सीमा उल्लंघन गर्ने ।

मिजार- a revenue agent,
headman. मिभार, गाउँको
तालुकदार भन्दा तल्लो दर्जाको
तिरो उठाउने व्यक्ति ।

मिभार- a rank in fisherman's
tribe, a revenue agent,
headman. राई, भोटे
किपटियासँग तहसिल गर्ने व्यक्ति ।

मिति पुगनु- date expire. अवधि वा
म्याद सकिनु ।

मिति बन्द- date written at some
legal document as an
ending (fig.) the death.
स्याहास्रेस्ता आदिमा लेख्नुपर्ने
व्यहोरा लेखिसकेपछि आखिरमा
(तल) मिति लेखी गरिने समाप्ति ।

मिन्है घडेरी- tax free curtilage.
तिरो नलागेको साविकदेखि भोगी

आएको जिमीदारी सेस्तामा मिन्है जनिएको घडेरी जग्गा ।	स्थायीसँग स्थायी वाली मिसाएर लगाइने वाली ।
मिल- mile. आधा कोसको नापो वा दूरी, १७६० गज बराबरको रैखिक मापन ।	मिसिल/मिसिल कागजात- file of a law suit, document. मुद्दा मामिला वा कुनै विषयबारे लेखिएका सम्बन्धित कागतपत्रको नत्थी-मुद्दा वा पोका ।
मिलान- adjustment. कुनै सर्वेक्षणबाट पनि वास्तविक (true) मान (value) प्राप्त गर्न सकिदैन । त्यसैले त्यस्को नजिक पुग्ने चेष्टा गर्नुपर्छ । यसको लागि सर्वेक्षणहरुबाट आएका नापहरुलाई मिलान गरी वास्तविक मान तिर जाने कोसिस गर्नु हो ।	मिसिलफाँट- record section. कामकाज टुडिगएका पूराना कागजात राख्ने/थन्क्याउने एक अड्डा ।
मिलापत्र- bond of reconciliation. दुवैथरी भगडियाले मुद्दा मामिला नगर्ने र मिलाप गर्ने भनी अड्डामा गरिने लिखत वा कागत ।	मुआवजा- reparation, compensation. कुनै चीजको सट्टामा वा सरकारले अधिकरण गरिएको घर जग्गा आदिको सट्टाबदलामा दिइने धन वा वस्तु (नगद वा जिनिस), क्षतिपूर्ति, सट्टाभर्ना, हर्जाना ।
मिल्नु- to agree with, to accompany. मिलापत्र गर्नु, संलग्न हुनु, साथ दिनु ।	मुकरर- appointed, assignment नियुक्त ।
मिश्रित चित्र- mixed figure. विभिन्न त्रिकोण चित्र मिलेर बनेको ट्राइङ्गुलेसन चित्र ।	मुकाम- residence, site, place, camp, station. बाटाको वास, विश्राम, बिसौनी ।
मिश्रितबाली- two or more different temporary or permanent crops grown simultaneously in the same field or plot. एउटै कित्ता जग्गामा अस्थायिसँग अस्थायि वा	मुख नमिलेको- contradictory version. मुद्दामा वादी र प्रतिवादीका कथनमा भिन्नता भएको स्थिति ।
	मुखपतित- self-confessing. आफ्नो कसूर सकार गरेको ।

मुखिया- non gazetted 3rd class official, local revenue collector. पहाड तर्फको तिरो उठाई सरकारमा बुझाउने तालुकदार ।

मुखियारनामा- authority paper transferred to others. मुख्य अख्तियार दिइएको लिखत वा कागत ।

मुख्य वार्षिक उब्जनी- main/major crops. वर्षभरिमा कुनै जग्गामा लगाउने बालीमध्ये सबभन्दा बढी लाभ हुने बाली ।

मुख्य सीमास्तम्भ- main boundary pillar. सीमारेखाको मुख्य मुख्य स्थानमा स्थापना गरिने ठूलो स्तम्भ वा चिन्ह ।

मुख्येली- act of revenue agent. मुखियाको काम वा दर्जा, तालुकदारी ।

मुचुल्का- affidavit, bond, recognizance. शपथपत्र, हलफनामा, इकरारनामा, शपथिका, वकपत्र, सरजमिन हुँदा कसैले कुनै कामकारबाई भएबापत आफूले जानेसुनेको बयान लेखिदिएको कागज, सरजमिनका मानिसले लेखिदिएको बयानको कागज ।

मुठी- one tenth portion. एक मानाको दसौं भागको परिमाण,

हातका औलाहरु मोडेर हत्केलामा दबाउँदा बन्ने आकार र त्यसभित्रको रिक्तो ठाउँ, धेरथोर अन्नपात, अलिअलि अनाज, दुई-चार मुठी ।

मुदति पर्ती- never cultivated land. पहिलेदेखि नै पर्ती भनी सरकारी सेस्तामा जनिएको जमिन, कहिले पनि आबाद नभएको पर्ती जमिन ।

मुद्दा- case, litigation. दुई पक्षबीच मुख नमिली ईन्साफ गरी ठहर्‍याउनु पर्ने खास विवादको विषय (ने.का.प. ०३१, नि.नं. ७९६ पृ. ८) ।

मुद्दादराइ- case file. मुद्दा चलाउन भर्गडियाले अदालतमा कागत दर्ता गर्ने काम ।

मुद्दामामिला- case, law suit, court, court procedure. भर्गडातगडा, अड्डा/अदालतमा मुद्दा चलाउने काम ।

मुद्दासकार- taking others case with authority for its proceedings. अर्काको मुद्दा सकार्ने वा बोक्ने काम ।

मुनासिव- right, reasonable, proper. उचित, ठीक, न्याय संगत ।

मुन्सी- interpreter, translator.

लेखापढी गर्ने सरकारी कर्मचारी,
पूराना खान्दानी राजघरानामा
प्रायः अदालत सम्बन्धी
लेखापढीको काम गर्ने कर्मचारी ।

मुरी- a measurement of 2.40

bushels. नापतौलको भराइका
पद्धतिमा बीस पाथी अन्न
आदिको परिमाण । एक रोपनीको
चारौं भाग, (मकै, कोदो आदि)।
नगदीवाली

मुर्चल- boundary pillar, border
pillar. सिमाना छुट्याउन
गरिएको लट्ठा ।

मुलतबी- postponed, suspended,
pending, adjourned. दोहरो
मुद्दा पर्न गएमा एउटा मुद्दा टुङ्गो
लागिसकेपछि मात्र छिनोफाना
गर्नेगरी कानूनी ढङ्गले गरिएको
स्थगित, मुलतबी, निलम्बित ।

मुलाहिजा/मोलाइजा- regard,
consideration, favor.
पनपच्छे, मुलाहिजा, पक्षपात,
नीतिनियम-न्याय सदभाव छाडेर
कसैको ओड लिने काम,
मोलाइजा, मोलाहिजा ।

मुलुक- country, nation, state.
राष्ट्र, देश, राज्य, संसार, विश्व ।

मुलुकी- civil, national. मुलुकको,
मुल्की, देशभरको, मुलुकसम्बन्धी ।

मुलुकी अड्डा- civil court.

राणाकालमा गृह र सामान्य
प्रशासनसम्बन्धी कार्य र
बन्दोबस्त मिलाउने अड्डा ।

मुलुकी ऐन- civil law, corpus
juris civilis. लोकव्यवस्था
निम्ति बनाइएको ऐन, मुलुकभरि
लागु हुने देशको कानून ।

मुलुकीखाना- national treasury,
central bank. देशभरको
आम्दानी जम्मा हुने अड्डा वा
ढुकुटी, नाम परिवर्तन भएर
बनेको राष्ट्र बैंक ।

मूलघर- the ancestral house of
the family. कुलको जेठो-
पूरानो घर, कुलघर, कुलायन
गरिने घर, वंशको जेठो मानिस
बसेको घर ।

मूलबाटो- highway, wide road.
चौडाइ धेरै भएको फराकिलो र
ठूलो बाटो, राजमार्ग, सडक ।

मूली- head of family.
घरपरिवारको मुख्य व्यक्ति, मुख्य,
प्रधान, प्रमुख ।

मूल्य निर्धारण- price assessment,
price fixation, valuation.
मूल्य तोक्ने काम, मोलतोकाई ।

मूल्य-निर्धारण समिति- valuation
committee. मूल्य तोक्न गठन
भएका समिति ।

मूल्याङ्कन- appraisal, valuation, assessment. कुनै रचना, वस्तु वा मालसामानको मोल आँकने काम, भाउ राख्ने वा मूल्य तोक्ने काम । उपयोगिताका आधारमा स्तर निर्धारण गर्ने कार्य, महत्त्व, विशेषता आदि निर्धारण । परीक्षार्थीहरूको उत्तरपत्र वा प्रयोगात्मक परीक्षाको अङ्कद्वारा स्तर तय गर्ने काम । कर्मचारीको कार्य, योग्यता, विशिष्टता आदिको तौलाइ ।

मूल्याङ्कन शाखा- valuation section. कुनै कार्यालयअन्तर्गत सम्बन्धित विषयको मूल्याङ्कन गर्ने कामका निम्ति खडा गरिएको शाखा ।

मूल्याङ्कन समिति- valuation committee. राम्रो/नराम्रो निर्धारण गर्ने समिति ।

मृत्तिकापुत्र- the farmer, peasant, cultivator, ploughman. खेतीकमाइ मात्र जीवनयापनको मुख्य साधन भएको व्यक्ति, कृषक, किसान, खेतीवाल ।

मृत्स्वरूपविज्ञान- soil morphology. माटोको स्वरूप र संरचनाका अध्ययन गर्ने विज्ञान ।

मृदभौतिक शास्त्र- soil physics. माटोको भौतिक गुणहरू र शक्तिको अध्ययन गर्ने विज्ञान ।

मृदुत्पादकत्व- soil productivity. बाली उत्पादन गर्न सक्ने माटोको योग्यता ।

मेठ- leader of laborers. मदेशको नयाँ भोरा वा फँडानीमा जिमीदारसरहको मान वा दर्जा, नाइके, घरको थाम माथि र निदालमुनि रहने काँठ जग्गाको साँध सिमाना, जग्गाको किल्ला ।

मेठबन्दी- record of account. मेठअन्तर्गत जग्गाको साँध-सिमाना-किल्ला स्पष्ट गरी लेखिएको मुचुल्का-कागत ।

मेलापात- farming, husbandry. धेरै जना भएर खेतबारीमा गरिने कामकाज, दुःखजिलो ।

मेलो- the work estimated to be done by a laborer in one day. खेतीपातीको काम, सामूहिक खेतीपातीको काम गर्दा अरु सरहको लहर, एक कामदारले दिनभरमा गर्न सक्ने काम ।

मैदान- ground, playground. फराकिलो खुल्ला समतल भूभाग, फाँट, चउर, कवाज आदि खेल्व बनाइएको समथर चउर ।

मोचन- emancipation, liberation, redemption, freed, release. कष्ट तथा

<p>बाधाबन्धन आदिबाट छुटाउने वा छुट्ने काम । हटाउने काम, अपसारण ।</p> <p>मोजरा- deduction, rebate. आंशिक रूपको छुट वा माफी ।</p> <p>मोजाइक नक्सा- mosaic map. कुनै क्षेत्रको माथि आकाशबाट लिएका तस्विरहरू मिलाएर बनाएको एउटै तस्विर वा नक्सा । यो नक्सा भन्दा अलि फरक हुन्छ । मोजाइक नक्सामा वस्तुको छायाँ अलि ठीक स्थानमा नपर्ने र अग्ला अग्ला पहाड भएको क्षेत्रमा बढी त्रुटी (error) हुने हुन्छ ।</p> <p>मोटामोटी- approximately. सरदर, लगभग, साधारणतया, पुग नपुग ।</p> <p>मोठ- record, evidence, log. जगैपिच्छेको किता छुट्टिने गरेर तयार पारिएको लगत, दर्ता-किताब, कार्यालयमा गाउँपालिका, नगरपालिका वा वडाका आधारमा वर्णानुक्रम अनुसार राखिएको जग्गाधनी दर्ता सेस्ताहरूको अभिलेख वा मोठबन्दी (ठेली) ।</p> <p>मोठढड्डा- व्यक्तिले कमाइ आएको जग्गाको अभिलेख अद्यावधिक राखिएको ढड्डा । वि. सं. १८७९ देखि यसको प्रयोग गरिएको थियो ।</p>	<p>मोठबन्दी- logging, the work of deciding the border area by fixing holes. साँधसिमाना लगाउने काम, किल्लाबन्दी, मेठबन्दी ।</p> <p>मोड-the terminal, junction of the road. घुम्ती, बाटो-सडक-गल्ली आदि घुमेको ठाउँ, घुम्ती, डेउडी ।</p> <p>मोडदार- road having many turns. घुम्ती धेरै भएको, घुम्तीघुम्तीको ।</p> <p>मोडदार पर्वत- curving mountains. तल धस्सिदै माथि उठ्दै गरेको पहाड ।</p> <p>मोड्नु- to bend, to change. बझ्याउनु, पट्याउनु, मति फर्काउनु ।</p> <p>मोड्ने स्टाफ- folding staff. जम्मा ४ मिटर हुनेगरी २ मिटरका दुईवटा काठ जोडेर बनेको स्टाफ । (बीचमा जोडेको हुनाले यसलाई पट्याउन सकिन्छ ।)</p> <p>मोफसल- country, suburbs, outskirts. राजधानी वा मुख्य सहरभन्दा बाहिरको क्षेत्र, जिल्ला ।</p> <p>मोहडा- front side, face, facade. घरजग्गाको अगाडिको भाग, अनुहार ।</p>
---	---

मोहरबन्दी- stamped. छापबन्दी,
बन्द गरेर छाप लगाइएको,
शिलबन्दी गरेको ।

मोहलत- time for adjournment,
opportunity, leisure time.
स्थगनको समय, मुद्दा मामिलामा
पेशी हटाउन कुनै पक्षले अनुरोध
गर्दा प्रयोग हुने शब्द, मौका,
फूर्सद, बखत ।

मोहिबोटी- tenant's share of
crop. मोहीको भागमा पर्ने
उब्जनीको अंश ।

मोहिया- tenant, resident,
occupant. मोहीको काम,
खेतीकिसानी ।

मोहियानी- tenancy, occupancy.
मोहीसम्बन्धी, मोहीको ।

मोहियानी हक-tenancy right.
जग्गा कमाएवापत कानूनले
दिएको मोहीले पाउने आंशिक
अधिकार, मोही-हक ।

मोही- tenant, tiller. अरु
जग्गावालाको जग्गा कुनै सर्तमा
कमाउन पाई सो जग्गामा
आफ्नो वा आफ्नो परिवारको
श्रमले खेती गर्ने किसान ।

मोही नाइके- tenant's leader.
मोहीसँग कुत वा तिरोभरो उपर
गरी जग्गाधनीलाई बुझाउने
व्यक्ति ।

मोही निष्कासन- tenant's
eviction, expulsion,
dismissal of tenants.
भूमिसम्बन्धी कानूनबमोजिम
जग्गाधनीले मोहीलाई
मोहियाबाट खोस्ने काम ।
जग्गाधनीले मोही हटाउन पाउने
हक वा हटाउने काम, मोही
हकबाट वञ्चित गर्ने कार्य ।

मोही बोरी- tenant's share. मोहीले
तल्लिडको भाग बुझाएपछि
आफूले खान पाउने बाँकी बाली ।

मौका तहकिकात- occasional
investigation, field place
survey, on-the-spot
observation. फौजदारी कसूर
भएको स्थानमै गई सरजमिन वा
अन्य तरिकाबाट गरिने सबुत
संकलन ।

मौखिक- oral, verbal, unwritten.
बोलिएको, भनिएको भरमा,
अलिखित ।

मौजा- union of village or land.
जिल्ला वा इलाकाको कुनै एक
निश्चित ठाउँ, मौजे, कुनै एक
गाउँ, जमिन ।

मौजुद- present, ready, existing.
उपस्थित, खडा हाजिर, सामुन्ने
वा अधिल्लिर रहेको, तयार,
प्रस्तुत ।

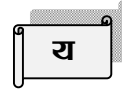
मौजूदा-current, latest, existing
हाल, यसवेला, वर्तमान समयमा,
अहिले भइरहेको ।

मौजेनी- details of the union of
village or land, list of
villages, per village.
मौजाहरूको विवरण, मौजासँग
सम्बन्धित, मौजैपिच्छे ।
मौजाहरूको फेहरिस्त, मौजैपिच्छे,
मौजामौजामा ।

म्याउ विर्ता- granted land for
services. सेवा, टहल, चाकडी
गर्नेलाई दयामाया राखी दिइएको
विर्ता, माया गरी दिएको जग्गा ।

म्याद- subpoena, time,
limitation, duration, fixed
date, notice. काम-कुराका
निमित्त तोकिएको अवधि, अन्तिम
मिति, अवधि तोकेर
प्रतिवादीलाई प्रतिउत्तर लिई
आउनु भन्ने पुर्जी ।

म्यादी- temporary, interim,
provisional. अस्थायी,
म्यादभित्रसम्म रहने ।

यकीन- sure, determined, real.
निश्चित, पक्कापक्की, वास्तविक ।

यज्ञकुण्ड-a ditch dug on the
ground to make the fire
burn. वैदिक विधि
अग्निसंस्कार गरी हवन गर्नका
निमित्त आगो बाल्ने खाडल ।

यज्ञभूमि- a place to perform
yagya. यज्ञ गर्नका लागि तयार
गरिएको ठाउँ, यज्ञस्थल ।

यज्ञमण्डप- a pavilion erected
for ceremonial occasion.
यज्ञ गर्नका निमित्त ध्वजा,
पताका, तोरण, चौका-चँदुवा
आदिद्वारा सुसज्जित मण्डप,
यज्ञशाला ।

यताउता- here and there, hither
and thither, in all
directions, to and from.
वरिपरि, यत्रतत्र ।

यताउति गर्नु- to make disorder,
to embezzle. गोलमाल गर्नु,
हिनामिना वा मस्यौट गर्नु ।

यथाक्रम त्रुटि- systematic error.
एकातिर मात्र, एउटै चिह्न
(पोजिटिभ र नेगेटिभ) र उत्रै

<p>किसिमको हुन जाने र थाहा पाउन सकिनेखालको त्रुटी ।</p> <p>यथार्थता- precision. वास्तविक, मान जति भए पनि अवलोकन गरिएका मानहरू एकआपससँग नजिक हुनु वा तिनीहरूको भिन्नता कम हुनु, वास्तविकता ।</p> <p>यथास्थान- original place, same place. उचितस्थान, जुन ठाउँमा ठीक पर्छ, त्यसै ठाउँमा ।</p> <p>यथास्थिति- status quo. पहिलेभै रहेको, यथावत् रहेको ।</p> <p>याकथुम- settlement of Limbu. याक जातिको थलो, लिम्बू-इलाका ।</p> <p>याक्सा- a temporary hut made to look after the growing harvest. खेती-बाली कुनै अस्थायी छाप्रो, खोरिया, व्याँसीतिर बनेको अस्थायी घर, भुप्रो, याक्सो, कटेरो ।</p> <p>याक्सो- a temporary hut made to look after the growing harvest. याक्सा, कुरुवा कटेरो ।</p> <p>याम- time. बखत, काल, मौसमको अवस्था जाहेर गर्ने शब्द ।</p> <p>युजर एकाउण्ट- user account. कुनै पनि सूचना प्रणालीमा पहुँच राख्न प्रत्येक कर्मचारीको भूमिका, जिम्मेवारी तथा दायित्व</p>	<p>तोकी जग्गाको विवरण अर्थात् डाटावेस खोल्न तथा बन्द गर्न एवं काम गर्न दिइने अधिकार सहितको एक प्रकारको आईडी र पासवर्ड प्रयोग गरेर खुल्ने खाता ।</p> <p>युद्धक्षेत्र- the battle field. रणक्षेत्र, युद्धभूमि, लडाई हुने ठाउँ ।</p> <p>यूपग्राम- the ancient name of Lalitpur. लिच्छवीकालीन ज्यादै प्रसिद्ध एक सहर, ललितपुरको प्राचीन नाम ।</p> <p style="text-align: center;">★</p>
---	--

 र

रंगशाला- stadium, stage, theatre. राष्ट्रिय खेलकुद, तमासा आदि प्रदर्शनी गरिने स्थल ।

रकम- money, account, fees. धन, सम्पत्ति, पैसा । कागजी औपचारिकता मिलाउने काम, व्यवहारको बन्दोबस्त, स्याहास्रेस्ता । प्रकार, भाँती, तरीका । जग्गा, पसल, उद्योग, ठेक्कापट्टा आदिको दैदस्तुर, कर, शुल्क । घरायसी कामका निमित्त जागिरदारले पाउने बिदा, कर्मचारीले पाउने घरबिदा । राजस्वबापत लाग्ने कर, शुल्क । विशेष अवसरमा सरकारले जनताबाट उठाउने श्रम, भार्ताङ्गी, भारा ।

रकम कलम- official matters, account. रकम छुट्टाछुट्टै उल्लेख भएको फाँटवारी, विभिन्न शीर्षक/उपशीर्षकमा उल्लेख भएका रकमको विवरण, रकमको हरहिसाब । रैरकम ।

रकम जग्गा- conditional land. सरकारबाट यो काम गरिखान्

भन्ने स्थितिको सनद गरी दिएको जग्गा ।

रकम बन्दोबस्त- revenue settlement. ठेक रकम आदि दिने र त्यसको दर आदि ठेक्का काम ।

रकमान्तर- re-appropriation, amount transfer. एक शीर्षकअन्तर्गत निकासा भएकोरकम अर्को शीर्षकमा सार्ने काम ।

रकमी- a proficient, a tenant. रकम-कलमका कुरामा ज्यादै सतर्क रहने, स्याहास्रेस्ताका सम्बन्धमा ज्यादै पोख्त । अड्डा/अदालतको मामिलामा प्रशस्त अनुभवी ।

रखौटी- kept wife. ल्याइते स्वास्नी, बिहे नगरी त्यसै ल्याएकी स्वास्नी, गुप्त रूपले यौन सम्पर्क राखिएकी ।

रङ्ग सतह- layer tint. दुई बेग्लाबेग्लै उचाइबीचका क्षेत्रमा भिन्नै रङ्ग प्रयोग गरी देखाउने तलरूप ।

रजतगिरी- hill or mountain. कैलाश पर्वत, हिमालय पर्वत, चाँदीको पहाड ।

रजबन्धक- mortgaged by a king. मल्लकालदेखि प्रचलित राज्यले

जनतालाई जमिन बन्धक दिने कार्य ।	उल्लेख गर्ने काम, नियमानुसार शुल्क तिरी प्रमाण लिई हुलाकबाट पार्सल आदि पठाउने काम ।
रजबन्धकी- the mortgage kept by the king. राजा वा सरकारबाट बन्धकमा राखिएको ।	रजिष्टर्ड- registered. रजिष्टरी भएको, दर्ता भएको, रजिष्टरमा अभिलेखित भएको ।
रजबाधा- the mortgage kept by the government. सरकारले ऋण लिएवापत धितो वा धरोटमा दिइएको चल-अचल सम्पत्ति ।	रजिष्टर्ड एजेन्ट- registered agent. रजिष्टरीमा दर्ता भएको व्यक्ति वासंस्था ।
रजबार/रजबाडा- kings in olden days holding less power in some provincial areas only and were under the main king of that kingdom. रजौटा, करद राज्य, सानातिना राजा, रजबाडा ।	रजिष्टर्ड बुक- entry book, log book, register book, peon book. दर्ताबही, दर्ता पुस्तक ।
रजस्थल- the place and the accommodation of the kings palace. राजा-महाराजाका बसोबास भएको क्षेत्र वा थलो ।	रजिष्टर्ड संस्था- registered organization. ऐन-कानूनद्वारा दर्ता-प्रमाणित भएको वा कानूनी मान्यता प्राप्त संस्था ।
रजिष्टर- register. क्रमबद्ध तुल्याएर जिन्सी-नगदी हिसाबको लेखो राख्ने काम वा पुस्तिका, दर्ता र चलानीको पुस्तिका वा कापी, हाजिरपुस्तिका, नामावली दर्ता हुने पुस्तिका ।	रजिष्ट्रेशन- registration. चल-अचल सम्पत्ति खरिद बिक्री र हक छुटाएको कुराप्रमाणित गराई सरकारी कार्यालयमा अभिलेख राख्ने काम(वि.सं. १९७९।१९ देखि अचल सम्पत्ति खरिद बिक्री गर्दा रजिष्ट्रेसन गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था गरिएको हो) ।
रजिष्टरी- registry. कानूनी रीत पुर्‍याई सरकारी तहमा दर्ता गर्ने काम, विवरण आदि रजिष्टरमा	रजिष्ट्रेशन अड्डा- registration office. खरिद बिक्रीको प्रमाणसाथ पास गरिदिने अड्डा, मालपोत अड्डा, चल अचल सम्पत्ति खरिद बिक्री, नामसारी

गर्ने र दाखिल खारेजको अभिलेख राख्ने कार्यालय ।	चल्ने डोरी वा तारको बाटो, रोपवे, घर्लिङ्ग ।
रजिष्ट्रेशन दस्तुर- registration fee. कुनै पनि लिखत पारित गर्दा लाग्ने शुल्क ।	रणक्षेत्र- battle field. युद्धभूमि, रणभूमि, युद्धस्थल, सङ्ग्राम भूमि, लडाई हुने ठाउँ ।
रजिष्ट्रेशन पास- registration pass, registry. लिखत पारित गर्ने काम ।	रणनीतिक खनिज- strategic minerals. आणविक खनिजहरु र कोइला पोटासियम जस्ता विशेष महत्वका खनिजहरु ।
रजिष्ट्रेशन फर्म- registration form. लिखत पारित गर्नुपूर्व सोसँग सम्बन्धित विषयहरु उल्लेख गरी भर्ने कागज ।	रत्नपर्वत- Sumeru mountain or hill. सुमेरु पर्वत, मेरु पर्वत, हिरण्यशिखर ।
रजिष्ट्रेशन फाँट- registration section. लिखतहरु पारित गर्ने गराउने काम गर्ने कार्यालयको एउटा शाखा, लिखत पारित गरिदिने फाँट ।	रत्नराशि- ocean. हिरामोतीको रास, समुद्र ।
रजैया- governmental. राजा वा राज्यसित सम्बन्धित, सरकारी ।	रत्नाकर- the sea or the ocean. हिरामोतीको खानी, सागर, महर्षि बन्नु अघि वाल्मीकि ऋषिको नाम ।
रजैया सडक- highway. राजमार्ग, ठूलो सडक वा बाटो ।	रथपथ- broad way or road with width where car can run. रथ हिँड्ने बाटो, मूलबाटो, राजमार्ग ।
रज्जु- rope, string, cord or thread. मूर्ति तथा वास्तुकलामा चौसठ्ठी हात बराबरको नापो, डोरी, लगाम, रोकथाम वा नियम अनुशासनमा राख्ने अधिकार ।	रथशाला- shed used to keep carriage at night. रथ राखिने घर, बग्गीखाना ।
रज्जुमार्ग- rope line, ropeway. ट्रलीसेवाको बस-रेल आदि हिँड्ने बाटो, तारबाटो, बिजुलीबाट	रपोट- report. रिपोट, प्रतिवेदन, कुनै कार्य वा आयोजनाको विवरण प्रष्ट हुने हिसाबले प्रस्तुत गरिने प्रतिवेदन ।
	रबी- winter crops. हिउँदे बाली ।

रबीवाली- vernal crop, winter crop. हिउँदै वाली, हिउँदमा पाक्ने वाली, हिउँदमा उत्पादन हुने अन्न, (दलहन, तेलहन आदि) ।

रम्भाकार प्रलम्बता-cylindrical projection. रम्भ अथवा बेलनाकार सतहमा प्रलम्ब हुने गरी गरिने प्रलम्बता; यसमा प्रलम्ब रेखाहरू रम्भमा खिचेका हुन्छन् र रम्भ खोल्दा जस्तो हुन्छ उस्तै नक्सा हुन्छ । रम्भलाई पृथ्वीको बाहिरपट्टि ठीक मिल्नेगरी राखेर रम्भको अक्षसँग समानान्तर हुनेगरी काटेर समतल खिचेर देखाउने प्रलम्ब ।

रम्भाकार सम क्षेत्रफल प्रलम्बता-cylindrical equal area projection. क्षेत्रफलमा एकरूपता हुने गरी गरिने रम्भाकार प्रलम्बता । यसमा भूमध्य रेखा र देशान्तर रेखाहरू सीधा हुन्छ र एक आपसमा समकोण हुन्छ । भूमध्य रेखाको लम्बाइ पनि ठीक हुन्छ । देशान्तरको माननाप मिलान गरिएको हुन्छ जसले गर्दा क्षेत्रफल ठीकसँग दिन्छ तर क्षेत्रफल भूमध्य रेखा र यसको वरिपरिमात्र ठीक हुन्छ ।

रसिद- receipt. खरिद-बिक्री-लिनु-दिनु आदिमा दाम बुझाउनेले प्रमाणका निम्ति लिइने लेखोट, भर्पाई, रसिद, धन बुझाइएको प्रमाण ।

रसिद नियन्त्रण खाता- receipt control ledger. राजस्व असुलीका लागि के कति रसिदका ठेलीहरू चलान भए ती सबै उल्लेख गरी राख्ने बही खाता ।

रस्ता- road, way. मार्ग, बाटो ।

राइटर- writer, clerk. बहिदारभन्दा एक तहमाथिको पुरानो निजामती दर्जा ।

राई- revenue collecting official in the ancient times. प्राचीनकालमा सरकारी मालपोत वा तिरोभरो उठाउने पदाधिकारी ।

राजअङ्क- revenue, tax, additional levy or duty for religious function of royal family. राजकर, राजस्व, तिरो । राजदरवारमा चुमावन, गोडधुवा, गादिमुवारक र गोदान जस्ता कार्यका लागि उठाइने महसुल ।

राजकीयप्रभियोक्ता- a government officer who takes part in filing a case against the public from the government side. सरकार

<p>वादी हुने मुद्दामा सरकारी पक्षबाट मुद्दा चलाउने व्यक्ति, सरकारी वकिल ।</p> <p>राजकुलो- the royal canal, the canal made by the government. सरकारद्वारा निर्माण गरिएको कुलो, राजपैनी ।</p> <p>राजगुठी- state trust. विभिन्न देवदेवी, धर्मशाला, पुल आदिमा पूजाअर्चना, स्याहारसम्भार, सुरक्षा आदिका निमित्त सरकारले आफ्ना तर्फबाट चलअचल सम्पत्ति एकैमुष्ट जम्मा पारी स्थापना गरिएको गुठी । राजाहरूले धर्मकार्यका निमित्त राखेको गुठी, सरकारी अड्डा वा गुठी संस्थानमा दर्ता भएको गुठी । गुठी संस्थान ऐन प्रारम्भ हुँदाको अवस्थामा गुठी संस्थानको हक दायित्व भई गुठी संस्थानले बन्दोवस्त र सञ्चालन गरी आएको राजगुठी ।</p> <p>राजधानी- capital, metropolis. राजा-राष्ट्रपति-राष्ट्रप्रमुख आदिको कार्यालय रहेको स्थान, केन्द्रीय सदरमुकाम ।</p> <p>राजनीतिक सिमाना- political boundary/border. दुई स्वतन्त्र तथा सार्वभौमसत्ता सम्पन्न राष्ट्रको भू-भाग वा एउटा राष्ट्रभित्रको विकास र</p>	<p>प्रशासनिक इकाई छुट्याउने प्रयोजनका लागि मानिएको सिमाना, जुन नक्सामा रेखाको रूपमा देखाइन्छ ।</p> <p>राजपत्र- gazette. सरकारी रूपका औपचारिक कामकाज-सूचना आदिका विवरण छापिने पत्र, गजेट ।</p> <p>राजपत्राङ्कित- gazetted. राजपत्रमा प्रकाशित हुने पद, नायब सुब्बाभन्दा माथिको पद ।</p> <p>राजपथ- highway. राजमार्ग ।</p> <p>राजमार्ग- highway. ठूलो र धेरैतिरलाई पायक पर्ने पक्की सडक ।</p> <p>राजमुद्रा- glove, mitten, mitt. महत्त्वपूर्ण वा सरकारी लेखापढीमा लगाइने राजाको छाप, लालमोहर, पञ्जापत्र, सरकारी छाप ।</p> <p>राजस्व- revenue, royalty. कानूनबमोजिम नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई तिर्नु वा बुझाउनुपर्ने कर, महसुल, दस्तुर, शुल्क, रोयल्टी, जरिवाना तथा यस्तै प्रकारको अन्य रकम र त्यस्तो रकममा लाग्ने ब्याज वा जरिवाना ।</p> <p>राजस्व कार्यालय- revenue office. सरकारी तिरो जम्मा गर्ने वा</p>
---	---

<p>उठाउने कार्यालय, कर, अन्तःशुल्क, भन्सार आदि कार्यालय ।</p> <p>राजस्व चुहावट- revenue leakage. सरकारलाई तिनुपर्ने दस्तुर नतिर्ने वा कम तिर्ने नियतले दुरुपयोग हुने/गर्ने ।</p> <p>राजस्व न्यायाधीकरण- revenue tribunal. राजस्वसम्बन्धी मुद्दा मामिला हेर्ने न्यायालय वा अड्डा ।</p> <p>राजाङ्ग- the government seal with the emblem of scepter and crown. सरकारी छाप ।</p> <p>राजीखुसी- willingness, act of without compulsion. मञ्जुरी, करकाप नभएको अवस्था, विना दबावको अवस्था, मनले मानेर गरिएको, खुस पारेर सहमत भएको ।</p> <p>राजीनामा- resignation, relinquishment, deed of transfer of ownership. त्यागपत्र, इस्तिफा, सेवा-नोकरी र पदबाट आफूले गरिरहेको काम वा अधिकार छाडेको हुँ भन्ने प्रमाणको कागत, आफ्नो हकमा भएको जग्गा-घर-माल आदि बेच्दा खरिदकर्तालाई लेखिदिने नियमानुसारको लिखत,</p>	<p>आफूले पाइरहेको अधिकार त्याग गरी लेखिदिएको कागज ।</p> <p>राज्य- nation, realm, country, state. एउटा सरकारको वा शासनको अधीन रहेको सार्वभौमिकता भएको देश, मुलुक, राष्ट्र ।</p> <p>राज्यकर- a certain tax to be paid by the defeated state to the winning country in the battle. अधीनमा रहेको राज्यले वा पराजित राष्ट्रले केन्द्रीय राज्य वा विजयी राष्ट्रलाई तिर्नुपर्ने कर ।</p> <p>रातमाटे- an area/a place having red soil. रातो माटो भएको वा हुने थलो।</p> <p>रातोमाटो- red soil. घर-पिँडी लिपपोत गरिने एकथरी रातो लेस्याइलो माटो ।</p> <p>रात्री माटो- night soil. मलको रुपमा प्रयोग गरिने मानव मलमुत्र ।</p> <p>राम्रो अवस्थाको चित्र- well conditioned figure. ट्राइङ्गुलेसन गर्दा त्रिकोणमितीय सूत्र प्रयोग गरिन्छ । साइनको मान ठूलो र सानो कोणहरूमा धेरै फरक आउँछ । यसले गर्दा कोण धेरै सानो वा ठूलो भयो भने कोण नापमा भएको गल्तीले</p>
--	--

<p>गर्दा नियामक निकालेकामा गल्ती हुन्छ । यसकारण साधारण त्रिकोणका कोणहरू करिव ७० गन वा 63°, चतुर्भुजमा करिव ५० गन वा 45° र केन्द्र चित्रमा करिव ६० गनसम्म भएको चित्र।</p> <p>राय- opinion, view, notion, judgment, vote. सैद्धान्तिक विचार, नियमपूर्ण आशय, मत, सम्मति, सुभाउ, सल्लाह ।</p> <p>राय किताब- decision book. निर्णयकर्ताले कुनै मुद्दा मामिलामा गरेको निर्णयको संक्षिप्त व्यहोरा लेखिएको किताब, फैसलाको सारखण्ड लेखिएको किताब ।</p> <p>रायछनक- symbol of presenting opinion. राय दिने सङ्केत, सम्मति वा सल्लाह दिने आभास ।</p> <p>रायबभाइ- note of dissent, different opinion. मतभिन्नता, रायबाभो, मतान्तर, अलग्गै राय हुने काम, निर्णय वा फैसलामा अलग अलग विचार व्यक्त गर्ने काम ।</p> <p>रायबाभी फैसला- different opinion, dissenting verdict. राय नमिलाई गरिएको मुद्दाको फैसला, मत नमिल्लेगरी भएको</p>	<p>निर्णय, न्यायाधीशहरूको राय वा मत नमिलेको फैसला ।</p> <p>रावल आयोग- high level commission on investigation of government and public land in Kathmandu. पूर्व सचिव राम बहादुर रावलको अध्यक्षतामा गठित काठमाडौं न.पा. भित्रको सरकारी तथा सार्वजनिक जग्गा छानवीन गर्ने उच्चस्तरीय आयोग (२०५२) (यसलाई संक्षेपमा रावल आयोग भनिएको) ।</p> <p>राष्ट्रिय निकुञ्ज- national park. प्राकृतिक वातावरणको साथै वन्यजन्तु, वनस्पति र भूदृष्यको संरक्षण, व्यवस्थापन र उपयोगको लागि छुट्याइएको क्षेत्र ।</p> <p>राष्ट्र- nation, a sovereign country, realm. राज्य, देश, मुलुक, जनता-सरकार र सार्वभौमसत्ता भएको एक भूभाग, एकै देशका समाज-अर्थ-नियम र कानूनभित्र सङ्गठित भएका समग्र नागरिकजन ।</p> <p>राष्ट्रपति- president. देशको प्रधान व्यक्ति, राष्ट्रको बहुमतबाट निर्वाचित देशको प्रमुख व्यक्ति वा प्रतिनिधि, राष्ट्रपाल, राष्ट्र प्रमुख ।</p>
--	--

राष्ट्रसेवक- civil servant. राष्ट्रमा सार्वजनिक सेवाको पदमा रहेको व्यक्ति, सरकार वा कुनै सङ्गठित सङ्घ/संस्थाप्रति शपथ वा सम्झौताअनुसारको नियुक्त वा निर्वाचित पदको व्यक्ति ।

रिक्थपत्र- will, bequest, testament. आफ्नो सम्पत्ति उत्तराधिकारीहरूले यसरी बाँडेर लिनु भनी जीवनकालमै लेखिदिएको पत्र, इच्छापत्र ।

रिकर्ड किपर- record keeper. अभिलेख राख्ने व्यक्ति, छिनुवा मिसिलहरू जिम्मा लिई सो को व्यवस्थित अभिलेख राखी संरक्षण गर्ने कर्मचारी ।

रिजोलुसन- resolution. स्याटेलाइट इमेज वा हवाईफोटोको मापन गर्न सकिने सबैभन्दा सानो इकाई ।

रिट- writ, court order, summons. राजा, राज्य वा न्यायालय आदिद्वारा कसैलाई कुनै काम गर्न वा नगर्नका लागि दिइने आज्ञापत्र, अन्य उपचारको व्यवस्था नभएको वा भए पनि प्रभावकारी नभएको अवस्थामा मौलिक हक र कानूनी हक प्रचलन गराउन अदालतबाट दिइने विशेष उपचारको आदेश ।

रिमोट सेन्सिङ (दूरसंवेदन)- remote sensing. नक्सा वा भौगोलिक सूचना तयार गर्ने प्रयोजनको लागि मानव निर्मित भू-उपग्रहबाट जमिनको तस्वीर लिने प्रविधि । यसले तस्वीर लिने कार्य, डाटा प्रशोधन तथा नक्सा वा भौगोलिक सूचना तयारी गर्नेसम्मको काम समेतलाई जनाउँछ ।

रिसवत- bribe, graft. नगदी, जिन्सी वा अन्य जुनसुकै किसिमको लाभ वा सुविधा, घूस, आफ्नो काम सिद्ध गर्न दिइने नगद वा जिन्सी जुनसुकै प्रकारको अनुचित लाभ ।

रिहा- released, acquitted, free. बन्धन-थुनाउ-दण्ड आदिबाट छुटेको, थुना वा कैदबाट मुक्त ।

रिहाइ- release, liberation, acquittal, pardon. मुक्ति, छुटकारा, दोष मुक्ति, माफी मिनाह ।

रीत- style, custom. काइदा, रिवाज, नियम ।

रीतपूर्वक- according to rule, systematic. नियमानुसार, व्यवस्थित तरीकाले वैध ढंगले ।

रीतिरिवाज- rituals. प्रचलन, प्रथा, रीतिस्थिति, परम्परा, पहिलेदेखि चलिआएको ।

रँटो- a narrow terrace made on slopping hill by digging or cutting soil. सानो सुर्को, फोगटो ।

रुक्का- order, rule, command. राणाशासनभन्दा पहिले श्री ५ को र राणाशासन सुरु भएपछि श्री ३ को हुकुमको तोक लेखी कमाण्डर इन चीफको दस्तखत र छाप भएको कागज, सनद ।

रुक्कादस्तखत- order, rule command. दस्तखतसहित प्रचारमा ल्याइएको आज्ञापन, रुक्का ।

रुजु - tally with, check, correct. सक्कलसँग नक्कल भिडाउने काम, सच्याउने, जाँचबुझ गर्ने ।

रुट सर्भेक्षण- route survey. नहर, सडक, रेलमार्ग जस्ता लामो दूरीमा निर्माण हुने भौतिक पूर्वाधारका संरचनाहरूको प्रस्तावित alignment को दायाँबायाँ निश्चित दूरीसम्म ओगट्ने गरी विस्तृत नक्सा (स्थलरूप वा इन्जिनियरिङ्ग) तयार गर्न गरिने सर्वेक्षण ।

रुटारौँटी- the small piece of land. राँटारौँटी, फोगटाफोगटी ।

रुम्टाराम्टी- weed, plant, and pieces of stone and bricks found scattered in planting

fields. खेतबारीको सानातिना धेरै टुक्रा, फोगटा फोगटी, राँटारौँटी ।

रुम्टारुम्टी- fragmented holding. जग्गा जमिनका फोगटा ।

रुम्टो- a small piece of land. जमिनको सानोतिनो टुक्रो, फोगटो, राँटो ।

रेखदेख- care taking, supervision. हेरविचार, संरक्षण, जाँचबुझ ।

रेखागणित- geometry. रेखाका भरबाट गणितका सिद्धान्त प्रतिपादन गरिने गणितको एक भेद ।

रेखाङ्कित मापदण्ड- measurement done from the lines, results drawn from the lines. रेखाका आधारमा निकालिने नतिजा, रेखाबाट गरिने नापो ।

रेखात्मक सही- finger print. औँलाका छाप, औँठाछाप ।

रेखापत्र- graft chart. जुनसुकै वस्तु-उत्पादन-उपभोग्यता-घटाइ-बढाइ आदिको रेखाद्वारा ज्ञान गराउन तयार गरिएको तालिका (ग्राफ चार्ट), साना-साना कोठा बनाई तालिकाको रूपमा देखाइएको विवरण ।

रेखाबन्ध- boundary line. विवाद परेका ठाउँमा व्यवस्थित वा नियमित ढङ्गले सीमाङ्कन गर्न लगाइने चिह्न, सीमारेखा ।

रेखोपाखो- the wide and open slopping field. विस्तृत पाखो जमिन ।

रेडियसन- radiation. नक्सामा आफ्नो स्थान स्थिर भएपछि जुन वस्तुको नक्सा खिच्नुपर्ने हो, त्यो वस्तुमा सर्भेक्षण गर्ने यन्त्रबाट रेखा दिई उक्त वस्तु र यन्त्र स्थापना गरेको बिन्दुसम्मको दूरी नापेर नक्साङ्कन गर्न गरिने सर्भेक्षण ।

रेण्ट- rent. भाडा, बहाल ।

रेती- sandy land. बलौटे जग्गा ।

रेसिप्रोकल लेभलिङ्- reciprocal leveling. लामो दृष्टि रेखा भएको समतलन गर्नुपर्दा वा दुई बिन्दुबीच समतलन गर्नुपर्दा अथवा बीचमा कुनै प्रकारको छेकवार जस्तै- खाल्डो, नदी, पोखरी आदि आयो भन्ने अदल बदल समतलन गरिन्छ ।

रैकर जग्गा- leasehold land, demesne. साविकदेखि लगत र भोगको आधारमा तोकिए बमोजिमको तिरो राज्यलाई बुझाउँदै आएको जग्गा ।

रैकर जफती- leasehold and state trust land. रैकर वा राजगुठी सरहको जग्गा ।

रैतान- tenancy, labor and toil that these farmers do in other's fields. किसानी, रैतानको काम, रैती वा मोहीहरुको समूह ।

रैती- subject, people, vassal. भोरा क्षेत्रको जग्गा आवाद गरी आफ्नो वा आफ्नो परिवारको श्रमले खेती गरी कमाई सोही ठाउँमा बसोबास गरी आएको व्यक्ति, मोही, किसान, दुनियाँ, देशभरका जनता ।

रैबन्दी- equal share, registration of land ownership, the decision making of land revenue according to its expansion, average or equal share. कर-तिरो-मूल्य आदि तोक्ने काम, रैतीका नाममा जग्गा दर्ता गर्ने काम, आफ्ना नाममा दर्ता भएको जग्गाको कर, तिरो, मालपोत दर्तावालाले नै तिर्ने बुझाउने गरी तोक्ने काम, बराबरी गरिएको भागवण्डा, एकनासको वण्डा, रैतीका नाममा जग्गा जमीन दर्ता गर्ने काम वा कर वा मूल्य तोक्ने काम, एकनासको वण्डा, दामासाही, रीति र्थिति ।

रोकपोख- the land survey done to decide the grade of land value. जमिन असल-खराब वा उब्जाउ-रुक्खा छुट्टयाउने काम, सरदर, सापोनापो ।

रोक्का- restraint, prevention, ban, interdict. रोक्ने वा बन्देज लगाउने काम, रोक्नु, धितोबन्धक दिन वा हक छाडिदिन नपाउने गरी रोक्का राख्ने काम, कसैको हक स्वामित्वमा रहेको अचल सम्पत्तिमध्ये सबै वा केही बिक्री व्यवहार वा हक हस्तान्तरणका सबै प्रकृत्यालाई रोकी स्वेस्तामा साविक बमोजिम वा यथास्थितिमा राख्ने कार्य ।

रोक्का पुर्जी/पूर्जी-interdict/prevention receipt. कुनै सम्पत्तिको चलन वा उपभोग रोक्नका लागि वा त्यस्तो सम्पत्ति बिक्री वा उपभोग गर्नबाट बञ्चित गरी यथास्थितिमा राख्न दिइने आदेश, पूर्जी ।

रोपनी- land measurement of 5625 square feet. ५६२५ वर्गफुट वा ७४ फुट लम्बाइ-७४ फुट चौडाइको जमिन, ४ मुरी माटोको नापोको जग्गा ।

रोपो- transplanted paddy.

वियाडबाट धानको बीउ उखेलेर हिल्याएका खेतमा रोपिएको धान ।

रोबकार- interview, dialogue.

अड्डाको सामुन्ने कुनै कुराको निर्णय गर्न दुइथरी भुगडियालाई सँगै राखी गरिने काम ।

रोबकारी तारीख- due date for presence continuing.

सम्बन्धित मिसिल वा कागजातहरु आईनपुग्दै पक्षको उपस्थिति कायम राख्न दिइने तारीख ।

रोह- rule, order, regulation,

system. कुनै काम-कुराको नीति-नियम वा विधि, मुद्दा मामिलाको सिलसिला वा प्रक्रिया ।

रोहबर- in front, acquaintance, attendance. सामुन्ने, समक्ष, रोबकार ।

 ल

लखबन्धक- mortgage of mortgage, re- mortgage. बन्धकमाथिको बन्धक, बन्धक लिनेले पुनः बन्धकी दिने काम ।

लगत- list, account, roster. फिरिस्त, ठोकिएको दरबन्दी वा त्यस्तो दरबन्दीको लेख सेस्ता, नगदी तथा जिन्सीको विवरण-सूची, अभिलेख ।

लगतनापी- field survey. जमिनको नापी, लगत खडा गर्न गरिएको नापी ।

लगतफाँट अड्डा- land record office. जमिनको लगत सुरक्षित राख्ने कार्य ।

लगभग- nearly, about, approximately. नजिकको, अन्दाजी, पुगनपुग, भण्डै भण्डै, नजिक-नजिक ।

लगा- area, boundary, survey, chain. कुनै घेराभित्रको भाग, इलाका, हाता, मातहती जग्गा आदिको किल्ला, साँध, जग्गा नाप्ने नौ हात नापो भएको टाँगो, लग्गी, लग्गा, लग्घा ।

लगाउ- related, referable.

सम्बन्धित, उदाहरणीय, एकै विषय सम्बन्धी ।

लगापात- curtilage, compound. घरबार वरिपरि वा छेउछाउमा रहेको जमिन, चर्चिएको जग्गा वा त्यसको सेरोफेरा ।

लगापातभित्रको जग्गा- land in curtilage. घर कम्पाउन्डभित्रको जग्गा ।

लग्गी- survey chain. लगा, जयस्थिति मल्लको पालामा प्रयोग हुने गरेको जग्गा नाप्ने साधन, लग्गा, लग्घी ।

लघुमाननाप- small scale. पृथ्वीको ठूलो क्षेत्रको सामान्य जानकारी दिने नक्सा । जस्तै : Atlas, wall map आदि ।

लमाइ- length, longitude. लामोतिरको रेखात्मक नापो, लम्बाइ ।

लम्बरी जग्गा- land with full authority without having tenant/s. दर्ता भएको जग्गा, नम्बरी जग्गा, रैकर जग्गा ।

लम्बाइ चौडाइ- the length and width in measurement. लामोपट्टि र छोटोपट्टिको नापो, लम्बाइ चौडाइ ।

लम्बरूप प्रलम्बता- normal

projection. प्रलम्ब सतहको
अक्षरेखा उत्तर-दक्षिण ध्रुव जोड्ने
रेखाबाट जाने गरी प्रलम्ब
सतहको अवस्था मिलाएर गरिने
प्रलम्ब ।

लम्बरूप रेखा- vertical line.

समतलन सतहको कुनै पनि
बिन्दुमा समकोण बनाउने रेखा ।

लम्बरूप सतह- vertical plane. यो

लम्बरूप रेखासँग बनाएको सतह ।

ललितपत्तन- the old name of

Lalitpur. ललितपुर, पाटनको
पुरानो नाम ।

लाईन- line. एक बिन्दुदेखि अर्को

बिन्दुसम्मको समतलन रेखा ।

लाठे- a male stalwart person

being in full adult age to
work. रोपाईँमा बाउसे गर्ने
खेताला ।

लाम्पाटो- lengthy shaped plot of

land that is just attached to
the main but separated for
making the other in square
shape. मूल पाटोभन्दा मुन्तिर
पर्ने बारीको लाम्चोपाटो,
लामोपाटो ।

लाल ढङ्गा- पल्टनिया जवानको

खान्नीको दर्ता वही । वि.सं.

१८७१ देखि यसको प्रयोग

गरिएको थियो ।

लालपुर्जा- land certificate, title.

जग्गाधनी दर्ता प्रमाणपत्र ।

लाहाछाप- seal of the office with

its inscription. लाहा पगालेर
चुहाई त्यसैमा औंठी आदिको
चिह्न सहितको छाप ।

लिखत- document, deed, paper.

अक्षर, अड्क तथा चिह्नहरूद्वारा
कुनै विषयलाई लेखपढ गर्ने
कामका निमित्त प्रयोग हुन सक्ने
वा प्रयोगमा ल्याउने मनसायले
गरिएका साधनहरूमध्ये एक वा
एकभन्दा बढी साधनद्वारा कुनै
वस्तुमा लेखिएको, प्रकट
गरिएको तथा वर्णन गरिएको
लेखिएको, छापिएको, लिथो
गरेको, तस्विर खिचेको र अरु
कुनै प्रकारले देखिने बुझिने
आकारमा लेखिएका शब्दसमेत,
रीतिस्थिति मिलाई लेखिएको
कागज, लेनदेन गर्दा वा
सुक्रिबिक्री गर्दा लेखिने
रीतपूर्वकको कागज ।

लिखत पारित- प्रचलित कानूनको

अधिनमा रही दुई वा दुई भन्दा
बढी व्यक्ति र संस्था र
निकायबीच भएको लिखतलाई
सरकारी रजिष्टरमा दर्ता गरिने
कार्य ।

लिखत दर्ता- deed registration.

जग्गाको स्वामित्व लेनदेन गर्न दुवै पक्ष सहमत भै तोकिए बमोजिमको ढाँचामा पेश गरेको लिखत कार्यालयको अभिलेख भिडाई स्वीकृति र अभिलेखीकरण गर्ने कार्य । यस प्रक्रियामा संलग्न कर्मचारी बाहेक अन्य कसैको लापरवाही वा बदनियतले जग्गा लेनदेनको व्यहोरामा फरक परे कार्यालय जिम्मेवार हुँदैन ।

लिखत बदर- cancelling of the written report or application. खास-खास प्रयोजनका लागि तयार पारिएका कागजात सदर नहुने काम वा लिखतमा भएका कुराहरु छुटाई वा उल्टाई भएको निर्णय वा फैसला भएको अवस्था ।

लिखतपास- approval of deed, formal paper that is to be submitted to the office accomplished with complete formalities. ऐन-कानूनअनुसार लेखिएको र अड्डामा लाग्ने दस्तुर तिरी रजिष्ट्रेशन भएको कागज ।

लिखित- black and white, written, documented. लेखोट, लिखत, लेखिएको ।

लिखित जवाफ- written

statement. सोधिएको वा जवाफ मागिएको विषयमा आफ्नो व्यहोरा उल्लेख गरी दिइने जवाफ, रिट निवेदनका सम्बन्धमा प्रत्यर्थीले दिने लिखित उत्तर ।

लिखितम्- it is hereby written that, written document, beginning of a document. लेखोट, लिखत, लेखिएको कागज, तमसुक आदि लिखित बेहोरामा शुरुमा आफू स्वयम् लिखितरूपले सम्बन्धित रहेको प्रमाण जनाउन प्रयोग हुने शब्द, यो लेखिन्छ कि भन्ने सूचक शब्द ।

लिगपात- जग्गामा रहेका भौतिक वा प्राकृतिक वस्तु, उत्पादन ।

लिगलगा- border. साँध, हाता, क्षेत्र चौगिर्दा ।

लिगलगापात- curtilage. घर सहित पर्खालले घेरिएको भाग, साँध सिमानासम्म चर्चिएको जग्गा र सोमा भएका स्थायी चिज-वस्तु ।

लिनदिन- transaction, exchange. लेनदेन, लिनादिना, सरसापटी ।

लिनेन टेप- linen tape. सनको कपडाबाट बनाएको टेप । यो टेप हलुको, प्रयोगमा सरलता हुने तथा साधारण शुद्धता भए

पुग्ने स्थानमा प्रयोग गरिने नाप्ने साधन । (यो टेपमा पानी पत्थो भन्ने खुम्चिने, च्यातिने, दोब्रिने र तान्दा तन्किने हुँदा नाप लिँदा यी सबै कुरामा ध्यान दिएर नाप लिनुपर्छ ।)

लिफा- application form, thumbd paper, signed blank form. दस्तुर तोकिएको फाराम, सरकारी छाप लागेको दस्तुर उल्लेख भएको खाली कागज ।

लिफाफा- envelope, wrapper, cover. लिखत तयार गर्नु भन्दा अघि कारणीको दस्तखत वा औंठाछाप वा दुवै भएको कागज, आवश्यकतानुसारको व्यहोरा भर्न सकियोस् भन्ने उद्देश्यले उपयुक्त स्थानमा दस्तखत वा औंठाछाप वा दुवै भएको खाली कागज ।

लिम्पियाधुरा- Limpiyadhura (origin of Kalee). नेपाल अंग्रेज युद्धको विधिवत समाप्ति पश्चात तत्कालीन इष्टइण्डिया कम्पनी र नेपाल सरकारबीच सन् १८१५ डिसेम्बर २ मा हस्ताक्षर भै १८१६ मार्च ४ देखि लागु भएको सुगौली सन्धीको धारा ५ बमोजिम नेपालको पश्चिमी सीमामा रहेको काली नदी (महाकाली) को उद्गम स्थल ।

लिम्बुवान- Kirant region. लिम्बू जातिको स्थायी बसोबासको क्षेत्र वा भूभाग, किराँत प्रदेश ।

लिलाम- public auction. कुनै वस्तु बढाबढबाट मोल तोकी बिक्री गर्ने काम ।

लुजसिट- loose sheet. फिल्डबुकमा दर्ता हुन बाँकी रहेका कित्ताहरु जनाई राखिएको जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा फारम ।

लुप- loop. समतलन रेखाद्वारा बन्द गरिएको एक घेरा ।

लेक- high altitude. पहाडको माथिल्लो भाग, अग्लो-सेपिलो चिसो स्थान, पर्वत, शिखरको थुम्के ठाउँ ।

लेकबैसी- the high and the low leveled land. लेक र बैसी, डाँडो र डाँडा तलतिरको थली, पहाडको शीर तर्फको जमिन र पहाडको फेदीमा खोला किनाराको जमिन ।

लेखकसाछी- notary, a person who signs as a witness in legal papers. घरव्यवहारका तमसुक-बन्डापत्र-सर्तनामा-कबुलियत आदि र खरिद बिक्रीका कुराहरु खोली मन्जुरीका कागत हस्ताक्षरले लेखेको प्रमाणित गर्ने व्यक्ति ।

लेखनदास- deed writers, amanuensis, scrivener, scribbler, clerk. साधारण व्यवहारको लेखापढीको काम गर्ने व्यक्ति, लेखाली, निवेदन आदि लेखी प्रमाणित गर्ने अधिकार भएको व्यक्ति ।

लेखदान- documents. लिच्छवीकालमा लेनदेन वा किनबेच गर्दा लिखत लेखेर दिने कार्य ।

लेख्यदान- paper of ownership transfer. जग्गा जमिन आफ्नो अधिकारबाट अर्काको अधिकारमा दिँदा वा नामसारी गर्दा भूस्वामित्वका लागि दिइने निस्सा ।

लेजर- ledger. आय र व्ययको कारोवार सम्बन्धी वही, खाता ।

लेटरप्याड- letter pad. शीरमा आफ्नो सङ्केत वा नाउँ रहेको- चिठीपत्र लेखिने साधा कागतको पाना ।

लेनदेन- dealings, transaction. साहू-असामीबीचको कारोवार ।

लेभल- level. कुनै बिन्दुको उचाइ, सतह ।

लेभल ट्युब - level tube. यन्त्रलाई level गर्नका लागि यन्त्रमा रहेका foot screw विधि

अनुसार चलाई spirit bubble, level tube को केन्द्रमा ल्याउन प्रयोग गरिने tube ।

लोपविभ्रम- errors and omissions. भूलचुक (लेखाईमा) ।

लोह गुठी- granted land for materials in the temple. मन्दिरमा ढुङ्गा आदि सामग्री उपलब्ध गराउन राखिएको गुठी ।

लोहसे- barren land. खोरिया फाँडेर तयार पारेको तर ठूटाहरु उखेली नसकेको बाँझो जग्गा ।

ल्याप्चे- fingerprint, thumb impression. छाप-मसी औँठामा दलेर रेखा स्पष्ट हुनेगरी गरिने सहीछाप, औँठाछाप ।

ल्याप्चे सही- fingerprint, thumb impression. औँठाको सहीछाप, ल्याप्चे, औँठाका छाप ।

 व

वंशागत- lineal, genetic.

कुलक्रमागत, परम्परागत, वंश्य, वंशिक (सोभो) पुर्खा वा सन्तति, वंशमा परम्पराका रूपमा चलेर आएको, वंश परम्पराबाट प्राप्त ।

वकालत- pleading, advocacy, legal practice. अदालतमा परेका मुद्दा मामिलामा वादी प्रतिवादीको प्रतिनिधि बनी कानूनी बुँदाअनुसार छलफल-बहस-पैरवी आदि गर्ने काम, प्रमाणका आधारमा गरिने जिरह ।

वकालतनामा- appointment form to a lawyer. मुद्दा मामिलामा प्रतिनिधि भई बहस-पैरवी आदि गर्न दिइनेमन्जुरनामा वा अधिकारपत्र ।

वकिल- lawyer, legal practitioner, barrister, solicitor. प्रतिनिधिका रूपले अदालतमा बहस र पैरवी गर्न अधिकार पाएको कानूनज्ञाता, कानून-व्यवसायी ।

वक्यौता- remaining, unpaid, not done. कसैलाई केही बुझाउन बाँकी रहेको, तिर्नु पर्ने रकम

नतिरी बाँकी रहेको, काम सम्पन्न हुन नसकेको, फछ्यौट हुन बाँकी रहेको ।

वक्यौता तहसिल अड्डा- revenue collection office. माल अड्डा स्थापना पूर्व अधिको मालपोत उठाउने कार्यालय ।

वचत- saving, deposit. सञ्चय, भूमिसुधार अन्तर्गतको अनिवार्य वचत ।

वचनपत्र- a letter of promise, bond paper. भाकापत्र, कबुलियतपत्र, प्रतिज्ञापत्र, वाचापत्र ।

वडा- ward. जनसङ्ख्या, घर, क्षेत्र आदिका आधारमा छुट्टयाइएको नगर, गाउँको इलाका ।

वण्ट- share division. अंश, बन्डा ।

वतन- dwelling, residence, address. जन्मथात, जनमभूमि, ठेगाना ।

वतै- granted tax free land in Malla regime. मल्लकालमा कर माफी गरी राम्रा काम गर्ने पाञ्चालीलाई दिइने जग्गा ।

वन- forest, jungle. बोटबिरुवाहरू बाक्लिएर बनेको आबादीरहित क्षेत्र, जङ्गल ।

वन प्रवर्द्धन- silviculture. वन तथा वृक्षहरूको प्रवर्द्धन गर्ने कार्य ।

वन सिमाना चिन्ह- forest demarcation mark, forest boundary mark. वनको सिमाना छुट्याउन लगाइएको काठ, ढुङ्गा, सिमेण्ट, तार, खाडल, नक्शामा अंकित सिमाना चिन्ह ।

वनक्षेत्र- forest area. वनको साँध-सिमाना छुट्याइएको वा बन्देज गरिएको निर्धारित क्षेत्र, वनको क्षेत्र ।

वनपथ- way of forest, forest way. जङ्गलको बाटो, वनको बाटो ।

वनपाले- forest guard. वनको रक्षा वा हेरविचार गर्ने प्रहरी ।

वनपैदावर- products of forest. वन स्रोतबाट प्राप्त हुने पैदावार ।

वनभूमि- forest land. वनले घेरिएको खण्ड, वन्यभूमि, वनस्थली, रुख रुखले ढाकेको क्षेत्र ।

वनरोपण- afforestation, replantation. जमिनलाई जंगलमा परिणत गर्ने काम ।

वनवाटिका- tree garden. आफ्नो हकको जग्गामा पालेको सानो वन ।

वनविज्ञान- forestry. वनजंगल बारे अध्ययन गर्ने शास्त्र ।

वन्य जन्तु- wild life reserve. वन्यजन्तु, सम्पदा र तिनीहरूको बासस्थानको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्न छुट्याइएको क्षेत्र ।

वन्यजन्तु आरक्ष- wildlife conservation. वन्यजन्तुको संरक्षण र बासस्थानका लागि छुट्याइएको क्षेत्र ।

वर्ग किलोमिटर- square kilo-meter. लम्बाइ र चौडाई एक-एक किलोमिटर भएको क्षेत्रले ओगट्ने बराबरको क्षेत्रफल ।

वर्ग माइल- square mile. लम्बाइ र चौडाई एक-एक माइल भएको क्षेत्रले ओगट्ने बराबरको क्षेत्रफल ।

वर्ग मिटर- square meter. लम्बाइ र चौडाई एक-एक मिटर भएको क्षेत्रले ओगट्ने बराबरको क्षेत्रफल ।

वलक- extra rent. मोहीले तल्लिडलाई आ-आफ्नो चलन अनुसार बुझाउनु पर्ने कोशेली वा दस्तुर ।

वसन्त सम्पात- vernal equinox. क्रान्ति वृत्त र खगोलीय विषुवद वृत्त आपसमा काटी बन्ने बिन्दु,

<p>जहाँबाट सूर्य दक्षिणबाट उत्तरतर्फ लाग्छन् ।</p> <p>वसियतनामा- bequest, will paper, testament, testimony, legacy. आफ्नो मृत्युउपान्त आफ्ना अधिकारमा रहेको चल-अचल सम्पत्ति यस प्रकारले उपयोग गरियोस् भनी मृत्युभन्दा पहिला नै लेखिदिने कागतपत्र, वसियतका सर्त लेखिएको शेषपछिको बकसपत्र वा बन्डाचुन्डाको लिखत, इच्छापत्र ।</p> <p>वस्ती- habitation, village. कुनै ठाउँमा घरजम गराइएको दृष्य ।</p> <p>वस्ती बसाउनु- to establish a village, to habitat. जंगल फाँडेर वा वनजर जमिनमा बसोबास गराउनु ।</p> <p>वाइ लेभल- 'Y' level टेलिस्कोपलाई थाम्ने अङ्ग्रेजी वाइ आकारको वस्तु ।</p> <p>वादी- law suitor, plaintiff, applicant. दोषारोपण-पत्र वा फिरादपत्र प्रस्तुत गर्ने व्यक्ति, उजुरवाला, नालिस दिने मान्छे, फिरादपत्र, नालिस ।</p> <p>वायुपारवाहित माटो- Aeolian soil. हावाले उडाएर ल्याएका पदार्थहरू जम्मा भई बनेको माटो ।</p>	<p>वारन्ट- warrant. दोषी-अपराधीलाई पक्रन जारी गरिएको न्यायालय आदि पुर्जी ।</p> <p>वारिस- guardian, agent, successor, heir, representative. मुद्दा मामिलामा कुनै पक्षका तर्फबाट कार्य गर्ने अधिकृत व्यक्ति, प्रतिनिधि, कसैको सट्टामा काम गर्ने व्यक्ति । मरेका मान्छेका नाउँमा रहेको चलअचल सम्पत्ति उपभोग गर्न पाउने व्यक्ति, हकदार, उत्तराधिकारी ।</p> <p>वारिसनामा- power of attorney. कुनै कामकुराका लागि वा मुद्दा मामिलाको पैरवी गर्नका लागि वारिस पठाउँदा प्रमाणस्वरूप लेखेर दिइने कागत वा लिखत, वारेसनामा, अख्तियारनामा । उत्तराधिकारपत्र । ~ पत्र- वारिसनामा ।</p> <p>वारेस- representative. वारिस, मुद्दा मामिला बोक्न अधिकार पाएको व्यक्ति ।</p> <p>वार्ड- ward. प्रशासनिक र विकास आदि काम गर्न सुविधा हुनेगरी छुट्टयाइएको भूभाग, सीमित इलाका ।</p> <p>वास विर्ता- घरवास नभएकालाई घरवास गर्न दिएको जग्गा ।</p>
---	---

वासभवन- accommodation, homestead, dwelling, quarter, habitat. वासगृह, घरडेरा, वासस्थान ।

वासभूमि- accommodation, homestead, dwelling, quarter, habitat. वासस्थल, वासस्थान ।

विचाराधीन- under consideration, under judicial trial. छानवीन वा निरोपण हुने क्रममा रहेको ।

विचारी- a post, clerk, a low graded examiner in the court who first examines the case, picks the main points and makes it ready for the upper graded lawyers to study it. मुद्दा मामिलाको निचोड खिचेर न्यायाधीशलाई अवगत गराउने वा मिसिलमा रहेका कुरा यथार्थ सुनाउने एक अदालती दर्जा वा पद, चिन्तक, विचारक, विचार गर्ने ।

विनयपत्र- modesty letter, request letter. दर्खास्त, अनुरोधपत्र ।

विन्ध्याचल- a name of a hill विन्ध्य नामको पर्वत, विन्ध्य-गिरि ।

विपक्ष- respondent, opposition. आफ्नो पक्षको उल्टो पक्ष, भगडिया, वैरी, प्रतिवादी, प्रत्यर्थी ।

विपक्षी- opposition part, enemy, adversary, opposite. वैरी, प्रतिवादी, विरोधी, प्रत्यर्थी ।

विभागीय कारवाही- step or action taken by the particular department. कर्मचारीमाथि विभागीय प्रमुखमा रहेको अधिकारअनुसार गरिने सजायसम्बन्धी कारवाई, कर्मचारीलाई तालुकवालाले दिने सजाय सम्बन्धी कारवाही ।

विभिन्नता समतलन- differential leveling. टाढा र बीचमा छेकवार समेत भएको दुई बिन्दुहरूको उचाई निकाल्न प्रयोग गरिने विधि (यसमा दुई बिन्दुको बीचमा विभिन्न ठाउँमा यन्त्र राखेर स्टाफ पढिन्छ) ।

विमानस्थल- aerodrome, airport, airfield, airbase. वायुयान प्रस्थान वा अवतरण गर्ने क्षेत्र, हवाई मैदान ।

विमानस्थल क्षेत्र- airport area. विमानस्थल क्षेत्र भनी तोकिएको सम्पूर्ण क्षेत्र ।

वियरिड- bearing. कुनै एक रेखाले अरु कुनै निश्चित रेखासँग बनाएको वृत्तखण्ड ।

विरह- land cover. सम्बन्धित जग्गाको उत्पादकत्वको आधारमा निर्धारित प्रकृति वा किसिम । जस्तै:- धान, मकै, बगैँचा, पर्ति, भीर, वन आदि ।

वित्ता उन्मूलन ऐन, २०१६- Tax Free Land Eradication Act, 2016. राज्यलाई कर नतिरी जग्गाजमिन भोग गर्ने सामन्तप्रथालाई अन्त गर्दै जनतामा समानताको भावना र सुसम्बन्ध कायम राखी उनीहरूको सुविधा तथा आर्थिक हितलाई समेत प्रवर्धन गर्ने उद्देश्यकासाथ ल्याइएको कानून । मालपोत जम्मै माफ गरी वा चलन चल्तीको मालपोत भन्दा कम तिर्ने गरी पाएको वा हक भएको जग्गालाई रैकर जग्गा बनाउने कानून ।

वित्ता जग्गा- सरकारी मालपोत जम्मै माफी गरी वा त्यस ठाउँको त्यस्तै किसिमका रैकर जग्गामा लागेको मालपोत भन्दा कम तिर्ने गरी पाएको वा हक भै रहेको सबै किसिमको जग्गा ।

वित्ता जग्गा रैकरमा परिणत गर्ने- system, to convert the tax free land into taxable. राज्य

कर नतिरी जग्गाजमिन भोग गर्ने प्रथालाई अन्त गर्ने मूल उद्देश्यकासाथ वित्ता उन्मूलन ऐन २०१६ ल्याइए अनुरूप वित्ता जग्गा उन्मूलन भएकाले जग्गा कमाउने व्यक्तिले कानून अनुरूप सो जग्गा रैकरमा परिणत गरी नियमानुसार सरकारलाई तिर्नु पर्ने अनिवार्य कर सिर्जना भएको अवस्था ।

वित्तावाल- जसका नाममा वित्ता जग्गा दर्ता छ वा जसका नाममा वित्ता जग्गा प्रदान गरेको लिखत छ वा जसले वित्ता जग्गा भनी भोग गरेको छ, त्यस्ता व्यक्ति वा त्यस्ता व्यक्तिका वित्ता जग्गा भोग गर्ने हकवालालाई र भोग वा दृष्टिबन्धकी लिई वा अरु कुनै व्यहोराले लिई भोग गरेमा त्यस प्रकार भोग गरुञ्जेल निज वा त्यस्तो वित्ता जग्गा भोग गर्ने निजका हकवाला ।

विवन्धन- estoppels. व्यक्त गरिसकेको तथ्यको आधारमा भइसकेको कुरालाई खण्डन गर्न नपाउने गरी बन्देज लगाउने अवस्था ।

विवर- tunnel, den, ditch. सुरुङ्ग, गुफा, खाडल, सुनसान स्थान, निर्जनस्थान ।

विवरण कार्ड- description card.

जमिनमा स्थापना गरिएको स्मारक चिन्ह वा नियन्त्रण विन्दु वा अन्य कुनै विशेष प्रकारको विन्दु । (पछि भविष्यमा सो विन्दु पत्ता लगाउन सजिलो होस् भन्ने हेतुले सो वरपर रहेका स्थायी प्राकृतिक विस्तृतिहरूबाट नाप लिई स्केच तयार पारिएको तथा सो स्थानसम्म पुग्नको लागि सहज हुने गरी वर्णन गरिएको विवरण) ।

विशेष-अख्तियार- special right.

कुनै सीमित अवधिका लागि दिइएको अधिकार, विशेष समय, परिस्थिति वा काममा प्रयोग गर्न सकिने गरी प्राप्त भएको वा दिएको अधिकार ।

विशेष-अदालत- special court.

विशेष कारण वा परिस्थितिले उत्पन्न भएका कारबाई वा मुद्दा मामिलाको छानविन र निर्णय गर्न गठित अदालत, खास किसिमका मुद्दामात्र हेर्ने गरी गठन गरिएको अदालत ।

विशेष-अधिकार- privilege, veto

power, prerogative right. विशेषाधिकार (भीटो), खास परिस्थिति र समयमा प्रयोग गर्न पाउने अधिकार ।

विशेष-कानून- special law. विषय

विषयका सम्बन्धमा बनेका कानून, मुलुकी ऐन बाहेकका सबै कानूनहरू ।

विश्रामस्थल- a place to take rest.

बिसौनी, आरामगृह, विश्रामस्थान ।

विश्व- the whole universe or

the world. जगत, संसार, ब्रह्माण्ड ।

विश्वव्यापी अनुप्रस्थ मर्केटर

प्रलम्बता- Universal

Transverse Mercator

(UTM) projection. रम्भ

अर्थात् बेलनलाई प्रलम्भ सतह मान्ने गरी परिभाषित प्रलम्बता, यो प्रलम्बता अनुसार पृथ्वीको सम्पूर्णभागलाई 6° देशान्तरको एउटा zone मानी 60 वटा बेलनलाई पृथ्वीको अक्षसँग समानान्तर हुनेगरी राखिन्छ र बेलनको सतहमा पृथ्वीको सतहलाई प्रलम्भ गरिन्छ । यो प्रलम्बको केन्द्र पृथ्वीको केन्द्र हुन्छ । जुन देशान्तर लिएर प्रलम्ब गरेको छ त्यसलाई केन्द्रीय देशान्तर भनिन्छ । यो देशान्तर प्रलम्भ सतहमा ठीक माननापमा सीधा खिचिन्छ । यो देशान्तरबाहेक अरु समानान्तरहरू अलि वक्रता भएर गएका हुन्छन् । यो समरूप

प्रलम्बता हो र विश्वव्यापीरूपमा
प्रचलनमा रहेको प्रलम्बता हो ।

विषगिरि- poison hill. विषका
बुटीहरू उब्जने पर्वत वा पहाड ।

विषम- uneven land, rough
land. अग्लोहोचो परेको ठाउँ,
भिरालो जमिन, एकै किसिमको
नभएको धरातल ।

विषयपति- name or title given to
the main zonal officer of
the Lichhivi era.
लिच्छवीकालीन जिल्लाको मुख्य
शासक, लिच्छवी युगको प्रमुख
जिल्ला अधिकारीको पद ।

विषुवांश- right ascension. वसन्त
सम्पात र आकाशीय
पिण्डहरूबाट पार हुने ध्रुवप्रोत
वृत्तहरूबीचको कोण (यो वसन्त
सम्पातबाट खगोलीय विषुवद
वृत्तमा पूर्वतर्फ 0° देखि २४°
सम्म नापिन्छ) ।

विस्तापनाभास- parallax.
टेलिस्कोपबाट वस्तु हेर्न फोकस
गर्नु पर्छ । focus गरिसके पछि
वस्तु स्पष्ट नदेखिने तथा क्रस
हेयर (cross hair) को object
को छाँया नमिल्ने हुन्छ ।
यसलाई parallax भन्दछन् ।
or - crosshair को सापेक्षमा
हुने image को apparent
movement लाई

parallax भनिन्छ । यो राम्रोसँग
focussing नभएको अवस्थामा
सिर्जना हुन्छ ।

विस्तृति- detail. जमिनमा भएका
प्राकृतिक र साँस्कृतिक वस्तुहरू
जस्तो खोला, चट्टान, घर,
पर्खाल, मन्दिर, सडक, धारा,
कुलो इत्यादि वस्तुहरू सहितको
विवरण: लम्बाई, चौडाई, मोटाई
सबै किसिमबाट भएको फैलावट,
फाँच पूर्ण विस्तार, फैलोटा ।

विस्थापन- displacement. एक
ठाउँमा रहेको वा स्थापित वस्तु
आदिलाई अर्को ठाउँमा सार्ने
काम, स्थापित भैरहेकोलाई
उठाएर अर्कातिर हटाउने काम ।
अत्युक्ति गर्दा प्रायःजसो
अवस्थामा नजिकमा रहेका सबै
विषयवस्तुलाई माननापको
सीमाबन्धनले गर्दा आफ्नो सही
स्थितिमा राख्न असम्भव हुन्छ ।
त्यसैले यस्ता वस्तुलाई सही
स्थितिबाट हटाएर आवश्यक
भएमा अत्युक्तिसमेत गरी
सापेक्षिक स्थिति मिल्नेगरी राख्ने
विधिलाई नै विस्थापन भनिन्छ ।

विस्थापनाभास- parallax.
दूरविनबाट वस्तु हेर्न फोकस
गर्नुपर्छ । सोपश्चात पनि वस्तु
स्पष्ट नदेखिने तथा क्रस वायर
र वस्तुको छाँया नमिल्ने हुन्छ
जसलाई विस्थापनाभास भनिन्छ ।

फोटोग्रामेट्रिको सन्दर्भमा कुनै एक वस्तुलाई दुई भिन्नै स्थानबाट हेर्दा उक्त वस्तुको स्थितिमा आउने फरक जनाउँछ ।

वृक्षारोपण- afforestation.

रुखबिरुवा नभएको ठाउँमा बोटबिरुवा रोपर वन फैलाउने कार्य ।

वृत्त किसिमको वियरिङ- whole circle bearing. कुनै सभरेखाले आधार लिइएको meridian सँग घडीको दिशामा बनाएको कोठा मापन गरी यकिन गरिने bearing लाई whole circle bearing भनिन्छ । उत्तरमा 0° वा 0 गनबाट सुरु भई पूर्व, दक्षिण, पश्चिम हुँदै पुनः उत्तरमा 360° वा 400 गनमा अन्त हुने वियरिङ ।

वेगिनी- stream, river. खोला, नदी ।

वेच विर्ता- खानदानका सन्तान दर सन्तानलाई खान दिएको जग्गा ।

वेधशाला- observatory. कुनै स्थायी निश्चित बिन्दुमा अवलोकन गरी अक्षांश, देशान्तर आदि मानहरू, समयको अन्तरालमा फरकहरू, स्थानीय समय निकाल्ने र यस्तै खगोलीय गतिविधिहरूको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने थलो, दूरीवीक्षण यन्त्रहरूको सुव्यवस्थित गरी राखिएको घर वा केन्द्र, ग्रह

नक्षत्र आदि हेर्ने यन्त्रहरू राखिएको भवन वा ठाउँ ।

वेनिस्सा जग्गा- unrecorded land.

सार्वजनिक जग्गा र निर्धारित भएको वन सिमाना भित्र बाहेकको दर्ता तिरो केही नभएको अन्य जग्गामा धेरै पहिलेदेखि आवाद गरी आएको र त्यस्तो जग्गाको जग्गा (नापजाँच) ऐन, २०१९ बमोजिम सुरु नाप नक्सा हुँदा क्षेत्रीय किताबमा व्यक्तिको नाम लेखी विरहमा मकै, लसुन, प्याज, आलु, रायो, तोरी आदिसँग सम्बन्धित अर्थ आउने व्यहोरा जनिई नापजाँच भएको जग्गा ।

वैज्ञानिक भूमि सुधार- scientific

land reform. उत्पादनको मुख्य साधनको रुपमा रहेको जमिनलाई उपयुक्त हदबन्दी र भूउपयोगको माध्यमबाट भूस्वामित्वमा सुधार ल्याई उत्पादनमा बृद्धि गर्न सकिन्छ, भन्ने धारणा ।

वैधानिक- legitimate. विधि-

नियमअनुसारको, कानूनमुताबिकको, वैधिक, कानून सम्मत, कानूनले तोकेको प्रक्रिया पूरा भएको, विधि सम्मत ।

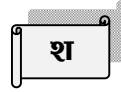
व्यक्तिगत- individual, private, personal. निजी, वैयक्तिक ।

व्यक्तिगत जेथा- private property, personal asset. कुनै व्यक्तिको मात्र अधिकार रहेको सम्पत्ति, निजी सम्पत्ति ।

व्यवसायी- entrepreneur. कुनै व्यवसाय उद्योगधन्दामा लागेको, व्यवसाय गर्ने व्यक्ति, उद्योग, व्यापार, नोकरी आदि कुनै पेशासँग सम्बन्धित ।

व्यायाम भूमि- gymnasium. व्यायामशाला, व्यायामस्थल ।

व्यासस्थली- a low land. व्यासी, बेसी, उपत्यका ।

शङ्कास्पद- doubtful, suspicious.

संदेहास्पद, शङ्का गर्न सकिने, शंका गर्नुपर्ने ठाउँ भएको ।

शङ्कुकार प्रलम्बता- conical projection. शङ्कुलाई प्रलम्ब सतहका रूपमा प्रयोग गरी गरिने प्रलम्ब ।

शताब्दी- century. सय वर्षको अवधि, शताब्द, शतक, सदी ।

शब्दावली- glossary. भाषा साहित्य वा बोलीमा प्रयुक्त हुने खास-खास विषय वा कार्यसित सम्बन्धित शब्दहरूको सूची, कुनै वाक्य, रचना आदिमा प्रयोग भएका शब्दहरूको प्रकार तथा क्रम ।

शरणस्थान- sanctuary. शरण दिएर सुरक्षित गरिएको ठाउँ ।

शरणार्थी शिविर- refugee camp, refugee township. शरणार्थीहरू बसेको वा राखिएको स्थल ।

शरावखाना- distillery, liquor bar. रक्सी बनाउने ठाउँ वा खाने ठाउँ ।

शर्त- terms, condition. बचन, कबूल, के गर्ने के नगर्ने विषय लिखतमा उल्लेख भएको, वचनवद्धयुक्त बाजी, कुनै काम कुरा गर्न वा नगर्नका लागि बन्धन वा नियन्त्रणको रूपमा कबुल गरिने काम कुरा, कुनै सन्धि वा सम्झौताको अंगसित सम्बन्धित कुरामा पक्षले पेश गरेको कागज ।

शशस्थली- a piece of land having rivers on its both sides. दुवैतिर नदी भएको भूभाग ।

शहर- town, city, urban. नगर, पुर, सहर, ठूला सडक, बजार र उद्योग कारोबार आदि साधन सम्पन्नता भएको ठूलो बाक्लो बस्ती ।

शहरी क्षेत्र- urban area. नगरको सीमाभित्र पर्ने क्षेत्र, नगर क्षेत्र ।

शान्ति क्षेत्र- peace- zone. युद्ध वा कुनै प्रकारको विवादरहित कुनै क्षेत्र, देश तथा देशहरूको समूह वा निश्चित भूभाग ।

शालग्रामगिरी- Himalayan range in Muktinath area. मुक्तिनाथ हिमाल, मुक्तिक्षेत्रको हिमाल पर्वत, महाधामको हिमाल ।

शिकार आरक्ष- hunting reserve. अनुमति लिई मनोविचरण गर्न

वा मासु खान वा दुर्लभ चिज प्राप्त गर्न वन्यजन्तु र पंक्षीलाई मार्न, लखेट्न, समाउन पाउने गरी तोकिएको क्षेत्र, सिकार खेल पाउने गरी संरक्षण गरिएको वन, जङ्गल, बुढ्यान सहितको क्षेत्र ।

शितमरुभूमि- mountain, land area covered with snow. हिउँले ढाकिएको भूभाग, हिमालय ।

शितोष्ण प्रदेश- temperate zone. चिसो तातो बराबरी रहेको वा समान जलवायु भएको भूभाग ।

शिर जिरायत- demesne, land of landlord. जिमीदारीका साथ रहेको जग्गा, मौजामा जिमिदारी हक पाए वापत जिमिदारले उपयोग गर्न पाउने जग्गा ।

शिरपुच्छार- top and bottom of document. कागजको माथिल्लो र तल्लो भागमा कारण एवं अड्डाको छाप र हाकिमको दस्तखतले प्रमाणित गरिनु पर्ने भाग ।

शिरव्यहोरा- superscription, title, heading. कुनै लिखतको शुरुमा लेखिने व्यहोरा - लिखितमा धनी साहुका नाम....., भरपाई दादै आदिबाट शुरु गरिने व्यहोरा, कुनै लेखका शुरुमा लेखिने मुख्य व्यहोरा, प्रशस्ती,

विरुदावली, शिर वा आरम्भमा लेखिने व्यहोरा, प्रशंसा, कुनै लेख आदिमा शुरुमा लेखिने प्रशंसायुक्त कुरा, चिठी, निवेदन, लिखित आदि आरम्भ गर्दा शुरुमा लेखिने मनवोधक वाक्य वा परिचयात्मक विवरण, शीरनामा, शीर्षक ।

शिवागिरि- Kailas mountain.

शिवपुरी पर्वत, कैलाश, शिवपुरी ।

शीतबाली- cole crop. ठण्डा

मौसममा हुने बाली ।

शुरु नापी- first survey. जग्गा

(नापजाँच) ऐन, २०१९ जारी भएपछि पुनः नापी हुनु भन्दा अगाडि पहिलो पटक जग्गाको नाप जाँच गरी जग्गावाला र मोहीसँग सम्बन्धित तथ्यांक संकलन, जग्गाको नाप नक्सा गर्ने, क्षेत्रफल यकिन गर्ने, किसिम वर्गीकरण, नक्सा वा सेस्ताको आधारमा क्षेत्रीय किताबमा दर्ता भएको कार्य र पहिलो पटक नापजाँच हुँदा कित्ता नापी नभई ब्लक जनिई नापी भएको जग्गाको हकमा त्यस्तो गाउँ ब्लकको जग्गालाई कित्ताको आधारमा नाप जाँच गरिने कार्य ।

शेषपछिको बकसपत्र- deed of legacy given after death. बाँचुञ्जेल पालन पोषण र

मरेपछि काजक्रिया पिण्ड पानी गरी शेष बाँकी रहेका खानू भन्ने सर्तसहित सम्पत्तिको विवरण उल्लेख गरी लेखिदिएको लिखत । (बकसपत्रदाताको मृत्युपछि स्वतः क्रियाशील हुने हुँदा बकसपत्रदाताको अंश हकको सम्पत्ति बकसपत्र पाउनेमा सर्थ्छ ।) शेषपछिको बकसपत्रको लिखत दाताले चाहेमा आफ्नो जीवनकालभरि जहिलेसुकै पनि बदर गराउन पाउने लिखत ।

शैलकूट- summit, mountain.

पहाडको चुचुरो, टाकुरो, शिखर ।

शैलशिखर- summit of a hill.

पर्वतको चुचुरो, पहाडको टाकुरो, शैलकूट ।

श्रीसम्पत्ति- entire/sale property.

कसैको आफ्नो अधिकारभित्र रहेको सिरिखुरी सम्पत्ति, जायजैथा, सर्वस्व, लट्टीपट्टी ।

श्रेणीको विर्ता जग्गा- “क” श्रेणीको विर्ता जग्गा बाहेकको अरु सबै विर्ता जग्गा ।

श्रेस्ता- account, ledger, book

keeping. हिसाब किताब लेखिने ढड्डा, जग्गाको विवरण उल्लेख गरिएको सुरक्षित कागज, ढपोट ।

 स

संधियार- neighbor, next door, adjoining. आफ्नो घर-जग्गाको साँधमा घर-जग्गा भएको वा सिमाना जोरिएको व्यक्ति, छिमेकी, साँधको, साँधमा रहेको ।

संक्षिप्त आलेख- abbreviation. पहिलो अक्षरको क्रम अनुसार सांकेतिक रुपमा छोट्याइएको रुप जस्तै- दा.खा. फाँट- दाखिल खारेज फाँट, मा.पो.का.- मालपोत कार्यालय आदि ।

संक्षिप्त कार्यविधि- summary, trial. साना मुद्दाहरुमा छिटो र छोटो तरिका अपनाई अंग पुर्‍याई मुद्दा दुंग्याउने विधि, संक्षिप्त कार्यविधि ऐन, २०२८ बमोजिमको कार्यविधि ।

सनियमित प्राकृतिक आरक्ष- strict nature reserve. वैज्ञानिक अध्ययनको निमित्त छुट्याइएको, परिस्थितिकीय महत्वको वा अन्य महत्व राख्ने क्षेत्र ।

संयुक्त आवास भवन- joint apartment/complex, joint housing building. कुनै

जग्गामा दुई वा दुईभन्दा बढी आवास इकाइ राखी बनाइएको दुई वा दुईभन्दा बढी तला भएको भवन । कुनै जग्गामा ब्लक, पोकेट वा अन्य त्यस्तै नामबाट नामाकरण गरी निर्माण गरिएका त्यस्तै किसिमका दुई वा दुईभन्दा बढी भवन र सो भवनले चर्चको जग्गा, कम्पाउण्ड, कम्प्लेक्स ।

संयुक्त जमानी- joint bail or pledge or security. कुनै काम वा व्यवहारका निमित्त दुई वा दुईभन्दा बढी व्यक्ति संलग्न भईदिएको जमानी ।

संयुक्त परिवार- joint family. साझा पुर्खाबाट आएका खलक, एकै परिवारका अंशवण्डा नभएका, दाजु, भाइ, छोरा, नाति, बाबु, बाजेहरु, एकाघरमा रहेको, एकै भात भान्छा भएका ।

संयुक्त पुर्जा- joint land ownership certificate. संयुक्त स्वामित्व रहने गरी दुईवा दुई भन्दा बढी एवं पति वा पत्नी वा दुवैको नाम तथा फोटो सहित मालपोत कार्यालयबाट जारी गरिएको जग्गाधनी प्रमाणपुर्जा ।

संयुक्तमोही- joint tenant/tiller. संयुक्तरूपमा कुत तिनै सर्त वा

कबुलमा अर्काको जग्गा कमाउने व्यक्ति, मोहिया ।	त्रिकोण, वृत्त जस्ता आकारमा हुन्छन् ।)
संयुक्तबाली- temporary and permanent crops cultivated simultaneously in the same field. एउटै कित्ता जग्गामा अस्थाई र स्थायीसंगसंगै लगाइएको बाली ।	सकार- acceptance, admission, promise, confess. मन्जुर, कबुल, स्वीकृति, स्वीकार, सकार्ने काम ।
संरक्षक- guardian, patron, warden, protector. पालन पोषण, रेखदेख गर्ने आश्रय दिने व्यक्ति ।	सकारनामा- a bond of promising paper signed by a candidate to perform or fulfill some conditions that is mentioned in it. कुनै कुरा सकार गरेर लेखिदिएको कागत वा लेखोट, मन्जुरनामा, कबोलियत, प्रतिज्ञापत्र, वारेसनामा दाखिला भएपछि वारेसले वारेस भएको हो भनी मुद्दा/अदालतमा लेखिदिने कागत ।
संरक्षण क्षेत्र- conservation area. प्राकृतिक वातावरणको संरक्षण र प्राकृतिक स्रोतको सन्तुलित उपभोगको लागि एकीकृत योजना अनुसार व्यवस्थापन गरिने क्षेत्र ।	सकारा- the candidate who has signed the paper. सकार गर्ने, स्वीकार गर्ने ।
संरक्षित क्षेत्र- protected area, preserved area. विशेष कामका लागि जोगाएर राखेको, राम्ररी रक्षा गरिएको ।	सकार्नु- to accept, to endorse, to honor, to agree, to confess. सकार वा मन्जुर गरिनु, प्रस्ताव सुझाव शर्त मान्नु, जिम्मा लिनु, जिम्मेवारी स्वीकार गर्नु ।
संरक्षित जलाधार क्षेत्र- preserved watershed area or zone. भू तथा जलाधार संरक्षणका लागि नेपाल सरकारले छुट्याएको क्षेत्र ।	सक्कल- original copy, main document. मूल प्रति, मुख्य कागज, गुरुकपी ।
संरचना सञ्जाल- network समतलन रेखाहरुको लुपहरु बनाई देश भरमा फिँजाइएको जालो। (यी लुपहरु चौकोण,	सगर-बिट- horizon. क्षितिज, अन्तरिक्ष ।

सगरमाथा- the Mount Everest.

नेपाल प्रदेश नं. १ सगरमाथा
अञ्चल-सोलुखुम्बु जिल्ला
नाम्चेबजारको उत्तरमा ८,८४८
मिटर उचाइमा स्थित विश्वको
सर्वोच्च हिमशिखर, विश्वको
सबैभन्दा अग्लो चुचुरो,
भ्यामोलोङ्गमा ।

सगोल- common, joint. भिन्न
नभएको, बन्डाफन्डा नभएको,
धेरैजनाको हक लाग्ने, गोस्वारा,
साभ्का ।

सगोलको आर्जन- common
earning. मानो नछुट्टिई बसेका
अंशियारहरुले सगोलको सम्पत्ति
र सोबाट बढे बढाएको सम्पत्ति ।

सघन-खेती- intensive farming.
क्रम नटुटाई एकपछि अर्को
बाली लाग्ने किसिमले खेती गर्ने
र प्रशस्त उब्जाउने काम ।

सङ्कल्प बिर्ता- vow trust land.
कुश बिर्ता, राजा महाराजाले
तिलकुश समातेर सबै तिरो
माफ गरी दानको रुपमा दिएको
बिर्ता ।

सङ्केत- symbol. नक्साको
माननाप तथा उद्देश्य सुहाउँदो
हुनेगरी नक्सामा उल्लेख
गरिएका विभिन्न विवरण
देखाउने चिह्न, कुनै कुरा

निर्देशित गरिने चिह्न, चिन,
प्रतीक, इशारा, चेष्टा, सान ।

सच्याउनु- to correct, to set
right, to omit the mistake.
सुधार गर्नु, त्रुटी हटाउनु, अशुद्धि
भएकोलाई मिलाउनु वा सपार्नु,
शुद्ध पार्नु, टुटेफुटेको वस्तु बनाई
दुरुस्त पार्नु ।

सजाय- punishment, penalty.
दण्ड-जरिवाना, कुनै दोष वा
अभियोग प्रमाणित भएपछि
दिइने शारीरिक वा आर्थिक
दण्ड, कैद र जरिवाना मध्ये एक
वा दुवै ।

सजिया- joint, common. साभ्का,
गोश्वारा, वण्डा नभएको ।

सञ्जीमाटो- acid mud. खारमाटो,
खारिलो मट्टी ।

सडक- road, highway. सडक,
मूलबाटो ।

सट्टापट्टा- exchange. साटफेर,
साटासाट, परस्परमा एउटा वस्तु
दिएर अर्को वस्तु लिने काम ।

सट्टाबिर्ता- revenue free land.
वि.सं. १९६२ मा सरकारलाई
पाइक पर्ने जग्गा हरण गरी
त्यसको सट्टामा दिइएको बिर्ता
जग्गा ।

सट्टाभर्ना- compensation,
retaliation, substitution,

<p>payment. कुनै चीज हराए-नासिए-खती भएमा त्यसको सट्टामा दिइने अर्को चीज ।</p> <p>सट्टीपट्टी- exchange, barter. साटफेर, सट्टापट्टा, सट्टी ।</p> <p>सडकका खाल्डाखुल्डी- potholes, bump and bend.</p> <p>सडकपेटी- side walks. पैदलयात्रीका लागि निर्मित सडकपेटी ।</p> <p>सडकमार्ग- highway. बस-मोटर आदि चल्ने बाटो, पक्कीबाटो, राजपथ, मूलबाटो ।</p> <p>सतही भूक्षय- surface erosion. सतहको जमिन खिईदै-नासिंदै जाने काम ।</p> <p>सदर- a proposal that is accepted as right by the authority. प्रस्तुत गरिने राय-प्रस्ताव-टिप्पणी आदिमा प्रमुख व्यक्तिको स्वीकृति वा समर्थन ।</p> <p>सदर अमिनी गोश्वारा- an office in the Rana Regime to see the report and the like. राणा कालमा राजधानीमा रहेको साधक-रिपोट आदि हेर्ने अड्डा ।</p> <p>सदर मुन्सिखाना- an appeal court. अमिनी उपरको मुद्दा सुन्ने वा पुनरावेदन हेर्ने राणाकालीन अड्डा ।</p>	<p>सदर स्याहा- authorized ledger, main account. आम्दानीहरू स्पष्ट देखाई राखिएको आधिकारिक श्रेस्ता, स्थिररूपमा जम्मा हुने सरकारी रकम, सञ्चित कोष ।</p> <p>सदर-बदर- an act of acknowledging and non-acknowledging process. मन्जुरी र नामन्जुरी, स्वीकृति वा अस्वीकृति, स्वीकृत वा अस्वीकृत गर्ने काम ।</p> <p>सदावर्त गुठी- religious trust. धार्मिक कार्य सञ्चालन गरी साधु, सन्त, महन्त, बटुवा गरिव गुरुवालाई खान सिदा दिने गुठी ।</p> <p>सनद- regulation, order, circular. राजाज्ञा वा सरकारी आदेशको प्रमाण, रुक्का ।</p> <p>सनदपत्र- circular, regulation. सनदको कागज वा पुर्जी, हुकुमीपत्र, हुकुमप्रमाङ्गी ।</p> <p>सनदपुर्जी- circular charter. राणाशासनमा प्राइमिनिष्टर वा मुख्तियारका छाप लागेका आदेशपत्र वा वडापत्र ।</p> <p>सनदसवाल- law and order. सनद र सवाल, ऐन नियम, कानून ।</p> <p>सनाखत- identification, acquaintance. पहिचान,</p>
---	---

<p>चिनाउने काम, बेवारिस लास आदि सविवरण चिन्न लगाउने काम, सम्बन्धित व्यक्तिका सामु यो काम वा कुरो मैले गरेको हूँ भनी व्यहोरा र प्रमाणित समेत गर्ने सहीछाप, भिडाउने-चिनाउने काम ।</p>	<p>बाटोघाटो-पानीपनेरो आदि जस्ता चीजबाट हुने अष्टेरो स्थिति वा पीरमर्का ।</p>
<p>सनाखत कागत- identification document, acquaintance. चोरी-डकैती-खून आदि मुद्दामा दोपाया-चौपाया-उजुरवाला मान्छेलाई अरु त्यस्तै धेरैमा मिसिएकाबाट किटानीसाथ छानी चिनेर यही हो भनी गरिने कागत ।</p>	<p>सपट- an open and barren land. निकै फराकिलो सम्म भुईँ, पटमैदान ।</p>
<p>सन्तान दरसन्तान- generation to generation. आफैँबाट फैलिएका आफ्ना कुल वा दर सन्तान, पिंडी, अधिदेखि पछिसम्मका सन्तान, वंश परम्परा ।</p>	<p>सफा रेखा- neat line. नक्साको शरीरलाई बेने रेखा ।</p>
<p>सन्धि सर्पन- servitude, adjoining land. (सन्धी: जोडिएको, सर्पन: नभइ नहुने) कुनै व्यक्तिको घरवा जग्गासँग साँध जोडिएको अर्को व्यक्तिको घर वा जग्गा निजले तेस्रो व्यक्तिलाई हक हस्तान्तरण गरिदिँदा पहिलो व्यक्तिलाई कुलो पानी, बाटो निकास आदि बन्द भै असुविधा हुने अवस्था, नजिकका घरलाई दैनिक व्यवहारलाई नभई नहुने</p>	<p>सफाइ पाउनु- to be absolved, to get clearance. दोष वा अभियोगबाट मुक्त हुनु, निर्दोष ठहरिनु ।</p> <p>सफाइपत्र- clean chit. लागेको दोष-अभियोगबाट छुटकारा वा मुक्ति पाएको कुरा लेखिएको कागत वा लिखत ।</p> <p>सबुत- proof, evidence, testimony. दसीप्रमाण, यथार्थ प्रमाण, निस्सा, सबुद ।</p> <p>सबूद प्रमाण- proof, testimony, evidence. निस्सा, दसी, साक्षी, सर्जमीन, लिखत कागज ।</p> <p>समतल रेखा- level line. समतल सतहको रेखा ।</p> <p>समतल सतह- level surface. पृथ्वीको उपगोल सतहसँग समानान्तर भएको सतह । (यो सतहको कुनै पनि बिन्दु पृथ्वीको केन्द्रबाट बराबर दूरीमा पर्छ ।</p>

<p>यो सतहले ठाडो (लम्बरूप) रेखासँग समकोण बनाउँछ ।)</p> <p>समतल सर्भेक्षण- plane survey. पृथ्वीको वक्रतालाई वास्ता नराखी भू-मापन सर्भेक्षण भन्दा तल्लो दर्जा र कम शुद्धताको सर्भेक्षण । पृथ्वीको सतहलाई समतल मानी दुई बिन्दु जोडी बनेको रेखा पनि सिधा नै मानिन्छ । साधारणतया १५० वर्ग किलोमिटरसम्मको त्रिकोणलाई समतल सर्भेक्षणमा लिन सकिन्छ ।</p> <p>समतलन- leveling, land smoothing. समुद्री सतहको कैयौं वर्ष अवलोकन गरी निकालेको मध्यम समुद्रको धरातललाई शून्य उचाइ मानी यसको आधारमा पृथ्वीको विभिन्न भागको उचाई मापन गर्ने विधि, जमिन सम्याउने कार्य ।</p> <p>समतुल्य प्रलम्बता- equivalent projection. क्षेत्रफलमा एकरूपता हुने गरी अथवा क्षेत्रफलमा फरक नपर्ने गरी गरिने प्रलम्बता ।</p> <p>समथर- plain. सम्म जग्गा वा ठाउँ, समस्थल ।</p> <p>समथरिलो- plained. सतह मिलेको ।</p> <p>समदूर प्रलम्बता- equidistant projection. दूरीमा एकरूपता</p>	<p>वा दूरीमा फरक नपर्ने गरी गरिने प्रलम्बता । नक्सामा रहेको कुनै दुई बिन्दुबीचको दूरी माननापअनुसार पृथ्वीमा रहेका सोही बिन्दुहरूको दूरी समान हुनेगरी गरिने प्रलम्ब ।</p> <p>समभूमि- plain land. समथर भूमि, सम्म ठाउँ, समस्थल ।</p> <p>समय कोण- hour angle. स्थानीय खगोलीय याम्योत्तर वृत्त र आकाशीय पिण्डबाट पार हुने ध्रुवप्रोत वृत्तबीचको कोण । (यो स्थानीय खगोलीय याम्योत्तर वृत्तबाट पश्चिमतर्फ 0° देखि २४° सम्म जनाइन्छ ।)</p> <p>समरभूमि- battle field. युद्धभूमि, लडाईं गर्ने ठाउँ वा क्षेत्र ।</p> <p>समस्थली- plain area. मैदानी भाग ।</p> <p>समानुरूप प्रलम्बता- conformal projection. दिशामा एकरूपता हुने गरी वा दिशामा फरक नपर्ने गरी गरिने प्रलम्बता । वक्र प्रसङ्ग सतहका कुनै दुईवटा रेखाबीचको कोण नक्सामा प्रतिनिधित्व गरेका सोही रेखाहरूका कोण बराबर हुनेगरी गरिने प्रलम्ब ।</p> <p>समान्तर रेखा- hature. नक्सामा पहाडको भिरालोपन देखाउन पहाडको सतहमा विभिन्न मोटाइका रेखाहरू प्रयोग गरिने</p>
--	--

सङ्केत (सन् १७९९ मा अष्ट्रेलियाका सैनिक अधिकृत लेहमानले सुरु गरेका थिए) ।	समोच्च रेखामा जोत्ने प्रक्रिया जसबाट भूक्षय रोकन मद्दत मिल्छ ।
समायोजन- adjustment. सर्भेक्षणबाट आएका नापहरूलाई मिलान गरी वास्तविक मानतिर लाने प्रक्रिया कुनै सर्भेक्षणबाट पनि वास्तविक मान दिँदैन तर यसको नजिक पुग्ने चेष्टाचाहिँ गर्नुपर्छ ।	समोच्च रेखा- contour line. नक्सामा तलरूप प्रदर्शनका लागि समान उचाइमा रहेका बिन्दुहरू जोडिने काल्पनिक रेखाहरू ।
समावेदन- petition, motion. विशेषखालको निवेदन, विशेष आह्वान ।	समोच्च रेखा अन्तर- contour interval. दुई समोच्च रेखाका मानबीचको भिन्नता । (ठूलो माननापको नक्सामा यो अन्तराल कम हुन्छ र सानो माननापमा बढी हुन्छ ।)
समाहा- a big outlet of a field from where much water flows. चाहिनेभन्दा बढी पानी बग्न खेतका आलीमा बनाइने निकास स्थल ।	सम्पत्ति- property, wealth, belongings, possession, estate. स्वामित्व, रिक्थ, जेथा, जायजेथा, धनमाल, नगदी जिन्सी, कसैको निजी अधिकारमा रहेको चल वा अचल धन, धनदौलत, ऐश्वर्य, वैभव, उपभोग गर्न, खरीद बिक्री वा अन्यतवरले हक हस्तान्तरण वा कारोवार गर्न वा कुनै लाभ प्राप्त गर्न सकिने कुनै नगद, वस्तु वा कार्य ।
समाह्वान- summon, subpoena. अभियुक्त गराइएकाले सफाइ लिन-आऊ भन्ने खास बोलावट :इन्साफको आह्वान, फौजदारी मुद्दाका पक्ष बुझिएका कारणी तथा साक्षीको नाममा जारी हुने म्याद ।	सम्पत्ति मूल्याङ्कन- property valuation. अचल सम्पत्तिको मूल्य-निर्धारण, घरजग्गा आदिको वास्तविक मोल कायम गर्ने विधि ।
समिति- committee. कुनैसमस्या समाधानार्थ गठित, मनोनित, निर्वाचित एवं पदेन व्यक्तिहरूको निकाय वा सभा ।	
समोच्च जोताइ- contour ploughing. भिरालो जमिनमा	

सम्बन्ध विच्छेद- divorce.

पारपाचुके, तलाक, नाता
सम्बन्ध अन्त्य गर्ने क्रिया ।

सम्म- plain. समथर, मैदान ।

सयकडा- percentage. प्रत्येक
सयमा, प्रत्येक सयको,
प्रतिशतमा ।

सयल खेती- जिमिन्दारले केही
जग्गामा आफ्ना तमाम
किसानहरुबाट वेठवेगरी लिई
खेती गराउने प्रचलन।

सरकारवादी- state case. सरकार नै
वादी बनेर चलाउनुपर्ने,
सार्वजनिक हित र उद्देश्यका
लागि सरकारबाट गरिने
कारवाई, सरकार आफैले
चलाउने मुद्दा ।

सरकारी-आदेश- state order.
सरकारको तर्फबाट जारी भएको
आदेश वा आज्ञापत्र ।

सरकारी-कर्मचारी- government
official. निजामती-सैनिक-
प्रहरी सेवाका कर्मचारी, सरकारी
सेवामा रही काम गर्ने कर्मचारी ।

सरकारी जग्गा- state land,
government land. सडक,
बाटो, रेल्वे तथा सरकारी घर,
भवन वा कार्यालय रहेको जग्गा
लगायत नेपाल सरकारको
अधीनमा रहेको वन, बुटेन,

जङ्गल, नदी, खोलानाला, नदी
उकास, ताल, पोखरी तथा सोको
डिल, नहर, कुलो, ऐलानी, पर्ती
वा अन्य जग्गा, भीर, पहरा,
डगर, बगर र नेपाल सरकारले
समय समयमा नेपाल राजपत्रमा
सूचना प्रकाशन गरी सरकारी
जग्गा भनी तोकिदिएको जग्गा ।

सरकारी वकिल- government
lawyer/advocate, public
prosecutor. सरकारी मुद्दा
मामिलामा सरकारका तर्फबाट
मुद्दा चलाउने र बहस गर्ने
वकिल, महान्यायाधिवक्ता, वरिष्ठ
सरकारी अधिवक्ता, सरकारी
अधिवक्ता ।

सरजमिन- recognisance,
public inquiry, statement
by person. सम्बन्धित घटना
भएको वा समस्या उब्जेको ठाउँ
वा क्षेत्र, साँध-साँधियार,
सम्बन्धित ठाउँ वा छरछिमेकका
मानिस बुझनुपर्ने मुद्दामा
प्रमाणका लागि रीत पुर्‍याई
तयार गरिने मुचुल्का ।

सरहद- boundary, border. साँध,
सिमाना, स्थल, कुनै क्षेत्र वा
ठाउँको चारकिल्ला वा सो
छुट्याउने चिह्न ।

सरहदपार- across the border.
सीमापार, देशको सिमानाभन्दा

पर पुगेको अवस्था, देश बाहिर भएको स्थिति ।	नक्सामा खिच्ने कला वा विज्ञान । जमिनमा भएको विस्तृतिको (detail) सर्भेक्षण गरी नक्सा खिच्ने कार्य ।
सर्तनामा- contract paper. सर्तको विषय खुलाइएको कागत, कबुलियत, मुञ्जुरनामा ।	सर्वस्व- entire property. सारा सम्पत्ति, भएभरको सम्पत्ति ।
सर्पट- survey, border, boundary. जन्जिरले जमिन नापी गरिने काम, नापी ।	सर्वस्वहरण- confiscation of the property done by the government due to political causes. भएभरको पूरै सम्पत्ति हर्ने काम, सिरीखुरीहरण ।
सर्पट महाजाँच- land survey by chain. जञ्जीरबाट भएको जग्गा नापी ।	सर्वाङ्ग माफी विर्ता- totally tax free granted land. पोत आदि केही पनि तिर्नु नपर्ने गरी तत्कालीन राजाबाट प्रदत्त जग्गा, कुनै कर तिर्नु नपर्ने गरी छुट पाएका राज्य जसको हैसियत विर्तावाल सरह हुन्थ्यो, पोत आदि केही तिर्नु नपर्ने जग्गा ।
सर्पटकटान- survey, measurement of land done by the government official to separate it from others. साँधसिमाना छुट्टयाउने वा किताफोड गर्ने काम, किताकाट ।	सर्वे लाईन- survey line. दुईवटा survey station वा main station हरु जोड्ने रेखालाई survey line वा chain line ।
सर्पटनापी- land survey by chain. जमिन जन्जिरले जग्गानापी गरिने कार्य ।	सर्वे स्टेशन- survey station. जन्जीर नापीको लागि स्थापना तथा छनौट गरिएका विन्दुहरु, main station ।
सर्भे- survey. जमिनको नापो वा नापी, जग्गा-नापजाँच, सर्वे, सर्पट ।	सर्वोच्च-अदालत- supreme court, apex court. देशमा भएका मुद्दा मामिलामा तल्ला तहका
सर्भेअड्डा- survey office. नापीअड्डा ।	
सर्भेक्षण- survey. पृथ्वीको सतहमाथि, सतह वा सतहमुनिको सबै बिन्दुको आपसको सापेक्षिक स्थान पत्ता लगाउने वा पृथ्वीको जुनसुकै भागको आकृति निश्चित गरी	

<p>अदालतले गरेका निर्णयमा पुनर्विचार गर्ने सबभन्दा माथिल्लो न्यायालय, अभिलेख अदालत, सबैभन्दा माथिल्लो तहको अदालत ।</p> <p>सर्वोपरि अधिकार- eminent domain. सम्पूर्ण अधिकार, सर्वेसर्वाको अधिकार, हरहैकम, सार्वभौमसत्ता सहितको अधिकार ।</p> <p>सलामी- slopping land. मुख्य शासकले वर्षको एकपटक नजरानाका रूपमा जागिरदार, ठेकेदार आदिसँग कट्टा गरी लिने रकम, ओरालो परेको ठाउँ, तेपै परेको जमिन ।</p> <p>सवारी प्रदूषण- vehicular emission. सवारी साधनका कारणले हुने धुवाँ, ध्वनि र धुलोको प्रदूषण ।</p> <p>सवाल- question, interrogatory. प्रश्न, वयान, वकपत्र आदिमा सोधपुछ गर्ने काम ।</p> <p>ससीम- entire, specified or the whole land. सीमा भएको सीमित, साँध-समाना छुट्टिएको, हदभित्रको, कित्ताकाट नगरिएको छुट्टै पूरै कित्ता ।</p> <p>सस्य आवर्तन- crop rotation. खेतमा आलोपालोसँग लगाइने बाली ।</p>	<p>सहयोग स्थान- tie station main station. बाट मात्र काम गर्न नसकिने भई सहायक विन्दुहरुलाई सहयोग गर्न तय गरिएको स्थान, subsidiary station ।</p> <p>सहयोगरेखा (बन्धक रेखा)- Tie line. दुईवटा Tie station वा subsidiary station हरु जोड्ने रेखा ।</p> <p>सहस्वामित्व- condominium. कुनै राज्यको प्रशासन दुई अथवा बढी राष्ट्रको जिम्मा रहनु, संयुक्त प्रशासन, त्यस्तै जनतामा पनि दुई वा अधिक साइनो नपर्ने व्यक्तिको घर, जायदादमाथि संयुक्त स्वामित्व वा अधिकार, साझा भवन ।</p> <p>सहायक मार्ग- feeder road. राजमार्गसँग जोडिएको सार्वजनिक सडक ।</p> <p>सही- signature, fingerprint, thumb impression. सही, हस्ताक्षर, दस्तखत, रेखात्मक छाप, ल्याप्चे ।</p> <p>सहीछाप- signature, thumb impression. आफ्नो हस्ताक्षरले सही गर्न नजान्ने मानिसको हकमा उसको औलाको छाप, ल्याप्चे सही र सहीछापको व्याकरणअनुसारका रूपान्तर</p>
---	---

तथा त्यस्तै किसिमका शब्द, नामाङ्कित मुद्राको छाप, लेखात्मक र रेखात्मक सही ।	साधारण एलिडेड, जसको एक छेउमा अब्जेक्ट भ्यान (object vane) र अर्को छेउमा हेर्ने प्वाल (eye vane) को लागि प्वालहरु राखी बनाएको यन्त्र ।
सहोदर- sibling, uterine. एउटै आमाको कोखबाट जन्मेको, एकै आमाको सन्तान ।	साउँकी- कमैयाले किसान (कमैयाले जोतिरहेको खेतको मालिक) लाई तिर्न बाँकी ऋण ।
साँध- border, boundary. दुई भिन्न टुक्रा जग्गाको बीचको भाग, दुई टुकालाई छुट्याउने सरहद, किल्ला, हद, सिमाना ।	साउने फागु- a rent for a house. घरमा लाग्ने कर, घर कर, धुरी कर ।
साँधसँधियार- neighbors. एक जमिनसँग जोडिएको जग्गा र सो जग्गाको मालिक, आफ्नो वरिपरिका व्यक्तिहरु, सिमानाका चारैकिल्लाका जग्गाधनी, छिमेकी ।	साक्खे- sibling, uterine. सहोदर, खास ।
साँधसिमाना- border, boundary. चारैतिरको सिमाना वा साँध, दुई स्थानलाई छुट्याउने चिह्न ।	साक्षी- witness, deponent. घटना वा कामकाज आँखैले देख्ने, देखिजान्ने, सुनिजान्ने, गवाह ।
साँबेपाथी- grains to be paid to the goldsmith for making Sanbi. साँबी बनाएवापत कामीले पाउने पाथी-अन्नको दस्तुर ।	साङ्केतिक सीमास्तम्भ- reference pillar. मुख्य सीमास्तम्भको दायाँ बायाँ सीमारेखाको अक्सर ९०° को कोणमा पर्नेगरी १५/२० मिटरको दूरीमा स्थापना गरिनेसानो सीमा खम्बा ।
साँवा- main capital, principal. साउँ, लगानी गरिएको मूलधन, ऋण दिँदाको मूलधन, मूल पूँजी ।	साभ्फेदारी- partnership. आपसमा सबैको साझा हुनाको भाव, गोश्वारा, एउटाको मात्र हक नभएको ।
साइ- the foundation of a house. घरको जग, घडेरी ।	साधक- sanctionable, reference. तल्ला तहमा परेका आफूले छिन्न नमिल्ने मुद्दामा आफ्नो राय लेखी निर्णय पाउन
साइटभेन- sight vane. धातुको करिव ६० से.मी.लामो रुलर,	

<p>माथिल्ला अड्डा वा अधिकारवालाकहाँ पठाइने- जाहेरी, अधिकारभन्दा माथिका विषयमा निकासाको निम्ति तालुकवाला अधिकारी वा त्यस्तो अड्डालाई पठाइने रिपोर्ट, आफूले गरेको फैसला ठीक छ, छैन भनी माथिल्लो तहमा जाँचन पठाउने गरी गरिएको फैसला, जाहेरी, फैसला ।</p> <p>साधक फैसला- sanctioned verdict. आफूले गरेको निर्णय ठीक छ-छैन भनी जाँचन माथिल्ला तहमा पठाइनेगरी गरेको फैसला ।</p> <p>साधारण तारिखमा छाड्नु- to release on general date.</p> <p>साधारण त्रिकोण- simple triangle. एउटा मात्र त्रिकोण भएको ट्राइङ्गुलेसन चित्र ।</p> <p>साधारण नक्सा- general map. आधारभूत अभिलेख राख्न तथा कार्यान्वयन गर्ने जस्ता उद्देश्यका निमित्त तयार गरिने नक्सा ।</p> <p>साधारण प्रयोगकर्ता- general user. सेवाग्राहीले आफ्नो घर जग्गासँग सम्बन्धित विवरण हेर्न र अनलाइन निवेदन फाराम भरी भूसूचना प्रणालीमा दर्ता गर्न त्यस्तो प्रणालीमा पहुँच भएका घर एवं जग्गाधनी र घरजग्गा</p>	<p>सम्बन्धी आवश्यक सूचना खोज्न प्रणालीमा पहुँच भएका अदालत, अर्धन्यायिक निकाय वा बैंक वित्तीय संघसंस्थाको कर्मचारी समेत ।</p> <p>साधारण रम्भाकार प्रलम्बता- simple cylindrical projection. भूमध्य रेखामाथिका समानान्तर रेखाहरू पनि उत्तिकै लामा खिच्ने हुँदा ध्रुव पनि भूमध्य रेखा बराबर नै खिचिन्छ ।</p> <p>साधुसन्त- sage. सज्जन, विद्वान ।</p> <p>साना किसान- small holders. जग्गा जमिन थोरै भएका किसान ।</p> <p>साफी- fair copy. सफासँग सारिएको, सफा प्रति, कागजपत्रको शुद्ध प्रति, मस्यौदा गरिएको लिखतको अन्तिम रूप ।</p> <p>साबिक- previous, preceding, former, customary. सनातन, पहिलेदेखि चल्दै आएको, (उदाहरण- हाल नापीबाट साविक रोपनी घट्न गएको छ) । पहिलेको, अघिको, हालको भन्दा अगाडिको अवस्था ।</p> <p>साबित- authentic, confessed. सबुत पुगेको, कायल भएको, अपराध वा दोष स्वीकार गरेको ।</p>
---	--

साबिती- confession, admission.

अपराध स्वीकार गर्ने काम,
साबित हुने काम, कुनै अपराध
वा दोष स्वीकार गरी
लेखिदिएको कागज ।

सामन्त- feudal, aristocrat.

रजौटा, शक्तिशाली र ठूलो
राजालाई कर बुझाउने सानो
राजा । राजा वा शासकको
आडमा शोषण गर्ने व्यक्ति,
लिच्छवीकालको एक ठूलो दर्जा
वा पदवी, प्राचीन प्रचलनको
माण्डालिक ।

सामन्तवाद- feudal system. कुनै

राज्यअन्तर्गतका सामन्त,
जमिनदार बिर्तावाल आदिलाई
खेती, मोही आदिमाथि पूरापूर
अधिकार दिइने सिद्धान्त वा
शासनपद्धति । सामन्तहरूको
सत्ता मान्ने शासन व्यवस्था,
सामन्ततन्त्र ।

सामन्तवादी भूमि व्यवस्था-

feudalism. भारदार, सामन्त,
जमीनदार, बिर्तावाल वा धनी
वर्गले राज्य अन्तर्गत उत्पादनको
मुख्य साधन जमीन, खेती, मोही
आदिमाथि शासकबाट पुरापुर
अधिकार प्राप्त गरी राज्यलाई
नाम मात्रको कर बुझाउने र
शासकको आडमा सर्वसाधारण
जनता र किसानको शोषण गर्ने
सिद्धान्त वा पद्धति ।

सामन्ती भू स्वामित्व- feudal land

ownership. भूमिको स्वामित्व
वा जमिनमाथिको अधिकार
सामन्तहरूको कब्जामा रहेको
अवस्था ।

सामन्ती भूमि प्रशासन- feudal

land administration. भूमि
अड्डाहरूले सामन्तहरूलाई
सहयोग पुर्‍याउनेखालको
कामकारबाई ।

सामान्यीकरण- generalization.

पृथ्वीको सतहमा भएको सम्पूर्ण
विषयवस्तुलाई कुनै निर्दिष्ट
माननापमा प्रहासन गरी स्पष्ट
पार्नुका साथै वास्तविकतासँग
सकभर मेल हुनेगरी प्रस्तुत गर्ने
प्रक्रिया ।

सामुदायिक जग्गा- community

land. समुदायले सामुहिक
रूपमा उपयोग गर्ने गरी
व्यवस्थापन गर्न पाउने
प्रचलनमा रहेको जग्गा ।

सामुद्रिक माटो- marine soil.

समुद्रको किनारामा पाइने खस्रो
बालुवादार माटो ।

सामुद्रिक वा पानी जहाजका लागि

गरिने सर्भेक्षण- marine or
navigation survey. समुन्द्रको
गहिराइ, समुद्री जहाजको पथ,
समुद्री दूरी, दिशालगायत अन्य

समुन्द्रसम्बन्धी विवरण दिने नक्सा तयार गर्न गरिने सर्वे ।	कुनै संवैधानिक निकाय वा पदाधिकारी वा अदालत वा कानूनबमोजिम सङ्गठित सार्वजनिक संस्थाका कार्यालयमा अभिलेखको रूपमा रहेको किताब, सेस्ता वा अन्य लिखत ।
सार (सारांश)- summary, gist. निचोड, सारांश, संक्षेप, छोटकरी ।	
सारु- to copy, to put away. प्रतिलिपि, उतार गर्नु, पर हटाउनु ।	
सार्वजनिक गुठी- public trust. सर्वसाधारणले बेलामौकामा उपभोग गर्न पाउने साझा गुठी, सर्वसाधारण सबैको पहुँच भएको गुठी ।	सार्वजनिक स्थान- public place. सार्वजनिक सडक, गल्ली, बाटो, नदी, पुल, सार्वजनिक जनता आउने जाने, बस्ने हक भएको ठाउँ र यात्रीहरु चढ्न, उत्रन वा सवारी रोक्न वा राख्न निर्धारण गरिएको ठाउँ समेत, व्यक्ति विशेषको निजी बाहेक सर्वसाधारण सबैको काममा आउने जमिन ।
सार्वजनिक जग्गा- public land/place. कुनै व्यक्तिले मात्र नभई सार्वजनिकरूपमा प्रयोग गर्न पाउने परापूर्वदेखि प्रचलनमा रहेको बाटो, कुवा, पानी पँधरो, पानीघाट, इनार, पोखरी तथा सोको डिल, गाईवस्तु निकाल्ने निकास, गौचर, मसानघाट, चिहान, पाटी, पौवा, देवल, धार्मिक उपासना गर्ने स्थल, स्मारक, मठ, मन्दिर, चोक, डबली, ढल, चौतारो, हाट मेला लाग्ने ठाउँ ।	सार्वभौमसत्ता- sovereignty. राज्यका चार तत्त्व- जनसङ्ख्या, भूभाग, सार्वभौमसत्ता र सरकारमध्ये एक तत्त्व, नेपालको राजनीतिक व्यवस्थाअनुसार सर्वसाधारण जनतामा रहेको राज्यगत सर्वोच्च शक्ति, सार्वभौमिकता, प्रभुसत्ता, स्वतन्त्र राज्यमा हुनुपर्ने सम्पूर्ण गुणयुक्त अधिकार, राज्यको मामिला राष्ट्रिय र अन्तरराष्ट्रिय ।
सार्वजनिक बाटो- public path or road. सबैले प्रयोग गर्न पाउने बाटो, साझा बाटो, सबैले हिड्न पाउने बाटो ।	सालवसाली (सालाना)- yearly, annual. प्रत्येक वर्ष, वर्षौनी, सालिन्दा, हरेक वर्षको, प्रतिवर्ष हुने ।
सार्वजनिक लिखत- public document. नेपाल सरकार वा	

सालवसाली खर्च- the amount of annual expenditure. वर्षेनी गरिने खर्चको रकम, हरेक वर्षको खर्च, प्रतिवर्ष हुने खर्च ।

साविक जग्गावाला- expropriated landowner. अधिग्रहण गरिएको जग्गामध्ये सबै वा केही जग्गा नेपाल सरकारलाई आवश्यक नपरेमा फिर्ता दिनुपर्ने जग्गा ।

साविकवाला- out-going one, previous one. उही पदको अधिल्लो ।

साहूअसामी- creditor and debtor. धनी र ऋणी, ऋण दिने/लिने मान्छे ।

सिट नम्बर- sheet number. विभिन्न नक्सा सिटलाई दिइने छुट्टाछुट्टै नम्बर ।

सिन्जा प्रदेश- an ancient place of settlement of the Nepali people consisting the districts of Karnali, Bajhang, Bajura, Acham, Doti, etc. in the Seti zone. नेपालको एक प्रसिद्ध थलो, कर्नाली प्रदेशको प्रसिद्ध ऐतिहासिक स्थल ।

सिफारिस- recommendation. कसैको उन्नतिको लागि गरिने मौखिक लिखित प्रशंसा, भनसुन, कसैको कार्यक्षमता वा

योग्यताबारे लेखिने लिखत वा चिठी, सिफारिसपत्र, कसैको कार्यसिद्धीको लागि कसै समक्ष गरिने अनुरोध ।

सिफारिसपत्र- recommendation letter. सिफारिशको लिखत, नोकरी विश्वास आदि प्राप्तिको लागि सहयोग हुने गरी व्यक्ति वा संस्था आदिबाट गरिने प्रशंसाको लिखत ।

सिम- wet land, swamp land, bog, the third graded land. पानी कहिल्यै नसुक्ने जग्गा, सिमसार, जिमाहा ठाउँ, चिस्यान, चिसमिरो भईजग्गाका चार तह (अब्वल, दोयम, सिम, चहार) मध्ये तेस्रो, राम्रो खेती नहुने (जग्गा) । तेस्रो दर्जाको ।

सिमाना- boundary, border. हद, साँध, सीमा, दुई स्थान वा वस्तुलाई अलग बनाउन लगाइएको चिह्न, अन्तिम रेखा ।

सिमाना चिह्न- border pillar/ boundary marker/ land mark. सीमास्तम्भ, सीमाङ्कन चिह्न, सीमा चिह्न, जुनसुकै चिजबिजको अन्तिम रेखा ।

सिमेभूमे- land and water gods. सिमसारमा हुने जलदेवता र त्यस्तै भूभागमा हुने भूमि-देवता, एक देवयोनी ।

सिमामाटो- tough or elastic mud.

सिमसारमा पाइने लेस्याइलो
चिम्ट्याहा माटो ।

सियो- furrow. हलोले जोत्दा बन्ने
कुलेसो जस्तो खाडल ।

सिरीखुरी हुनु- to be bankrupt, to
be confiscated, भएभरको
सम्पत्ति समाप्त हुनु, सर्वस्व
जफत हुनु ।

सिरुबारी- grassy land, सिरु भएको
बारी वा जग्गा ।

सिर्तो राज्य- second graded
state. ठूला राज्य वा सम्राटलाई
कर तिर्ने गरी कुनै क्षेत्रमा राज्य
गर्न अधिकार पाएको राज्य,
रजौटा, ठूलो राज्यको अधीनको
राज्य ।

सिलबन्दी- sealed, enveloped.
सिलबन्द भएको, छापबन्दी,
सीलबन्दी, लाहाको टाँचा
मारिएको, लाहाछाप लगाई
सम्बन्धित व्यक्तिले बाहेक अरुले
खोल्न नमिल्ने बनाइएको ।

सिलौटे रकम- a rent to be paid
to the land given to the
person who makes the dust
of granite. लडाइँका निमित्त
बारुद पिस्ने कामदारले खान
पाउने जग्गामा लागेको रकम ।

सीमा- border, boundary, range,
ceiling. साँध, सिमाना, किल्ला
हद, अन्तिम रेखा ।

सीमा अङ्कन- boundary
demarcation. जमिनमा
सीमास्तम्भहरू अथवा यस्तै
प्रकारका अन्य भौतिक चिह्न
निर्माण गरी वास्तविक सीमा
देखाउने काम, सिमाना निश्चित
गर्दा छुट्याई चिनो लगाउने
काम ।

सीमा उल्लेखन- boundary
delimitation. कुनै सन्धि,
सम्झौता या यस्तै प्रकारका
अन्य कागजात, ऐतिहासिक
दस्तावेजद्वारा लिखित तथा
मौखिकरूपमा देखाइएका
सीमाका विवरण ।

सीमा निर्धारण- delimitation,
determination,
demarcation. साँध वा सीमा
तोक्ने काम, सिमाना निश्चित
गर्ने, चिनो लगाउने काम ।

सीमा व्यवस्थापन- boundary
management. एक देशको भू-
भागबाट अर्को देशको भू-भागमा
अन्तर्राष्ट्रिय सिमाना पार गरी
प्रवेश गर्ने अनुमति दिने कार्य ।

सीमा सन्धि- boundary
treaty/treaty on border
issue/s. राप्तीदेखि

महाकालीसम्मको बाँकी पश्चिमी तराई (बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर) फिर्ता प्राप्त गरेको १५ नोभेम्बर १८६० को नेपाल भारत सन्धि । सिमाना मन्जुर गरिएको संधियारहरूको कागजात वा सन्धिपत्र ।	क्षेत्रमा पस्ने काम, अरुको क्षेत्र हडप्ने कार्य ।
सीमा स्तम्भ- boundary pillar. दुई देशबीचको अन्तर्राष्ट्रिय साँध सिमाना छुट्याउँदा सीमारेखाको ठाउँठाउँमा स्थापना गरी ठड्याउने खम्बा ।	सिमानाकर- custom duty. सीमाकर, सीमा शुल्क, सीमामा लिने कर ।
सीमाङ्कन- demarcation, separation. जमिनको साँध-किल्ला कायम गर्ने काम वा चिनु लगाउने काम, दुई देशबीचको सीमा निर्धारणको काम, हद वा सीमा तोक्ने काम ।	सिमानाको प्रशासन- administration of boundary. सीमांकनको काम सकेपछि दुई देशबीच सीमा सन्धि गर्ने, सीमा बडापत्रमा हस्ताक्षर गर्ने कार्य ।
सीमाचिह्न- boundary line, landmark. सीमा छुट्याउने चिनो, बार, पर्खाल, साँध, खम्बा आदि ।	सीमान्त भूमि- marginal land. कमसल खालको, पाखो, खोरिया, भिरालो, पत्थरिलो, जलनिकास नभएको जमिन जसमा उत्पादन राम्रो हुँदैन ।
सीमाजाँच- border assessment. सुगौली सन्धि भएदेखि तराईमा अमिनीबाट वपैपिच्छे हुने गरेको सिमानाको जाँचबुझ, दुई देशको साँध सिमाना ठीक दुरुस्त राख्न जाँचबुझ गर्ने काम ।	सीमान्तकृत किसान- marginalized farmer. उपेक्षित किसान, थोरै जमिनमा खेती गर्ने किसान, धेरै जमिन भएको खेतीवाल ।
सीमातिक्रमण- border transgression. साँध-सीमा मिच्ने-पेल्ले काम, अर्काको	सीमान्तकृत वर्ग- marginalized community or group. उपेक्षित वर्ग, अपहेलित, गरिब परिवार ।
	सीमान्तकृत समुदाय- marginalized group. उपेक्षित, अपहेलित गरीब परिवार ।

सीमापार भोग- cross border occupation. अन्तर्राष्ट्रिय सीमा क्षेत्रमा एकदेशको नागरिकको स्वामित्व र भोगचलनमा रहेको जग्गा सीमा निर्धारण हुँदा अर्को देशमा पर्न जानु ।

सीमापारको ढुवानी- trans-boundary movement. एक राज्यले अर्को राज्यको क्षेत्र भएर अर्को कुनै राज्यको क्षेत्रमा सामान ढुवानी गर्ने कार्य ।

सीमाविवाद- border conflict. सीमा वा साँधको विवाद, साँधियारे भगडा ।

सीमाशुल्क- custom duty. भन्सार विन्दुमा उठाइने भन्सार शुल्क ।

सीरजमिन- revenue free land, zamindar's land. जमिनदारको खान्कीका जग्गा, सीर वा आफ्नै जोतपोतको जमिन, जिमीदारी साथको जिरायत जग्गा ।

सुकुमबास- homelessness, landlessness. घर-जमिन-धनसम्पत्ति केही नभएको स्थिति, जीविकोपार्जन नभएको अवस्था ।

सुकुमबासी- homeless, landless settler. सुकुमबास भएको, कुनै प्रकारको जायजेथा नभएको, त्यसप्रकारको नागरिक वा व्यक्ति ।

सुक्खाजर्ता- concession given at draught and loss of crops. बालीनाली वा खेतीमा सुक्खा लाग्दा दिइने सहूलियत ।

सुक्रिबिक्री- buying and selling. खरीद बिक्री, किनबेच ।

सुनबिता- a granted land given by keeping the gold and Kush as witnesses. राजा/महाराजाले सुन र कुश साक्षी राखेर दिइएको बिर्ता, किनिएको बिर्ता जग्गा ।

सुन्ने साक्षी- witness of hearing, hearsay. कुनै भनाभन वा वारदात सुन्ने गवाह, आफ्नै ज्ञानेन्द्रीयले प्रत्यक्ष देखे सुनेको नभई अरुले भनेको आधारमा थाहा पाउने साक्षी ।

सुरुअड्डा- the first court, the district court, instant court, trial court. पहिलो तहको अड्डा, सुरु अदालत, सुरुमा वादी-प्रतिवादी लिई मुद्दा मामिला हेर्ने अड्डा अदालत ।

सुरुङ्ग- tunnel. दुवै मुख खुल्ला भएको underground passage, जमिन खनेर भित्र भित्रै बनाइएको बाटो वा प्वाल ।

सुर्कासुर्की- many small pieces of land. सानातिना धेरै सुर्का, खेतबारीका लाम्चा गरा वा

पाटा, चौडाई थोरै लम्बाई धेरै भएका गद्दा, पाटा ।	प्रारम्भिक थालनी, प्रारम्भ, मूल उठान ।
सुर्को- small piece of land. खेतबारीको लाम्चो गरौ वा पाटो, तुलनात्मक रूपमा चौडाई धेरै थोर र लम्बाई धेरै भएको स-साना गद्दा, पाटो ।	सूद- interest. ब्याज, मूलधनको आंशिक लाभ ।
सुविधाभर- servitude. कसैको हक, स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेको कुनै अचल सम्पत्ति वा त्यसको कुनै अंश अर्को सम्पत्तिको धनीले भोगचलन वा प्रयोग गर्न पाएको स्थिति ।	सेखपछि- post humous, after death. मृत्युपछि, मरणोपरान्त, शेषपछि ।
सुसेपाथी- Pathi without stamp. छाप नलागेको पाथी, कच्ची पाथी बराबरको नाप ।	सेटलमेन्ट अफिसर- settlement officer. जग्गा नाप-जाँच गराउने नापी गोस्वाराको मुख्य हाकिम, सर्भे-हाकिम ।
सुसेमाना- Mana without stamp. छाप नलागेको कच्ची माना ।	सेती-माटी- a place having white soil. कमेरो, कमेरे माटो भएको ठाउँ ।
सूचित आदेश- notice of the goverment published on gazettee. नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी जारी गरेको कुनै आदेश वा सूचना ।	सेप- moist or wet land. सेपिलो ठाउँ, ओसिलो जमिन, चिस्यान ठाउँ, रुख कान्ता आदिको छायाँ पर्ने ठाउँ ।
सूत्रपात- beginning, commencement, inception. घर, बङ्गला आदि बनाउँदा जग्गाको नाप-नक्सा तयार गर्नको निम्ति नाप्ने टेप, फिता वा डोरी जमिनमा फैलाउने काम, कार्य वा घटनाको	सेरा- green land, a wide and open field. सीमसार परेको र फाँटिलो खेत, ठूलो खेत, मणि खेत ।
	सेरोफेरो- surroundings, curtilage. घरजग्गा वरिपरिको सम्पूर्ण जमिन, लगायत ।
	सेर्मा- revenue. पाखा जमिनमा लाग्ने सरकारी, पोत, रैकर जग्गाको तिरो ।

सेवाबिर्ता- granted land for providing services. सेवा गरे वापत दिएको जग्गा, सेवक वा नोकरचाकरलाई तलबवापत उत्पादन खानु भनी दिइने गरेको बिर्ता ।

सेवा शुल्क- service charge. कुनै सेवा, सुश्रुषा पुर्‍याए वापत लिइने दस्तूर, कुनै सेवा दिए वापत लिइने रकम ।

सोधपुछ (सोधनी)- enquiry, interrogation. जवाफ पाउनेका लागि गरिने प्रश्न वा लेखापढी, साक्षीको वकपत्रमा जिरहभन्दा अघि गरिने प्रश्न ।

सोही- a sub tenant farmer, second tenant. मोहीको पनि मोही, मोहियानी हक पाउनेबाट अधियाँ आदि कुनै शर्तमा जग्गा कमाउने व्यक्ति, पाखुरे मोही ।

सोह गण्डी- one rupee of 64 paisa. ६४ पैसावाला एक रुपैयाँ । सोह आना गोरखपुरी पैसा बराबरको तौल भएको, सो गण्डा बराबर तौल भएको ।

सोहानी- all, whole, holding, an amount of revenue. तिरो उठाएर सरकारलाई बुझाए वापत थरी, मुखिया आदिले भोगचलन गर्न पाउने जमिंदारी सहितको बिर्ता, सोह आना

बराबरको उब्जा, दोब्बर व्याज लिने प्रथा ।

स्काइविङ- scribing. पारदर्शक सिटमा रहेको प्लाष्टिक कोटिङलाई विशेष प्रकारको उपकरणले उष्काएर रेखा बनाउने प्रविधि (जसमा नेगेटिभ प्रतिलिपि बन्छ) ।

स्टाडिया- stadia. दूरविनमा रहेको उपनेत्रमा इङ्गित गरिएका क्षैतिज र ठाडो रेखाबाहेक क्षैतिज रेखाको तल र माथि समानान्तर हुनेगरी राखिएका अरु दुई रेखा । बीचको लामो क्षैतिज रेखाको तल माथि समान दूरीमा समान लम्बाइ हुन्छ ।

स्टाफ- staff. हलुका काठले बनेको दूरी नाप्ने साधन (यसमा मिटर वा फिटमा एकाइका अङ्क अङ्कित गरी विभाजन गरिएको हुन्छ । थियोडोलाइट, लेभल जस्ता यन्त्रले यसमा हेरेर दूरी नाप्ने गरिन्छ) ।

स्टेरियो ट्रायङ्गुलेसन- stereo triangulation. फोटोग्रामेट्रिक यन्त्रमा तस्विर राखी जमिनमा रहेका नियन्त्रण बिन्दुका आधारमा क्रमशः तस्विरहरू अनुस्थापन गरेर तस्विरमा थप नियन्त्रण बिन्दु स्थापन गर्ने कार्य ।

स्टेरियोस्कोपिक दृश्य-

stereoscopic view.

ओभरल्याप भएका दुई सँगैका तस्विर सँगै राखेर स्टेरियोस्कोप यन्त्रबाट अथवा फोटोग्रामेट्रिक यन्त्रमा राखेर हेरेको खण्डमा माथि आकाशबाट हेरेको जस्तो वा लम्बाइ, चौडाइ, उचाइ र गहिराइ सबै छर्लङ्ग देखिने दृष्टि ।

स्टेरियोस्कोपिक फ्युजन-

stereoscopic fusion.

ओभरल्याप भएका दुई हवाईफोटो वा स्याटेलाईट इमेज मिलाई दुई छायाँ एउटै गर्ने कार्य ।

स्टेरियोस्कोपी- stereoscopy.

दुई ओभरल्याप भएका हवाईफोटो वा स्याटेलाईट इमेजसँगै राखेर एउटै गरी वस्तुको लम्बाइ, चौडाइ, गहिराइ र उचाइसमेत आकाशबाट हेर्दा जस्तो दृष्टि दिने विज्ञान वा कला ।

स्टेशन- station, levelling.

गर्दा जुन बिन्दुमा staff राखिन्छ अथवा जुन बिन्दुको उचाइ पत्ता लगाइन्छ, त्यस बिन्दुलाई station भनिन्छ । सभै कार्यको लागि स्थापना गरिएका विभिन्न प्रकारका नियन्त्रण बिन्दुहरूलाई समेत स्टेशन भन्ने गरिन्छ ।

स्टेशन मिलान- station

adjustment. कुनै एक

त्रिकोणमितीय बिन्दुमा काम

सकेपछि त्यहीँ मिलान गरी हेर्न सक्ने र नमिले तुरुन्त

दोहोर्‍याउन हुने मिलान ।

उदाहरणका लागि- ट्राइङ्गुलेसन

गर्दा एक घेरा पूरा गरी बहुभुज

क्षेत्र बन्नेगरी कोणहरू नापिन्छ ।

बहुभुज क्षेत्रको भित्री कोणहरूको

योग ४०० गनवा ३६०° नहुन

सक्छ । ४०० गन वा ३६०°

भन्दा केही मात्रामा कम वा बढी

भएमा मान्यता दिने सीमा हुन्छ ।

उक्त सीमाभन्दा बढी भएमा

मिलान गर्नुपर्छ ।

स्त्रीधन- jointure, property of

female. स्वास्थ्यी मानिसको

सम्पत्ति ।

स्थलगत अध्ययन- field study.

सम्बन्धित स्थलमै गएर गरिने

अध्ययन, घटनास्थलमै गएर

गरिने अध्ययन, क्षेत्रमा नै गएर

गरिने जाँचबुझ ।

स्थलरूप नक्सा- topographical

map. कुनै ठाउँ वा बिन्दुबीचको

लम्बाइ, चौडाइ, गहिराइ र

उचाइसम्बन्धी विवरण दिने

नक्सा । उचाइ वा गहिराइ

समोच्च रेखाहरूले देखाउँछ ।

स्थलरूप सर्भेक्षण- topographical

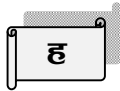
survey. जमिनमा रहेको प्रत्येक

बिन्दुको समतल तथा लम्बरूप

<p>अवस्थिति देखाउनेगरी विभिन्न प्राकृतिक विस्तृति (detail), जस्तै- नदी, तलाउ, पोखरी, पहाड आदि तथा मानव निर्मित विस्तृति (detail), जस्तै- सडक, नहर, नगर आदिको नक्सा बनाउन गरिने सर्भेक्षण ।</p> <p>स्थायी बाली लागेको जग्गा- land cultivated with perennial crops that do not require replanting for several years after each harvest. एक पटक उत्पादन लिए पछि पुनःरोपनपर्ने र धेरै वर्षसम्म उत्पादन दिइरहने स्थायी बाली लागेको जग्गा ।</p> <p>स्थानान्तर केन्द्र- transfer station, collection centre. कुनै पनि वस्तु सम्बन्धित ठाउँमा पुऱ्याउनुअघि थुपारिने ठाउँ ।</p> <p>स्थानीय क्षेत्र- local area. बसोबास गरिरहेको ठाउँ विशेष ।</p> <p>स्थानीय खगोलीय याम्योत्तर वृत्त- local celestial circle. खगोलीय ध्रुवहरू र स्थानीय खमध्वजबाट पार हुने एउटा बृहत् वृत्त ।</p> <p>स्थानीय निकाय- local body. तत्काल प्रचलित कानूनबमोजिम गठन भएको गाउँपालिका वा नगरपालिका,</p>	<p>उपमहानगरपालिका र महानगरपालिका ।</p> <p>स्थानीय भूमापन याम्योत्तर वृत्त- local geodetic circle. ध्रुवरूप र अवलोकन गरिएको स्थानबाट पार हुने एउटा दीर्घ वृत्त ।</p> <p>स्थानीय योजना- local planning. स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्रभित्रको भौतिक विकासका लागि तत्सम्बन्धी कार्यक्रम निर्धारण गरी तयार गरेको योजना ।</p> <p>स्थायी किसान- permanent tenure holder. जग्गा कमाउने मुख्य किसान, आफ्नै नाममा मोहीयानी हक पछि आफैले जग्गा कमाउने किसान ।</p> <p>स्थायी दर्ता- permanent registration. बलियो प्रमाणको आधारमा गरिएको अस्थायी दर्तालाई, उजूर बाजूर नभएको वा अन्तिम कारवाही टुङ्गिएर आएपछि स्थायी रूप प्रदान गरिने कार्य ।</p> <p>स्थावर-सम्पत्ति- fixed property. अचल सम्पत्ति (घर-खेत आदि)</p> <p>स्थिर सीमा सिद्धान्त- fixed boundary principle. दुई देशका सन्धि-सम्झौता सम्पन्न भई सीमाङ्कन गर्दा नदी जहाँ जुन अवस्थामा थियो, त्यसै</p>
---	---

<p>समयको नदीको अवस्थितिलाई जहिल्यै पनि मानिरहनुपर्ने सिद्धान्त कालान्तरमा नदीले आफ्नो बहाव तथा धार जहाँ जतिसुकै बदले तापनि सन्धि भएको समयमा नदीले बनाएको सिमानालाई यथावत् अन्तर्राष्ट्रिय सीमा रेखा मानिने सिद्धान्त ।</p> <p>स्पर्श अवस्थाको प्रलम्बता- tangential position projection. प्रलम्ब सतहले प्रसङ्ग सतहमा स्पर्श गर्नेगरी गरिने प्रलम्ब ।</p> <p>स्पीडोमिटर- speedometer. ओडोमिटर जस्तै काम गर्ने तर केही गुणन गरिराख्न नपर्ने र सिधै दूरी दिने यन्त्र ।</p> <p>स्पिरिट समतलन- spirit leveling. स्पिरिट लेभल यन्त्र र स्टाफको मद्दतले बिन्दुहरूको आपसका उचाइहरू निकाल्ने समतलन सर्भेक्षण विधि शुद्ध उचाइका लागि यो विधि अवलम्बन गरिन्छ ।</p> <p>स्मारक चिह्न बनाउने- marking of station. ट्राइङ्गुलेसन सर्भेक्षण गर्दा पूर्वक्षेत्रद्वारा छनौट गरेका बिन्दुहरूमास्थायी चिह्न राख्ने कार्य ।</p>	<p>स्यौले नापी (स्याउले नापी)- a kind of survey. सेउलाको निशाना राखी नापिने जग्गाको नापी ।</p> <p>सेस्ता- ledger, book keeping. हिसाब- किताब स्पष्ट देखिने गरी राख्ने ढड्डा, व्यक्ति विशेषको जग्गाको पूरा विवरण समेत देखिने गरी सिलसिलेबद्ध रूपमा राखिने अभिलेख, कार्यालयमा रहेको जग्गाधनी दर्ता सेस्ता ।</p> <p>सेस्ता अद्यावधिक- साविक नाप नक्सा बमोजिम दर्ता भई जग्गाधनी दर्ता सेस्ता कायम भएका जग्गा पुनः नापजाँच हुँदाको समयमा समेत दर्ता भई जग्गाधनी दर्ता सेस्ता कायम भएका जग्गाको साविक नापी बमोजिमको जग्गाधनी दर्ता सेस्ता खारिज गरी पुनः नापी बमोजिमको जग्गाधनी दर्ता सेस्ता कायम गर्ने कार्य ।</p> <p>स्वदेश- motherland, native land. पुर्खादेखि बसोबास हुँदै आएको देश, जन्मभूमि, जन्मदेश, आफ्नो देश ।</p> <p>स्वदेशी- domestic, indigenous, native. आफ्नै देशको, आफ्नै देशमा बनेको ।</p> <p>स्वबासी जग्गा दर्ता- registration of land used by oneself.</p>
--	---

<p>आफैले भोगचलन गरेको वा आफै बसेको जग्गाको दर्ता ।</p> <p>स्वासी घरजग्गा- house and land used by oneself. सार्वजनिकजग्गा र निर्धारित भएको वन सिमाना भित्रको जग्गा बाहेकको दर्ता तिरो केही नभएको अन्य जग्गामा धेरै पहिलेदेखि घर बनाई बसोबास गरी आएको र त्यस्तो जग्गाको जग्गा (नाप जाँच) ऐन, २०१९ बमोजिम सुरु नापी नक्सा हुँदा नापी नक्सामा घर गोठ पाताल आदि वा घरबारीसँग सम्बन्धित अर्थ आउने व्यहोरा जनिई क्षेत्रीय किताबमा व्यक्तिको नाम उल्लेख गरी नाप जाँच भई त्यस्तो व्यक्तिको नाममा दर्ता गर्न बाँकी रहेको घर वा घरजग्गा ।</p> <p>स्वाँरो- slope land, newly cultivated field. भिरालो बारी, पाखो विराएर बनाएको जमिन ।</p> <p>स्वामित्व- ownership. कुनै सम्पत्तिमा कानून बमोजिम हक प्राप्त भएको अवस्था ।</p> <p>स्वामित्व(जग्गाको)- free simple ownership of the land. विनासर्तको (क्रमागत) जेथाजमिनको स्वामित्व, कुनै जमिन माथिको आफ्नो</p>	<p>हकाधिकार एवं भोगाधिकारयुक्त कानूनी नियन्त्रण ।</p> <p>स्वामीहीनत्व- bona vacantia, masterlessness. वेवारिसे अवस्था ।</p> <p>स्वीकारनामा- power of attorney, letter of acceptance, deed of authorization. वारिसनामा, मन्जुरनामा, स्वीकारपत्र, अधिकारपत्र, स्वीकृतिपत्र ।</p> <p>स्वेच्छाचारी देशान्तर- arbitrary meridian. कुनै ध्रुव वा ग्रिडलाई नलिई कुनै वस्तु वा निसानालाई लिएर बनाएको रेखा ।</p> <p>स्वेच्छाचारी वियरिड- arbitrary bearing. स्वेच्छाचारी देशान्तरका आधारमा निकालिएको वियरिड । सामान्य काम चलाउ गर्नुपर्ने अवस्थामा यस्तो वियरिड लिइने गरिन्छ ।</p> <p style="text-align: center;">★</p>
--	--

हक- right, authority, claim, lien. अख्तियार, अधिकार, कुनै वस्तुमा त्यसका मालिकको हुने स्वत्व, आफ्नो हो भन्ने जनाउने भाव ।

हक इन्साफ- justice, fairness, honesty. न्याय निसाफ, कस्को अधिकारको हो भनी निक्क्यौल हुने निर्णय ।

हक दर्ता- title registration. जग्गाको हक हस्तान्तरण गर्न दुवै पक्ष सहमत भै तोकिएवमोजिमको ढाँचामा पेश गरेको लिखत वमोजिम कार्यालयको अभिलेख र जग्गाको अवस्थिति (references of parcel) समेत यकीन एवं अभिलेखीकरण सहित हक हस्तान्तरणको स्वीकृति र दर्ता गर्ने कार्य । यस प्रक्रियामा कुनै किसिमले जग्गाको क्षेत्रफल तथा हक स्वामित्वमा फरक परे कार्यालय जिम्मेवार हुन्छ ।

हकदार- heir, beneficiary. हकवाला, अधिकारवाला, उत्तराधिकारी, हक अधिकार भएको व्यक्ति, स्वामित्ववाला ।

हकदावी- claim of getting the legal right of the property presented in the court. आफ्नो प्रभुत्व भएको सम्पत्तिमा अरुको हस्तक्षेप हुनुहुन्न भनी (अदालतमा) गरिने वकालत, अधिकार-प्रदर्शन, मेरो अधिकारको हो भनी गरिने निवेदन ।

हकदैया- locus standi, right, claim. दाजुभाइमा पाइने अंशको अधिकार, अंशबन्डा गर्ने अधिकार, अंश, हक अधिकार भएको अवस्था ।

हकबेहक- the rightful or the wrongful claimant which the court has to find out and examine it according to the past historical base. हकबेहक, हक हुने नहुने कुरो, कुनै वस्तु वा विषयमा उजुरवालाको हक छ या छैन भनी कानूनका आधारमा छानविन गर्ने काम-कुरो ।

हकवाला- beneficiary, heir, claimant. दाजुभाइमा कानूनवमोजिम अंश भाग पाउने सबभन्दा नजिकको व्यक्ति, मुख्य अंशियार, सम्बन्धित व्यक्तिको सात पुस्ता भित्रको सबैभन्दा नजिकका अंशियार ।

हकसफा- pre-emption. कुनै हकवालाले बिक्री गरेको अचल सम्पत्ति अर्को हकवालालाई सन्धिसर्पन पर्ने भए हक निखन्ने अर्थात् थैलीबमोजिमको रकम बुझाई आफूले लिने काम । एकभन्दा बढी हकवाला भए नजिकको सन्धिसर्पन पर्ने हकवालाले निखन्न पाउँछ । समान हकवाला भए अर्कोले निखन्न पाउँदैन) हक निखन्ने काम । सन्धिसर्पन पर्ने हकवालाले त्यस्तो सन्धिसर्पन पर्ने सम्पत्ति खरिद गर्ने व्यक्तिले तिरेको रकम र लिखत पारित गर्दा लागेको दस्तुर निजलाई बुझाई त्यस्तो सम्पत्ति आफूले लिने कार्य ।

हकाधिकार- locus standi, tenure. दावी विरोध गर्न पाउने हक, हकदैया, कुनै काम गर्न गराउन कसैमा निहित हक अधिकार ।

हण्डी- regular alms, govt. largesse. सदावर्त, गरिव गुरुवालाई नियमित रुपले दिने सिदा ।

हत्याउनु- to get ill-possession, to extort. आफ्नो बनाउनु, आफ्नो अधीनमा पार्नु, हातलागि गर्नु, कुनै सम्पत्ति उचित-अनुचित दुवै तरीकाले आफ्नो गराउनु, आफ्नो वशमा लिनु ।

हदबन्दी- ceiling, limitation, restriction, delimitation, demarcation. जमिन वा धनसम्पत्ति निश्चित सीमाभन्दा बढी हुने गरी राख्न नपाइने प्रावधान, हद वा सीमाको निर्धारण ।

हदम्याद- deadline, time limit, date, limitation. मुद्दा मामिलाको अन्तिम म्याद, कामकाजको निम्ति तोकिएको अवधि, आखिरी दिनसम्मको अवधि, मुद्दा आदि दायर गर्न कानूनले तोकेको म्याद ।

हदबन्देज- act of demarcating. हद तोक्ने काम ।

हदमूल्य- maximum price. अधिकतम मूल्य ।

हनन- act of extortion, injury. अर्काको सम्पत्ति खोसाखोस गर्ने काम, क्षति पुऱ्याउने काम, आघात पुऱ्याउने काम ।

हरजाना (हर्जाना)- compensation, indemnification, restitution, demurrage, reparation. कसैको घरजग्गा सम्पत्ति नोक्सान गरिंदा त्यसको बदलामा गरिने क्षतिपूर्ति, मुआब्जा, कसैको सम्पत्ति कुनै प्रकारले नोक्सान गरिंदा त्यसको

बदलामा गरिने पुरताल, क्षतिको बदलामा दिने सम्पत्ति ।	श्रेणी (हले, कोदाले र सुकुम्बासी) मध्ये एक, हल गोरु हुने ।
हरवा-चरुवा- servants, domestic labor. नोकर चाकर ।	हलेकोदाले- farming based on spade and plough. हलो र कोदालोको भरमा खेती गर्ने ।
हलजोता- ploughman. हलजोताहा, हलो जोत्ने व्यक्ति, हरूवा, हली, जोतार ।	हलेपाखो- a hilly plot which can be ploughed by bull. असलखालको उब्जाउ पाखो बारी ।
हलपाटे- a cattle esp. ox separated from its herd/couple. जोडीबाट छुट्टिएको वा जोडा नभएको, अर्को जोडाको मृत्यु भएको (गोरु वा व्यक्ति) ।	हलेबीज- an average measurement of land which can be ploughed in a day. एक हल गोरुबाट दिनभरमा जोतिने र बीजन प्रणालीमा एक तिरो लाग्ने जग्गा ।
हली- ploughman. खेतीकमाइ गर्नका लागि हलो जोत्ने मानिस, हरूवा, हले, हलपाटे । वसुदेवका छोरा बलराम ।	हलो- plough. गोरु, राँगा आदिले तानेर खेतबारी जोत्ने फाली, हरिश, अनौ भएको साधन ।
हलीपाथी- a certain share of grain given to a ploughman. हलीलाई दिइने खलाभाग ।	हलोजुवा- the plough and the yoke. जोत्ने हलो र हलोमा गोरु नार्ने जुवा, फाली, हरिस, अनौ, जुवा, सोइलो र जोतारो सहितको कृषि साधन ।
हलीभाग- the amount of grain separated for ploughman. हलीलाई चाहिने खाने/पिउने कुराको ठूलो भाग, शारीरिक श्रम बढी गर्ने र खान पनि अबेर आउने भै भोक र श्रमको आधारमा धेरै खाने अवस्था, त्यस्तै ठूलो भाग ।	हवाई आधार- air base. दुई क्यामरा स्टेसन जोडेर बनेको रेखा ।
हले- ploughman. हलगोरु जोत्ने, हली । नेपालमा कृषकका तीन	हवाई फोटो- aerial photography. satellite image माथि आकाशबाट सर्वेक्षण गर्ने क्रममा लिइएको फोटो ।

हवाई फोटोग्रामेट्री- aerial photogrammetric. माथि आकाशबाट हवाईजहाज वा टेलिस्कोपको सहायताले तस्विर लिई सर्भेक्षण गर्ने प्रविधि ।

हसबली- irregular income. लगतमा नभएको भैपरी आउने वा फुटकर आम्दानी ।

हस्ताक्षर- signature. लेखात्मक दस्तखत, सही ।

हस्तान्तरण- transference. एक अर्कोलाई सुम्पिने काम, जिम्मा लगाउने वा हस्तान्तर गर्ने काम ।

हस्ते- care of, by means of, through. अर्काको हात हुँदै कसैको हातमा, मार्फत, अरु कसैको हातबाट ।

हस्तेवारी- action of passing the thing from hand to hand to reach its destination. कुनै वस्तु कसैको मार्फत् पाउने वा पठाउने काम, अरु कसैको हातबाट वा कसैको मार्फत भएको आम्दानी खर्च ।

हाइट अफ् कोलिमेसन, (हाइट अफ इन्स्ट्र्यूमेण्ट)- height of colimation/height of instrument. Datum देखि यन्त्रसम्मको line of sight सम्मको उचाई ।

हाकिम- in charge, boss, office head. कार्यालयको प्रमुख पदाधिकारी, न्यायाधीश समेत ।

हाजिरजमानी- personal assurance, bail personal. कुनै अभियोग वा कामकुरामा लागेको मानिस अड्डाले खोजे/बोलाएको बखत हाजिर गराउन कबुल सहित बसेको जमानी ।

हाजिरी जमानीपत्र- deed of security of attendance. ऐनले जमानीमा छुट्न सक्नेलाई तोकिएबमोजिम हाजिर गराउँला भनी जिम्मा लिँदा गरिदिने कागज ।

हातकलम हुनु- to be prohibited to write other's legal deeds. कानून विपरीत काम गरे वापत लेखापढीमा प्रतिबन्ध लाग्नु ।

हाता- boundary, area, premises. तोकिएको सिमाना, पर्खाल भित्रको घर टहरा भएको जग्गा, इलाका, क्षेत्र ।

हानिनोक्सानी- injury and damage. क्षति सहित नोक्सान पुऱ्याउने काम, घाटा-नोक्सान भएको स्थिति, कुनै चिजवस्तु हराएको वा नाश भएको अवस्था ।

हार्डकपी- hardcopy. कम्प्युटर

प्रणाली बाहेक विवरण राख्ने
कुनै पनि प्रकारको कागजी
माध्यम ।

हालआबादी- new cultivation.

भख्रै बस्ती बसाल्न बनाइएको
जग्गा, नयाँ आबादी, भख्रै
विराइएको जमिन, भाडी,
बुट्यान आदि फाँडी भख्रै
आबाद गरिएको जग्गा ।

हालवाला- present, recent. अहिले

भएको, वर्तमानको, नयाँ ।

हालसाल- recent, present, now.

हिजोआज, अचेल, वर्तमान
समयमा ।

हालसाविक- matching with

existing record, incoming
and outgoing. पुनःनापी

भएको क्षेत्रमा जग्गा दर्ता गर्ने
क्रममा साविकको श्रेस्ता र
नक्सालाई रेफरेन्सको रुपमा
लिई साविकको कित्ताको चौहद्दी
फरक नपर्ने गरी हाल नापी भए
बमोजिमको कित्ता मिलेको
छ/छैन भनी लेखाजेखा गर्ने
कार्य । साविक नापनक्सा
बमोजिम दर्ता भई जग्गाधनी
दर्ता सेस्ता कायम भएका जग्गा
पुनः नापजाँच बमोजिम दर्ता
गर्न बाँकी रहेका जग्गाको
साविक नापी बमोजिम कायम

भएको मौजुदा नक्सा, जग्गाधनी
दर्ता सेस्ता भिडाई साविक नापी
बमोजिमको जग्गाधनी दर्ता
सेस्तालाई खारिज गरी सो को
सट्टा पुनः नाप जाँच बमोजिमको
नक्सा तथा जग्गाधनी दर्ता
सेस्ता कायम गर्ने कार्य ।

हालै- recently, not long.

हिजोआजै, भख्रै, अचेलै ।

हालैको बकसपत्र- resent deed of

legacy. बकसपत्र गरिदिनेलाई
रिभाएको व्यहोरा जनाई
तत्कालैदेखि भोगचलन गर्न
पाउनेगरी सम्पत्ति हस्तान्तरण
गरी लेखिदिएको लिखत ।

हिनामिना- embezzled, illegally

expended. बेरीतपूर्वक खर्च
गरेको ।

हिमचुली- snow-capped

mountain. हिउँचुली,
हिमशिखर, हिमालय, हिमपर्वत,
हिमशैल ।

हिमपहिरो- avalanche, snow

slide. हिउँको पहिरो ।

हिमानी माटो- the fertile, fresh

and unpolluted soil swept
by the snowy rivers,
glacial soil. हिमनदीले बगाएर
छाडेको माटो ।

हिष्ट्री व्यवस्थापन- history

management. कार्यालयमा रहेको जग्गाप्रशासन सम्बन्धी सेवा सूचना प्रविधि एवं प्रणालीमा आवद्ध मोड्यूलको माध्यमबाट सेवा प्रदान गर्दा भए गरेका विवरणहरू इतिहास (history) मा बस्ने गर्दछन् । आवश्यक परेका बखत सो ऐतिहासिक विवरण खोतलेर हेर्नु पर्ने हुन्छ । अतः ती विवरणहरू राम्रोसंग सुरक्षित एवं खोजेको समयमा यथार्थरूपमा पाउन सक्ने गरी मिलाएर राख्ने कार्य ।

हिस्सेदार- partner, sharer,

participant. अंशियार, हिस्सेदार, साझा सम्पत्तिमा हिस्सा भएको, भागवण्डाको हकदार, कुनै सम्पत्ति वा व्यवसायमा हिस्सा वा अंश भाग भएको ।

हुकुम पर्माङ्गी- royal order or

command. विगतमा राजाबाट भएको आदेश, राजाज्ञा, राजाबाट बक्स भएको प्रमाङ्गी।

हुण्डा- rent on cultivating land

on contract. जग्गा कमाउने व्यक्तिले यति तिर्नुपर्ने भनी कबोल गरेको कूत, ठेक्का ।

हेमगिरि- Sumeru mountain.

सुमेरू पर्वत, स्वर्ण पर्वत ।

हेरचाह केन्द्र- foster house,

caretaker center. पालनपोषण हेरचाह गर्न खोलिएको घर वा आश्रम ।

होपजग्गा- land granted to a

government's servants of higher post instead of his pension during the Rana regime. राणाकालमा ठूल-ठूला जागिरदारलाई पेन्सनको सट्टा आयस्ता खान पाउनेगरी दिइएको जग्गा ।

होस हवास नभएको- lack of

common sense. चेतना नभएको, होसमा नरहेको, विरामी, बौलाएको व्यक्ति आदि ।

हृद- lake, pool, big pond.

प्राकृतिकरूपले पानी जमेको ठाउँ, ठूलो तलाउ, दह, सरोवर, किरण, एकथरी प्रकाश ।

क्ष

क्षति- loss, injury, damage, wastage हानि, नोक्सानी, खती, क्षय, नास ।

क्षतिग्रस्त- damaged, injured भत्केको, ढलेको, नास भएको, फुटेको, बिग्रेको, खती भएको ।

क्षतिपूर्ति- indemnity, compensation, reparation, indemnification, recoupment. कसैको केही हानि-नोक्सानी भएको वस्तु पूरा गरिदिने वा नोक्सानी भराइदिने काम । क्षति भएका वस्तुको सट्टामा दिइने रकम वा धन, हर्जाना, भरताल ।

क्षार भूमि- land down below the ocean, salty place, lagoon. समुद्री तट भागको भूमि, नूनिलो-खारिलो थलो ।

क्षार स्थल- salty land. खारिलो वा नूनिलो जग्गा ।

क्षारमृत्तिका- alkali soil. ठूलो मात्रामा सोडियम कार्बोनेट लवण भएको माटोमा जसमा उब्जनी हुँदैन ।

क्षारसमुद्र- salty ocean. क्षारीय समुद्र, क्षारसागर ।

क्षिति- house, accommodation, earth. बासस्थान, निवासस्थान, घर, पृथ्वी ।

क्षितिकण- dust क्षितिकणा, धूलो, छारो, चूर्ण ।

क्षितिकम्प- earthquake. भूकम्प, भुईँचालो ।

क्षितिज तस्बिर- horizontal photograph. जमिनमा क्यामरा राखी क्यामराको अक्ष क्षैतिज गरी खिचेको तस्बिर ।

क्षितिज सतह- horizontal plane. समतलन सतहको कुनै बिन्दुमा स्पर्श रेखा भएर गएको सतह । यसले पृथ्वीको भू-आकर्षण रेखासँग समकोण बनाएको हुन्छ ।

क्षितितल- the ground, the earth surface. पृथ्वीतल, धरातल ।

क्षितिधर- hill mountain. पहाड, पर्वत ।

क्षितिमण्डल- the earth. भूमण्डल, पृथ्वी ।

क्षितिरेन्ध- tunnel, cave. ओडार, सुरुङ । जमिन खनेर बनाएको प्वाल वा वाटो ।

क्षीरनिधि- ocean, sea. सागर, समुद्र ।

क्षीरसागर- sea with milky white water. क्षीरसमुद्र ।

क्षीरसिन्धु- ocean of white milky water. क्षीरसागर ।

क्षीराब्धि- milky ocean. क्षीरसागर, दुग्धसागर ।

क्षेत्र- area, field or land for cultivation. खेत-बारीको जमिन, बाली हुने भूस्थल, कुनै उद्देश्य राखी गरिएको गाउँटोल वा नगरको चौधेरा, बाली रोपिने जग्गा जमिन, खेत, भूमि, फाँट-मैदान, उत्पत्ति स्थान ।

क्षेत्रकार- surveyor. जयस्थिति मल्लको पालामा खेतबारी नापी गर्ने अमीन ।

क्षेत्रज्ञ- farmer, peasant, agriculturist, tiller, cultivator. किसान, खेतीवाला ।

क्षेत्रपति- landlord, landowner. जग्गाधनी, जग्गाको मालिक, राजा ।

क्षेत्रपाल- master/chief or owner of the land/area, caretaker. खेतबारी वा बालीनालीमा हक भएको व्यक्ति, स्थानपति, स्थानाधिपति, भूमे । जमिनको रक्षा गर्ने देवता ।

क्षेत्रफल- area. तोकिएको जग्गाको लम्बाइ चौडाइको गुणाको

वर्गात्मक परिणाम वा सम्पूर्ण अङ्क ।

क्षेत्राजीव- subsistent farmer, a farmer dependent on farming. खेतीकिसानीमै जीवन बिताउने व्यक्ति, किसान ।

क्षेत्राधिकार- territorial rights, jurisdiction, authority, power, domain area. कुनै विशेष क्षेत्र वा विशेष किसिमको मुद्दा सुन्ने अधिकार । कुनै खास क्षेत्रसम्बन्धी कामको अख्तियार । स्थान वा कामको आधारमा तोकिएको अधिकारको दायरा ।

क्षेत्रापखण्डन- fragmentation of holdings. बण्डा गर्ने क्रममा जग्गा स-सानाटुकामा विभाजन हुने अवस्था ।

क्षेत्रीय- regional, territorial, zonal, provincial, hub. क्षेत्र वा जमिनसम्बन्धी, क्षेत्र वा खेतमा उब्जेको, खेत भएको, खेतीवाल, स्थानीय, क्षेत्रको ।

क्षेत्रीय किताप- नापजाँच वा पुनः नापजाँचको क्रममा नाप नक्सामा कायम भएको कित्ताको आधारमा जग्गावाला, मोही, क्षेत्रफल, किसिम, चौहद्दी समेतको महल भएको जग्गा (नापजाँच) नियमावली, २०५८

को अनुसूची-३ बमोजिमको फाराम ।

क्षेत्रीय पुस्तिका- field book. जग्गा नापजाँचका क्रममा नापी गरी स्वामित्व र किसिमका आधारमा कायम गरिएका प्रत्येक कित्तासँग सम्बन्धित जग्गाधनी र मोहीको तीनपुस्ते सहितको विवरण तथा कित्ताको विवरण, किसिम, क्षेत्रफल, चौहद्दी लगायतका विवरणहरू उल्लेख गरी तयार गरिएको पुस्तिका/किताब/क्षेत्रीय पुस्तिका । कुनै तोकिएको क्षेत्र वा त्यस क्षेत्रभित्र भएका जमिन आदिको तथ्याङ्क, विवरण आदि लेखेर राख्ने पुस्तिका (फिल्डबुक), जग्गा नापजाँच गर्दा तयार गरिएको विवरण सहितको फारम ।

क्षेत्रीय सर्भेक्षण- field survey. कुनै पनि सर्भेक्षणका लागि सम्बन्धित क्षेत्रमा नै गएर गरिने जाँचबुझ ।

क्षैतिज सतह- horizontal plane. कुनै बिन्दुमा level surface सँग tangential हुने plane (यो त्यो particular point मा मात्र plump line सँग normal हुन्छ) ।

क्षोणी- the earth. भूमि, पृथिवी, धरणी, जमिन ।

त्रिक- the junction of the three ways. तीन बाटाको सङ्गम ।

त्रिकर (त्रिकुर)- a kind of tax system in ancient Nepal. लिच्छवीकालमा जग्गा, पशुपालन र वाणिज्य क्षेत्रमा लाग्ने तीन प्रकारका कर ।

त्रिकोणमितीय नापी (त्रिभुजमितीय नापी)- triangulation survey. त्रिभुजहरूको सञ्जालमा कोणको मापन गरी उक्त त्रिभुजको शीर्ष बिन्दुहरूको नियामक पत्ता लगाउने विधि (ट्रायङ्गुलेसनको सट्टामा) ।

त्रिखण्डी- one part among three, an arrangement done to distribute the yield of the land, one division to the tenant and two, to the landlord. जमिनको एक भाग मोहीले र दुई खण्ड तल्लिडले पाउने व्यवस्था, यहीअनुसार मोहीले पाएको भाग, तीन खण्डको एक खण्ड, तीन भागको एक भाग ।

त्रिखुट्टी- tripod. सर्भेक्षणको समयमा प्रयोग हुने यन्त्रउपकरण राख्न काठको तीनवटा खुट्टा राखेर बनाएको एक प्रकारको वस्तु जसमा तीन खुट्टा जोडिएको ठाउँमा फलामको पाटा हुन्छ र सर्भेक्षण गर्ने यन्त्र यसमा कसेर राखिन्छ ।

त्रिगङ्ग- the union of the three rivers. तीन नदी वा गङ्गाको सङ्गम, त्रिवेणी ।

त्रि-देशीय सीमास्तम्भ- tri-junction pillar. तीन देशको सीमा भेटिएको अथवा छुट्टिएको स्थानमा स्थापना गरिने खम्बा ।

त्रिपक्ष- tripartite. तीनतर्फको सीमा, तीन पक्ष, तीन विभाग वा शाखा, तीनवटा पक्ष भएको ।

त्रिपक्षात्मक- tripartite. त्रिपक्षको, त्रिकोणात्मक, तीनवटा पक्ष भएर गरिने कार्य ।

त्रिपथ- the terminal of three roads, the junction of the three roads. तीन दोबाटो, तीन बाटाको सङ्गम हुने बाटो ।

त्रिभुज- triangle. तीन रेखाको घेरिएको क्षेत्र वा कोण, त्रिकोण ।

त्रिभुजाकार- triangular. त्रिकोण परेको, तीनकुने आकारको ।

त्रिभुवन-राजपथ- Tribhuvan Highway. थानकोटदेखि भैँसेसम्मको मोटरबाटो १९० कि.मी. राजमार्ग ।

त्रिवेणी- the united spot of three rivers, a place where the three rivers are joined. तीन नदीको सङ्गमस्थल । उदयपुर गढी, नवलपरासी, सुनसरी आदि जिल्लाका ठाउँ विशेषको नाम, जहाँ तीन नदीका सङ्गमस्थल छन् ।

त्रिशिखर- the three peaked mountain. तीन टाकुरे पर्वत ।

त्रिसङ्गम- a triangular spot. जुनसुकै तीन चीज वा वस्तुको मिलान, तीनमुहानी, तीनदोभान ।

त्रिस्रोता- a river flown with its three branches. तीन भङ्गाला फाटेर बग्ने नदी, गङ्गण ।

त्रुटि- error. कुनै वस्तु अथवा स्थानको अवलोकन मानसङ्ख्या र वास्तविक मानसङ्ख्याबीचको भिन्नता ।

त्रुटी- quilts, wrong, error, mistake. भूलचूक, गल्ती ।

